

Doktorska disertacija

By: Aleksandra Jovanović

As of: Apr 5, 2022 8:08:42 AM
60,466 words - 393 matches - 174 sources

Similarity Index

11%

Mode: Similarity Report

paper text:

UNIVERZITET CRNE GORE PRAVNI FAKULTET ALEKSANDRA V. JOVANOVIĆ

**SUZBIJANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA U CRNOGORSKOM I EVROPSKOM
KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI**

39

Doktorska disertacija Podgorica, 2021 UNIVERSITY OF MONTENEGRO FACULTY OF LAW ALEKSANDRA V. JOVANOVIĆ

**SUPPRESSION OF MONEY LAUNDERING AND TERRORISM FINANCING IN MONTENEGRO AND
CRIMINAL LEGISLATION AND PRACTICE**

39

Doctoral Dissertation Podgorica, 2021 MENTOR: Prof. dr Božidar Banović, Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu
ČLANOVI KOMISIJE ZA OČJENU I ODBRANU DOKTORSKE DISERTACIJE: 1. Prof. dr 2. Prof. dr 3. Prof. dr

**SUZBIJANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA U CRNOGORSKOM I EVROPSKOM
KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI**

39

REZIME Uvod U fokusu istraživanja disertacije je pranje novca, finansiranje terorizma i predikatna krivična djela kao nadnacionalni kriminalni fenomeni koji zbog svoje kompleksnosti izazivaju posebnu pažnju naučne i stručne javnosti. Naznačene inkriminacije u osnovi predstavljaju delikte organizovanog i transnacionalnog kriminaliteta koji doživljavaju ekspanziju uporedo sa globalizacijom ekonomskih aktivnosti u dijelu novčanih tokova i internacionalizacije tržišta. Porastu ovih formi kriminalnog ispoljavanja bitno doprinose savremeni tehnološki izumi i visokosofisticirani platni sistemi koji generišu brojne mogućnosti inoviranja dosadašnjih načina izvršenja ovih krivičnih djela. Rad započinje razmatranjem teorijskih gledišta o organizovanom kriminalitetu iz oblasti

**pranja novca i finansiranja terorizma uključujući tipologije i faze pranja novca i finansiranja
terorizma. U**

73

nastavku izlaganja prikazani su krivično pravni standardi EU u ovoj oblasti, zatim analiza komparativnog zakonodavstva, analiza crnogorskog zakonodavstva i metodika otkrivanja ovih krivičnih djela. Centralni dio istraživanja sadrži obim i dinamiku kriminaliteta u Crnoj Gori za period 2015-2021. godina uključujući finansijske istrage, zamrzavanje i oduzimanje imovine stečene kriminalnom djelatnošću, stanje i kretanje kriminaliteta u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma u Crnoj Gori za period 2014-2020. godina, istraživanje povezanosti zloupotrebe droga, pranja novca i teških ubistava-studija slučaja Crna Gora za period 2015-2020. godina, fenomenologiju predikatnih

krivičnih djela (neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga , utaja
poreza i

38

doprinosu, zloupotreba položaja u privrednom poslovanju, zloupotreba službenog položaja), pranje novca u bankarskom sektoru Crne Gore i evropski standardi u oblasti suzbijanja pranja novca i finansiranja terorizma. Na kraju rada prezentovani su zaključci istraživanja. Metodi U istraživanju krivičnih djela pranje novca i finansiranja terorizma kao i predikatnih delikata korišćena je metodologija pravnih i srodnih nauka sa fokusom na kvalitativnu i razvojnu dimenziju. Predmet disertacije je svestrano izučavan u svim fenomenološko kauzalnim segmentima kroz jedinstvo u pristupu u cilju integralnog sagledavanja naznačenih kompleksnih formi kriminalnog ispoljavanja. Metode su implementirane u skladu sa naučnim standardima u procesu prikupljanja, obrade i analize podataka, odnosno produbljenog izučavanja ove vrste kriminaliteta shodno definisanom hipotetičkom okviru. Fundiranjem operacionog modela i empirijskom analizom utvrđeno je da je efikasno suzbijanje krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma od presudne važnosti za redukciju sposobnosti djelovanja terorista i drugih nosilaca kriminalnih aktivnosti i da bitno doprinosi uskraćivanju protivpravne imovinske koristi pripadnicima organizovanog kriminaliteta, što predstavlja bazu za provjeru hipoteza kao osnovnih polazišta rada. Saglasno ciljevima i predmetu istraživanja rad na doktorskoj disertaciji obuhvatio je više faza. U prvoj fazi istraživanja deskriptivnim, analitičkim i istorijsko-pravnim metodom, na osnovu referentnih izvora, analizirana je misaono pojmovna sadržina tipologija pranja novca i finansiranja terorizma, geneza ovih delikata, objektivni i subjektivni elementi kao i faze i tehnike pranja novca i finansiranja terorizma, uz dosljedno poštovanje principa sistematičnosti i kritičnosti u svrhu kreiranja novih krivično pravno relevantnih informacija. Imajući u vidu da se rad bavi utvrđivanjem konotacije pravnih normi kao i sadržaja krivično pravnih instituta vezanih za krivična djela pranje novca i finansiranje terorizma u drugoj fazi dominantno je korišćen normativni metod. Ovaj metod posmatra pravne pojave kao integralni sistem sa definisanom funkcijom kojim se ostvaruje društvena funkcija prava. Naznačenim metodom se utvrđuju dispozicije i sankcije za predmetna krivična djela kroz čiju se povezanost determiniše funkcionisanje krivičnog prava u praksi. Polazeći od činjenice da se u radu obrađuju međunarodni dokumenti iz oblasti pranja novca i finansiranja terorizma kao i komparativno zakonodavstvo u sljedećoj fazi istraživanja korišćen je uporedno pravni metod. Na osnovu komparativne analize utvrđen je stepen kompatibilnosti crnogorskog zakonodavstva sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti. Dokumentaciona analiza je korišćena prilikom proučavanja prakse Evropskog suda za ljudska prava u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma. Analiza presuda najvišeg autoriteta sudske jurisprudencije na starom kontinentu bitno je doprinijela realnom sagledavanju sudske prakse u Crnoj Gori sa tendencijom njenog unapređenja. Za proučavanje crnogorskog zakonodavstva u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma u radu je korišćen aksiološki metod. Pomoću ovog metoda vrednovane su pravne norme i nacionalni krivično pravni sistem u cjelini. Izvršena je procjena tehničkih rješenja u pravnom normiranju radi stvaranja jačeg pravnog okvira

za poboljšanje stanja u ovoj oblasti. Radi sagledavanja stanja u oblasti otkrivanja i rasvjetljavanja ovih krivičnih djela korišćeni su kriminalističko forenzički metodi, što je predstavljalo polaznu osnovu za predlog boljih rješenja u ovom važnom dijelu reakcije države na kriminalno ponašanje sa tendencijom smanjenja tamne i sive brojke ove tipologije kriminaliteta. Metodi analize, sinteze i generalizacije korišćeni su za pojedinačnu analizu i obradu svih procesuiranih slučajeva u oblasti

pranja novca i finansiranja terorizma i predikatnih krivičnih djela u Crnoj Gori, na osnovu
čega su

114

prezentirani razlozi niskog procenta osuđenih lica u odnosu na broj prijavljenih i optuženih lica i predloženi mehanizmi za prevazilaženje postojećeg nepovlnog stanja. U završnoj fazi izvršena je obrada prikupljenih podataka i formiran model koji predstavlja polazište za potvrđivanje osnovne i izvedenih hipoteza. Za analizu prikupljenih podataka korišćene su deskriptivna i analitička statistika. Empirijski rezultati su interpretirani u skladu sa naučnim standardima. Rezultati Istraživanje je rezultiralo novim saznanjima koja bitno doprinose razjašnjavanju najtežih formi kriminaliteta i potvrdilo raznovrsnost metoda pranja novca i finansiranja terorizma kroz finansijsku i nefinansijsku oblast kao i značaj prevencije ovih krivičnih djela. U periodu 2015-2021. godine utvrđen je apsolutni i relativni porast kriminaliteta u Crnoj Gori za 2598 krivičnih djela ili 34,2%. Registrovan je veliki porast broja poznatih učinilaca krivičnih djela koji je u 2015. godini iznosio 5264 a u 2020. porastao na 9069 što je više za 3828 krivičnih djela ili 72,7%. Ukupan broj nerasvjetljenih krivičnih djela (9000-10000) jednak je prosječnom broju registrovanih krivičnih djela na godišnjem nivou, a budući da se radi o najtežim deliktima to mora da zabrine oficijelne strukture kao i građane. U odnosu na broj prijavljenih učinilaca krivičnih djela za posmatrani period registrovan je vrlo visok procenat odbačaja krivičnih prijava koji iznosi 44,9% što ubjedljivo govori o tome da je skoro polovina krivičnih prijava najčešće podnošena bez valjanih dokaza. U ovom petogodišnjem vremenskom intervalu odloženih gonjenja bilo je 3813 ili godišnje 19,8%. Iznos naplaćenih novčanih sredstava primjenom instituta odloženog gonjenja uvećan je u 2020. godini u odnosu na 2016. godinu za 311980 ili 257,5%. U 2020. godini broj sporazuma o priznanju krivice je povećan u odnosu na 2016. godinu za 334,7%. Istrage su prosječno trajale u posmatranom petogodišnjem periodu 237,7 dana. U posmatranom periodu optuženo je 19035 lica. Osuđeno je 17064 lica. Procenat osuđujućih presuda kreće se od 87% do 93% godišnje što govori o nespornom kredibilitetu dokaza pribavljenih od strane organa otkrivanja i gonjenja učinilaca krivičnih djela. S druge strane, ako sagledamo strukturu krivičnih djela vidjećemo da je najveći broj oslobađajućih presuda sud izrekao za najteža krivična djela. U posmatranom periodu pokrenute su finansijske istrage protiv ukupno 429 fizičkih lica i 164 pravna lica. U ovom periodu povećan je broj osoba od kojih je privremeno ili trajno oduzeta protivpravna imovinska korist. U periodu od 2014 do 2021. godine za krivično djelo pranje novca prijavljeno je ukupno 233 fizičkih i 95 pravnih lica. Za krivična djela sa elementima terorizma u periodu 2014-2020. godina prijavljeno je 37 lica. Za krivično djelo pranje novca u navedenom periodu ukupno je optuženo 65 lica. U naznačenom periodu ukupno su optužena 34 lica za krivično djelo terorizam, terorizam u pokušaju i učestvovanje u stranim oružanim formacijama. U periodu od 2005 do 2021. godine za krivično djelo pranje novca ukupno je osuđeno 11 lica na 20 godina i 6 mjeseci zatvora. Od osuđenih lica oduzeta je imovinska korist u ukupnom iznosu od 818775 eura. U 2019. godini nepravosnažno je osuđeno 10 lica za krivično djelo terorizam u pokušaju u sticaju sa krivičnim djelom stvaranje kriminalne organizacije na ukupno 58 godina zatvora. Učešće povratnika u ukupnom broju osuđenih lica za ova krivična djela iznosi 12 ili 57,14%. Učešće osoba muškog pola u izvršenju krivičnih

djela pranje novca i terorizma iznosi 80,95%. Učešće osoba ženskog pola je 19,05%, što se poklapa sa uporednim istraživanjima. U ukupnom broju učinilaca ovih krivičnih djela 13 (61,8%) bilo je u braku dok 8 (38%) nije bilo u braku. Srednjeg imovnog stanja bilo je 12 osuđenih lica ili 57,14%, dok je lošeg imovnog stanja bilo 9 ili 42,85%. Najviše osuđenih lica nalazilo se u petoj deceniji života (33,3 %), zatim u četvrtoj deceniji (23,8%) i trećoj deceniji života (23,8 %). Nije registrovano nijedno lice mlađe od 21 godine niti starije od 71 godine života. S obzirom na državljanstvo najviše osuđenih lica su domaći državljani koji učerstvuju sa 52,38%, dok stranci čine oko 48% učinilaca. To ubjedljivo govori o prirodi ovih krivičnih djela koja su pretežno internacionalnog karaktera. U pogledu obrazovanja dominiraju lica sa visokom stručnom spremom (52,38%). To naročito dolazi do izražaja kod krivičnih djela privrednog kriminaliteta budući da učinoci da bi izvršili ova krivična djela moraju posjedovati specijalizovana znanja iz ove oblasti. Poseban fokus istraživanja bio je na utvrđivanju povezanosti između

krivičnih djela neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga , pranja novca **38**
i

teških ubistava u kontekstu sukoba dvije suprostavljene kriminalne organizacije u Crnoj Gori. Uzorak obuhvata svih 46 registrovanih slučajeva teških ubistava izvršenih na profesionalan način u periodu od 2015. do 2020. godine kao posledica krijumčarenja droge i pranja novca. Rezultati istraživanja pokazuju da je rasvijetljeno 30 (65,2%) teških ubistava, da je mjesto zločina najčešće bio automobil 14 (30,4%), da je u mjesecu januaru izvršeno najviše ubistava 8 (17,3%), da se ubistva najčešće dešavaju ponedjeljom 13 (28%) , i da je doba dana od 17-18 časova period najviše izvršenih zločina 9 (19,5%). Pucanjem iz vatrenog oružja izvršeno je 30 (65,2%) ubistava, daljina pucanja je najčešće bila od 0-5 metara kod 14 (46,6%) ubistava, sredstvo izvršenja bilo je pretežno oružje Heckler & Koch u 13 (28,2%) ubistava, dok je žrtava bilo najviše u životnoj dobi od 30-40 godina 18 (39,1%). U posmatranom periodu zaplijenjeno je 29,75 tona kokaina vrijednog više milijardi eura čiju neovlašćenu proizvodnju i stavljanje u promet su organizovali pripadnici ovih kriminalnih organizacija. Za lišenje života pripadnika suprotstavljenog klana isplaćeno je oko 890000 eura. Istraživanje je obuhvatilo i predikatne delikte, odnosno različite inkriminacije čijom realizacijom je pribavljena imovinska dobit u smislu predmeta delikta pranja novca. U periodu od 2016. do 2021. godine

zbog izvršenja krivičnog djela **neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih** **51**
droga iz člana 300 KZ CG osuđeno **je** ukupno 806 lica. **Na kaznu zatvora**

osuđeno je 762 lica ili 94,5%. Ostala lica osuđena su na rad u javnom interesu, novčanu kaznu ili uslovnu osudu. U naznačenom periodu na teritoriji Crne Gore oduzeto je 10,6 tona marihuane, 2,57 tona heroina i 0,77 tona kokaina. U periodu 2016-2021. godina za krivično djelo utaja poreza i doprinosa prijavljeno je ukupno 99 osoba. U ovom periodu odbačeno je 60 krivičnih prijava ili 60,6% što je izuzetno visok procenat koji ukazuje na nepostojanje kredibilnih dokaza kod velikog broja prijava. Osuđujućih presuda za krivično djelo utaja poreza i doprinosa bilo je veoma malo i to protiv 25 lica ili 25,2% od broja prijavljenih lica. Izrečene su kazne zatvora protiv 7 (28%) osoba, dok je uslovna osuda izrečena protiv 15 (60%) lica. U periodu od 2016 do 2021. godine prijavljeno je ukupno 459 osoba zbog postojanja

sumnje da su izvršile krivično djelo zloupotreba položaja u privrednom poslovanju . Osuđena 11
su

132 lica. Kazne zatvora izrečene su protiv 37 (28%) lica. Uslovna osuda bila je dominantna krivična sankcija i ona je izrečena protiv 90 (65,6%) osoba. U naznačenom periodu prijavljeno je ukupno 1839

lica zbog postojanja sumnje da su izvršila krivično djelo zloupotreba službenog položaja 11

. Osuđeno je 80 osoba ili 4,3% od broja prijavljenih lica. Kazna zatvora izrečena je protiv 30 lica ili 37,5% osuđenih lica. Uslovna osuda izrečena je protiv 50 lica ili 62,5% osuđenih osoba. Izrečeno je ukupno 52 oslobađajuće presude ili 2,8% u odnosu na broj prijavljenih lica. Zaključak Učestali i razorni teroristički napadi na fundamentalne vrijednosti savremenog društva u prvim decenijama XXI vijeka bitno su uticali na podizanje svijesti o neophodnosti efikasnije prevencije i suzbijanja pranja novca, finansiranja terorizma, predikatnih i drugih krivičnih djela organizovanog kriminaliteta. Država Crna Gora nastoji da u cjelosti uskladi svoje krivično zakonodavstvo sa standardima EU kako bi postigla kompatibilnost sa evropskim zakonodavnim okvirom. Kada su u pitanju ove inkriminacije od velike važnosti je odgovarajuća procjena rizika kao osnova preventivnih aktivnosti, dok identifikacija i procesuiranje učinilaca ovih delikata zahtijeva visokosofisticirana znanja o načinima izvršenja inkriminacija. Pranje novca i finansiranje terorizma je završna faza izvršenja delikata zbog toga što krivično djelo može biti u cjelosti izvršeno samo ako se prikrije njegov izvor. Na taj način ponovo otpočinje inkriminisana aktivnost reinvestiranja nelegalnih sredstava u legalne aktivnosti. Delikti pranje novca i finansiranje terorizma odavno prelaze državne granice što zahtijeva intenzivnu međudržavnu saradnju a naročito razmjenu kriminalistički relevantnih informacija. Stoga internacionalizacija kriminaliteta zahtijeva globalizaciju pravnih normi i koordinirano djelovanje na nacionalnom i internacionalnom nivou. Nosioi kriminalnih aktivnosti nastoje prikriti nelegalni izvor novca u cilju izbjegavanja krivičnog progona zbog čega je oduzimanje imovine stečene inkriminacijama esencijalno važan segment suprotstavljanja kriminalitetu. Samo zajedničko djelovanje svih relevantnih aktera kroz djelotvoran sistem može delinkventima poslati jasnu poruku o neisplativosti zločina. Sticaj najtežih formi kriminalnog ispoljavanja zahtijeva posvećeniji naučni pristup kao i energičnu preventivno - represivnu reakciju oficijelnih struktura na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou kako bi se ovo veliko društveno zlo držalo pod kontrolom. Ključne riječi: Organizovani kriminalitet, pranje novca, finansiranje terorizma, predikatna krivična djela, suzbijanje. Naučna oblast: Pravne nauke Uža naučna oblast: Krivično pravo

SUPPRESSION OF MONEY LAUNDERING AND TERRORISM FINANCING IN MONTENEGRO AND 39
CRIMINAL LEGISLATION AND PRACTICE

SUMMARY Introduction The focus of the dissertation research is money laundering, terrorist financing and predicate crimes as supranational criminal phenomena which, due to their complexity, cause special attention of the scientific and professional public. These incriminations are basically crimes of organized and transnational crime that are

experiencing expansion along with the globalization of economic activities in terms of cash flows and internationalization of the market. Modern technological inventions and highly sophisticated payment systems, which generate numerous opportunities to innovate the current ways of committing these crimes, make an important contribution to the growth of these forms of criminal manifestation. The paper begins by considering theoretical views on organized crime

in the field of money laundering and terrorist financing , including typologies **and** phases 148
of money laundering **and**

terrorist financing. In the continuation of the presentation, the criminal law standards of the EU in this area are presented, as well as the analysis of comparative legislation, the analysis of Montenegrin legislation and the methodology for detecting these crimes. The central part of the research contains the scope and dynamics of crime in Montenegro for the period 2015-2021. including financial investigations, freezing and confiscation of property acquired through criminal activity, the state and trends of crime

in the field of money laundering and terrorist financing in Montenegro for **the** 73

period 2014-2020. year, research on the connection between drug abuse, money laundering and aggravated murder- case study of Montenegro for the period 2015-2020. year, the phenomenology of predicate offenses (unauthorized production, possession and distribution of narcotics, tax and contribution evasion, abuse of position in business, abuse of official position), money laundering in the banking sector of Montenegro and European standards

in the field of combating money laundering and terrorist **financing** . At the end **of** the 103
paper, **the** conclusions **of**

the research are presented. Methods The methodology of legal and related sciences with a focus on the qualitative and developmental dimension was used in the research of criminal acts of

money laundering and terrorist **financing as well as** predicate offenses. **The** subject **of** 93
the

dissertation has been comprehensively studied in all phenomenologically causal segments through unity in approach in order to integrally consider the indicated complex forms of criminal manifestation. The methods are implemented in accordance with scientific standards in the process of data collection, processing and analysis, ie in-depth study of this type of crime according to the defined hypothetical framework. The funding of the operational model and empirical

analysis have determined whether the effective suppression of money laundering and terrorist financing is crucial for reducing the ability of terrorists and other perpetrators of criminal activities and whether it significantly contributes to denying illegal property to members of organized crime, which is the basis for testing hypotheses as basic starting points. In accordance with the goals and subject of the research, the work on the doctoral dissertation included several phases. In the first phase of research, descriptive, analytical and historical-legal methods, based on reference sources, analyzed the mental- conceptual content of typologies

of money laundering and terrorist financing, the genesis **of** these crimes, objective **and** 25
subjective elements **and**

phases and techniques of money laundering and terrorist financing with consistent adherence to the principles of systematicity and criticality in order to create new criminally relevant information. Having in mind that the paper deals with determining the connotation of legal norms as well as the content of criminal law institutes related to

the criminal offenses **of money laundering and terrorist financing, in the** 7

second phase the normative method was predominantly used. This method considers legal phenomena as an integral system with a defined function by which the social function of law is realized. The indicated method determines dispositions and sanctions for the criminal offenses in question, through the connection of which the functioning of criminal law in practice is determined. Starting from the fact that the paper deals with international documents in the field of

money laundering and **terrorist financing, as well as** comparative legislation, **in the** next 160
phase **of the**

research, a comparative legal method was used. Based on a comparative analysis, the degree of compatibility of Montenegrin legislation with international standards in this area was determined. Documentary analysis was used to study

the case law of the European Court of Human Rights in the field **of** 106

money laundering and terrorist financing. The analysis **of** judgments of **the** highest 24
authority **of** judicial jurisprudence on **the**

old continent has significantly contributed to a realistic view of judicial practice in Montenegro with a tendency to improve it. The axiological method was used to study the Montenegrin legislation in the field of money laundering and terrorist financing. Using this method, legal norms and the national criminal justice system as a whole were evaluated. An assessment of technical solutions in legal standardization was performed in order to create a stronger legal framework for improving the situation in this area. Criminal forensic methods were used to assess the situation in the field of detecting and clarifying these crimes, which was the starting point for proposing better solutions in this important part of the state's response to criminal behavior with a tendency to reduce the dark and gray numbers of this typology of crime. Methods of analysis, synthesis and generalization were used for individual analysis and processing of all processed cases

in the field of money laundering and financing of terrorism and predicate crimes **in** 147
Montenegro on **the**

basis of which the reasons for the low percentage of convicted persons in relation to the number of reported and accused persons are presented and mechanisms for overcoming the existing unfavorable situation are proposed. In the final phase, the collected data were processed and a model was formed, which is the starting point for confirming the basic and derived hypotheses. Quantitative methods were used to analyze statistical data. Empirical results have been interpreted in accordance with scientific standards. Results The research resulted in new findings that significantly contribute to clarifying the most serious forms of crime and confirmed the diversity of methods of money laundering and terrorist financing

through the financial and **non-financial** areas, **as well as the** importance **of** 170

preventing these crimes. In the period 2015-2021. year, an absolute and relative increase in crime in Montenegro was determined for 2598 criminal offenses or 34.2%. A large increase in the number of known perpetrators of criminal offenses was registered, which in 2015 amounted to 5,264 and in 2020 increased to 9,069, which is an increase of 3,828 criminal offenses or 72.7%. The total number of unsolved crimes (9000-10000) is equal to the average number of registered crimes per year, and since these are the most serious crimes, this must be of concern to official structures as well as citizens.

In relation to the number of reported perpetrators of **criminal offenses** for **the** observed 82
period, **a**

very high percentage of rejections of criminal charges was registered, amounting to 44.9%, which convincingly shows that almost half of criminal charges were most often filed without valid evidence. In this five-year time interval of delayed prosecutions, there were 3813 or 19.8% per year. The amount of funds collected by applying the institute of deferred prosecution increased in 2020 compared to 2016 by 311980 or 257.5%. In 2020, the number of plea

agreements increased compared to 2016 by 334.7%. The investigations lasted an average of 237.7 days in the observed five-year period. In the observed period, 19035 people were accused, 17064 people were convicted. The percentage of convictions ranges from 87% to 93% per year, which speaks of the indisputable credibility of the evidence obtained by the bodies of detection and prosecution of perpetrators. On the other hand, if we look at the structure of criminal offenses, we will see that the largest number of acquittals was handed down by the court for the most serious criminal offenses. In the observed period, financial investigations were initiated against a total of 429 natural persons and 164 legal entities. During this period, the number of persons who were temporarily or permanently deprived of illegal property gain increased. In the period from 2014 to 2021, a total of 233 natural persons and 95 legal entities were reported for the criminal offense of money laundering. For crimes with elements of terrorism in the period 2014-2020. year, 37 people registered. A total of 65 people were charged with the criminal offense of money laundering in the mentioned period. In the indicated period, a total of 34 persons were charged with the criminal offense of Terrorism, Attempted Terrorism and Participation in Foreign Armed Forces. In the period from 2005 to 2021, a total of 11 people were sentenced to 20 years and 6 months in prison for the criminal offense of money laundering. Convicted persons were deprived of property in the total amount of 818,775 euros.

In 2019 , 10 **persons were** invalid **convicted** for **the criminal offense of** terrorism 174
in

an attempt in acquisition with the criminal offense of creating a criminal organization

and sentenced to a total of 58 **years in prison** . The share **of** returnees in **the** 47

total number of convicted persons for these crimes is 12 or 57.14%. The participation of males in the commission of the crimes of money laundering and terrorism is 80.95%. The share of females is 19.05%, which coincides with comparative research. In the total number of perpetrators of these crimes, 13 (61.8%) were married while 8 (38%) were not married. There were 12 convicts with average financial status or 57.14%, while 9 or 42.85% had poor financial status. Most convicted persons were in the fifth decade of life (33.3%), followed by the fourth decade (23.8%) and the third decade of life (23.8%). No person under the age of 21 or over the age of 71 was registered. Considering the citizenship, the most convicted persons are domestic citizens who participate with 52.38%, while foreigners make up about 48% of perpetrators. This speaks convincingly of the nature of these crimes, which are predominantly international in nature. In terms of education, persons with a university degree dominate (52.38%). This is especially true for economic crimes, since the perpetrators must have specialized knowledge in this area in order to commit these crimes. The special focus of the research was on establishing the connection between the criminal offenses of unauthorized production, possession and distribution of narcotics, money laundering and aggravated murder in the context of the conflict between two opposing criminal organizations in Montenegro.

The sample includes all 46 registered cases of aggravated murders committed in a professional manner in the

46

period 2015- 2020. years as a result of drug smuggling and money laundering. The results of the research show that 30 (65.2%) aggravated murders were solved that the crime scene was most often car 14 (30.4%), that in January most murders were committed 8 (17.3%), that murders most often occur on Mondays 13 (28%), and that the time of day is 17-18 hours period of the most committed crimes 9 (19.5%). The number of 30 (65.2%) killings were committed by shooting from firearms, the shooting distance was usually 0- 5 meters in 14 (46.6%) killings, the means of execution were predominantly Heckler & Koch weapons in 13 (28.2%) murders, while the majority of victims were aged 30-40 18 (39.1%). In the observed period, 29.75 tons of cocaine worth several billion euros were seized, the unauthorized production and distribution of which was organized by members of these criminal organizations. About 890,000 euros were paid for killing members of the opposing clan. The research also included predicate offenses, ie various incriminations, the realization of which provided property gain in terms of the subject of money laundering offenses. In the period from 2016 to 2021, a total of 806 persons were convicted for committing the criminal offense of unauthorized production, possession and placement of narcotics under Article 300 of the CC of Montenegro. The number of 762 persons or 94.5% were sentenced to prison. Other persons were sentenced to work in the public interest, a fine or a suspended sentence. In the indicated period, 10.6 tons of marijuana, 2.57 tons of heroin and 0.77 tons of cocaine were seized on the territory of Montenegro. In the period 2016-2021. a total of 99 persons were reported for the criminal offense of tax and contribution evasion. In this period, 60 criminal charges or 60.6% were rejected, which is an extremely high percentage, which indicates the lack of credible evidence in a large number of charges. There were very few convictions for the criminal offense of tax and contribution evasion against 25 persons or 25.2% of the number of reported persons. Prison sentences were imposed against 7 (28%) persons, while a suspended sentence was imposed against 15 (60%) persons. In the period 2016-2021. year, a total of 459 persons were reported due to the existence of grounds for suspicion that they committed the criminal offense of abuse of office. The number of 132 people were convicted. Prison sentences were imposed against 37 (28%) convicts. Probation was the dominant criminal sanction and it was imposed against 90 (65.6%) convicts. In the indicated period, a total of 1,839 persons were reported due to the suspicion that they committed the criminal offense of abuse of official position. The number of 80 persons or 4.3% of the number of registered persons were convicted. Imprisonment was imposed on 30 persons or 37.5% of convicted persons. A suspended sentence was imposed against 50 persons or 62.5% of convicted persons. A total of 52 acquittals were handed down, or 2.8% of the number of reported persons. Conclusion Frequent and devastating terrorist attacks on the fundamental values of modern society

in the first decades of the 21st century have significantly raised awareness of the

164

need for more effective prevention and suppression of money laundering, terrorist financing, predicate and other crimes of organized crime. The state of Montenegro seeks to fully harmonize its criminal legislation with EU standards in order to achieve compatibility with the European legislative framework. When it comes to these incriminations, proper risk

assessment is of great importance as a basis for preventive activities, while identifying and prosecuting the perpetrators of these crimes requires highly sophisticated knowledge of how to incriminate. Money laundering and terrorist financing are the final stages of the commission of a crime because the crime can only be committed in its entirety if its source is concealed. In that way, the incriminated activity of reinvesting illegal funds in legal activities will start again. The offenses of money laundering and terrorist financing have long crossed national borders, which requires intensive interstate cooperation and especially the exchange of criminally relevant information. Therefore, the internationalization of crime requires the globalization of legal norms and coordinated action at the national and international levels. Holders of criminal activities try to conceal an illegal source of money in order to avoid criminal prosecution, which is why confiscation of property acquired through criminal activity is an essential segment of combating crime. Only the joint action of all relevant actors through an effective system can send a clear message to delinquents about the unprofitability of crime. Acquisition of the most severe forms of criminal manifestation requires a more dedicated scientific approach as well as an energetic preventive - repressive reaction of official structures at the national, regional and international level in order to keep this great social evil under control. Key words: organized crime, money laundering, terrorist financing, predicate offenses, suppression. Scientific field: Legal sciences Narrow scientific field:

Criminal law SADRŽAJ R E Z I M E.....	4	S U
M M A R Y.	11	U V O D
.....	24	GLAVA I ORGANIZOVANI
KRIMINALITET U OBLASTI PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA 1. Uvodna razmatranja		
.....	27	2. Determinacija organizovanog kriminaliteta u
krivičnom zakonodavstvu Evropske unije	30	3.
Tipologije		

pranja novca i finansiranja terorizma	32	4. Faze
pranja novca i finansiranja terorizma		

81

.....	36	GLAVA II MEĐUNARODNI I EVROPSKI KRIVIČNO PRAVNI
INSTRUMENTI ZA SUZBIJANJA PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA 1. Međunarodna zajednica i suzbijanje		
pranja novca.....	39	2. Suzbijanje pranja novca u krivičnom zakonodavstvu
Evropske unije.....	44	2.1. Konvencija o pranju, pronalaženju, zaplijeni i konfiskaciji prinosa stečenih
kriminalom..	45	2.2. Prva Direktiva o zaustavljanju upotrebe finansijskog mehanizma u cilju pranja novca.....
46	2.3. Druga	
Direktiva Savjeta Evrope za suzbijanju korišćenja finansijskog mehanizma u funkciji pranja		
novca.....	47	2.4. Treća Direktiva o preveniranju upotrebe
finansijskih sredstava u svrhu pranja novca i finansiranja		
terorizma.....	48	2.5. Direktiva 2015/849 Evropske
unije.....	48	2.6. Direktiva EU 2018/843 Evropskog parlamenta i SE o
izmjeni Direktive 2015/849		

.....	51 3.	Suzbijanje finansiranja terorizma u krivičnom pravu EU
.....	54 3.1.	Evropska konvencija o suzbijanju
terorizma.....	55 3.2.	Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma
.....	57 3.3.	Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma
.....	60 3.4.	Dodatni protokol uz Konvenciju SE o sprječavanju terorizma
.....	61	GLAVA III SUZBIJANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA U
KOMPARATIVNOM ZAKONODAVSTVU 1.		
Slovenija.....	65 2.	Hrvatska
.....	67 3.	Srbija
.....	68 4.	Sjedinjene Američke
Države.....	69 5.	Velika Britanija
.....	71 6.	
Rusija.....	72	GLAVA IV KRIVIČNA DJELA
PRANJE NOVCA I FINANSIRANJE TERORIZMA U CRNOGORSKOM ZAKONODAVSTVU 1. Uvod		
.....	74 2.	Pranje novca (čl.268 KZ
CG).....	74 3.	Krivična djela sa elementima terorizma u
crnogorskom zakonodavstvu	83 3.1.	Terorizam (čl.447 KZ CG)
.....	83 3.	

2. Javno pozivanje na vršenje terorističkih akata (čl. 447a KZ CG)

53

.....	87 3.3.	Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih akata (čl. 447b
KZ CG).....	88 3.4.	Upotreba smrtonosne naprave (čl. 447c KZ CG)
.....	89 3.5.	Uništenje ili oštećenje nuklearnog objekta (čl. 447d
KZ CG)	90 3.6.	Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom (čl. 448 KZ
CG)	91 3.7.	Finansiranje terorizma (čl. 449 KZ CG

)	92 3.8.	Terorističko udruživanje (čl. 449a KZ CG)
.....	94 3.9.	Učestvovanje u stranim oružanim formacijama (449b KZ CG)
.....	95	GLAVA V METODIKA OTKRIVANJA KRIVIČNIH DJELA PRANJE NOVCA I FINANSIRANJE
TERORIZMA 1. Uvod	98 2.	Izvori
saznanja i indicije koje ukazuju na ove inkriminacije	99 2.1.	Osnivanje fiktivnih privrednih
organizacija	99 2.2.	Višestruke transakcije istog lica i efektuiranje iznosa
transakcija	99 2.3.	Klasične i digitalne kockarnice
.....	100 2.4.	Kupovina nekretnina i drugih predmeta velike vrijednosti
.....	100 2.5.	Transakcija novčanih sredstava
.....	100 2.6.	Kupovina strane valute i korišćenje bankovnih računa
firmi	101 2.7.	Prevare putem interneta i fiktivni računi
.....	101 3.	Metodika otkrivanja i rasvjetljavanja

.....	101	4. Finansijske istrage
.....	102	5. Operativno-taktičke radnje
.....	104	6. Radnje dokazivanja
.....	104	GLAVA VI

ISTRAŽIVANJE

161

1. Ciljevi istraživanja	107	2. Hipoteze
.....	108	3. Metodologija
.....	109	4. REZULTATI
.....	111	4.1. STANJE I KRETANJE
KRIMINALITETA U CRNOJ GORI ZA PERIOD 2015-2021. GODINA.....	112	
4.1.1. Odbačene krivične prijave za period 2015-2021. god.....	113	4.1.2. Odloženo gonjenje
za period 2016-2020. god.....	114	4.1.3. Novčana sredstva naplaćena za period 2016-
2020. god. primjenom instituta odloženog gonjenja.....	115	4.1.4.
Sporazum o priznanju krivice za period 2016-2020. godina.....	116	4.1.5. Naredba o sprovođenju
istrage u osnovnim, višim i Specijalnom državnom tužilaštvu za period 2016-2020. god		
.....	117	4.1.6. Prosjek trajanja tužilačkih istraga za period 2016-2020.
god.....	118	4.1.7. Optuženja za period 2016-2020.
godina.....	119	4.1.8. Osuđujuće presude za period 2016-2020. god.
.....	120	FINANSIJSKE ISTRAGE, ZAMRZAVANJE I ODUZIMANJE IMOVINE STEČENE
KRIMINALNOM DJELATNOŠĆU 4.2. Finansijske istrage u 2019.		
godini.....	123	4.2.1. Privremene mjere obezbjeđenja (zamrzavanja
imovine) u 2019. god.....	125	4.2.2. Trajno oduzeta imovina u 2019.
god.....	126	4.2.3. Finansijske istrage u 2020.
godini.....	126	4.2.4. Privremene mjere obezbjeđenja (zamrzavanja
imovine) u 2020. god.....	127	STANJE I KRETANJE KRIMINALITETA U OBLASTI PRANJA NOVCA I
FINANSIRANJA TERORIZMA ZA PERIOD 2014-2020. GODINA 4.3. Prijavljena lica za krivično djelo pranje novca za		
period 2014-2021. god.....	129	4.3.1. Prijavljena lica za krivična djela sa elementima terorizma za period 2014-
2021. god.....	131	4.3.2. Optužena lica za krivično djelo
pranje novca za period 2014-2021. god.....	133	4.3.3. Optužena lica za krivična djela sa elementima terorizma
za period 2014-2021. god.....	134	4.3.4. Pravosnažno
osuđena lica za krivično djelo pranje novca za period 2005-2021.		
god.....	135	4.3.5. Nepravosnažno osuđena lica za krivično
djelo terorizam u pokušaju u sticaju sa krivičnim djelom stvaranje kriminalne organizacije.	136	
4.3.6. Ranija osuđivanost.	137	4.3.7. Pol osuđenih lica.
.....	137	4.3.8. Bračno stanje osuđenih lica.
.....	138	4.3.9. Imovno stanje osuđenih lica.
.....	138	4.3.10. Životna dob osuđenih lica.

.....	140 4.3.11. Državljanstvo osuđenih lica
.....	140 4.3.12. Nivo obrazovanja osuđenih lica.
.....	141 4.3.13.
DISKUSIJA.....	142 4.3.14. ZAKLJUČAK.
.....	144 ISTRAŽIVANJE POVEZANOSTI ZLOUPOTREBE
DROGA, PRANJA NOVCA I TEŠKIH UBISTAVA-STUDIJA SLUČAJA CRNA GORA 4.4. Uvod.	
.....	146 4.4.1. Krivična djela organizovanog
kriminaliteta u Crnoj Gori-studija slučaja.....	149 4.4.2. Metodi i uzorak.
.....	151 4.4.3. REZULTATI.
.....	152 4.4.3.1. Ukupan broj pripadnika kriminalnih
organizacija lišenih života u periodu 2015 – 2020. god.....	152 4.4.3.2.
Žrtve zločina prema pripadnosti kriminalnoj organizaciji i slučajne žrtve.	153 4.4.3.3. Procenat rasvijetljenosti
krivičnih djela.	154 4.4.3.4. Mjesta izvršenja ubistava.
.....	155 4.4.3.5. Vrijeme izvršenja ubistava po mjesecima.
.....	156 4.4.3.6. Vrijeme izvršenja ubistava po danima u sedmici.
.....	157 4.4.3.7. Vrijeme izvršenja ubistava po časovima.
158	4.4.3.8. Modus operandi ubistava.....
159	4.4.3.9. Broj ispaljenih projektila
u žrtve.	160 4.4.3.10. Daljina
pucanja.....	161 4.4.3.11. Sredstva izvršenja ubistava.
.....	162 4.4.3.12. Životna dob žrtava ubistva.
.....	163 4.4.3.13. Količina zaplijenjenog kokaina za period 2014-2021. god..
.....	164 4.4.3.14. Broj podignutih optužnica protiv pripadnika kriminalnih organizacija.
.....	165 4.4.3.15. Iznos zaplijenjenog novca proisteklog od
prodaje droge isplaćenog za izvršenje ubistava.....	165 4.4.4. D I S K U S I J
A.....	166 4.4.5. Z A K L J U Č A K.
.....	169 PREDIKATNA KRIVIČNA DJELA-PRANJE NOVCA I
FINANSIRANJE TERORIZMA 4.	

5. Neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

48

.....170 4.5.1. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

u 2020. godini.....171 4.5.2. Osuđujuće presude i kazne

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

u 2020. godini171 4.5.3. Zaplijenjene opojne droge i psihotropne supstance na teritoriji Crne Gore u 2020. godini.....172 4.5.4. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

u 2019. godini.....173 4.5.5. Osuđujuće presude i kazne

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

u 2019. godini.....174 4.5.6. Zaplijenjene opojne droge i psihotropne supstance na teritoriji Crne Gore u 2019. godini.....175 4.5.7. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

u 2018. godini.....176 4.5.8. Osuđujuće presude i kazne za krivično djelo

neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2018. godini

2

.....177 4.5.9. Oduzete opojne droge u 2018. godini.178
4.5.10. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

u 2017. godini.....178 4.5.11. Osuđujuće presude i kazne

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

u 2017. godini. 179 4.5.12. Oduzete opojne droge u 2017. godini.
180 4.5.13. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

u 2016. godini. 181 4.5.15. Oduzete opojne droge u 2016. godini 182 4.6. Utaja poreza i doprinosa..... 183 4.6.1. Prijavljena i osuđena lica za kd utaja poreza i doprinosa za period 2016-2021.....184 4.7. Zloupotreba položaja u privrednom poslovanju..... 185 4.7.1. Prijavljena i osuđena lica za krivično djelo zloupotreba položaja u privrednom poslovanju za period 2016-2021..... 185 4.8. Krivično djelo zloupotreba službenog položaja. 186 4.8.1. Prijavljena i osuđena lica za krivično djelo zloupotreba službenog položaja za period 2016-2021..... 187 4.9. PRANJE NOVCA U BANKARSKOM SEKTORU CRNE GORE..... 189 4.10. SUZBIJANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA EVROPSKI STANDARDI..... 193 Z A K L J U Č A K. 199

L I T E R A T U R A

167

..... 202 UVOD U prvim decenijama XXI vijeka savremena civilizacija je izložena brojnim novim formama kriminalnog ispoljavanja. Tu prije svega mislim na krivična djela sa elementima organizovanog i transnacionalnog organizovanog kriminaliteta. Od novih oblika krivičnih djela po svojoj složenosti u smislu identifikacije učinilaca, odnosno razjašnjavanja i dokazivanja, a imajući u vidu da se radi o inkriminacijama izvršenim od strane nepoznatih učinilaca, u fokusu su naročito krivična djela pranje novca i finansiranje terorizma koja generišu izuzetno negativne posledice po vitalne vrijednosti ljudskog društva. Konstantnom apsolutnom i relativnom porastu ovih tipologija kriminaliteta pogoduje i nekompatibilnost normativne osnove za procesuiranje nosilaca naznačenih inkriminacija.

Krivična djela pranje novca i finansiranje terorizma kategorisana su **u najteža krivična djela**
upravo stoga što

39

u izvršenju zločina najčešće direktno učestvuju kriminalne organizacije kao najviša forma homogenosti i kompaktnosti kriminalnih grupacija. Nosioци kriminalnih aktivnosti upotrebljavaju visokosofisticirane i visokosignifikatne načine izvršenje krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorističkih akata. Budući da se radi o prikrivenim formama inkriminacija njihova detekcija u ranijim fazama znatno je otežana što produkuje nedovoljan stepen efikasnosti oficijelnih struktura u oblasti suprotstavljanja ovim bezbjednosnim izazovima. Konvencionalni ili klasični kriminalitet iako postojan u svim fazama razvoja društva i predstavlja veliki izazov za državne organe, ni približno ne izaziva interesovanje teorije, prakse i javnosti kao novi vidovi inkriminacija. Tome doprinosi i deficit krivično pravno i kriminalistički relevantnih informacija o prirodi i strukturi novih oblika krivičnih djela. Sagledavajući realno stanje u ovoj

oblasti, može se konstatovati na osnovu pouzdanih podataka, da procenat rasvjetljavanja krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma nije zadovoljavajući i da je još uvijek visoka tamna i siva brojka ovog vida kriminaliteta, čemu doprinose brojni ubrzavajući faktori na unutrašnjem i internacionalnom nivou. Pranje novca je vrlo složena forma kriminaliteta u čijoj osnovi je legalizacija dobiti ostvarene vršenjem inkriminacija, odnosno prikrivanje porijekla nezakonito stečenog novca korišćenjem brojnih finansijskih mehanizama. Posledice ovog delikta su vrlo razorne i reflektuju se na ugrožavanje ekonomskog sistema i oficijelnih struktura. Ovaj relativno novi kriminalni fenomen datira od sedamdesetih godina prošlog vijeka kada su registrovani prvi slučajevi izvršenja ovog krivičnog djela u toku predizborne kampanje na američkom kontinentu. Elementi bića ove inkriminacije nastali su u prvoj polovini XX vijeka takođe u SAD u periodu prohibicije alkoholnih pića kada su nosioci kriminalnih aktivnosti ostvarivali visoke sume novca na nelegalan način. Protivpravno stečeni novac nastojali su na sve načine da legalizuju i to je suština konotacije pranja novca. Kriminalne organizacije usavršavaju metode uključivanja u legalne tokove nelegalnog novca i čine sve da spriječe utvrđivanje njegovog porijekla. Cilj učinilaca ovog krivičnog djela je da novac pribavljen kriminalnim aktivnostima koriste kao zakoniti prihod u svim modalitetima transakcija, da se on ne oduzima i naročito da na taj način stvaraju neloyalnu konkurenciju osobama koje posluju zakonito i profesionalno. Posebnu opasnost po najveće vrijednosti društva predstavlja kauzalna veza između pranja novca i finansiranja terorizma. U pitanju su krivična djela koja podrivaju temelje modernog društva. Zabrinjava činjenica da ovi oblici delinkvencije pokazuju sve čvršću vezu sa organizovanim oblicima kriminaliteta što znatno otežava napore državnih organa na planu suzbijanja ovih i srodnih krivičnih djela.¹ Treba istaći i činjenicu da ovaj oblik kriminaliteta direktno ugrožava slobodno tržište, demokratski oblik državnog uređenja, pravnu državu, vladavinu zakona i druge značajne vrijednosti savremenog društva. Relevantna saznanja ukazuju na sve češće pokušaje učinilaca ovog krivičnog djela da se inkorporiraju u državne institucije. U tome naročito prednjače pripadnici organizovanog kriminaliteta iz oblasti zloupotrebe opojnih droga što poprima gotovo endemski karakter. Sve to dovodi do izostanka pravne sigurnosti što ima za posledicu redukciju investicija u državama koje su ozbiljnije zahvaćene ovim kriminalnim fenomenom. Takve zajednice sve više su opterećene protivpravnim aktivnostima iz oblasti platnog prometa i privrednog poslovanja i srodnim deliktima što direktno urušava vladavinu prava i druge vrijednosti na kojima je fundirano moderno društvo. Ekspanzija ovih krivičnih djela neposredno utiče na povećanje krivičnih djela sa elementima korupcije u svim segmentima društva. ¹ Rakočević V. Jovanović A. (2019). Krivično djelo pranje novca u crnogorskom zakonodavstvu i međunarodni standardi, III Međunarodni naučni skup " Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama EU", Banja Luka, str.122-133. Nezakonito stečeni novac koristi se za korupciju službenih i odgovornih lica što neminovno dovodi do urušavanja tržišta i slabljenja kontrolne uloge zvaničnih institucija. Nosioci kriminalnih aktivnosti koriste i druge metode protivzakonitog djelovanja u oblasti violentnog kriminaliteta u cilju postizanja svojih ciljeva.² Krivično djelo finansiranje terorizma zajedno sa drugim krivičnim djelima iz ove tipologije kao što su

javno pozivanje na činjenje **terorističkih djela, vrbovanje i obučavanje za** izvršenje 1
terorističkih djela, upotreba smrtonosne naprave, uništenje ili **oštećenje nuklearnog objekta,**
ugrožavanje osoba **pod međunarodnom zaštitom** kao i

krivično djelo pranje novca doživljava poslednjih decenija veliku ekspanziju. Za finansiranje terorističkih aktivnosti i terorističkih organizacija vrši se obezbjeđenje i prikupljanje finansijskih sredstava u vidu novca, hartija od vrijednosti ili imovine. Finansiranje izvršenja krivičnih djela sa elementima

terorizma može biti direktno i indirektno. Direktno finansiranje terorističkih djelatnosti **obuhvata** 1
slučajeve neposrednog davanja sredstava nosiocima terorističkih aktivnosti. Ukoliko se sredstva za
vršenje krivičnih djela sa elementima terorizma **obezbjeđuju putem posrednika kao što su fondovi i**
slično radi se o posrednom **finansiranju**

. Ovim oblicima kriminaliteta naročito su ugrožene države koje ne uspijevaju da efikasno suzbijaju naznačene inkriminacije.

To se posebno odnosi na društva **u kojima je** visok nivo deregulacije **i** anomalije **i** 69

u kojima dolazi do većeg priliva novca iz nezakonitih izvora pri čemu su kapaciteti kontrole reducirani. U fokusu ove studije je produbljena analiza

krivičnog djela pranje novca iz grupe krivičnih djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja i 39
krivičnog djela finansiranje terorizma iz grupe krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara
zaštićenih međunarodnim pravom

, zatim istraživanje povezanosti zloupotrebe droga, pranja novca i teških ubistava kao i drugih predikatnih krivičnih djela, odnosno inkriminacija koje su generisale sticanje nezakonitih prihoda i konstituišu bića naznačenih krivičnih djela. 2 Rakočević V. Jovanović A.(2019). Krivično djelo pranje novca u crnogorskom zakonodavstvu i međunarodni standardi, MNS »Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama EU«, Zbornik radova Banja Luka. str.122. GLAVA I ORGANIZOVANI KRIMINALITET U OBLASTI PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA 1. Uvodna razmatranja Kriminalitet obuhvata različite forme socijalne patologije u smislu antisocijalnog ponašanja u širem smislu, dok krimen, odnosno zločin se vezuje za individualne inkriminacije. U svakodnevnoj upotrebi najčešće se koriste nazivi crime, criminal ili kriminalitet. Termin organizovani kriminalitet prvi put se pominje u Engleskoj početkom XVIII vijeka.3 kada su prvi put registrovani slučajevi organizovanog imovinskog kriminaliteta. Ovaj oblik kriminaliteta detaljno je opisan u prvim decenijama XX vijeka od strane jednog broja kriminologa koji su i tada ukazivali na povećan stepen opasnosti od vršenja krivičnih djela na organizovan način. Na evropskom kontinentu organizovani kriminalitet je iskazivao stalni apsolutni i relativni porast od kraja XIX vijeka do današnjih dana adaptirajući vlastitu fenomenologiju novonastalim okolnostima. Konceptualno određenje organizovanog kriminaliteta sadrži različite pristupe. U osnovi većine definicija prožima se determinacija koja ističe kriminalnu organizaciju i nezakonito postupanje njenih pripadnika.4 Istraživanjem ovog kriminalnog fenomena vremenom su uočene pojedine njegove karakteristike koje ga čine specifičnim u odnosu na druge tipologije kriminaliteta. U tom smislu brojni autori naglašavaju pojedine elemente ove vrste kriminaliteta kao što su hijerarhijska struktura, konspirativnost, postojanje plana kriminalnog djelovanja, primjena nasilja, korišćenje koruptivnih mehanizama, izražena mobilnost i slično. Na osnovu analize osnovnih definicija organizovanog kriminaliteta uočava se da mu pojedini autori pripisuju različite konotacije. U pitanju je kriminalna organizaciju sa visokim stepenom

organizovanosti, hijerarhijom, podijeljenim zadacima, disciplinom i planiranjem kriminalne djelatnosti, smatra Eliot. Cilj ove organizacije je ostvarivanje dobiti uključujući i određenu vezu sa oficijelnim strukturama koja se može operacionalizovati u formi saradnje organa za 3 Rakočević V. (2014). Krivična djela sa elementima organizovanog kriminaliteta-specijalne istražne metode, Podgorica. str.2. 4 Rakočević V. (2014). str. 30. primjenu zakona sa delinkventima.5 Interesantno je mišljenje autora koji smatra da se konekcija organizovanog kriminaliteta sa državnim strukturama manifestuje u pasivizaciji pravosudnih institucija kao i njihovoj korupciji sa namjerom inkorporiranja nosilaca organizovanog kriminaliteta u regularne djelatnosti.6 Slično stanovište zastupa i Savone. Prema ovom autoru veza između oficijelnih struktura i članova organizovanog kriminaliteta ostvaruje se korupcijom policije, sudstva i izvršne vlasti uključujući i nasilje.7 O brojnosti pojava oblika organizovanog kriminaliteta pisao je i Wyngaert, naglašavajući da organizovani kriminalitet obuhvata veoma divergentna krivična djela usljed čega je izazov egzaktna determinacija.8 Autori među kojima se ističe Keiser pravilno zaključuju da pripadnici organizovanog kriminaliteta utiču na politiku, javnu upravu, pravosuđe, privredu i sredstva masovnih komunikacija.9 Maltz je prvi autor koji je precizno apostrofirao četiri elementa organizovanog kriminaliteta: 1) trajna kriminalna organizacija, 2) formirana radi sticanja profita, 3) koristi silu i prijetnju, 4) korumpira oficijelne strukture.10 U svrhu definisanja organizovanih oblika kriminaliteta pojedini autori polaze od egzaktnih kriterijuma i različitih pristupa. Von Lampe pod jednodimenzionalnim pristupom podrazumijeva "pristup sistem, organizacioni pristup i pristup aktivnost". Pristup sistem definiše ovaj kriminalni fenomen u okviru ambijentalnih uslova u kojima kriminalne i zvanične strukture kreiraju korumpirani sistem, dok organizacioni pristup ima u vidu organizacionu dimenziju organizovanog kriminaliteta u kojoj je sekundarna pozicija članova organizovanog kriminaliteta i tipologija kriminaliteta. Aktivacioni pristup izjednačava organizovani kriminalitet sa drugim kriminalnim fenomenologijama smatrajući efemernim stepen kompaktnosti kriminalne organizacije i koheziju njenih pripadnika, dok pristupni model u prvi plan stavlja multidimenzione koncepcije naglašavajući više nivoa složenosti ove inkriminacije kao što su povezanost zvaničnih i ilegalnih struktura u sistemu, kriminalne mreže, centralna moć i individualna obilježja članova kriminalne organizacije.11 Organizovani kriminalitet podrazumijeva vršenje teških krivičnih djela u cilju sticanja dobiti ili moći, smatra 5 Eliot M. (1962). Zločin u modernom društvu,, Sarajevo, str.12. 6 Schneider H. (1987). Kriminologie, Berlin, p.18. 7 Savone E. (1995). Organized crime Across the Borders, Heuni, p.39. 8 Wyngaert C. (1997).

The criminal justice systems facing the challenge of organized crime, International Review of Penal Law , n. **3-4, p**

117

.634. 9 Kaiser G.(1985). Criminologia, Milano, p.24.

10 Maltz M .(1984). **Defining organized crime, Handbook of Organized crime in US, Totowa** , p.41. **11**

64

Von Lampe K. (2006). The Interdisciplinary Dimensions of the Study of Organized Crime, Trends of Organized crime. 9(3):77–95

76

. Marinković.12 U javnosti se vrlo često, makar na balkanskim prostorima, iznosi mišljenje da organizovani kriminalitet ne može egzistirati ukoliko nema uporište u državnim strukturama. Mislim da je to mišljenje pogrešno iz razloga što bi na taj način sve države mogli označiti nukleusom organizovanog kriminaliteta. Saglasna sam sa stavom Vensa koji ističe da je za ovaj oblik kriminaliteta dovoljno postojanje kriminalne organizacije koja se bavi kriminalnom djelatnošću u cilju sticanja protivpravne imovinske koristi.13 Integralnu definiciju organizovanog kriminaliteta daje Abadinsky, ističući da je organizovani kriminalitet

neideološko udruženje jednog broja osoba, koje **među sobom ostvaruju vrlo bliske** konekcije, **43**
organizovano na hijerarhijskoj osnovi, od najmanje tri stepena, a **u cilju** obezbjeđenja **profita i**
moći, zahvaljujući učešću u nezakinitim i zakonitim aktivnostima . Položaji **u** strukturi **i pozicije**
funkcionalne specijalizacije moraju da budu preuzete na osnovu srodstva ili prijateljstva, ili racionalno
povjerene s **obzirom na** vještinu **onoga kome se određena pozicija** dodjeljuje. **Stalnost članstva se**
podrazumijeva, **a** članovi teže **da** očuvaju **integritet svog** klana **i aktivnosti u** slijeđenju ciljeva
organizacije . Organizacija izbjegava konkurenciju **i**

tendira monopolu na određenoj teritoriji i u odnosu na određenu djelatnost. Kriminalna grupa koristi nasilje i korupciju radi ostvarenja svojih ciljeva. Odabir pripadnika je vrlo rigorozan i samo se izuzetno u kriminalne aktivnosti uključuju osobe koje nijesu aktivni pripadnici kriminalne organizacije. Postoje definisana pravila čija se primjena obezbjeđuje prijetnjom najtežim sankcijama.14 Analizom dostupnih shvatanja u odnosu na sadržaj pojma organizovani kriminalitet Bošković smatra da se može prihvatiti stav da nijesu sporni sljedeći elementi: a) postojanje dobro organizovane kriminalne organizacije, vršenje delikata, bogaćenje i stvaranje profita.15 Jedan od vrsnih poznavalaca organizovanog kriminaliteta Škulić ovu inkriminaciju definiše kao vršenje krivičnih djela od strane kriminalne organizacije diferencirajući dvije tipologije: a) krivično djelo organizovanja kriminalnog udruženja, b) krivična djela koja čine pripadnici kriminalnog udruženja. Inkriminacija 12

Marinković D. (2010). Suzbijanje organizovanog kriminala-specijalne istražne metode, Novi Sad

103

, str. 43. 13 Vens D. (1996). Organized Payment Card Crime, London, p. 27. 14 Abadinsky H. (2003).. Organized crime, 7th Edition, Belmont, 2003, p.2-3. 15 Bošković Mi. (

2003). Transnacionalni organizovani kriminalitet, oblici ispoljavanja i metodi suprotstavljanja,
Beograd , PA. **str**

35

. 23. organizovanja kriminalnog udruženja, zavisno od pozicije pripadnika takvog udruženja i konkretnih zakonskih rješenja može egzistirati kada neka osoba organizuje kriminalnu organizaciju u kom slučaju govorimo o organizatoru, ili kada pristupi već postojećoj organizaciji. Krivična djela izvršena od strane pripadnika kriminalne grupacije svrstavaju se u djela organizovanog kriminaliteta pod uslovom da je njihovo izvršenje direktno proizašlo iz ciljeva radi čijeg ostvarenja

je takva organizacija i formirana. Kao element bića organizovanog kriminaliteta, organizovana kriminalna grupacija je permanentno i konspirativno udruženje više osoba koje ispunjavaju potrebne uslove utvrđene internim pravilima, koje je kreirano u cilju profesionalnog izvršenja inkriminacija, odnosno sticanja protivpravne koristi i slično. Citirani autor dalje navodi da je kriminalna organizacija u principu neideološkog karaktera naglašavajući da joj je imanentno nasilje.¹⁶ Organizovani kriminalitet obuhvata "profesionalnu, hijerarhijski strukturiranu kriminalnu organizaciju koja na organizovan i violentan način vrši najteže oblike inkriminacija u svrhu ostvarivanja dobiti i dominacije u vitalnim segmentima države i na internacionalnom nivou".¹⁷ Mišljenja sam da organizovani kriminalitet treba posmatrati ne samo kao modus operandi krivičnih djela, već prije svega kao kompleksnu tipologiju inkriminacija iza čijih izvršilaca stoji kriminalna organizacija koja ugrožava temeljne vrijednosti savremenog društva. 2. Determinacija organizovanog kriminaliteta u krivičnom zakonodavstvu Evropske unije Evropska unija posebnu pažnju posvjećuje suzbijanju krivičnih djela sa elementima organizovanog kriminaliteta. Vrlo jasno se zapaža transformacija klasičnih oblika organizovanog kriminaliteta mafija tipa u nove oblike adaptibilnih kriminalnih organizacija. Analizom elemenata bića inkriminacija može se utvrditi da se na teritoriji EU pod organizovanim kriminalitetom podrazumijeva djelovanje više od dvije osobe u kontinuitetu koristeći nasilje radi sticanja protivpravne koristi. Važno je istaći da je Ekspertska grupa za organizovani kriminal u okviru SE definisala organizovanu

Škulić M. (2003). Organizovani kriminalitet- pojam i krivičnoprocesni aspekti, Beograd, str 41-44. 17 . 64

Rakočević V. (2014).

Krivična djela sa elementima organizovanog kriminaliteta-specijalne istražne metode, Podgorica 63

, str.6. kriminalnu grupu.¹⁸ Prema mišljenju eksperata da bi jedna grupacija imala obilježja organizovane kriminalne grupe neophodno je da ispunjava četira obligatorna elementa i dva od sedam fakultativnih elemenata. Obligatorni elementi su: 1) najmanje tri osobe moraju konstituisati grupaciju; 2) članovi grupacije moraju imati status optuženog ili osumnjičenog za vršenje teških inkriminacija; 3) pripadnici grupacije treba da budu homogenizovani na duži period, odnosno vremenski period koji nije egzaktno determinisan; 4) cilj grupacije ovog tipa je ostvarenje protivpravne dobiti ili potencijala. Fakultativni kriterijumi se odnose na; a) djelovanje na internacionalnom nivou; b) podjelu pozicija; c) postojanje unutrašnjeg reda i kontrolnih mehanizama, d) upliv na oficijelne strukture; e) participaciju u pranju novca, f) korišćenje obrtnih i preduzetničkih struktura; g) upliv na privatni sektor".¹⁹ Postojala su značajna mimoilaženja u pogledu determinacije organizovanog kriminaliteta naročito u dijelu mens rea kao i stepena strukturiranosti grupe. Fundamentalno pitanje se odnosilo na to da li je za postojanje organizovanog kriminaliteta potrebno stvarno postojanje djela ili je dovoljno da postoji samo podrška.²⁰ Disonantni tonovi postojali su oko egzistiranja kriminalne svijesti, odnosno nivoa znanja i namjere osobe o participaciji u organizovanom kriminalitetu i nivoa stvarne participacije u zločinu. U Okvirnoj odluci za suprotstavljanje organizovanom kriminalitetu EU21 kriminalna organizacija je definisana kao strukturirani savez više od dvije osobe fundiran u određenom periodu, koji sinhronizovano djeluju sa intencijom izvršenja inkriminacija.²² Rezimirajući mišljenja referentnih autora nesumnjivo je da ona pretežno obuhvataju ključne

elemente ove vrste zločina kao što su asocijacija vrše osoba radi vršenja inkriminacija u cilju sticanja protivzakonite koristi. Osim toga, ovu kriminalnu tipologiju karakteriše i pretežno djelovanje na osnovu utvrđenog plana, internacionalizacija, adaptibilnost novonastalnim uslovima, subordinacijska struktura, korišćenje nasilja, korupcija i slično. 18 Expert group of the Council of Europe on organized crime, 1997. 19 Ovo rješenje predviđa i Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore u članu. 22. 20 Vasilkov Z. (2016). Oblast slobode, pravde i bezbjednosti u pravu Evropske unije, Niš, str,274 21 Council Framework Decision 2008/841/JHA on the fight against organised crime, (2008) OJ L 300/42. 22 Okvirna odluka br.2008/841, član 2. 2. Tipologije pranja novca i finansiranja terorizma U krivično pravnim i krivičnim naukama postoje različite tipologije i klasifikacije inkriminacija koje omogućavaju svrstavanje delikata u grupe i podgrupe radi bolje preglednosti i mogućnosti dubljeg proučavanja. Polazeći od složenosti krivičnih djela pranja novca i finansiranja terorizma bilo je neophodno utvrditi određene tipologije prevashodno u svrhu efikasnijeg odgovora država na ove oblike kriminaliteta. Pranje novca i finansiranje terorizma predstavljaju tipologije organizovanog kriminaliteta, budući da se novac stečen vršenjem predikatnih krivičnih djela unosi u zakonite tokove i koristi za finansiranje zločina terorizma i drugih inkriminacija uz podršku kriminalnih organizacija. U zavisnosti od države do države postoje različite oblasti koje su posebno izložene riziku od vršenja ovih krivičnih djela. Zvanični podaci pokazuju da nema države koja je rezistentna na ove oblike kriminaliteta. Budući da se radi o sve aktuelnijim problemima i da su različiti konteksti u kojima se manifestuju očigledno je da još uvijek nije moguće determinisati jedinstvene tipologije ovih krivičnih djela.23 Kada je u pitanju pranje novca nauka i praksa su ukazale da su najčešće klasifikacije pranja novca u bankovno finansijskom sistemu, zatim u okviru menjačkih transakcija, u oblasti nekretnina, na tržištu kapitala, u osiguranju, računovodstvu i slično.24 Činjenica je da makar jedna od etapa pranja novca mora proći kroz bankovni račun sa brojnim riziko faktorima kao što su rizik uplate, zatim rizik određenih produkata banke, rizik banke kao pravnog lica i rizik koji se odnosi na korisnika. Kako se navodi u dokumentu »Klasifikacije koje se odnose na pranje novca u RS“25 jedna od značajnijih tipologija je plaćanje kešom nezakonitog izvora na bazi zajma kreatora za solventnost sa tendencijom ekspanzije biznisa. Druga klasifikacija obuhvata periodično plaćanje kešom koji generiše protivpravni izvor putem zajma posjednika za solventnost koji se prenosi na uvezane privredne subjekte. Sljedeća klasifikacija odnosi se na plaćanje kešom protivpravnog izvora na bazi značajnog podizanja osnivačkog procenta što prethodi preprodaji firme.26 23 Rakočević V. Jovanović A. (2019). str.124 24 Tipologije pranje novca u Republici Srbiji, (2011). Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Misija u Srbiji,2011,

http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/977_tipologije-pranja-novca-u-republici-srbiji-13-09-2011.pdf, pristupljeno 17. 10 .2020. 25 <http://www.apml.gov.rs>

59

/latinica/tipologije, pristupljeno 18.10.2020. 26 U ovom slučaju fizičke osobe vrše polaganje keša iz protivzakonitog izvora u manjim iznosima po osnovu povećanja osnivačkog udjela u korist pravnog subjekta koji se kasnije prodaje izabranom kupcu. Četvrta klasifikacija obuhvata plaćanje kešom nelegalnog izvora putem kredita inicijatora za finansiranje dospjelih obaveza pod zalogom.27 Peta klasifikacija obuhvata isplatu avansa od strane garanta realizovanu uplatama novca u kešu nezakonitog izvora, na način što se osoba u konekciji sa izvršiocima krivičnih djela ugovorom o pozajmici pojavljuje u funkciji obezbjeđenja.28 Šesta klasifikacija odnosi se na prenošenje sredstava na račine ofšor preduzeća na bazi povećanih importnih računa, na način što pravne osobe iz matične države u cilju evazije dažbina na dodatnu vrijednost izdaju instrukcije da se na bazi uvećanih računa za robu iz uvoza, sredstva prenesu na račune firmi

istih sopstvenika koji sredstva uplaćuju po realnim iznosima stvarnom prodavcu. Postignutom razlikom u visini cijene pravno lice upravlja sa nerezidentnog konta koji je otvoren u inostranstvu što omogućava investiranje u profitabilne oblasti.²⁹ Sedma klasifikacija sadrži transponovanje novca po instrukciji preduzeća na bazi reduciranih eksportnih računa, na način što firma osnovana i drugoj državi koja imovinsku vrijednost porijeklom iz matične države fakturiše od osoba iz inostranstva po uslovima koji su trenutno na tržištu i transliraju novac u korist domaćih eksportnih firmi sa drastično smanjenim iznosima³⁰. Osmu klasifikaciju obuhvata prenos izvršene po instrukcijama preduzeća osnovanih u inostranstvu na bazi kupovine preduzeća i nepokretnih stvari, na način što osobe u konekciji sa nosiocima transnacionalnih kriminalnih aktivnosti koje raspolažu sa većim brojem ovakvih firmi, sa njihovih prenosnih računa protivzakonita novčana sredstva transliraju na bazi kupovine novih dobara i novih investicija u okviru zatvorenog kruga poslovno integrisanih osoba.³¹ Deveta klasifikacija odnosi se na transakcije realizovane shodno instrukciji preduzeća iz inostranstva na račun domaćih firmi na bazi kreditnih zaduženja, na način 27 Osobe vlasnici određenih objekata vrše keš uplate pozajmica na račun vlastitog privrednog društva. Novac sa računa koriste za otplatu hipotekarnih kredita sa namjerom proširenja kapaciteta i kupovine objekata. Prezentiranjem većeg obima poslovanja na bazi ugostiteljskih usluga inkorporira se gotovina protivzakonitog izvora. 28 Ukoliko korisnik kredita ne izvršava ugovorom predviđene obligacije, otplatu kredita preuzima garant i vrši gotovinske uplate dospjelih rata. Kredit se koristi za kupovinu nekretnina na način što korisnik kredita na bazi duga prenosi vlasništvo nad nekretninom na osobu koja otplaćuje kredit. 29

Rakočević V. Jovanović A. (2019). str.125. 30 Stvarni vlasnik pravnog lica u matičnoj državi koji je i vlasnik ofšor firme, ostvarenu razliku u cijeni koja ostaje na računu ofšor preduzeća i na koju se ne vrše uplate dažbina, koristi za kupovinu proizvodnih postrojenja i nekretnina na različitim lokacijama. 31 Tipologije pranje novca u Republici Srbiji, (2011). Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Misija u RS,2011,

http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/977_tipologije-pranja-novca-u-republici-srbiji-13-09-2011.pdf, pristupljeno 17. 10

59

.2020. što preduzeće iz inostranstva čiji je sopstvenik osoba čvrsto konektovana sa kriminalnim strukturama sa svog konta prenosi protivzakonito pribavljen novac na konto domaćeg pravnog subjekta putem zajma, dok je založno pravo osigurano sredstvima korisnika kredita čije rate isplaćuje inostrano preduzeće koje postaje sopstvenik.³² Deseta klasifikacija sadrži prenose realizovane po instrukciji inostranih firmi u korist domaćih preduzeća na bazi uslužnih djelatnosti, na način što sopstvenik preduzeća protivpravno pribavljeni novac sa svog konta prebacuje sukcesivno i parcijalno u korist firmi u matičnoj državi koje su u mješovitom vlasništvu više povezanih osoba.³³ Jedanaesta klasifikacija odnosi se na plasmane inostranih preduzeća putem zajma stranih finansijskih institucija matičnim poslovnim subjektima, na način što osoba iz kriminalnog miljea preko konta kod inostranog kreditnog subjekta uplaćuje sredstva ostvarena vršenjem krivičnog djela nevlašćena proizvodnja i stavljanje u promet droga. Taj novac se kasnije ulaže u matičnu državu investiranjem u profitabilne djelatnosti.³⁴ Dvanaesta klasifikacija odnosi se na uplate u kešu fizičkih osoba značajnijih suma novca, na način što ove osobe koja su ostvarile protivpravnu imovinsku korist čine deponovanje ili plaćanje velikih suma novca što bitno odudara od dozvoljenih limita, budući da značajno odstupaju od zakonitih primitaka lica. Trinaesta klasifikacija odnosi se na plaćanje iz inostranstva na račune određenih osoba a da za te transakcije ne postoji uporište u pozitivnim propisima,, na način što kriminogeno inficirane osobe, akceptiraju sredstva iz inostranstva od subjekata sa kojima nemaju bilo kakvu biznis konekciju. Četrnaesta klasifikacija obuhvata

veći broj keš plaćanja u čemu participira više subjekata a sredstva se slivaju na konto jedne osobe. To su oni slučajevi kada se realizuju višekratne transakcije za minimalni vremenski period na konto određene osobe u iznosu manjem 5000 eura, (kada govorimo o uplatama bez utvrđivanja porijekla novca u CG), a nakon toga se novac translira na račune u drugim državama 32 Rakočević V. (2014). Krivična djela sa elementima organizovanog kriminaliteta-specijalne istražne metode, Podgorica, str.254. 33 Tipologije pranje novca u Republici Srbiji, (2011). Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Misija u Srbiji,2011,

[http://www.apml.gov.rs /uploads/useruploads/Documents/ 977_tipologije- pranja- novca-u-republici-srbiji-13-09-2011.pdf](http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/977_tipologije-pranja-novca-u-republici-srbiji-13-09-2011.pdf) , pristupljeno 17. 10

59

.2020. 34 Od na taj način uplaćenih sredstava banka formira fondove za investicije različitog stepena rizika. osobama iz kriminalnog miljea. Petnaesta klasifikacija obuhvata znatan broj keš uplata za najkraće vrijeme. Transakcije se obavljaju po instrukcijama većeg broja osoba a svi iznosi su ispod limita predvienog zakonom. Ova sredstva se vrlo ažurno prenose na račune u drugim državama, a za sljedeće operacije koriste se digitalne tehnologije..35 Šesnaesta klasifikacija tiče se postojanja velikog broja računa u različitim finansijskim subjektima koji se koriste za fluktuaciju novčanih sredstava u cilju prikrivanja kriminalnih aktivnosti i uklanjanja tragova kretanja novca nastalog kriminalnom aktivnošću.36 Danas sa sigurnošću možemo tvrditi da fenomenologija pranja novca pored bankarskog sektora obuhvata vrlo širok spektar inkriminacija od zloupotreba bezgotovinskih sredstava plaćanja do zloupotrebe transfera internacionalnog karaktera. Svjedoci smo i novih trendova u pranju novca kao što su zloupotrebe internet bankarstva i digitalne trgovine, zatim krijumčarenje gotovine i slično. Sve češće se za izvršenje ovog delikta koriste kockarnice, na način što osobe sa gotovinom dolaze u te objekte, dobijaju žetone, zatim odigravaju više

serija i za većinu preostalih žetona traže **isplatu koju potom** deponuju **na račune** drugih **osoba** . Radna grupa **za**

95

ekonomske aktivnosti protiv pranja novca i finansiranja terorizma³⁷ u svom izvještaju iz februara 2008. godine (strana 10) navodi da obezbjeđenje materijalnih dobara za finansiranje terorističkih akata mogu generisati zakoniti izvori, uključujući i zloupotrebe u oblasti humanitarnih aktivnosti, ali da je bez sumnje glavni izvor sredstava za opskrbu terorista inkriminisana aktivnost, manifestovana putem brojnih novih pojava oblika, čiji nosioci protivpravnu imovinsku korist kanališu terorističkim organizacijama i pojedincima iz ove kriminogene strukture..³⁸ Činjenica je da prikupljanje sredstava za finansiranje terorizma se ostvaruje vršenjem krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga,

krivičnih djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja, krivičnih djela protiv slobode **i**

6

prava čovjeka 35 Rakočević V. (2014),

Krivična djela sa elementima organizovanog kriminaliteta-specijalne istražne metode, Podgorica

63

, str.269. 36 Uprava za sprečavanje pranja novca-Ministarstvo finansija Republike Srbije, (2011).

<http://www.apml.gov.rs/latinica/tipologije>, pristupljeno 19.10.2020. 37 FATF/OECD,2008,

FATF Secretariat, OECD, 2 rue Andre Pascal 75775 Paris Cedex 16, France

144

. 38 IV

Direktiva EU 2015/849 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. maja 2015

145

. i građanina i slično. Nesporno je da inkriminisane aktivnosti čija je svrha prikupljanje sredstava za terorističke akte obuhvataju širi katalog inkriminacija od klasičnih krivičnih djela do delikata organizovanog kriminaliteta. Teroristi koriste prednosti globalizacije u inkriminisane svrhe kao i internacionalizaciju komunikacija i finansijskog sistema. Brojni procesuirani slučajevi otkrili su direktnu konekciju između terorističkih grupa i kriminalnih organizacija iz oblasti zloupotrebe droga.³⁹ Registrovana su tri metoda koje teroristi koriste za translaciju novca ili vrijednosti. Prvi metod je zloupotreba finansijskog sistema, drugi metod se odnosi na fizičku metatezu novca, odnosno njegovo krijumčarenje a treći metod se ostvaruje korišćenjem međunarodnog trgovinskog sistema.⁴⁰ 3. Faze

pranja novca i finansiranja terorizma Delikti **pranja novca i finansiranja terorizma**

113

prolaze kroz više etapa i modaliteta izvršenja ovih inkriminacija.⁴¹ Američka Kancelarija za sprječavanje pranja novca razlikuje tri etape izvršenja pranja novca koje obuhvataju polaganje, oplemenjivanje i integraciju.⁴² Ovo tijelo je kreirano 1990. godine sa zadatkom da podrži oficijelne strukture u SAD prilikom implementacije zakona u dijelu analize informacija koje se zahtijevaju prema zakonu koji reguliše bankarsku tajnu. Radi se o najvažnjem instrumentu u borbi protiv pranja novca koji uključuje i detekciju tragova pranja novca. Prva faza pranja novca je ulaganje koja se sastoji

od fizičkog ulaska gotovine kriminalnog porijekla **u finansijski sistem** putem **bankarskih** uloga, **novčanih naloga ili** digitalnih transfera **preko državnih granica**

135

.⁴³ Ova etapa pranja novca obuhvata i razmjenu ilegalno dobijenog novca najčešće u hartije od vrijednosti, kojima je lakše rukovati i potom njegovo stavljanje u finansijske kanale.⁴⁴ Na ovaj način se novac uvodi u legalnu ekonomiju i dolazi do prekida kauzaliteta između novca i kriminalne djelatnosti. Nosioci kriminalnih aktivnosti izbjegavaju države u kojima postoje rigorozne kontrole i koriste liberalne finansijske sisteme koji ne utvrđuju porijeklo novca ³⁹ Izvještaj FATF (

Radne grupe za finansijske mjere u borbi protiv pranja novca), iz 2012

14

. str.12. 40

Uprava za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma CG, **Izveštaj o radu za 2018. godinu**

107

, str.8. 41 The Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN), (1990), USA. 43

Lilley P. (2000), Dirty dealing: The Untold truth About Global Money Laundering, London: Kogan Page. p

131

.53. 44 Rakočević V. (2014)

Krivična djela sa elementima organizovanog kriminaliteta, Specijalne istražne metode, Podgorica

63

, str. 80. kao što su ofšor preduzeća.45 Druga etapa je raslojavanje pod kojim se podrazumijeva niz kompleksnih finansijskih operacija translacije novčanih sredstava zajedno sa drugim finansijskim sredstvima kroz oficijelne kanale

kojima se prikriva pravo porijeklo novca. Krajnji cilj ove etape u procesu pranja novca sastoji se u onemogućavanju povezivanja takvih sredstava sa njihovim izvorom

102

. Nelegalni novac se kreće kroz nacionalne i međudržavne finansijske kanale u svrhu prikrivanja njegovog pravog izvora.46 Konačna faza u ciklusu pranja novca je integracija koja u osnovi predstavlja legalizaciju nezakonito stečenog novca kojom se nelegalni novac ugrađuje u regularni finansijski sistem i od tog trenutka se ne razlikuje od zakonito stečenog novca. Nakon polaganja novca dolazi do njegovog involviranja u ekonomiju, odnosno formirani fondovi ilegalnog novca inkorporiraju se u privredni sistem na takav način da se ilegalni novac prikaže da je ostvaren na neki od zakonitih modusa, odnosno da se može nesmetano koristiti. Ova faza je značajna i po tome što, kada se ilegalni novac već integriše u legalne tokove, veoma je teško napraviti razliku između legalnog i novca koji potiče iz nelegalnih izvora, odnosno dopuštenih ili nezakonitih fondova. Slično pranju novca i krivično djelo finansiranje terorizma prolazi kroz više etapa. Pojedini autori ističu da finansiranje terorizma prolazi kroz četiri faze i to: a) "nabavljanje sredstava za aktivnosti terorističkih organizacija, b) obezbjeđenje prikupljenih sredstava za finansiranje terorističkih organizacija, c) translaciju finansijskih sredstava nosiocima terorističkih aktivnosti, d) eksploataciju finansijskih sredstava od strane terorista i njima bliskih osoba"47. U prvoj fazi koja obuhvata obezbjeđenje sredstava za finansiranje terorističkih organizacija

finansijska i druga sredstva se prikupljaju iz sljedećih izvora: a) zakonitih prihoda preduzeća kojima upravljaju osobe povezane sa terorističkim organizacijama, b) doniranih sredstava i fondova koji podržavaju terorističke organizacije, c) vršenjem krivičnih djela sa elementima organizovanog kriminaliteta kao što su zloupotreba droge, pranje novca, otmica, trgovina ljudima, krijumčarenje slično. Druga faza obuhvata osiguranje prikupljenih sredstava od detekcije i zaplijene. Sadržaj ove faze zavisi od 45

Bošković M. Bošković A (2011). Korupcija-pranje novca-finansiranje terorizma

58

, Banja Luka, str.183. 46

Rakočević V. (2005). Pranje novca-otkrivanje i dokazivanje, Pravni život , broj 9 /05. Beograd. **str.925- 945**

29

. 47 Bošković M. Bošković A. (2011).. str.267. vrste prikupljenih sredstava (novac ili druga imovina). Obuhvata i determinaciju lokacije i modus obezbjeđenja što uključuje i neophodne protektivne mjere. U ovoj fazi se nerijetko novac polaže na račune kod banaka čiji su vlasnici osobe povezane sa teroristima. To je povoljna prilika za izvršenje krivičnog djela pranje novca, odnosno za njegovu legalizaciju. U sljedećoj fazi dolazi do translacije sredstava na nosioce terorističkih aktivnosti. U tom cilju najčešće korišćeni modus operandi čine digitalni transferi, krijumčarenje i slično. Međunarodni digitalni transferi između finansijskih ustanova omogućavaju podizanje čak i ilegalno stečenog novca na teritoriji koja najviše odgovara teroristima.U poslednjoj fazi dolazi do korišćenja sredstava za realizaciju inkriminiranih aktivnosti. Teroristi prikupljena sredstva najčešće koriste za kupovinu naoružanja, eksploziva, telekomunikacionih sredstava, zatim za podršku terorističkim akcijama, obuku, marketing i slično.48 Često se pojedine faze pranja novca i finansiranja terorizma ne mogu diferencirati, budući da se prožimaju. Pojedine faze mogu biti istovrsne ili se, što je u praksi učestalije,

mogu međusobno preklapati. Kako će se odvijati pojedina faza i koje će se metode koristiti zavisi od raspoloživih mehanizmima i zahtjeva pripadnika organizovanog kriminaliteta koji

110

se pojavljuju u ulozi organizatora. U svakom slučaju ovi delikti podrazumijevaju mnogobrojne

različite tehnike koje su obično kompleksne i konspirativne. Zajedničko im je da se njihovim korišćenjem mora sakriti originalno porijeklo i vlasništvo novca

89

i izvori finansiranja terorista, te da glavni finansijeri nastoje u cjelosti nadzirati postupak i shodno okolnostima vršiti izmjene.49 Očigledno

je da se najviše u borbi protiv pranja novca u

90

smislu efikasnog suzbijanja i prevencije može učiniti u fazi ulaganja, dok se za suzbijanje finansiranja terorizma najviše može učiniti prije treće faze, odnosno osujećenja da dođe do prenošenja sredstava teroristima. 48 Bošković M. Bošković A. (2011).. str. 267. 49 Rakočević V. (2014)

Krivična djela sa elementima organizovanog kriminaliteta, Specijalne istražne metode, Podgorica

63

, str. 198. GLAVA II MEĐUNARODNI I EVROPSKI KRIVIČNO PRAVNI INSTRUMENTI ZA SUZBIJANJA PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA 1. Međunarodna zajednica i suzbijanje pranja novca Kriminalitet organizovanog oblika koji je vezan za najteže tipologije delikata u velikoj mjeri nadilazi

nacionalne granice pojedinih država i postaje internacionalni problem širokih razmjera sa tendencijom daljeg involviranja u sve pore društva

3

. U tom kontekstu pranja novca je forma organizovanog kriminaliteta koja predstavlja međunarodni problem koji izaziva teške posledice u ekonomsko političkoj oblasti.50

Pojedinci, grupe i organizacije koje se bave vršenjem krivičnih dela imaju prvenstveno jedan cilj – sticanje protivpravne imovinske koristi . Protivzakonito stečena korist mora da se legalizuje, da joj se pribavi legalan ili zakoniti osnov sticanja, ona mora

3

shodno namjeri nosilaca kriminalnih aktivnosti

da se inkorporira na različite načine u zakonite tokove privrednog ili finansijskog poslovanja u državi i na međunarodnom planu. Stoga se preduzimaju različite djelatnosti koje imaju za cilj da uz pomoć finansijskih, privrednih i drugih organizacija i institucija legalizuje protivzakonito pribavljeni novac ili drugu imovinsku

3

korist51.

Da bi se nedozvoljene djelatnosti suzbile međunarodna zajednica je pristupila normiranju obaveza država u cilju preduzimanja adekvatnih mjera, sredstava i postupaka sprečavanja i

3

suzbijanja ovih delikata. Tako su evropske države donijele više **pravnih akata kojima su precizirane nedozvoljene aktivnosti i pojedini pojavi oblici pranja novca** uključujući **i mjere i postupanja nacionalnih država u pravcu suzbijanja ove** socijalno patološke **pojave**. Na taj način **je u evropskom** krivičnom **pravu**, krivično djelo **pranje novca dobilo status samostalnog**

delikta sa predviđenim veoma visokim kaznama za delinkvente. U drugoj polovini XX vijeka

zajedno sa intenziviranjem borbe protiv nedozvoljene proizvodnje i prometa opojnih droga **javljaju se ideje za koordiniranom**

3

50

Marković M. Stanojević P. (2009), Pranje novca u međunarodnom pravu i krivičnom zakonodavstvu **Republike Srbije, PRAVO-teorija i praksa, br.7 -8/2009. str. 46**

8

. 51 Rakočević V. Jovanović A. (2019). Krivično djelo pranje novca u crnogorskom zakonodavstvu i međunarodni standardi, MNS »Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama EU«, Zbornik radova Banja Luka. str.129.

akcijom na internacionalnom planu u cilju suzbijanja pranja novca. Svrha **svih ovih aktivnosti se** svodila **na** eliminaciju, sprječavanje **i**

3

presijecanje aktivnosti kriminalnih grupa. Težište aktivnosti usredsređeno je na suprotstavljanje svim akterima kriminalnih djelatnosti kao i na slabljenje ekonomske snage kriminalnih organizacija sa fokusom na one grupacije koje se bave nezakonitom proizvodnjom, držanjem i prometom opojnih droga.

Shvativši realnu i sveprisutnu **opasnost od organizovanog** kriminaliteta **internacionalnog** **karaktera koji ne poznaje političke, državne i ideološke granice među narodima, državama pa i kontinentima, međunarodna zajednica počinje da radi na razvijanju i koncipiranju strategije opšte borbe protiv** najopasnijih vidova **kriminaliteta**

3

uključujući i pranje novca. U tom smislu je u poslednje vrijeme donijeto nekoliko konvencija i drugih dokumenata koji sadrže inovirane pristupe koji pospešuju efikasnost na suzbijanju i sprječavanju ovih krivičnih djela. Kao konstitutivan segment krivičnog djela pranje novca zahtijeva se ispunjenje subjektivnog elementa, odnosno postojanje znanja, svijesti i namjere učinioca u vrijeme izvršenja krivičnog djela.⁵² U nastavku rada slijedi analiza relevantnih međunarodnih pravnih akata u ovoj oblasti. Konvencija UN protiv zloupotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci donijeta je u

glavnom gradu Austrije 1988. godine⁵³. Ovim dokumentom se reguliše znatan broj aktivnosti suprotstavljanja krivičnim djelima

neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u vezi sa

15

inkriminacijom pranje novca. U tom cilju pripisane su imopzantne mogućnosti borbe protiv učinilaca ovih krivičnih djela a to je u prvom redu trajno oduzimanje imovine bez naknade kao i svih protivzakonito stečenih dobiti nastalih vršenjem predikatnih krivičnih djela. U članu 1(i) ovaj dokument determiniše zamrzavanje ili oduzimanje kao kratkoročnu inhibiciju translacije, konverzije, korišćenja ili transliranja svojine ili jednokratno aktiviranje nadzornih mehanizama nad svojinom na osnovu naredbe koju je izdao sudski ili drugi nadležni organ.⁵⁴ Krivična djela i sankcije propisane su u članu 3 Konvencije. U stavu (b), (i) definisana je inkriminacija transformacija ili prenošenje prava svojine sa umišljajem u svrhu maskiranja njenog protivpravnog nastanka ili ⁵² Jovašević D. (2007),

Pranje novca u teoriji i praksi krivičnog prava, "Kriminalitet u tranziciji: fenomenologija, prevencija i državna reakcija", **Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str.163**

88

. 53 Konvencija

Ujedinjenih nacija protiv nezakonite proizvodnje opojnih droga i psihotropnih supstanci,"Sl.list SRJ-medjunarodni ugovori", br.14/90

7

. 54 Konvencija UNPNTODIPS, Član 1(i). pomaganja nekoj osobi koja je involvirana u izvršenje inkriminacije radi amnestiranja od krivične odgovornosti.⁵⁵ U stavovima (ii) i (c), (i) predviđene su inkriminacije maskiranja prave naravi, porijekla, destinacije, korišćenja i kretanja prava u vezi sa svojinom, odnosno nad svojinom, kao i ostvarivanje ili eksploataciju svojine, pri čemu mora postojati umišljaj kao oblik vinsti koji obuhvata informacije o tome da u vrijeme akceptiranja imovina potiče iz kriminalnih aktivnosti, predviđenih u ovom aktu⁵⁶. Pojedini autori s pravom ističu da je u postupku pranja novca ključna odrednica obmana budući da se nelegalna imovina prikazuje kao zakonita.⁵⁷ Citirani dokument predviđa pouzdane mehanizme suprotstavljanja teškim oblicima kriminaliteta od kojih se izdvajaju specijalne kriminalističke istražne metode i tehnike. Sljedeći vrlo značajan međunarodni pravni akt je Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta⁵⁸ donijeta u svrhu unapređenja saradnje na suzbijanju ove vrste kriminaliteta. Njen doprinos krivično pravnoj teoriji i praksi je između ostalog i tome što je precizno odredila pojedine tipologije kriminaliteta i tipove kriminalne aktivnosti. U tom smislu konvencija je precizno definisala teško krivično djelo determinisano je u članu 2 (b) ovog dokumenta. Pod ovom vrstom inkriminacije podrazumijeva se aktivnost koja predstavlja inkriminaciju sankcionisanu kaznom zatvora u trajanju od najmanje četiri godine ili oštrijom sankcijom.⁵⁹ Konvencija razlikuje dvije tipologije organizovanog kriminaliteta i to grupu za organizovani kriminalitet i organizovanu kriminalnu grupu.

Grupa za organizovani kriminalitet **označava** grupaciju **od tri ili više** osoba, **koja postoji** 66
u određenom **vremenskom periodu i koja**

inkriminisane radnje vrši na bazi sporazuma u svrhu izvršenja najtežih inkriminacija. Ovom definicijom obuhvaćena su i protivpravna ponašanja, odnosno krivična djela počinjena iz koristoljubivih pobuda.⁶⁰ U članu 2 (c) determinisana je organizovana grupa koja označava grupaciju koja nije situacionog karaktera, kreirana u svrhu realizacije inkriminisanih radnji ali kojoj nedostaju obilježja homogene grupe koja se tiču strukturnih kapaciteta, postojanosti ⁵⁵ Konvencija UNPNTODIPS Član 3 stav (b), (i). ⁵⁶ Konvencija UNPNTODIPS Član 3 stav (ii) i (c, i). ⁵⁷ Lukić T. (2009). Pranje novca i finansiranje terorizma na nivou EU, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu br. 3/2009. str. 196. ⁵⁸ United Nations Convention Against Transnational Organized Crime,

Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog 66
kriminala i dopunskih protokola, Sl. list SRJ, br. 6/2001 . ⁵⁹ KUNPTOK **Član**

2 (b). ⁶⁰ KUNPTOK Član 2 (a). pripadnika i strogo determinisanih uloga njenih pripadnika.⁶¹ Prethodno citirane definicije se u značajnoj mjeri oslanjaju na determinaciju Ekspertske grupe za organizovani kriminalitet EU. Zamrzavanje ili zaplijena imovine propisana je u članu 2 (f) ovog akta i podrazumijeva na kraći rok inhibiciju translacije, konverzije, slobodnog rukovanja ili premještanja imovine ili kratkoročno obezbjeđenje ili nadzor imovine shodno naredbi nadležnog državnog organa.⁶² Konvencija definiše konfiskacija na način koji podrazumijeva dugoročno oduzimanje osnovnih svojinskih prava na imovini shodno naredbi nadležnog suda ili druge državne institucije.⁶³ Bitno je istaći i determinaciju krivičnog djela koje prethodi pranju novca. U tom smislu ovaj akt reguliše predikatno krivično djelo kao svaki vid inkriminacije čijom operacionalizacijom je nastala protivpravna imovinska korist u smislu bitnih obilježja konkretnog krivičnog djela.⁶⁴ Važan iskorak predstavlja i definisanje pojedinih specijalnih istražnih metoda kao što je kontrolisana isporuka koja obuhvata metodu kojom se osigurava da nezakonite i indicirane isporuke napuste, pređu ili stupe na područje određene države uz postojanje podataka o tome i kontrolu organa te države a sve u svrhu realizacije istrage i otkrivanje delinkvenata involviranih u izvršenje delikta.⁶⁵ Pojedini autori posebno apostrofiraju činjenicu da je pranje novca veoma sofisticirani finansijski mehanizam koji po sadržini i složenosti predstavlja fleksibilnu i inovativnu finansijsku operaciju.⁶⁶ Ovaj pravni akt obavezuje države koje su ga ratifikovale da u svojim krivično pravnim sistemima inkriminišu krivična djela sa elementima organizovanog kriminaliteta i predvide sistem sankcija za organizatore, neposredne učinioce i sve druge osobe koje neposredno ili posredno participiraju u izvršenju ovih formi kriminaliteta, pri čemu se apostrofira kažnjavanje za učešće u grupacijama organizovanog kriminalnog tipa.⁶⁷ Inkriminisano je i pranje prihoda stečenih vršenjem krivičnih djela. U tom smislu države su preuzele obavezu da u svojim parlamentima donesu odgovarajuće zakone koji će precizno inkriminisati krivična djela konvertovanja ili translacije imovine izvršena ⁶¹ KUNPTOK Član 2 c. ⁶² KUNPTOK Član 2 (f). ⁶³ KUNPTOK Član 2 (g). ⁶⁴ KUNPTOK član 2 (h). ⁶⁵ KUNPTOK Član 2 (i). ⁶⁶

/2003. str. 35. 67KUNPTOK Član 5 tač. 1. sa umišljajem što podrazumijeva svijest o tome da je imovina pribavljena vršenjem krivičnih djela. Ključni cilj aktera ovih inkriminacija leži u namjeri maskiranja protivpravnog izvora imovine, ili pomaganja osobi involviranoj u izvršenje prethodnog oblika delinkvencije u smislu eskulpiranja od krivične odgovornosti. Ovaj pravni akt inkriminiše i maskiranje prave naravi, izvorišta, mjesta, upravljanja, translacije ili vlasničkih prava na imovinskoj vrijednosti, uz svijest da je takva imovina stečena putem kriminalne aktivnosti.⁶⁸ Stoga pojedini autori ukazuju na važnost usvajanja koncepta suzbijanja organizovanog kriminaliteta baziranog na konfiskaciji dobiti stečene kriminalom i peveniranju inkorporiranja nelegalnih sredstava u legalne tokove.⁶⁹ Navedeni pravni akt determiniše brojne aktivnosti na planu suprotstavljanja krivičnom djelu pranje novca. Predviđena je dužnost svih država potpisnica da fundiraju integralne pravne mehanizme za bankarski sistem i finansijska tijela koja ne pripadaju bankarskom sektoru uključujući i sve organe i institucije izložene dejstvu faktora koji generišu ovaj delikt, da koordiniranim aktivnostima efikasno djeluju u pravcu efikasnog otkrivanja, suzbijanja i prevencije krivičnog djela pranje novca. Predviđen je širok katalog radnji djelovanja od kojih se izdvajaju identifikacija korisnika, kvalitetno evidentiranje i procesuiranje indikovanih pravnih djelatnosti. Države su preuzele obavezu implementacije mjera i aktivnosti čija je svrha detekcija i slijeđenje translacije gotovog novca i translatornih mehanizama internacionalnog plaćanja. Ključni uslov za ovu aktivnost je da se osiguraju garancije zaštićenog korišćenja kriminalistički relevantnih informacija i istovremeno ne ometa fluktuacija zakonitog novca. Fizičke i pravne osobe imaju dužnost da prijave translaciju preko državnih granica novca u većim iznosima kao i drugih translatornih formi plaćanja.⁷⁰ Značaj ove konvencije je između ostalog i u tome što je predvidjela tijesnu međusobnu saradnju policija država potpisnica kao i drugih pravosudnih organa, posebno u dijelu suzbijanja transnacionalnog organizovanog kriminaliteta počinjenog korišćenjem digitalne tehnologije. Svaka država potpisnica ima dužnost da analizira u dogovoru sa relevantnim činiocima društva,

trendove organizovanog kriminaliteta **na svojoj teritoriji, okolnosti u kojima organizovani**
kriminalitet djeluje, **kao i**

66

⁶⁸Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, Član 6 stav 1 i 2. ⁶⁹

Bošković G. Mijalković S. (2009). Međunarodna saradnja u oduzimanju prihoda stečenih
organizovanim kriminalom, Strani pravni život, br.1 /2009, str.191

31

⁷⁰ KUNPTOK, Član 7 tač. 1,2,3 i 4. profesionalne organizacije i tehnologije koje u tome participiraju. Na kraju, odredbe konvencije ukazuju na neophodnost prikupljanja, razmjene i analize kriminalistički relevantnih informacija o strukturi organizovanog kriminaliteta⁷¹. Nesporno je da citirani međunarodni pravni akti predstavljaju fundamentalni

pravni osnov za regulisanje pojedinih inkriminiranih ponašanja u vezi sa pranjem novca u
nacionalnom krivičnom zakonodavstvu. Stoga je veoma značajno na koji način su pojedina pitanja, koja
su značajna sa aspekta sprječavanja **i suzbijanja pranja novca**

3

regulisana pojedinim međunarodnim pravnim aktima. Upravo ta rješenja imaju nadnacionalno značenje za sve države potpisnice. Shodno tome i Crna Gora predviđa supremaciju međunarodnih ratifikovanih ugovora u odnosu na domaće zakonodavstvo. 2. Suzbijanje pranja novca u krivičnom zakonodavstvu EU Jedno od najvećih dostignuća EU je formiranje jedinstvenog unutrašnjeg tržišta koje omogućava slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala, zatim veću konkurenciju, više radnih mjesta, širi izbor roba i usluga, povoljnije cijene za konzumente i brojne druge prednosti. U cilju očuvanja jedinstvenog tržišta bilo je neophodno posebno regulisati finansijske transakcije sa fokusom na preventivne mjere koje bi osujetile izvršenje krivičnog djela pranje novca. Prilikom sastanka predsjednika država i vlada Grupe 7 ekonomski najmoćnijih država 1989. godine, razmatran je problem pranja novca. U cilju efikasnijeg suzbijanja ove pojave na međunarodnom planu, osnovana je Grupa za finansijske akcije koja je u toku 1990. godine donijela dokument "Četrdeset preporuka za borbu protiv pranja novca" koji sadrže strateški važne elemente i upućuju na bazične pravce u suzbijanju pranja novca⁷². Zbog toga je od velike važnosti pratiti preporuke i težiti unapređenjima na zakonodavnom nivou u smislu boljih i efikasnijih normativnih rješenja.⁷³ 71 Rakočević V. (2012). Krivična djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja, BD Graf, Podgorica, 321. 72 Rakočević V. (2007). Kriminalistička obrada krivičnog djela pranja novca, Podgorica, str.87. 73

Iljkić D .(2015). **Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu** , Finansijske i pravo, **Vol.3, No.1** str. **37**

93

. 2.1. Konvencija o pranju, pronalaženju, zaplijeni i konfiskaciji prihoda nastalih izvršenjem krivičnih djela Negativne posledice pranja novca naročito dolaze do izražaja u državama čija tržišta nijesu dovoljno razvijena i čiji finansijski sistemi pokazuju brojne slabosti. 74 Konvencija o pranju, detekciji, zaplijeni i oduzimanju prihoda nastalih izvršenjem krivičnih djela donijeta je u Strazburu 1990. godine⁷⁵. Najveći značaj ovog dokumenta je u preciznom inkriminisanju krivičnog djela pranje novca u članu 6 ovog dokumenta. Svjesni činjenice da inkriminacija pranje novca nije vezana samo za oblast zloupotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci i drugih predikatnih delikata, već da obuhvata i brojne druge kriminalne aktivnosti SE je donio ovu konvenciju kojom je nametnuta dužnost državama ugovornicama, da u svojim krivičnim zakonicima normiraju delikte koji u svom biću sadrže bitne elemente ove inkriminacije. Shodno tome ovaj dokument predviđa četiri oblika krivičnog djela pranje novca sa više alternativno postavljenih radnji izvršenja. Prvi vid obuhvata konvertovanje ili translaciju imovine za koju postoji nesporno svijest da predstavlja nezakoniti prihod, odnosno da je generisan vršenjem inkriminacija, sa svrhom maskiranja protivzakonitog izvora

takve imovine ili pružanja pomoći **bilo kojoj osobi** involviranoj **u izvršenje** prethodnog **krivičnog djela da izbjegne**

54

procesuiranje i sankcionisanje⁷⁶. Drug vid ove inkriminacije odnosi se na maskiranje i pogrešno prezentiranje realne naravi, izvorišta, lokacije,

raspolaganja, premještanja i postojanja prava, odnosno vlasništva na imovini **za koju**
postoji svijest **da predstavlja**

79

protivpravnu dobit, saglasno ustavnim i zakonskim konceptima pravnog ustrojstva države⁷⁷. Treći oblik se odnosi na nabavljanje, posjed ili upotrebu imovine za koju postoji svijest, u vrijeme akceptiranja, da je ostvarena na nezakoniti način. Poslednji oblik sadrži participaciju u izvršenju, zatim kreiranje kriminalne grupe sa jasnim planom djelovanja u smislu ostvarenja svih faza izvršenja krivičnih djela iz ove oblasti⁷⁸. Krivično djelo je dovršeno ako je ostvaren bilo koji oblik radnje izvršenja. Za krivicu je potreban direktni umišljaj. ⁷⁴

Budimir N . (2020). **Pranje novca kao savremeni fenomen-pojam, faze i** sprječavanje
pranja novca

109

, Naučne publikacije Državnog univerziteta u Novom Pazaru, Volumen 3 broj 1, 58-70, str. 64. ⁷⁵

Zakon o potvrđivanju Konvencije o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih
kriminalom , "Sl.list SRJ-Međunarodni ugovori", **br.7/2002; 18/2005**

122

. ⁷⁶

Konvencija o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom , član 6. ⁷⁷
Konvencija

54

o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom , član 6. ⁷⁸ **Konvencija**

54

o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom, član

54

6. 2.2. Prva Direktivu SE o preveniranju korišćenja finansijskog sistemu u cilju pranja novca.⁷⁹ Poznato je da se djelatnosti vezane za pranje novca vezuju za visokoprofitabilne transakcije i da se u velikom broju slučajeva ne evidentiraju u oficijelnim statistikama.⁸⁰ Godine 1991. SE je donio prvu Direktivu o preveniranju korišćenja finansijskog sistema u cilju izvršenja krivičnog djela pranja novca kako bi se zaštitili vitalni interesi EU u ovoj oblasti. U tom kontekstu je ukazano na neophodnost da se fenomen pranja novca normira kao naročito

opasno krivično djelo i to ne samo sa stanovišta interesa pojedine države, već i sa stanovišta međunarodne zajednice, jer se smatra da postojanje jedinstvenog tržišta i liberalnog kretanja novčanih sredstava, kapitala i usluga mogu biti zloupotrijebljeni, između ostalog, i za pranje novca koje je rezultat kriminalne aktivnosti. Stoga se smatra da samo set aktivnosti usvojen na međunarodnom nivou i njegova beskompromisna implementacija od strane svih država mogu dati učinkovite efekte. I ova Direktiva u članu 2

3

. nalaže obavezu državama članicama EU da inkriminišu krivično djelo pranje

novca u svom nacionalnom krivičnom zakonodavstvu . Ovaj delikt po svojim konstitutivnim obeležjima bića i bazičnim karakteristikama sadrži sve one aktivnosti koje su regulisane u Bečkoj konvenciji

3

. U prvom članu ovog pravnog akta definisana su četiri oblika pranja novca. Radnja izvršenja prvog oblika je alternativno postavljena i obuhvata promjenu ili translaciju imovine kao i tajeње, maskiranje i izvršenje djela putem pomaganja. Za ostvarenje bića delikta potrebno je znanje da imovina potiče od vršenja krivičnih djela ili od participacije u takvoj aktivnosti, u cilju maskiranja i neistinitog prezentovanja protivpravnog izvora imovine. Pomaganja kao četvrti vid radnje izvršenja prvog oblika sastoji se u pomoći osobi koja je uključena u inkriminisane aktivnosti radi amnestiranja od krivično pravne odgovornosti zbog delinkventnog ponašanja. Drugi oblik ovog krivičnog djela obuhvata dvije alternativno postavljene radnje i to maskiranje realnog stanja, izvora, mjesta, dodjeljivanja i translacije prava koja se tiču materijalnih vrijednosti ili vlasništva nad tim 79

Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering, (1991) OJ L 166/77

97

. 80

Rička Ž.(2011). Uloga računovođa u sprečavanju pranja novca , Reviconov zbornik (Međunarodni simpozijum ubrzane reforme u funkciji održivog razvoja, 303-317

84

, str. 64. vrijednostima. Neophodno je da postoji umišljaj o kriminalnoj genezi imovine. Treći oblik ove inkriminacije sadrži tri alternativno postavljene radnje izvršenja i to dobijanje, posjed ili eksploataciju imovine uz nesporno postojanje svijesti o tome da je imovinska vrijednost generisana krivičnim djelom ili iz participacije u inkriminisanoj djelatnosti. Četvrti oblik delikta obuhvata participaciju u izvršenju, zatim izvršenje u pokušaju i izvršenje putem pomaganja kao i podrška ili davanje naknade za prethodno opisane inkriminacije.⁸¹ Opseg primjene

ove direktive je proširen u smislu da pod udar krivičnog gonjenja **mogu doći sva novčana sredstva, materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna imovina, dokumenta i sredstva koja**

3

upućuju na postojanje vlasništva ili ekonomskog interesa

na takvoj imovini. Sve naznačene djelatnosti **koje ulaze u okvir radnje izvršenja treba da su preduzete sa umišljajem dok se izričito predviđa** da **se subjektivni elementi**

3

djela

utvrđuju na bazi objektivne faktičke situacije konkretnih uslova u svom eksternom **ispoljavanju.** **Značaj direktive se ogleda i u**

3

tome što ona predviđa da

pranje novca kao krivično djelo egzistira **i u slučaju ako su aktivnosti preduzete u cilju pranja novca na** teritoriji država **članica** EU kao **i na teritoriji drugih** država uključujući **i**

3

proširenje nosilaca inkriminacije u smislu da se kao učinioci

ovog krivičnog dela pored fizičkih lica koja se bave kriminalnom aktivnošću mogu tretirati **i zaposleni u kreditnim i finansijskim institucijama, ali i** sama ta tijela. **Na taj način se** indirektno **uvodi princip krivične odgovornosti pravnih lica**

3

, odnosno objektivna odgovornost u krivičnom pravu. Shodno navedenom EU je uvela opšte krivično pravne standarde za sprječavanja pranja novca ali i proširila implementaciju na širi katalog inkriminacija.⁸² 2.3. Druga Direktiva Savjeta Evrope o preveniranju korišćenja finansijskog sistema u cilju pranja novca.⁸³ Ovaj dokument usvojen 2001. godine je obavezao države članice da prošire katalog prethodnih krivičnih djela i spisak profesija povezanih sa inkriminacijom pranje⁸¹ Prva Direktiva br.91/308 EEZ, član 1. ⁸²

Crumbley, L., Heitger, L .,Stivenson, S. (**2007**). **Forensic and Investigative Accounting.**
Chicago:CCH Business Valuation Guide

83

Directive 2001/97/EC of the European Parliament and the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering, Official Journal, L 244, 28 January 2001 36

. novca saglasno preporukama FATF i Konvencije UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta. Iskorak ovog akta je u tome što je proširio inkriminaciju pranja novca pored zloupotrebe droga i na sva krivična djela organizovanog kriminaliteta. U odnosu na profesionalne djelatnosti a u smislu preveniranja pranja novca inkorporirala je dodatne obaveze za lica koja se bave računovodstvom, i poslovima revizije, zatim lica koja obavljaju notarske poslove, lica koja se bave advokaturom, lica koja priređuju hazardne igre, lica iz poreske administracije, lica koja se bave prometom nepokretnosti i slično.⁸⁴ Treba naglasiti da dobit nastala na nelegalan način ne prolazi sve etape pranja novca što zavisi od više činilaca.⁸⁵ 2.4. Treća Direktivu o preveniranju korišćenja finansijskih sredstava u cilju pranja novca i finansiranja terorizma.⁸⁶ Četiri godine kasnije SE donio je treću Direktivu o preveniranju korišćenja finansijskih sredstava u cilju pranja novca i finansiranja terorizma. U ovom aktu integralno je determinisan delikt pranja novca i evropski standardi u ovoj oblasti su bitno unaprijeđeni. Njen doprinos je i u tome što je definisala standarde za

procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, kao i

112

standarde savjesnog klijenta budući da je zahtijevala od privrednih subjekata da sačine procjene rizika za klijente visokog i niskog rizika. Direktiva je predvidjela obavezu provjeru porijekla novca za sve uplate i isplate u iznosu iznad 15000 eura kao i utvrđivanje nespornog identiteta za sve osobe prilikom otvaranja računa u banci.⁸⁷ 2.5. Direktive 2015/849 EU.⁸⁸ Nesporno najbolji efekti u suprotstavljanju ovim inkriminacijama ostvareni su ratifikacijom Direktive 2015/849 EU o preveniranju upotrebe finansijskog sistema za 84 Druga Direktiva 2001/97 EZ. član 2. 85

Cindori S. (2007). The Money Laundering Prevention System. Financial theory and practice, 31(1

84

), p.59. 86

Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing, Official Journal, L 309, 25 November 2005

36

. 87 Treća Direktiva.2005/60. članovi 7,13 i 39.

. izvršenje krivičnih djela pranje novca i plaćanje terorističkih aktivnosti, o promjeni akta (

EU) br. 648/2012 EP i SE i o stavljanju van pravne snage Direktive 2005/60 EZ EP i 23
SE i Direktive Komisije 2006/70 EZ

. Direktiva je donijeta na osnovu člana 114 Ugovora o funkcionisanju EU, zatim zaključka ECB i ekonomskog i socijalnog tijela. Usvajanjem ovog akta kreiran je djelotvoran pravni mehanizam

za rješavanje problema prikupljanja novca ili imovine u terorističke svrhe budući da se od 21
država članica zahtijevalo da detektuju i reduciraju riziko faktore povezane sa
pranjem novca i finansiranjem terorizma

. U uvodnom dijelu akta naznačeni su razlozi njegovog donošenja u kontekstu činjenice da protivpravni kanali novca predstavljaju ozbiljnu prijetnju po integritet i postojanost sektora finansija, unutrašnjeg tržišta i progressa EU. Naglašeno je da krivična djela sa elementima pranje novca, zatim, finansiranje terorizma i organizovanog kriminalnog ispoljavanja predstavljaju veliki problem EU zbog čega je potrebno razvijati krivičnopravni sistem i preduzeti preventivne mjere u ovoj oblasti. S pravom se ističe da proces pranja novca obuhvata produženo krivično djelo koje ga je i kreiralo.⁸⁹ U poglavlju I, odjeljku 1 sadržane su opšte odredbe koje obuhvataju objekt, područje implementacije i determinacije. Tako je u članu 1, tačkama (a, b, c i d) kao i tački 2 integralno regulisano biće krivičnog djela pranje novca. Definisano je pet vidova ove inkriminacije koju su države članice dužne da propišu kao krivično djelo ukoliko za njihovo izvršenje postoji subjektivni element, odnosno namjera. Prvi oblik ovog delikta obuhvata dvije alternativno postavljene radnje izvršenja, odnosno pretvaranje ili prenošenje imovine. Za postojanje djela dovoljno je ostvarenje jedne od ove dvije radnje. Za ostvarenje bića krivičnog djela potrebna je svijest o tome da je imovina ostvarena inkriminacijama ili participacijom u inkriminisanoj aktivnosti. Svrha izvršenja predmetnog krivičnog djela sastoji se u utaji ili sakrivanju nezakonitog izvora imovine ili pomoći osobi koja je uključena u inkriminaciju kako bi se amnestirala odgovornosti.⁹⁰ Radnja drugog oblika pranja novca obuhvata utaju ili maskiranje prave prirode, izvora, lokacija, raspolaganja, kretanja prava povezanih sa posjedom ili posjed imovine. Za postojanje djela potreban je umišljaj odnosno svijest da je imovina stečena kriminalnom djelatnošću ili participacijom u takvoj inkriminaciji.⁹¹ Treći oblik ⁸⁹ Carlson J. (2010). Suprotstavljanje mitu i korupciji, Zagreb: Oksimoron, d.o.o. str.110. ⁹⁰ Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 1 (a). ⁹¹ Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 1 (b). krivičnog djela obuhvata ostvarenje, posjedovanje i eksploataciju imovine, odnosno tri alternativno postavljene radnje izvršenja. Subjektivni element ovog oblika je umišljaj koji sadrži svijest u vrijeme prijema da je imovina ostvarena vršenjem krivičnih djela ili participacijom u inkriminisanoj djelatnosti.⁹² Četvrti oblik je značajno proširen u odnosu na prethodna rješenja. Sadrži šest oblika radnje izvršenja i to: a) participaciju, b) udruživanje radi realizacije, c) pokušaj realizacije i pomoći, d) podstrekavanje, e) pogodovanje, f) savjetovanje. Za postojanje djela

dovoljno je ostvarenje bilo koje radnje izvršenja u odnosu na sve vidove ovog krivičnog djela.⁹³ Peti oblik ovog krivičnog djela predstavlja novinu u smislu univerzalnog važenja ovih normi budući da se pod pranjem novca podrazumijevaju i slučajevi u kojima je kreirana imovina koja treba biti predmet pranja novca realizovana u drugoj državi EU ili u nekoj trećoj državi.⁹⁴ Krivično djelo finansiranje terorizma shodno ovoj Direktivi obuhvata obezbjeđenje ili pribavljanje

novčanih sredstava bilo kojim putem , direktno **ili** indirektno sa intencijom **da se** ta sredstva **koriste** i **uz**

22

postojanje svijesti i volje da su ona namijenjena eksploataciji u cjelini ili djelimično za izvršenje inkriminacija sa elementima terorizma.⁹⁵ Ovdje se radi o tzv. teleološkom modelu koji je baziran na različitim ciljevima pranja novca, odnosno u ovom slučaju finansiranja terorizma.⁹⁶ Ovaj akt je u obaveznike uvrstio kreditne i ekonomske institucije, zatim fizičke i pravne osobe iz profesionalnih djelatnosti kao što su osobe koje se bave revizijom i računovodstvom, zatim osobe koje obavljaju poreske i notarske aktivnosti, osobe koje realizuju poslove kupovine ili prodaje nepokretnosti, upravljanja novcem ili bezgotovinskim sredstvima plaćanja i slično. Subjekti su i druge osobe koja se bave trgovinom robom ako plaćaju u gotovini u iznosu od 10000 eura i

više bez obzira da **li se** uplata realizuje **kao jedna operacija ili u nekoliko** aktivnosti **koje**

22

su povezane. Ovo je veoma važno jer su vrlo česte bile zloupotrebe na način da se gotovima ulagala u manjim iznosima koji ne zahtijevaju provjeru porijekla a nije postojala centralna evidencija koja bi pratila i analizirala konekciju uplata. U članu 2 ovog dokumenta kao 92 Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 1 (c). 93 Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 1 (d). 94 Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 1 tač.4. 95 Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 1 tač.5. 96

Mitsilegas V. (2003). Money Laundering Counter-measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance Versus Fundamental Legal principles, Hague, Kluwer Law International

96

, p.25. obaveznici navedeni su i priređivači hazardnih igara.⁹⁷ Apostrofiraju se dužnosti država članica da preduzmu aktivnosti praćenja i analize na bazi procjene rizika u cilju sprječavanja zloupotreba. Pregled i determinacije osnovnih pojmova u ovoj oblasti regulisani su u članu 3 ovog akta. Kada je riječ o konotaciji termina kriminalna aktivnost, pod tim izrazom se u tač. 4 podrazumijeva svaka vrsta kriminalne involviranosti u izvršenje teškog oblika inkriminacije.⁹⁸ U smislu konkretizacije naglašava se da se radi o deliktima naznačenim u Okvirnoj odluci 2002/475PUP, zatim u Konvenciji UN protiv zloupotrebe droga iz 1988. godine, ZA Savjeta 98/733/PUP vezanoj za djelatnosti kriminalnih organizacija i Konvenciji o obezbjeđenju finansijskih interesa EZ koja obuhvata krivična djela prevare na štetu EU. Obuhvaćeni su i delikti sa elementima korupcije kao i poreska krivična djela

koja se kažnjavaju lišenjem **slobode ili** naredbom **za** određivanje pritvora **u trajanju**
dužem **od godinu dana ili**

22

zavisno od pravnih sistema država članica u trajanju dužem od ½ godine.99 2.6. Direktiva EU 2018/843 EP i SE od 2018. o izmjeni Direktive

2015/849 o preveniranju **korišćenja finansijskog** mehanizma **u** cilju **pranja novca ili**
finansiranja terorizma i o inoviranju **direktiva 2009/138** EZ **i 2013/36**

74

EU100 U uvodnom dijelu ovog pravnog akta navode se brojni razlozi koji su uticali na donošenje predmetnog dokumenta sa akcentom na nove mehanizme finansiranja terorističkih grupa u kontekstu pojačane frekvencije terorističkih ataka na starom kontinentu. Budući da nosioci kriminalnih aktivnosti sve više koriste digitalne tehnologije predviđene su zasebne aktivnosti u svrhu obezbjeđenja veće javne vidljivosti finansijskih prenosa novčanih sredstava, zajedničkih i drugih ekonomskih subjekata. U dokumentu se naglašava direktna konekcija organizovanog kriminaliteta i terorizma, odnosno kauzalitet između terorističkih i kriminalnih organizacija, što 97 Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 2 tač.1. 98 Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 3 tač.4. 99 Direktiva 2015/849 Evropske unije, član 3 tač.4. 100

Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending
Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money
laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU

7

. predstavlja veliku bezbjednosnu prijetnju za najviše vrijednosti EU. Ističe se neophodnost preveniranja korišćenja finansijskog sistema u cilju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti kao krucijalno opredjeljenje EU. S pravom se naglašava potreba stvaranja uslova za nepovoljno okruženje delinkventima i sužavanja mogućnosti da sumnjiva finansijska sredstva plasiraju preko hermetizovanih struktura. Važnost ovog akta ogleda se između ostalog i u tome što se proširila oblast implementacije Direktive 2015/849 na ponuđače usluga razmjenjivanja kripto valuta, maskiranjem translacije ili eksploatacijom anonimnosti na pojedinim mrežama. Stoga je od velike važnosti pribavljanje kriminalistički relevantnih informacija na osnovu kojih se mogu povezati adrese virtuelne valute sa pravnim i fizičkim identitetom vlasnika kripto valute što je moguće operacionalizovati korišćenjem finansijsko obavještajnih i operativnih oficijelnih organa. S pravom se ističe da virtuelne valute ne treba identifikovati sa elektronskim novčanim sredstvima kao ni sa valutama elektronskih igara.101 Analizom je utvrđeno da se anonimne kartice sa avansno plaćenim sredstvima mogu koristiti za finansiranje terorističkih ataka i pomoći teroristima. Da bi se to spriječilo predloženo je snižavanje

gornjih granica i najvećih iznosa u okviru **kojih se obveznicima dopušta da ne** implementiraju
dubinske eksploracije **stranke**

21

. Predviđeno je da za buduće slučajeve determinanta za anonimne kartice sa avansnim uplatama i utvrđivanje identiteta stranke u slučajevima platnih transakcija na daljinu mora biti na sve iznose iznad 50 eura. U nastavku ćemo analizirati najvažnije izmjene Direktive 2015/849 EU. Treba istaći da je proširen krug obaveznika u članu 1 ovog dokumenta na revizorske poslove, vanjske računovodstvene aktivnosti i poreske djelatnike kao i

sve ostale osobe koje se obavežu da će direktno ili uz pomoć drugih osoba sa kojima su te ostale osobe povezane, pružati materijalnu pomoć i potporu savjetodavnog karaktera o poreskim pitanjima

21

u okviru poslovne djelatnosti ili profesionalne aktivnosti. Obuhvaćeni su i posrednici u stavljanju u promet nepokretnosti, u situacijama kada djeluju kao medijatori u rentiranju nepokretnosti, i to isključivo kada su u pitanju uplate u kojima mjesečni anuitet iznosi 10 000 EUR ili više: Tu su svakako i pružaoci usluga koji se bave razmjenom virtuelnih kao i fiducijarnih sredstava razmjene, osobe koje trguju 101 In-game currencies, mogu se koristiti samo u okviru okruženja pojedine igre.

umjetničkim djelima ili djeluju kao posrednici u trgovini umjetničkim djelima, između ostalog kada se time bave umjetničke galerije i aukcijske kuće, ako vrijednost uplate ili niza konektovanih operacija iznosi 10 000 EUR ili više

21

.102 Pod kriminalnom aktivnošću iz podtački a i c prethodne direktive naznačena su krivična djela terorizma, krivična djela povezana sa terorističkom grupom, krivična djela povezana sa terorističkim aktivnostima i aktivnosti kriminalnih organizacija.103 Virtuelna sredstva plaćanja definisana su u tački d člana 1 i znače

digitalni prikaz vrijednosti koji nije emitovan, odnosno za koji ne osigurava garancije državna banka kao ni državno tijelo, koji nije nužno konektovan sa zakonski

21

uspostavljenim sredstvom plaćanja, iz čega proizilazi deficit pravnog statusa platežnog sredstva. S druge strane, ovo platežno sredstvo fizičke ili pravne osobe prihvataju kao sredstvo razmjene što znači da se može transilirati, pohranjivati kao i trgovati korišćenjem digitalnih tehnologija.104 Izvršena je izmjena člana 10 prethodne direktive, pa je u novom dokumentu predviđena zabrana kreditnim i finansijskim institucijama država članica vođenje neimenovanih računa, zatim neimenovanih štednih knjižica, odnosno nedostupnih sefova.105 Predviđene su i brojne druge mjere od kojih izdvajamo obezbjeđenje prvog plaćanja

preko računa na ime stranke pri kreditnoj instituciji koja podliježe standardima analize stranaka

21

. Osim toga predviđena je i implementacija dodatnih elemenata pojačanog nadzora po dubini, zatim inkorporacija pojačanih relevantnih mehanizama izvještavanja o finansijskim aktivnostima, limitacija poslovnih konekcija sa fizičkim i pravnim osobama iz pojedinih država koje su izložene riziko faktorima i slično.¹⁰⁶ Ključni cilj citiranih dokumenata je unapređenje zakonodavstva koje će onemogućiti ulazak ilegalnog novca u legalni monetarni sistem sa fokusom na eliminaciju izvora nelegalnog novca. U poslednjoj fazi pranja novca (integracija) nosioci kriminalne aktivnosti reinvestiraju novac u reproduktivni ciklus odnosno u zakonite djelatnosti. U tu svrhu osnivaju neimenovane firme u državama gdje je konspirativnost garantovana, dostavljaju fiktivne uvozno izvozne račune, vrše 102 Direktiva EU 2018/843, član 1 stav 1. 103 Direktiva EU 2018/843, član 1 stav 2. 104 Direktiva EU 2018/843, član 1 stav 2 tač. d (18). 105 Direktiva EU 2018/843, član 1 stav 6 tač.1. 106 Direktiva EU 2018/843, član 18 (a). transportovanje iz jedne finansijske institucije u drugu i slično.¹⁰⁷ Dalji razvoj evropskog krivičnog prava u oblasti procesuiranja osoba zbog izvršenja krivičnog djela pranje novca povjeren je posebno formiranom Kontakt tijelu koje konstituišu predstavnici država članica EU. Zadatak ovog tijela je preduzimanje aktivnosti na implementaciji citiranih akata kroz oficijelne konsultacije o pragmatičnim problemima koji se pojavljuju u implementaciji. Osim toga, predviđene su i permanentne konsultacije između država članica EU radi razmatranja pitanja iz ove oblasti. 3. Suzbijanje finansiranja terorizma u krivičnom pravu EU Finansijska sredstva su ključni preduslov za održavanje infrastrukture terorista i realizaciju terorističkih akata.¹⁰⁸ Ohrabruje činjenica da Evropska unija ima jedinstven stav u vezi strategije suzbijanja terorizma. Ta odlučnost u pogledu energičnog suprotstavljanja ovom kriminalnom fenomenu ogleda se prevashodno u odredbama Ugovora o EU.¹⁰⁹ U odjeljku 2, članu 43, koji se odnosi na zajedničku bezbjednosnu i odbrambenu politiku naglašeno je da EU može koristiti civilna i vojna sredstva kao doprinos borbi protiv terorizma uključujući i pružanje podrške pojedinim državama u suzbijanju terorizma na njihovoj teritoriji. Predviđeno je da Visoki predstavnik EU za inostrane poslove i bezbjednost pod kontrolom SE obezbjeđuje koordinaciju aktivnosti radi uspostavljanja mira i stabilizacije.¹¹⁰ U članu 67 stav 3 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije¹¹¹ predviđeno je da EU obezbjeđuje neophodan nivo bezbjednosti preduzimanjem aktivnosti za preveniranje i suzbijanje kriminaliteta, zatim rasizma kao i ksenofobije, uključujući i aktivnosti na jačanju kolaboracije policije i pravosuđa i kompatibilnosti krivičnog zakonodavstva".¹¹² Pravosudna saradnja u krivično pravnoj oblasti regulisana je u poglavlju 4. Naglašena je 107

Jergović-Katušić S. (2007). Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa i pragmatični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 83

, p.619. 108 Dinić J. (2016).

Pranje novca kao ekonomska dimenzija terorizma, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 125
, V. 37, br.2, str. 967

. 109

110 Ugovor o Evropskoj uniji. Član 43 stavovi 1 i 2 111

, Opšte odredbe, član 67 stav 3 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije. mogućnost EP i SE da direktivama regulišu minimum procedura o determinaciji krivičnih djela i sankcija u oblasti najtežih formi kriminaliteta. Ti vidovi kriminaliteta su: terorizam, trgovina ljudima, ljudskim organima i djecom, seksualno iskorišćavanje vulnerabilnih kategorija lica, nezakonita trgovina opojnim drogama, nezakonita trgovina oružjem, pranje novca, delikti korupcije, krivotvorenje sredstava plaćanja, kompjuterski i organizovani kriminalitet.”¹¹³ Efikasno suprotstavljanje terorizmu podrazumijeva izgradnju mehanizama rane detekcije ovog kriminalnog fenomena i blagovremeno preduzimanje brojnih aktivnosti u cilju uspješnog suzbijanja. Pri tome se posebno ima u vidu da terorizam pored primjene nasilja i izazivanja straha obuhvata i neselektivnost, nehumanost, ucjenu i nepredvidivost.¹¹⁴ Tendencija EU je upravo amplifikacija nacionalnih strateških sistema za borbu protiv terorizma saglasno njihovim kapacitetima. Imajući to u vidu od velikog je značaja saradnja sa Europolom (kao i Interpolom - međunarodnom kriminalističkom organizacijom) čiji je zadatak shodno odredbama Ugovora da bude amplifikator djelovanje policijskih službi a naročito njihove saradnju u suzbijanju teških oblika kriminaliteta uključujući svakako i terorizam. EP i SE su uredbama utvrdili oblast djelovanja i zadatke evropske policijske organizacije koji se sastoje u prikupljanju, obradi, analizi i razmjeni kriminalistički relevantnih informacija kao i koordinaciji i realizaciji operativnih i istražnih radnji u okviru zajedničkih istražnih timova.¹¹⁵ 3.1. Evropska konvencija o suzbijanju terorizma¹¹⁶ Krivična djela terorizma usljed nepostojanja objektivnog i koherentnog određenja stvaraju pogodnu osnovu za subjektivnu interpretaciju. U zavisnosti od vlastitih interesa prilazi se definiciji terorizma. Za neke subjekte su teroristi to u pravom smislu riječi, dok su za druge ratnici za slobodu.¹¹⁷ To zasigurno predstavlja veliki izazov i potrebu harmonizacije u ovoj oblasti. U uvodnom dijelu ovog akta ističe se uznemirenost usljed ekspanzije terorističkih aktivnosti i shodno tome neophodnost preduzimanja hitnih i efektivnih mjera u svrhu ¹¹³ Poglavlje 4, Pravosudna saradnja u krivičnim stvarima, član 83 stav 1 Ugovora o funkcionisanju EU. ¹¹⁴ Schmid A. (1983). Political terrorism, Amsterdam, North Holand, p.77. ¹¹⁵ Poglavlje 5-Policijska saradnja, član 88 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije. ¹¹⁶ EUROPEAN CONVENTION ON THE SUPPRESSION OF TERRORISM, Strasbourg, 1977. ¹¹⁷

. preveniranja, otkrivanja i procesuiranja učinilaca ovih krivičnih djela. Od država članica se zahtijeva veće jedinstvo radi efikasnog suzbijanja terorizma. Nesporno najveći pomak u pogledu regulisanja suzbijanja terorizma ostvaren je otklanjanjem prepreka za ekstradiciju terorista. U članu 1 precizirano je da jedan broj krivičnih djela se ubuduće neće

kvalifikovati kao politički delikti, delikti koji su izvršeni iz političkih pobuda ili delikti povezani sa političkim inkriminacijama. U pitanju su sljedeći delikti: a) iz grupe krivičnih djela protiv bezbjednosti javnog saobraćaja (otmica vazduhoplova, shodno

Konvenciji o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova iz 1970 . i Konvenciji o suzbijanju nezakonitih akata protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva iz 1971 91

), b) iz grupe krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom ("napad na život, tjelesni integritet ili slobodu međunarodno zaštićenih osoba uključujući i diplomatske agente, upotrebu bombe, granate, rakete, automatskog vatrenog oružja, pisma bombe ili paketa bombe, uzimanje talaca, otmicu i teško protivpravno lišenje slobode").¹¹⁸ Važno je istaći i činjenicu da se proširuje zona inkriminacije na pokušaj i saizvršilaštvo. U konvenciji je naglašena nadležnost u krivičnim predmetima država članica u skladu sa nacionalnim krivičnim pravom. U odnosu na nabrojana krivična djela predviđeno je da svaka država procesuiru učinioca koji se nalaze na njoj teritoriji ukoliko donese odluku da ne realizuje izručenje, iako je zahtjev za ekstradiciju akceptiran, ukoliko se nadležnost bazira na propisima o nadležnosti koja na isti način egzistira u nacionalnom zakonodavstvu zamoljene države.¹¹⁹ To podrazumijeva da država u kojoj je lociran učinilac ovih delikata u najkraćem roku dostavi predmet svojim nadležnim organima u svrhu krivičnog gonjenja. Konvencija predviđa i obavezu pružanja krivično pravne pomoći između država članica i isključuje mogućnost odbijanja pomoći ukoliko se radi samo o političkom krivičnom djelu.¹²⁰ Naznačeni akt predviđa i opciju pridržavanja prava odbijanja izručenja u odnosu na djela koja država smatra da imaju političke konotacije pod uslovom da prilikom ocjenjivanja posebnih elemenata bića krivičnog djela uzme u obzir kompleksne okolnosti kao što su da je delikt doveo do konkretne opasnosti po život, tijelo ili slobodu čovjeka, da je ugrozio osobe koje nijesu povezana sa motivima koji su u pozadini delikta i da je prilikom ¹¹⁸ Evropska konvencija o suzbijanju terorizma, član 1 stav 1 tačke a, b, c, d, e i f. ¹¹⁹ Evropska konvencija o suzbijanju terorizma, član 6 stavovi 1 i 2. ¹²⁰ Evropska konvencija o suzbijanju terorizma, član 8 stav 1. izvršenja zločina upotrijebljeni svirep i perfidan modus operandi.¹²¹ 3.2. Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma¹²² Sa aspekta cjelovitog krivično pravnog regulisanja terorizma na nivou EU nesumnjivo najveći doprinos nalazimo u odredbama Okvirne odluke EU iz 2002. godine. Kao što je poznato operacionalizacija svakog terorističkog akta zahtijeva logističku pripremu i obezbjeđenje određenog iznosa finansijskih sredstava za ostvarenje terorističke namjere.¹²³ Terorizam predstavlja opasnu i ostvarivu prijetnju pravnoj državi, vladavini zakona, ljudskim pravima i razvoju društva i direktno ugrožava načela

EU zasnovana na univerzalnim vrijednostima ljudskog dostojanstva, slobode kao i jednakih prava i solidarnosti 91

. U članu 1 Okvirne odluke definisano je devet oblika krivičnih djela sa elementima terorizma. Prvi oblik ovog krivičnog djela je atak na život osobe koji može prouzrokovati smrt u namjeri da se značajno obeshrabri stanovništvo ili protivpravno prinudi vlast ili međunarodna asocijacija na djelovanje ili propuštanje određene aktivnosti, uključujući i destabilizaciju ili urušavanje osnovnih društveno političkih, ustavno zakonskih, ekonomskih ili socijalnih struktura države ili međunarodnog organa. Drugi oblik obuhvata nasrtaj na tijelo određene osobe a treći protivpravno odvođenje i

zadržavanje neke osobe ili uzimanje zatočenika u namjeri ugrožavanja fundamentalnih vrijednosti. Pojavni oblici ovog krivičnog djela obuhvataju i uzrokovanje destrukcije državnih i infrastrukturnih objekata, kompjuterskih mehanizama, čvrstih platformi koje su locirane u epikontinentalnom pojasu, javnoj ili privatnoj lokaciji koje može ugroziti živote ljudi ili proizvesti velike privredne gubitke. Od pojava oblika ove inkriminacije navode se još i oduzimanje vazduhoplovnog sredstva, plovila ili drugih prevoznih sredstava putničkog ili robnog prevoza, zatim stvaranje, posjedovanje, dobijanje, transport, nabavka ili korišćenje oružja, kao i eksplozivnog sredstva, nuklearnog oružja, biološkog oružja i drugog oružja za masovno uništenje.¹²⁴ 121 Evropska konvencija o suzbijanju terorizma, član 13 stav 1. 122

Council Framework Decision of 13 June 2002 on combating terrorism

106

http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2002/475/oj

165

123

Friedman T . (1999). **The Lexus and the Olive Tree: Understanding globalization, New York.**
Farrar. p

49

.18. 124 Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma, član 1

stav 1 tačke a, **b, c, d, e, f., g** . h. **i**

87

.. U fenomenologiji naznačene inkriminacije notirane su i djelatnosti kao što su odašiljanje materija opasnih po život, ili generisanje vatre, ispuštanje vode ili izazivanje eksplozija koje ugrožavaju živote stanovništva. Inkriminisane su i aktivnosti ometanja i prekidanja opskrbe vodom, električnom energijom ili bilo kojim drugim prirodnim izvorom koji neposredno ugrožava zdravlje osoba¹²⁵. U pojave oblike ovog delikta spada i prijetnja izvršenjem bilo kojeg od navedenih formi kriminalnog ispoljavanja.¹²⁶ Iako nabrojanje brojnih pojava oblika terorizma ima opravdanja u smislu preciziranja inkriminacija ovo rješenje ima određenih nedostataka prije svega u smislu nemogućnosti anticipacije svih potencijalnih načina izvršenja ovog krivičnog djela koji se mogu pojaviti u praksi. Činjenica je da postoji sve veća dostupnost sredstava za izvršenje delikata terorizma što je generisalo "demokratizaciju" nasilja.¹²⁷ Iskorak u pravcu determinacije krivičnog djela terorizma predstavlja i normiranje delikata koji se odnose na terorističku grupu. Tako je u članu 2 ovog dokumenta teroristička grupa definisana kao homogena grupacija koju konstituišu više od dvije osobe koja je kreirana na duži vremenski period i nastupa organizovano radi vršenja teških terorističkih krivičnih djela".¹²⁸ Ukoliko analiziramo ovu definiciju vidjećemo da je vrlo slična definiciji kriminalne grupe uz izuzetak u pogledu cilja. Evidentno je

da bilo koja grupa ne može imati manje od tri osobe i da je za njeno postojanje potreban i subjektivni element koji sadrži svijest o pripadnosti. Element koji podrazumijeva djelatnost u dužem periodu jeste logičan ali to ne znači da i grupa formirana situaciono za izvršenje samo jednog terorističkog akta ne spada u terorističku grupaciju. Što se tiče organizovanosti radi se o vrlo bitnom elementu na osnovu kojeg se pravi razlika između organizovane kao najopasnije inkriminisane grupe i drugih delinkventnih grupacija. Prevažodno je to značajno sa kriminalističko forenzičkog aspekta budući da organizovani pristup izvršenju zločina podrazumijeva destrukciju tragova i predmeta krivičnog djela a samim tim i teže otkrivanje, razjašnjavanje i dokazivanje. Neophodno je istaći definiciju strukturirane grupe koja se u ovom dokumentu određuje kao grupacija

koja nije situaciono formirana zbog neposrednog izvršenja krivičnog djela i koja ne mora imati formalno 54

determinisane role za sve pripadnike, 125 Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma, član 1

stav 1 tačke a, b, c, d, e, f., g . h. i 87

.. 126 Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma, član 1

stav 1 tačke a, b, c, d, e, f., g . h. i 87

.. 127 Friedman T, Ibid. str. 20. 128 Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma, član 2 stav 1. postojanost članstva ili razvijeno unutrašnje ustrojstvo.129 Ovo je važno kako bi se napravila razlika između organizovane grupe i strukturisane grupe. Bitan kriterijum razlikovanja među različitim kriminalnim grupama je kompleksnost koja podrazumijeva sljedeće elemente: a)

stepen izražene strukturiranosti (razlike u funkcijama, položajima, aktivnostima i ulogama), b) da li se konstituišu od određenog broja osoba povezanih u jednu grupu (kriminalne grupe), više povezanih 30

grupacija koje čine kriminalnu organizaciju organizacija ili većeg broja konektovanih različitih grupacija kao što su klasične kriminalne organizacije mafija tipa ili neki od modernih adaptibilnih tipova.130 Stoga je kriminalna organizacija najviša forma kriminalnog djelovanja imajući u vidu da je konstituiše integrisani i složeni sistem više kriminalnih formi sa razvijenim funkcionalnim i organizacionim ulogama, razvijenim sistemom aktivnosti i formalizacijom modusa funkcionisanja. U pogledu determinacije krivičnih djela koja se tiču terorističke grupe u Okvirnoj odluci se navode dva vida terorističkih aktivnosti. Prvi vid je vođenje terorističke grupe, dok drugi sadrži različite oblike participacije u

aktivnostima terorističke grupe kao što su prikupljanje materijalnih sredstava ili informacija, kao i finansiranje terorističkih aktivnosti. Za postojanje obilježja bića ovih inkriminacija potreban je umišljaj, budući da učinilac mora znati da takvo učestvovanje doprinosi kriminalnim aktivnostima terorističke grupe.¹³¹ Sa aspekta suzbijanja finansiranja terorističkih aktivnosti ključne odredbe se odnose na inkriminisanje finansiranja terorizma uključujući prikupljanje svih materijalnih dobara za ove namjene. Problematika suzbijanja kriminaliteta da bi bila uspješna potrebno je da sadrži obavezno oduzimanje i uskraćivanje izvora prihoda kriminalnoj, odnosno terorističkoj organizaciji. Na taj način djeluje se direktno ako ne na uslove onda svakako na neposredne uzroke terorističkih djelatnosti. Novčana sredstva predstavljaju "kiseonik za teroizam" i preduslov za izvođenje pripremnih radnji i samog terorističkog akta.¹³² Druga krivična djela vezana za terorističke delikte obrađena su u članu 3 Okvirne odluke. Normirani su imovinski delikti teška krađa i ucjena kao i izrada falsifikovanih 129 Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma, član 1, stav 1. 130 Bošković M. (2008). Kriminalne grupe i organizacije, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 1- 2/2008, str.5. 131 Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma, član 2 stav 2 tačke a i b. 132

Sandić K . (2012). Fenomen finansiranja terorizma putem pranja novca i uspostavljanje delotvornog sistema kontra mera, Beograd, Vojno delo, br. 1/2012, str.380

49

. upravnih dokumenata ukoliko su izvršeni u cilju realizacije terorističkih aktivnosti.¹³³ Inkriminirani su i svi drugi oblici participacije u deliktima terorizma kao što su podstrekavanje, pomaganje i pokušaj. U citiranom aktu normirana je i odgovornost pravnih osoba i sistem sankcionisanja koji uključuje širok dijapazon mjera bezbjednosti kao što su zabrana obavljanja djelatnosti, mjere nadzora i slično. 3.2. Konvencija SE o preveniranju terorizma¹³⁴ Konvencija je donijeta 2005. godine u cilju preduzimanja efikasnijih aktivnosti u borbi protiv terorizma sa akcentom na kriminalizaciju novih pojava oblika terorizma. U ovom aktu se posebno ističe potreba podizanja svijesti javnosti o opasnosti od terorističkih akata i neophodnost međunarodne saradnje u cilju efikasnijeg suzbijanja zločina terorizma. Naglašava se važnost razmjene kriminalistički relevantnih informacija, jačanja fizičke i tehničke zaštite mogućih objekata napada kao i poboljšanja edukacije i saradnje u kriznim uslovima. Doprinos Konvencije ogleda se prije svega u regulisanju novih pojava oblika terorizma. Tako je u članu 5 definisano kd javna provokacija na vršenje krivičnog djela sa elementima terorizma kao novo krivično djelo iz ove tipologije. Biće inkriminacije sadrži rasturanje ili širenje korišćenjem drugih modela javne poruke sa tendencijom generisanja na realizaciju terorističkog akta pri čemu takav modus djelovanja prouzrokuje realnu opasnost o mogućnosti operacionalizacije kriminalne tendencije, nezavisno od stvarnih aspiracija učinioca u smislu inkliniranja na terorizam.¹³⁵ Ovdje se u osnovi radi o sankcionisanju terorističkih propagandnih stajališta koja u značajnoj mjeri mogu animirati većinom mlade osobe da pristupe teroristima. Imajući u vidu brojne mogućnosti dolaženja informacija i do onih koji su tzv. lake mete onda je smisao ove inkriminacije više nego opravdan. Ovo krivično djelo postoji ukoliko su ostvareni i subjektivni elementi, odnosno umišljaj za realizaciju delikta. Konvencija ide i korak dalje u regulisanju novih pojava oblika terorizma pa je tako u članovima 6 i 7¹³⁶ predvidjela krivična djela regrutacija za vršenje terorizma i 133 Okvirna odluka EU 2002/475 PUP o suzbijanju terorizma, član 3 stav 1 tačke a, b i c. 134 Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Službeni list Evropske unije L 159/3 Warsaw, 16/05/2005. 135 Konvencija SE o sprječavanju terorizma, član 5 stav 1. 136 Konvencija SE o sprječavanju terorizma, članovi 6 i 7. obučavanje za vršenje krivičnih djela sa elementima teroizrma. Danas se može konstatovati da najveći dio finansijskih sredstava nosioci terorističkih aktivnosti izdvajaju za održavanje mreže, pridobijanje članova i prenošenje

ideologije.¹³⁷ Kada je u pitanju krivično djelo iz člana 6 radi se o vrbovanju osoba na vršenje terorističkih akata ili o participaciji u vršenju terorizma ili u pridruživanju terorističkoj organizaciji radi vršenja ovih krivičnih djela. Kroz tri alternativno propisane radnje obuhvaćeni su vidovi koji su prepoznati u praksi terorističkih grupacija. Za postojanje ovog krivičnog djela potrebno je i ostvarenje subjektivnog elementa, odnosno namjere. Kad govorimo o krivičnom djelu obučavanje za vršenje terorističkih akata ono

obuhvata davanje instrukcija **za izradu i** upotrebu **eksplozivnih naprava, vatrenog** i drugih 1
vrsta **oružja** , odnosno opasnih stvari **ili**

instrukcija o načinima i tehnikama vršenja terorizma. Za postojanje djela neophodna je svijest da su vještine koje su predmet edukacije namijenjene za korišćenje u terorističke svrhe. Takođe važan iskorak u smislu spuštanja praga inkriminacije istaknut je u članu 8 koji predviđa ostvarenje bića djela bez obzira što nije došlo do stvarnog izvršenja krivičnog djela terorizma¹³⁸. Predviđeno je i rješenje po kojem se za ova krivična djela uspostavlja odgovornost pravnih osoba i to krivično pravna, građansko pravna i upravna pri čemu se ne isključuje krivičnopravna odgovornost fizičkih osoba koja su izvršila ova krivična djela.¹³⁹ Važan iskorak u regulisanju ove materije evidentan je u odredbama koje regulišu protektivnost, obeštećenje i pomoć žrtvama terorističkih akata. Akcenat je na finansijskoj pomoći i obeštećenju žrtava terorizma kao i članova njihovih užih porodica.¹⁴⁰ Predviđeno je i isključenje opcije o izuzeću za politička krivična djela, što znači da za potrebe izručenja ova krivična djela se ne smatraju političkim i samim tim učinioci mogu biti ekstradirani. 3.3. Dodatni protokol uz Konvenciju SE o prevenciji terorizma¹⁴¹ Države članice SE su detektujući realne opasnosti od osoba koje putuju u 137

Kersten U. (2003). Međunarodni terorizam, doprinos policije u suzbijanju globalnog fenomena , 95
Beograd, **Pogledi**

, 2/2003 PA, str.5. 138 Konvencija SE o sprječavanju terorizma, čl.8. 139 Konvencija SE o sprječavanju terorizma, čl.10..
140 Konvencija SE o sprječavanju terorizma. čl.13. 141

Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism , Riga, 53
2015

. inostranstvo radi vršenja terorističkih krivičnih djela ili pružanja obuke za terorizam u drugim državama. donijele Protokol kao dopunu Konvencije o preveniranju terorizma iz 2005. godine. Značaj ovog dokumenta je u tome što je propisao više novih krivičnih djela sa elementima terorizma. Radi se o sljedećim inkriminacijama: 1. Participiranje u organizaciji ili grupi u svrhu terorizma; 2. Polaznje edukacije za terorizam; 3. Putovanje u strane države u svrhu terorizma; 4. Finansiranje putovanja u strane države u svrhe terorizma; 5. Organizovanje i na drugi način osiguranje putovanja u druge države u cilju vršenja terorističkih akata . Treba istaći da finansiranje terorizma prolazi kroz tri etape koje počinju deponovanjem novčanih sredstava, nastavljaju transformacijom a završavaju integracijom.¹⁴²

Prepoznavanje ovih formi kriminalnog ispoljavanja obavezalo je države članice da u svojim zakonodavstvima propišu naznačena krivična djela. Biće prve inkriminacije obuhvata učestvovanje u organizaciji ili grupi u svrhu terorizma¹⁴³ i uključuje dva oblika radnje izvršenja. Prvi oblik sadrži direktno učestvovanje u djelatnostima organizacije ili grupe u svrhu izvršenja jednog ili više krivičnih djela sa elementima terorizma. Drugi vid radnje izvršenja je doprinošenje izvršenju jednog ili više krivičnih djela sa elementima terorizma od strane terorističke organizacije ili grupe, kao oblik saučesništva u užem smislu. Drugo krivično djelo iz Dodatnog protokola je pohađanje edukacije za terorizam.¹⁴⁴ Biće ovog delikta obuhvata sticanje znanja i vještina putem primanja instrukcija od druge osobe prevashodno

o izradi i korišćenju eksploziva i eksplozivnih naprava , zatim vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih supstanci u svrhu izvršenja ili

80

umišljajnog doprinošenja izvršenju krivičnih djela sa elementima terorizma. Delikt obuhvata i sticanje znanja i praktičnih vještina o drugim metodima i tehnikama u svrhu izvršenja ili doprinošenja izvršenju delikata terorizma. Za postojanje inkriminacije neophodno je da je izvršena protivpravno i sa umišljajem o bitnim elementima zločina.¹⁴⁵ Sljedeće krivično djelo iz ovog dokumenta je odlazanje u druge države u svrhu vršenja terorizma.¹⁴⁶ Sadržaj ove inkriminacije obuhvata putovanje u državu koja nije područje u kojem ta osoba egzistira u cilju izvršenja delikta sa elementima terorizma. 142 Bolta D. (2011).

Sprječavanje finansiranja terorizma, Policija i sigurnost, vol.19. no.4 str

155

.425. 143 Dodatni protokol uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma, čl.2. 144 Dodatni protokol uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma. čl.3. 145 Dodatni protokol uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma. čl.3. 146 Dodatni protokol uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma, čl.4. Krivično djelo obuhvata i putovanje u druge države u svrhu terorizma putem pridonošenja izvršenju ili participacije u izvršenju delikta terorizma ili pružanja ili pohađanja obuke za izvršenje terorizma. Na ovaj način države potpisnice se obavezuju da determinišu inkriminaciju u svom zakonodavstvu ukoliko je pored opštih uslova vezanih za protivpravnost i namjeru izvršeno sa njene teritorije ili od strane njenog državljanina. Naglašena je i obaveza regulisanja izvršenja u pokušaja ovog krivičnog djela kao dovršenog delikta u nacionalnim zakonodavstvima. U članu 5 regulisano je krivično djelo finansiranje putovanja u druge države u svrhu izvršenja terorizma.¹⁴⁷ Radnja izvršenja postavljena je alternativno i obuhvata tri oblika. Prvi oblik radnje izvršenja je davanje određenih sredstava kojima se integralno ili pacijalno licu osigurava putovanje u druge države u cilju vršenja krivičnih djela sa elementima terorizma. Raspolaganje sredstvima kojima se omogućava nekoj osobi da putuje u inostranstvo u svrhu terorizma predstavlja drugi vid radnje izvršenja. Treći oblik radnje izvršenja tiče se obezbjeđenja sredstava kojima se omogućuje putovanje u druge države u cilju vršenja delikata terorizma. Predviđena su i dva načina izvršenja, odnosno direktno ili indirektno finansiranje putovanja u druge države u cilju izvršenja terorizma. Za ostvarenje inkriminacije potrebno je da postoji svijest o tome da su sredstva u cjelini ili djelimično namijenjena u svrhu vršenja delikata terorizma. Krivično djelo organizovanje ili omogućavanje putovanja u druge države u svrhu terorizma predviđeno je u članu 6 Dopunskog protokola.¹⁴⁸ Biće ovog krivičnog djela sadrži dva oblika radnje izvršenja. Prvi i osnovni oblik radnje izvršenja obuhvata organizovanje, odnosno svaku aktivnost

grupacije kojom se određenom licu omogućava putovanje u druge države u cilju vršenja krivičnih djela sa elementima terorizma pri čemu je neophodna svijest učinioca da je na taj način pružena pomoć radi vršenja delikata terorizma¹⁴⁹". Drugi oblik radnje izvršenja odnosi se na divergentne forme omogućavanja putovanja u druge države u cilju vršenja krivičnih djela sa elementima terorizma a te djelatnosti se ne mogu podvesti pod radnju organizovanja. Kod učinioca ovog oblika radnje izvršenja takođe je potrebno da egzistira svijest o tome da je na taj način ukazana podrška u pravcu operacionalizacije inkriminacija sa elementima terorizma. 147 Dodatni protokol uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma, čl.5 148 Dodatni protokol uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma, čl.6. 149 Dodatni protokol uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma, čl.6. Iz prethodno analiziranih odredbi jasno je iskazana volja u pravcu beskompromisne borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, što je preduslov ostvarivanja bezbjednosti u Evropi i međunarodnoj zajednici. U tom cilju akcenat je stavljen na policijsku i pravosudnu saradnju i utvrđena pravila za determinaciju krivičnih djela i sankcija u ovoj oblasti. Organi EU svojom permanentnom aktivnošću na normativnom i strateškom planu amplificiraju aktivnosti suzbijanja pranja novca i finansiranja terorizma. Krivična djela sa elementima terorizma predviđena citiranim pravnim aktima već sada imaju unificirane objektivno subjektivne elemente u smislu opšteg pojma ovih delikata.¹⁵⁰ S pravom se ističe da jedna od zajedničkih osobina svih inkriminacija terorizma

jeste univerzalna nadležnost država potpisnica međunarodnih i evropskih **konvencija za**
procesuiranje **njihovih učinilaca koji se zateknu na**

86

terorizmi određene države.¹⁵¹ 150 Rakočević V. Jovanović A. (2021). Krivičnopravna odgovornost za finansiranje terorizma u crnogorskom zakonodavstvu i standardi EU, V međunarodna naučna konferencija " Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama EU", Banja Luka. str. 58-73. 151 Dimitrijević V. et. al. (2005). Osnovi međunarodnog javnog prava, BCZLJP, Beograd. str.233. GLAVA III SUZBIJANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA U KOMPARATIVNOM ZAKONODAVSTVU U ovom dijelu rada je izvršena analiza zakonodavstva Slovenije, Hrvatske, Srbije, Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije i Rusije u dijelu zakonskih odredbi relevantnih za pranje novca i finansiranje terorizma. Akcenat je stavljen na materijalno krivično pravo i upućujuće norme. 1. Slovenija Oblast suzbijanja pranja novca i finansiranja terorizma u Sloveniji regulisana je Krivičnim zakonikom i Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma. U članu 245 Krivičnog zakonika određeno je krivično djelo pranje novca koje sadrži više pojavnih oblika. U stavu 1 citiranog člana određen je osnovni oblik ovog krivičnog djela sa više alternativno postavljenih radnji izvršenja koje obuhvataju pribavljanje, razmjenjivanje, skladištenje i otuđenje novca li imovine za koju postoje relevantni dokazi da je dobijena izvršenjem krivičnih djela".¹⁵² Za postojanje djela potrebno je da se novac koristi u privrednoj djelatnosti ili na drugi način predviđen zakonom. Kažnjivo je i prikrivanje ili pokušaj maskiranja porijekla novca. Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj. Izvršilac može biti svako lice.

Za osnovni oblik ovog krivičnog djela predviđena **je kazna zatvora do pet godina**

143

¹⁵³ U stavu 2 istog člana propisano je kažnjavanje lica koje izvrši krivično djelo pranje novca istovremeno sa učiniocem ili učesnikom krivičnog djela kojim je pribavljen novac li imovina. Riječ je naravno o predikatnom krivičnom djelu.¹⁵⁴ U

stavu 3 propisan je teži oblik ovog krivičnog djela polazeći od vrijednosti novca ili imovine. Ako je novac ili imovina kao predmet krivičnog djela velike vrijednosti

učinilac će se kazniti kaznom zatvora do osam godina i novčanom kaznom

150

.155 Važno je naglasiti da je predviđena kumulativno kazna zatvora i novčana kazna. Najteži oblik predviđen je u stavu 4 istog člana i 152

Kazenski zakonik – KZ-1 (Uradni list RS, št. 55/08 z dne 4. 6. 2008

136

), 245 član. 153 KZ Slovenije čl. 245/1. 154 KZ Slovenije čl. 245/2. 155 KZ Slovenije čl. 245/3. sankcioniše izvršenje pranja novca sa elementima organizovanog kriminaliteta, odnosno u zločinačkoj organizaciji koja je formirana za vršenje takvih djela.156 Privilegovani oblik ovog krivičnog djela predviđen je u stavu 5, kada je pranje novca učinjeno od strane lica iz nehata, odnosno od strane osobe koja je bila u mogućnosti da zna i bila obavezna

da zna da novac ili imovina predstavljaju dobit pribavljen kriminalnom djelatnošću

18

.157 U stavu 6 propisana je mjera bezbjednosti oduzimanja novca ili imovine po principu da niko ne može zadržati vrijednost ostvarenu izvršenjem

krivičnog djela .158 **Krivično djelo** finansiranje terorizma **propisano je u članu** 109 **Krivičnog zakonika**

17

Slovenije159. Biće osnovnog oblika krivičnog djela sastoji se u osiguranju ili prikupljanju novca ili imovine u svrhu korišćenja integralno ili parcijalno za izvršenje krivičnih djela sa elementima terorizma.160 U stavu 2 citiranog člana predviđeno je kažnjavanje učinioca iako obezbjeđen ili prikupljen novac ili imovina nijesu iskorišćeni u svrhu izvršenja krivičnih djela sa elementima terorizma.161 Teži oblik krivičnog djela finansiranje terorizma propisan je u stavu 3 citiranog člana i predviđa kažnjavanje učinioca za naznačeno djelo izvršeno u terorističkoj zločinačkoj organizaciji ili grupaciji.162 I za ovo krivično djelo propisana je mjera bezbjednosti oduzimanja novca i imovine od učinioca krivičnog djela.163 Slovenačkim

Zakonom o sprječavanju **pranja novca i finansiranja** terorizma164 **utvrđene su** aktivnosti, **63**
nadležni organi **i** postupci otkrivanja **i** sprječavanja **pranja novca i finansiranja terorizma**

shodno evropskom i međunarodnom pravu. Slovenačko zakonodavstvo u ovoj oblasti djelimično se razlikuje u odnosu na druga uporedna rješenja u pogledu radnje izvršenja i sankcije. 156 KZ Slovenije čl. 245/4. 157 KZ Slovenije čl.245/5. 158 KZ Slovenije čl. 245/6. 159 KZ Slovenije čl.109. 160 KZ Slovenije čl. 109/1. 161 KZ Slovenije čl.109/2. 162 KZ Slovenije čl. 109/3. 163 KZ Slovenije čl. 109/4. 164

Zakon o sprečavanju pranja denarja in financiranja terorizma (Uradni list RS, št. 68/16

140

) 2. Hrvatska U Hrvatskom zakonodavstvu krivično djelo pranje novca regulisano je u članu 65 Kaznenog zakona.165 Osnovni oblik krivičnog djela čini ono lice koje

imovinsku korist ostvarenu krivičnim **djelom uloži, preuzme** , konvertuje, translira **ili** izvrši **79**
zamjenu **u cilju** maskiranja **njenog nezakonitog porijekla**

.166 Drugi oblik krivičnog djela obuhvata maskiranje realne naravi, zatim izvorišta, mikrolokaliteta i vlasništva na materijalnim vrijednostima koju je drugi ostvario krivičnim djelom.167 U stavu 3 sankcionisano je obezbjeđenje, posjedovanje ili eksploatacija imovinske vrijednosti koju je drugi ostvario krivičnim djelom.168 Teži oblik krivičnog djela obuhvata pranje novca u ekonomskom ili sličnom biznisu kao i bavljenje pranjem novca u vidu zanata od strane učinioca. Jedan od vidova težeg oblika odnosi se na ostvarenje velike vrijednosti operacionalizacijom ove inkriminacije.169 Blaži oblik ovog krivičnog djela propisan je u stavu 5 i obuhvata pranje novca iz nehata.170 U stavu 6 predviđeno je kažnjavanje prema zakonu države u kojoj je djelo učinjeno pod uslovom da je imovinska vrijednost nastala inkriminacijom izvršenom u toj državi.171 Krivično djelo finansiranje terorizma regulisano je u članu 98 Kaznenog zakona. Krivično djelo čini ono

lice koje direktno **ili** indirektno **daje ili** obezbjeđuje **sredstva** s **ciljem da se ona** **86**
upotrijebe **ili** sa umišljajem **da će se** iskorišćavati integralno **ili** fragmentarno **u cilju**
izvršenja

jedne ili više inkriminacija sa elementima terorizma.172 Drugi oblik krivičnog djela propisan je u stavu 2 i obuhvata sankcionisanje lica koje direktno ili indirektno

daje ili obezbjeđuje **sredstva s ciljem da se ona** iskoriste **ili** uz postojanje umišljaja **da** **79**
će se eksploatisati integralno **ili** parcijalno **od strane**

nosilaca terorističkih aktivnosti.173 Zakon propisuje i mjeru bezbjednosti oduzimanja sredstava od učinilaca ovog krivičnog djela.174 Oblast suzbijanja pranja novca i finansiranja terorizma regulisana je i Zakonom o 165

.265. 166 KZ Hrvatske čl.. 265/1. 167 KZ Hrvatske čl..265/2. 168 KZ Hrvatske čl..265/3. 169 KZ Hrvatske čl.. 265/4. 170 KZ Hrvatske čl..265/5. 171 KZ Hrvatske čl..265/6. 172 KZ Hrvatske čl..98/1. 173 KZ Hrvatske čl..98/2. 174 KZ Hrvatske čl..98/3. sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma¹⁷⁵ kojim su propisane raznorodne aktivnosti koje obveznici i nadležni državni organi

preduzimaju radi preveniranja **i** detekcije **pranja novca i finansiranja terorizma** .176

171

Zakonodavstvo Hrvatske **u** ovoj oblasti neznatno **se**

razlikuje od uporednih zakonodavstava u pogledu radnje izvršenja, načina izvršenja, posebnih oblika i sankcija. 3. Srbija Krivično djelo pranje novca propisano u krivičnom zakonodavstvu Srbije u najvećoj mjeri je usklađeno sa relevantnim međunarodnim ugovorima. 177 U Krivičnom zakoniku ove države¹⁷⁸ krivično djelo pranje novca ostvaruje ona osoba koja izvrši pretvaranje ili translaciju imovinske vrijednosti, sa umišljajem da je ta vrijednost nastala kao posledica izvršenja inkriminacija, u namjeri maskiranja ili lažnog prezentovanja nezakonitog izvora imovine, zatim maskiranje ili neistinitoo prezentovanje činjenice o imovinskoj vrijednosti sa umišljajem da je ta imovinska vrijednost generisana izvršenjem inkriminacija, odnosno ostvari, izvrši detenciju ili eksploatiše imovinsku vrijednost, sa postojanjem svijesti prilikom akcepta, da ta imovinska vrijednost izvire iz inkriminisane djelatnosti, predviđeno je u članu 245 stav 1 KZS¹⁷⁹. Teži oblik krivičnog djela postoji ukoliko iznos novčanih sredstava ili imovinske vrijednosti od krivičnog djela premašuje iznos od 1500000 dinara.¹⁸⁰ U stavu 3 propisan je poseban oblik krivičnog djela koji postoji ukoliko se izvrši pranje novca sa imovinom koju je delinkvent lično pribavio vršenjem delikta.¹⁸¹ Najteži oblik krivičnog djela pranje novca postoji ako je ostvaren grupnim djelovanjem.¹⁸² Predviđeno je i mjera bezbjednosti obaveznog oduzimanje novca i druge imovinske vrijednosti dobijene krivičnim djelom.¹⁸³ Što se tiče krivičnog djela finansiranje terorizma ovaj delikt je regulisan u članu 393 Krivičnog zakonika. Krivično djelo se sastoji u neposrednom ili posrednom ¹⁷⁵ Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, NN 108/2017. ¹⁷⁶ Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma Hrvatske, čl.1. ¹⁷⁷

Đorđević M. (2016). Pranje novca u srpskom krivičnom pravu, CRIMEN (VII) 2 /2016. str

33

. 140. ¹⁷⁸ Krivični zakonik Srbije, Službeni glasnik RS, br.85/2005 do 35/2019. ¹⁷⁹ KZ Srbije čl.245/1. ¹⁸⁰ KZ Srbije čl..245 st.2 ¹⁸¹ KZ Srbije čl.. 245 st.3. ¹⁸² KZ Srbije čl.. 245/4. ¹⁸³ KZ Srbije čl..245/7. obezbjeđenju ili akumuliranju sredstava s

ciljem da se ona eksploatišu **ili sa** umišljajem **da će se** eksploatisati integralno **ili** parcijalno **za finansiranje**

7

terorističkih djelatnosti ili za finansijsku potporu organizacija koje za cilj imaju vršenje inkriminacija sa elementima terorizma.184 U 2 stavu određena su sredstva za izvršenje krivičnih djela terorizma i ona obuhvataju sva sredstva materijalna i nematerijalna prirode, pokretne stvari ili nekretnine, pri čemu je krivično pravno irelevantan modus dobijanja i forma dokumentacije,

uključujući elektronsku ili digitalnu, kojima se dokazuje svojinско pravo ili interes u odnosu na ta sredstva 18

.185 U poslednjem stavu predviđena je mjera bezbjednosti oduzimanja sredstava.186 Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma187 ova krivična djela su određena shodno konvencijskom pravu. Zakonodavstvo Srbije razlikuje se u odnosu na uporedna zakonodavstva u pogledu radnje izvršenja, posebnih i kvalifikovanih oblika i sankcija. 4. Sjedinjene Američke Države U ovoj državi je oblast pranja novca regulisana donošenjem više zakona od kojih se izdvajaju Federalni krivični zakon, Zakon o suzbijanju pranja novca, Zakon o bankarskoj tajni i Patriotski zakon. Ova država je harmonizovala svoje zakonodavstvo sa relevantnim odredbama (čl.3 (1) (b) Bečke konvencije koja nalaže obavezu državama da inkriminišu pranje novca. Zakonom o suzbijanju pranja novca188 se inkriminišu svjesni i namjerni prenosi prihoda koji nastaju od nezakonite aktivnosti. Jedan od ključnih zakona koji reguliše ovu problematiku u SAD je Zakon o bankarskoj tajni.189 Njegov značaj se sastoji u doprinosu oficijelnim strukturama da otkriju i procesuiraju pranje novca omogućivši detekcije izvora, obima i translacije nezakonitog novca. Shodno ovom propisu američke finansijske institucije su dužne da podnose izvještaj o valutnoj operaciji za svaki depozit, povlačenje ili razmjenu gotovine ili drugi oblik plaćanja ili prenošenja veći od 10000 dolara. Izvještaj o sumnjivoj aktivnosti se podnosi 184 KZ Srbije čl.. 393 /1. 185 KZ Srbije čl.. 393/2. 186 KZ Srbije čl..393/3. 187

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Službeni glasnik RS, br.113/2017 37

. 188 The Money Laundering Control Act,1986. godine 189 The Bank Secrecy Act, 1970. kao strogo tajni dokument bez znanja korisnika banke od strane službenika u finansijskoj instituciji. Američki poreski obaveznici koji posjeduju račune u inostranim bankama dužni su da do sredine desetog mjeseca svake godine podnose poseban izvještaj o sredstvima koja prelaze iznos od 10000 dolara. U članu 1956-e-3 Federalnog krivičnog zakona SAD190 pod pojmom transakcija podrazumijeva se "kupovina, prodaja, zajam, zalog, dar, prenošenje, isporučivanje ili drugo efektivno raspolaganje". Kad govorimo o transakciji u odnosu na finansijsku instituciju onda ona uključuje zalog, povlačenje ranije odobrenih sredstava, translaciju između računa, razmjenu valute, zajam, produžetak kreditnih obaveza, kupovinu ili vršenje prodaje bilo koje akcije, obveznice, zatim depozitnog uvjerenja ili drugog novčanog instrumenta, kao i korišćenje sefa. Obuhvaćena su i ostala plaćanja, zatim translacija ili isporuka, korišćenje finansijske institucije i slično. Pranje monetarnih instrumenata (kako se u ovoj državi kaže za pranje novca) može se izvršiti na više načina od kojih se izdvajaju afirmacija pranja novca, zatim maskiranje pranja novca, pranje novca internacionalnog karaktera, fingirano pranje novca i participacija u konzumaciji nezakonitog novca.191 Propisano je da kvalifikovana transakcija obavezno uključuje translaciju novčanih sredstava na način koji obuhvata trgovinu u granicama ove države ili inostranu trgovinu.

Predviđeno je oko 250 predikatnih krivičnih djela koja mogu prethoditi pranju novca i sva ona su naznačena u ovom zakonu¹⁹². To su krivična djela sa liste državnih krivičnih djela (ubistvo, otmica, razbojništvo, iznuda,) zatim delikti sa liste inostranih delikata (povreda prava druge države koja obuhvata ubistvo, trgovinu drogom, otmicu, korupciju) i liste federalnih krivičnih djela na kojoj se nalaze delikti sa elementima korupcije, prevara, trgovina ljudima, zloupotreba droga, terorizam, trgovina oružjem, krijumčarenje, dječja pornografija i slično. Učinilac može biti bilo koja fizička ili pravna osoba uključujući fiktivna preduzeća koja su nastala radi vršenja ovog delikta. Za subjektivno biće inkriminacije pranje novca neophodan je direktni umišljaj koji po definiciji uključuje posebnu namjeru, što podrazumijeva da delinkvent treba da ima potreban kvantum znanja da imovina potiče od nekog oblika 190 United States Code-Crimes and Criminal procedure article 1956-e-3. 191 United States Code-Crimes and Criminal procedure. article. 1956-1957. 192 U SAD predikatna krivična djela se klasifikuju na inostrana, federalna i državna kd. Državna predikatna krivična djela propisana su u The Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act, donijetog 1970. god. Katalog predikatnih krivičnih djela obuhvata veliki broj federalnih delikata i svako federalno krivično djelo terorizma inkriminacija ali ne mora egzaktno znati od kog krivičnog djela konkretno. Bitno je da takva aktivnost predstavlja inkriminaciju na državnom, federalnom ili internacionalnom nivou.¹⁹³ Upravo ovaj subjektivni element omogućava osudu bez dokazivanja da je okrivljeni egzaktno znao specifičnosti osnovnog krivičnog djela ili njegova krivično pravna obilježja. Potrebno je da je učinilac imao umišljaj da imovina potiče od inkriminisane aktivnosti, odnosno da ta imovina obuhvata prihode od predikatnog delikta. To ukazuje na nespornu činjenicu da se subjektivno biće krivičnog djela ne može negirati ignorancijom fakticiteta.¹⁹⁴ Shodno odredbi člana 1956 znanje o fundamentalnim elementima delikta se može utvrditi iz činjenica koje ukazuju da je delinkventna aktivnost naročito vjerovatna. U ovom članu se definiše radnja krivičnog djela koja obuhvata iniciranje, zaključivanje ili participaciju u iniciranju ili zaključivanju transakcije.¹⁹⁵ 5. Velika Britanija Oblast suzbijanja pranja novca u ovoj državi regulisana je u više zakonskih propisa. Criminal Justice Act u članu 93 B inkriminiše sticanje, držanje ili korišćenje prihoda stečenih kriminalom.¹⁹⁶ U članu 93 A naznačenog akta inkriminiše se pomaganje nekoj osobi da sačuva prihod ostvaren trgovinom opojnim drogama.¹⁹⁷ Ključni sistemski zakoni koji regulišu ovu oblasti su osnovni i posebni akti Criminal Law Act¹⁹⁸ i The Proceeds of Crime Act¹⁹⁹. Takođe važan zakon za regulaciju predmetne oblasti je i Drug Trafficking Act.²⁰⁰ U ovom zakonu definisano je krivično djelo transfer prihoda dobijenih stavljanjem u promet opojnih droga.²⁰¹ U Zakonu o oduzimanju prihoda od kriminaliteta utvrđen je postupak oduzimanja imovine stečene kriminalnom aktivnošću, postupanje sa imovinom stečenom pranjem novca i 193 Duzlevski I. (2020). Pranje novca, Foundation Public Law Centre. str.13. 194 Slavković V. (2017). Krivično d elo pranje novca u savremenom uporednom zakonodavstvu, Crimen VIII,2/2017. str.14. 195 United States Code-Crimes and Criminal procedure article 1956-e-3. 196 Criminal Justice Act, 1988. art.93 B. 197 Criminal Justice Act, 1988. art.93 A. 198 United Kingdom, Criminal, Law Act, 1977. 199 United Kingdom, The Proceeds of Crime Act, 2003. 200 United Kongdom, Drug Trafficking Act,1994. 201 United Kongdom, Drug Trafficking Act,1994. article 49/1-b predviđene sankcije za ovo krivično djelo. Determinisano je više oblika izvršenja pranja novca kao što su priprema za izvršenje, izvršenje u pokušaju, davanje savjeta ili uputstava kao i saučesništvo u užem smislu, odnosno podstrekavanje i pomaganje.²⁰² U procesu dokazivanja ključno je da državni tužilac dokaže pred nadležnim sudom da oprani novac predstavlja nezakonitu imovinu ili preciznije da potiče od krivičnog djela direktno ili indirektno, u cjelosti ili pojedinačno. U pogledu subjektivnog elementa, odnosno dokazivanja krivice neophodno je dokazati da je okrivljeni znao ili imao razloga da opravdano sumnja da je imovina nezakonito stečena. Osim toga, u ovom propisu predviđeno je i kažnjavnje za samopranje i pranje novca od strane drugih subjekata na zahtjev i po dogovoru sa učiniocem predikatnog delikta pri čemu se posebno inkriminiše dogovor sa profesionalnim izvršiocima pranja novca. Važno je naglasiti da u predikatna krivična djela spadaju sva

krivična djela izvršena u ovoj državi i izvan nje ako je pranje novca izvršeno u Velikoj Britaniji.²⁰³ Krivično djelo držanje otuđenih dobara propisano je u Theft Act-u.²⁰⁴ Shodno članu 22 ovo krivično djelo obuhvata trgovinu otuđenom robom koja je pribavljena nekim od imovinskih delikata kao što su krađe, razbojništva, prevare i ucjene kao i prihode od tih dobara. Krivica učinioca mora obuhvatiti umišljaj da je imovina otuđena. Postoji više oblika ovog krivičnog djela. Prvi oblik obuhvata posjedovanje ili preuzimanje pod svoju kontrolu otuđene imovine kao što je preuzimanje imovine od izvršioca nekog od ovih krivičnih djela radi ponovne prodaje. Drugi oblik obuhvata dogovor o dobijanju otuđenih predmeta, dok je treći zadržavanje, metateza, uklanjanje ili realizacija u korist druge osobe.²⁰⁵ 6. Rusija U ovoj državi krivično djelo pranje novca predviđeno je u članu 174 Уголовного кодекса Россијској Федерацији.²⁰⁶ i obuhvata dva oblika inkriminacije. Prvi oblik obuhvata izvršenje finansijskih operacija ili drugih transakcija novcem ili drugom imovinom koja je stečena kriminalom od strane drugih osoba, u cilju da držanje, 202 United Kongdom, Drug Trafficking Act, 1994. article 327-329. 203 Duzlevski I. (2020). Pranje novca, Foundation Public Law Centre. str.15. 204 United Kongdom, Theft Act, 1968. 205 United Kongdom, Theft Act, 1968, article 22. 206 Уголовној кодекс Россијској федерацији, Офиц. б. ном. 63-Ф3/96, член 174. korišćenje, i raspolaganje tim novcem dobije legalni status. Drugi oblik sadrži iste modalitete radnje u odnosu na velike iznose, odnosno iznad 1,500.000 rubalja. GLAVA IV

KRIVIČNA DJELA PRANJE NOVCA I FINANSIRANJE TERORIZMA U CRNOGORSKOM

39

ZAKONODAVSTVU Uvod **Krivična djela**

pranje novca i finansiranje terorizma ne pripadaju istoj tipologiji inkriminacija iako su direktno povezana zbog čega se može konstatovati da predstavljaju funkcionalno jedinstvo. Radi se o novim pojavnim oblicima kriminaliteta koji su detektovani i inkorporirani u krivična zakonodavstva država u prvim decenijama XXI vijeka. Imajući u vidu kompleksnost ovih inkriminacija za nadležne državne organe predstavlja veliki izazov njihovo otkrivanje, rasvjetljavanje i dokazivanje. Pranje novca Pranje novca je vrlo kompleksan kriminalni fenomen. Ovaj delikt u osnovi podrazumijeva postupak kojim delinkventi ove tipologije kriminaliteta novac i drugu imovnu stečenu vršenjem krivičnih djela prikazuju kao legalne izvore prihoda.²⁰⁷ Krivično djelo pranje novca determinisano je brojnim aktivnostima kao što su

pripremne radnje , zatim **pokušaj i radnje saučesništva** , odnosno **podstrekavanje i pomaganje kao samostalne radnje izvršenja**

88

.²⁰⁸ Osnovni oblik krivičnog djela pranje novca u crnogorskom zakonodavstvu definisan je u članu 268 na način da ovaj delikt vrši jedna ili više osoba koje realizuju pretvaranje ili prenošenje novčanih sredstava ili drugih imovinskih dobara sa umišljajem da su nastali vršenjem krivičnih djela, pri čemu mora postojati namjera da se realizuju prikriivanja ili neistinita prezentovanja izvora novčanih sredstava ili druge imovine. Biće osnovnog oblika sadrži i odredbe koje sankcionišu sticanje, posjedovanje ili eksploataciju novčanih sredstava ili druge imovinske vrijednosti sa umišljajem u trenutku akcepta da potiču od krivičnog djela. Odredbe osnovnog oblika inkriminacije odnose se i na maskiranje ili neistinito ²⁰⁷ Rakočević V. Jovanović A. (2020). Montenegro Victimology and Victim protection, Mapping the Victimological Landscape of the Balkans, Balkan criminology, Max Planck, Duncker& Humbolt-Berlin, p.340-365. 208

.162. prezentovanje činjenica o naravi, izvoru, lokaciji deponovanja, translaciji, raspolaganju ili vlasništvu novčanih sredstava ili druge imovinske vrijednosti pri čemu postoji umišljaj na strani učinioca da su materijalne vrijednosti generisane inkriminiranim aktivnostima²⁰⁹. Iz osnovnog oblika inkriminacije proizilaze dva bitna segmenta krivičnog djela. Prvi se odnosi na brojne aktivnosti u bankarsko finansijskom sektoru u kome se realizuje proces pranja novca ostvarenjem finansijskih djelatnosti. Drugi se tiče subjektivne dimenzije, odnosno svijesti učinioca o nelegalnom izvoru novca ili drugih vrijednosti, odnosno saznanja o tome da transakcija sadrži dobiti od kriminalne djelatnosti. Krivično djelo pranja novca efektuira se u spoljašnjem svijetu kroz više formi osnovnog oblika inkriminacije. Prvi vid radnje izvršenja sadrži pretvaranje ili transponovanje

novca ili druge imovine za koju učinilac ima saznanje **da je pribavljena** inkriminisanom aktivnošću. Konverzija **u**

109

smislu ovog krivičnog djela znači promjenu jedne novčane valute za drugu.²¹⁰ S druge strane, prenos imovine obuhvata svaki pravni posao kojim se vrši translacija prava svojine na drugog. Za postojanje bića inkriminacije uslov je da je novac i slične vrijednosti generisan kriminalizacijom. U svakom slučaju vrijednosti moraju biti produkt prethodne kriminalne aktivnosti bilo koje vrste. Subjektivni element se odnosi na intenciju prikrivanje ili neistinitog prezentiranja izvora imovine u najširem smislu. Sadržaj drugog vida radnje odnosi se na prethodno ili predikatno krivično djelo koja determinišu aktivnosti sticanja, posjedovanja ili eksploatacije novčanih sredstava ili druge imovinske vrijednosti za koju u trenutku pritežanja postoji svijest o nezakonitom pribavljanju. Treba istaći da ne postoji jedinstveni stav u teoriji i praksi o tome koji delikti pripadaju predikatnim krivičnim djelima. Postoji širok katalog inkriminacija koje mogu prethoditi pranju novca i zavisno od zakonodavstva obuhvata brojne oblike kriminaliteta od klasičnog do organizovanog. Najčešće zastupani parametar je visina predviđene sankcije. Sticanje je pribavljanje svojine na stvarima ili imovinskim pravima. Držanje obuhvata pritežanje na stvarima koje predstavljaju imovinu, dok korišćenje obuhvata zajam i slično. Krivično djelo ne mora biti konkretizovano.²¹¹ Takođe ne mora postojati ²⁰⁹ Krivični zakonik Crne Gore, član 268, stav 1. ²¹⁰ Rakočević V. (2018). Privredni kriminalitet, Podgorica, str.94. ²¹¹ Rakočević V.(2018).Kriminologija, Podgorica, str.347. pravosnažna presuda za to djelo. Međutim, u konkretnom slučaju se mora utvrditi da je novac ili druga imovina pribavljena aktivnostima čijom realizacijom se ostvaruje biće nekog krivičnog djela. Treći vid radnje izvršenja je maskiranje ili neistinito prikazivanje činjenica o naravi, izvoru, lokaciji deponovanja, translaciji, raspolaganju ili vlasništvu novčanih sredstava ili druge imovinske vrijednosti za koju postoji umišljaj na strani učinioca da je pribavljena

inkriminisanom aktivnošću. Koliko je teško dokazivanje ovog krivičnog djela govori i činjenica o vrlo malom broju osuđujućih presuda u Crnoj Gori. Krajem 2011. godine Vrhovno državno tužilaštvo Crne Gore

podiglo je optužnicu protiv S. K. M. K i A.K. zbog

169

postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivično djelo pranje novca. Ova lica su se teretila da su u periodu od 2005 do 2011. godine preko firmi sa sjedištem u Rožajama »Daut i Daut«, »Turjak«, »Tajson«, »M. petrol«, »Kristal« i »Eye Security« inkorporirali u platni promet ove države nezakonito stečeni novac u iznosu od 8500000 eura. Prema navodima optužnice krivično djelo pranje novca su izvršili na način što su gotovinski uplaćivali novac, sačinjavali simulirane ugovore o zajmu i ugovore o uplatama za povećanje kapitala. Nezakoniti novac su koristili za vraćanje kredita, poslovanje i potrošnju. Navedeno je da su okrivljeni imali saznanje da je novac koji su uplaćivali na račune preduzeća u njihovom vlasništvu pribavljan od neovlašćene trgovine opojnom drogom heroinom. Prethodno je formirana kriminalna organizacija za trgovinu narkoticima od strane okrivljenih S.K. i M. K. Upravo zbog izvršenja krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe droge okrivljeni M.K. je u

Njemačkoj osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 11 godina

38

. Presudom Ks 4/15-11 iz 2015. godine 212 Višeg suda u Bijelom Polju, potvrđena presudom Apelacionog suda CG Kž-S br. 7/2016213 za koji je javnost bila posebno zainteresovana oslobođena su od optužbe sva tri lica kojima je stavljeno na teret izvršenje krivičnog djela pranje novca u produženom trajanju. Na presudu je

Vrhovno državno tužilaštvo podnijelo **zahtjev za zaštitu zakonitosti** Vrhovnom sudu **Crne Gore**. Ovaj **sud je**

2

odbio zahtjev kao neosnovan. U obrazloženju presude nižestepjenih sudova navodi se da je radnja ovog krivičnog djela svaka radnja kojom se novac stavlja u finansijske tokove s tim što je novac pribavljen krivičnim djelom. Dalje se navodi da se krivično djelo kojim je pribavljen novac ili druga imovina (predikatno krivično djelo) 212 Viši sud u Bijelom Polju, presuda Ks br. 4/15-11. 213 Apelacioni sud Crne Gore, presuda Kž-S 7/2016. ne mora odrediti u onoj mjeri koja je potrebna da bi se neko oglasio krivim zbog takvog krivičnog djela, ako je ono predmet postupka, niti mora postojati pravosnažna odluka suda, ali je potrebno

utvrditi radnju pribavljanja tog novca, što u ovom slučaju nije utvrđeno jer nema dokaza da novac koji je korišćen u poslovanju privrednih subjekata potiče od konkretnog krivičnog djela za koje je

38

jedan od optuženih oglašen krivim ili nekog drugog krivičnog djela. Vještak finansijske struke je u nalazu naveo da za određeni iznos novca u finansijskoj dokumentaciji nije naveden osnov ali je sud smatrao da to još ne znači da novac potiče od krivičnog djela. Nije pomoglo ni to što je glavni osumnjičeni pravosnažno osuđen u Njemačkoj

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

. Godine 2011. nadležni sud je od okrivljenih privremeno oduzeo imovinu i povjerio je na upravljanje Upravi za imovinu CG. Nakon što je nadležni sud ova lica oslobodio optužbi za pranje novca država je vratila privremeno oduzetu imovinu. U parničnom postupku ova lica su tražila

da im država naknadi 1.423.877.77 eura na ime materijalne štete nastale na

44

imovini.. Ovaj iznos utvrdili su vještaci i u to uračunali zakonsku zateznu kamatu od dana presuđenja do konačne isplate. Prvostepeni sud je djelimično usvojio zahtjev tužilaca i odlučio da država naknadi materijalnu štetu nastalu

na privremeno oduzetim nepokretnostima i pokretnostima u iznosu od 173.559,32 eura. U

44

postupku revizije Vrhovni sud Crne Gore je utvrdio da je prvostepeni sud donio ispravnu odluku iz razloga što Uprava za imovinu nije postupila po zakonu, iako je bila

dužna da sa imovinom koja je bila oduzeta upravlja na način koji garantuje najveći stepen očuvanja njene vrijednosti uz najniže troškove . Sud je odlučio **da se**

44

ovim licima ne isplati šteta nastala amortizacijom privremeno oduzetih objekata navodeći

da je redovan otpis vrijednosti imovine vrijednost koja se umanjuje nazavisno **od toga kod koga se imovina nalazi, pa čak pod uslovom da se adekvatno čuva i održava**

44

. Gramatički objekt predmetne inkriminacije je materijalna vrijednost koja je ostvarena vršenjem jednog ili više predikatnih krivičnog djela. Imovina se kod ovog delikta shvata u širem smislu budući da osim novca obuhvata i pokretne i nepokretne stvari kao i imovinska prava što jeste međunarodni standard. Imovina mora da potiče od izvršenja bilo kojeg krivičnog djela čijim izvršenjem je nastala. U odnosu na utvrđivanje da li imovina potiče od krivičnog djela, kao što je ranije naznačeno, nije potrebno da postoji pravosnažna sudska presuda za to krivično djelo, nego se to utvrđuje u krivičnom postupku za konkretno krivičnog djela pranje novca. Oblasti koje su najviše izložene riziku od

pranja novca su bankarski sistem i oblast nekretnina, zatim igre na sreću, mjenjačnice i kazina. Svi strukturni elementi bića ovog krivičnog djela ostvareni su realizacijom bilo koje inkriminisane aktivnosti predviđene u relevantnim odredbama Krivičnog zakonika. Za postojanje krivice potreban je umišljaj, odnosno postojanje svijesti o porijeklu novca ili druge imovine kao i namjera o prikrivanju izvora imovine. Osim znanja kod konverzije i prenosa imovine se zahtijeva namjera da se prikrije ili lažno prikaže porijeklo imovine.²¹⁴ Treba istaći da nije neophodno da izvršilac ima saznanje da imovina potiče od krivičnog djela već od kriminalne aktivnosti što znači da to može biti imovina nastala iz prekršaja ili privrednog prestupa. Učinilac ovog krivičnog djela može biti i lice koje izvrši predikatno krivično djelo iz kojeg je pristekla imovina. Relevantne odredbe konvencijskog prava upućuju na to da nije neophodno da je prethodno ili istovremeno izrečena presuda za predikatno krivično djelo. Osim toga, ističe se da nije neophodno da bude utvrđeno koji je oblik predikatnog krivičnog djela u pitanju. U krivičnom postupku je potrebno učiniti nespornim da je učinilac djela znao da imovina potiče od krivičnog djela. U stavu 2 citiranog člana propisan je poseban oblik inkriminacije koji predviđa da ukoliko je učinilac naznačenog krivičnog djela istovremeno i izvršilac ili saučesnik u užem smislu u inkriminaciji kojim je pribavljen novac ili imovina, radi se bez sumnje o kvalifikatornoj okolnosti iz razloga što je učinilac istovremeno i lice koja je participiralo u izvršenju krivičnog djela kojim su materijalne vrijednosti nezakonito pribavljene.²¹⁵ Teži oblik pranja novca propisan je u stavu 3 člana 268 i on je ostvaren ukoliko je prikriven novac ili druga imovina čija vrijednost prelazi 40000 eura.²¹⁶ Najteži oblik propisan je u stavu 4 člana 268 i sankcioniše organizovani kriminalitet, odnosno, postoji ako se naznačeni delikt vrši od strane više osoba koje su se organizovale za izvršenje navedenih inkriminacija.²¹⁷ U stavu 5 člana 268 predviđen je lakši oblik ovog krivičnog djela izvršen iz nehata. To će biti slučaj u kojem je pranje novca izvršeno od strane osobe koja je mogla

²¹⁴ Stojanović Z. (2009). Komentar Krivičnog zakonika Srbije, Beograd, str.687. ²¹⁵ Krivični zakonik Crne Gore, član 268, stav 2. ²¹⁶ Krivični zakonik Crne Gore, član 268, stav 3. ²¹⁷ Krivični zakonik Crne Gore, član 268, stav 4. i bila dužna

da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod pribavljen kriminalnom djelatnošću

18

. U pogledu izvršioca prvog oblika ovog krivičnog djela opšteprihvaćen je stav da to može biti svaka osoba uz izuzetak onih lica koja su pribavila imovinu izvršenjem krivičnog djela. Učinilac drugog vida ovog krivičnog djela je isključivo osoba koja se pojavljuje kao

izvršilac ili saučesnik u krivičnom djelu kojim je ostvaren novac ili

18

imovina²¹⁸. Ovo krivično djelo može biti u sticaju sa krivičnim djelom falsifikovanje isprave.²¹⁹ Propisana je i mjera bezbjednosti oduzimanja imovine stečene krivičnim djelom u stavu 6 člana 268 KZ CG. U praksi se nerijetko postavlja pitanja postojanja ovog krivičnog djela ukoliko se nezakonito stečenim novcem pribavi nekretnina za stanovanje. Uz postojanje objektivno subjektivnih elemenata inkriminacije teško je naći argument da pranje novca ne postoji. Još jasniji su slučajevi kupovine nekretnina nelegalnim novcem u svrhu izdavanja budućih da je i u ovom slučaju došlo do prikrivanja stvarne naravi imovine sa umišljajem. Mislim da problem koji se javlja u vezi gonjenja iste osobe za pranje novca i predikatno krivično djelo treba riješiti na način da se uspostavi sistem istovremenog procesuiranja iste osobe za oba krivična djela. Često se navodi primjer kupovine nekretnine sa više stambenih jedinica nezakonito stečenim novcem u

cilju njihovog izdavanja i u tim situacijama učinio se krivično gona za krivično djelo pranje novca i za delikt kojim je stečen novac za kupovinu nekretnine, pri čemu se oduzima nekretnina i novac kao predmet inkriminacije. Smatram da bi bilo adekvatno rješenje u smislu olakšanja dokazivanja pranja novca ukoliko bi državni tužilac zadužen za određeni predmet uspio dokazati da optuženi nije bio u mogućnosti da na bilo koj način zakonito stekne imovinu koju posjeduje. Shodno tome bi se značajno povećala efikasnost krivičnog postupka koja je do sada bez sumnje izostala. Presudom K.br. 131/2005 220 koju je donijelo Specijalizovano

odjeljenje za organizovani kriminal, korupciju, terorizam i ratne zločine Višeg suda u Podgorici

141

S.A. je osuđen za krivično djelo pranje novca u saizvršilaštvu

iz člana 268 stav 3 a u vezi člana 2 i 1 a sve u vezi člana 23 Krivičnog zakonika
CG u sticaju sa

92

krivičnim 218

Petrović B. Jovašević D. (2005), Krivično-kazneno pravo Bosne i Hercegovine:opći dio, Pravni fakultet, Sarajevo, **str.197**

129

. 219 Rakočević V., Kriminalistička obrada krivičnog djela pranje novca, Podgorica, 2007. str. 1-76; 220 Viši sud u Podgorici, presuda k. br. 131/2005. djelima falsifikovanje isprave i nedozvoljena trgovina

na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine i 9 mjeseci. Drugooptuženi S.O. **je osuđen**

100

za krivično djelo pranje novca u saizvršilaštvu i falsifikovanje isprave **na kaznu zatvora u trajanju od**

100

7 mjeseci, dok je P.D. za krivična djela pranje novca u saizvršilaštvu i falsifikovanje isprave osuđena

na kaznu zatvora u trajanju od 7 mjeseci. U obrazloženju presude ovaj sud **je naveo**
da su optuženi

152

u periodu jul-oktobar 2003. godine, putem bankarsko-finansijskog poslovanja prikrili modus pribavljanja novca, tako što je S.A. obezbijedio lažne javne isprave, odnosno fiktivnu dokumentaciju o registraciji firme koja ne postoji u susjednoj državi sa izmišljenim vlasnikom i osnivačem I.S. Na osnovu falsifikovanog rješenja ovog fantomskog preduzeća je kod banke u Podgorici otvoren nerezidentni račun na ime ove firme. Nakon toga je S.A. naložio P.D. da sačini ovlaštenja za ove optužene da mogu raspolagati novcem sa računa. Potom je S.A. koristeći fiktivnu dokumentaciju nabavljao gorivo u vrijednosti od 121,712 eura i većem obimu-ukupno 17 cistijerni u cilju prodaje na sivom tržištu iako je prema ovoj dokumentaciji gorivo trebalo biti izvezeno. Od prodaje goriva na sivom tržištu S.A. je ostvario imovinsku korist koja prelazi inos od 30000 eura. Ovaj novac davao je drugim optuženim licima koja su ga gotovinski uplaćivala na račun u svrhu kupovine novih količina i ponovne nelegalne prodaje. Na ovaj način su prikrili porijeklo novca znajući da je pribavljen izvršenjem krivičnog djela nedozvoljena trgovina. Utvrđeno je da su optuženi izbjegli plaćanje obaveza prema budžetu države po osnovu carinskih dažbina, obračuna akciza i PDV

i pribavili protivpravnu imovinsku korist u iznosu od 215.321,56 eura

38

. U odluci br.1337/2016221 Vrhovni Kasacioni sud RS odbio je kao neosnovan zahtjev

za zaštitu zakonitosti , podnijet protiv pravnosnažnih presuda Višeg suda u Kruševcu K 65/14 od 14.03.2016. godine i Apelacionog suda u Kragujevcu KŽ1 961/16 od 12.09.2016. godine

40

zbog krivičnog dela pranje novca iz člana 231. stav 2. u vezi stava 1. u vezi člana 33. Krivičnog zakonika

40

Srbije. Prvostepenom presudom okrivljeni I.P. oglašen je krivim zbog izvršenja krivičnog djela pranje novca i

osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine . Okrivljena A .A. oglašena je krivom zbog istog krivičnog

52

djela i osuđena

na kaznu zatvora u trajanju od 2 godine, dok je

52

okrivljena B..B. oglašena krivom da je izvršila krivično djelo pranje novca u pomaganju i

osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 1 godine. U

40

prvostepenoj presudi nije bilo ni riječi o 221 Vrhovni Kasacioni sud Republike Srbije, presude br. 1337/2016. oduzimanju novca stečenog krivičnim djelom. To je ispravio drugostepeni sud na način što je

po službenoj dužnosti preinačio presudu prvostepenog **suda u** dijelu **odluke o krivičnoj**
sankciji izrekavši prvookrivljenom **I**

28

.P. mjeru bezbjednosti oduzimanje predmeta. Ovaj sud je

odredio da se od ovog **okrivljenog** oduzme **novac u iznosu od 1.503.708,33**

40

dinara i obavezao okrivljenog da ovaj novčani iznos plati u državni budžet. Sudije VAS su utvrdile da nedvosmisleno proizilazi da su okrivljeni izvršili krivično djelo pranje novca

tako što su stekli, držali i koristili imovinu od **preko 1.500,000,00 dinara za koju su znali da je**
nazakonitog porijekla i **po** nalazu ovog **suda**

40

proizilaze svi bitni elementi krivičnog djela pranje novca. U presudi Suda BiH br. S1 2 K 020583 14 K iz 2016. godine 222 S.V. je prvostepeno osuđen zbog krivičnog djela pranje novca na kaznu zatvora od 1 godine i novčanu kaznu u iznosu od 30000 kuna. Tom presudom je od osoba na koju je ovo lice prenijelo imovinsku korist oduzeto ukupno 14 nekretnina i dio pokretnih stvari. Rješenjem vijeća Apelacionog odjeljenja br. S1 2 K 020583 iz 2017. godine ova presuda je ukinuta zbog pogrešne primjene odredbe koja propisuje elemente produženog krivičnog djela i određeno održavanje pretresa pred Apelacionim vijećem. Naznačeno Vijeće je utvrdilo osnovanost navoda u žalbi, odnosno da je osnovan prigovor zastare zbog čega je dovedena u pitanje primjena KZ u dijelu moguće zastare krivičnog gonjenja i zaključilo da se povreda može otkloniti na pretresu pred ovim vijećem. Usvojen je i prigovor žalilaca zbog oduzimanja imovine jer nije ispoštovana obaveza pozivanja na izjašnjenje osoba od kojih se oduzima imovinska korist. Nakon održanog glavnog pretresa Apelaciono vijeće je donijelo presudu identičnu prvostepenoj presudi. Razlika u odnosu na prvostepenu presudu je u tome što je odbijena optužba protiv S.V. vezana za radnje izvršene 2008. godine. Vijeće je pojedinačno ocijenilo svaki od prigovora odbrane vezano za autentičnost dokaza, zakonitost dokaza i zastare krivičnog gonjenja. Prigovori vezani za zakonitost i autentičnost dokaza su ocijenjeni neosnovanim sa obrazloženjem da se kao dokaz može koristiti ovjerena kopija originala. Radilo se o finansijskoj dokumentaciji banke. Utvrđeno je da je Agencija za bankarstvo RS nadležnom tužilaštvu dostavila podatke o računima i depozitima koji ne predstavljaju tajne podatke i nису nezakonito pribavljeni. Vijeće se pozvalo na odredbe Konvencije SE o pranju, privremenom i 222 Presuda

trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim djelom i finansiranjem terorizma koje daju mogućnost obezbjeđenja državnim organima potrebnih obavještenja kroz uvid u bankarsku i finansijsku dokumentaciju i njeno oduzimanje bez mogućnosti pozivanja na bankarsku tajnu. Sud je naveo da se pribavljanje podataka od banaka ne može smatrati radnjom privremenog oduzimanja dokumentacije budući da ne podliježe pravilima o otvaranju i pregledu privremeno oduzetih predmeta. Imajući u vidu činjenicu da se KZ više puta mijenjao u posmatranom periodu u odnosu na inkriminaciju pranje novca sud je prihvatilo inkriminaciju iz optužnice zbog toga što je izrečena sankcija identična bez obzira koji bi se zakon primijenio. Vezano za prigovor odbrane u pogledu neophodnosti dokazivanja da novac inkorporiran u legalne tokove stvarno potiče od krivičnog djela navedene su odredbe prethodno citirane konvencije kojima je definisano predikatno krivično djelo i pravilno istakli da za postojanje ovog delikta nije neophodno sudskom presudom utvrditi da su novac ili imovina pribavljeni krivičnim djelom. Za prethodnu inkriminaciju ne mora ni biti pokrenut postupak već je potrebno da učinilac ima saznanje ili da postoji nehat da je krivično djelo učinjeno tj. da su imovina i novac pribavljeni krivičnim djelom i nije precizirano koje krivično djelo je u pitanju. Budući da je okrivljenom stavljeno na teret izvršenje pranja novca iz nehata u odnosu na činjenicu svijesti i znanja o porijeklu novca sud je smatrao da je u postupku bilo dovoljno minimalno dokazati da je okrivljeni mogao pretpostaviti da imovina ili novac predstavljaju prihod stečen krivičnim djelom. Takva kvalifikacija zadovoljava standarde naznačene konvencije. Prilikom odlučivanja sud je su imao u vidu stav 2 konvencije koji predviđa da znanje, namjera ili cilj kao element delikta pranja novca mogu se cijeliti na osnovu objektivnih činjeničnih okolnosti. Još je navedeno da je jedan od okrivljenih zaključio sporazum o priznanju krivice za organizovani kriminalitet u vezi sa deliktom trgovina ljudima a vezan je za kriminalne radnje S.V. što predstavlja predikatno krivično djelo u objektivnom smislu a to je tužilaštvo dokazalo. Utvrđeno je da je ovo lice sukcesivno podizalo novac vršeći konverziju stranih valuta u konvertibilne marke obuhvatajući i novac uplaćen od ofšor firmi. Takođe je dokazano da je ova osoba primala novac na račune koji su otvoreni isključivo u cilju primanja deviznih uplata bez legalnog pravnog osnova, da je kupovala imovinu i zaključivala notarske ugovore isplaćujući prodavcima novac prije zaključenja ugovora. Ustavni sud ove države je u predmetu br. AP-923/18 odbio kao neosnovanu apelaciju S.V. Citirane presude nedvosmisleno ukazuju na kompleksnost inkriminacije pranje novca. 3. Krivična djela sa elementima terorizma u crnogorskom zakonodavstvu Krivično djelo terorizam bilo je u ranijim zakonskim rješenjima inkriminisano u okviru glave dvadeset devet Krivičnog zakonika CG a danas su sva krivična djela sa elementima terorizma regulisana

u okviru grupe krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom

78

. Zakonom o izmjenama i

dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore iz 2010. godine, bitno je povećan broj inkriminacija na način da KZ CG danas predviđa sljedeće krivična djela sa elementima terorizma:

terorizam, javno pozivanje na izvršenje terorističkih djela, vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela, upotreba smrtonosne naprave, uništenje i oštećenje nuklearnog objekta, ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom, finansiranje terorizma i terorističko udruživanje

1

.223. U KZ CG propisano je još jedno krivično djelo iz ove tipologije pod nazivom učestvovanje u stranim oružanim formacijama. Izvršenjem

krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom

2

dolazi do povrede relevantnih odredbi međunarodnog prava, normiranih u ratifikovanim konvencijama i sporazumima. Grupni objekt krivično pravne zaštite obuhvata čovječnost, odnosno druge vrijednosti zaštićena međunarodnim pravnim normama. Za ovu tipologiju krivičnih djela karakteristično je to što se vrše na organizovan način. Subjektivno biće kod svih inkriminacija iz ove grupe konstituiše umišljaj kao oblik krivice. Najteža

krivična djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom izuzeta su

61

od zastarijevanja. 3.1. Terorizam Novelom Krivičnog zakonika Crne Gore 2010. godine²²⁴ osnovno krivično djelo terorizma bitno je amplificirano. Može se konstatovati da je struktura delikta pored 223

Rakočević, V. (2013). Krivična djela terorizma u crnogorskom zakonodavstvu, Pravne teme ,

57

Godina **2** . Broj **3**

, str.82, str.76-92, ISSN:2334-8100; 224 Krivični zakonik CG, član 447. bazične forme ovim rješenjem značajno obogaćena kroz nove oblike radnje izvršenja. Terorističke aktivnosti u osnovi sadrže egzogenu dimenziju sadržanu u formama nasilja kao što je lišavanje života, rušenje i paljenje i endogenu dimenziju koja se tiče izazivanja emocije straha kod stanovništva.²²⁵ Bazično krivično djelo terorizma inkriminiše lice koje sa intencijom da ozbiljno generiše emociju straha među stanovništvom CG, izvrši prinudu prema CG, zatim prinudu prema inostranoj zemlji ili međunarodnoj asocijaciji da preduzmu aktivnu radnju ili se ponašaju pasivno, ili da dubinski uruše ili parališu ključne ustavno pravne, političke i društveno ekonomske strukture matične države, strane zemlje ili internacionalne asocijacije²²⁶ realizuje jednu ili više alternativno fundiranih radnji izvršenja koje analiziramo u nastavku izlaganja. Atak na život, tjelesni integritet ili ličnu slobodu lica²²⁷ je prvi oblik radnje izvršenja osnovnog oblika. Objekt napada su najvažnije čovjekove vrijednosti život, tijelo i sloboda. Žrtve mogu biti grupe ili pojedinci ugroženi ovim oblikom inkriminacije. Budući da se radi o deliktima

katalog konkretnih inkriminacija može se kretati od pojedinih oblika ubistva do oduzimanja slobode kretanja. Otmica, odnosno uzimanje zatočenika je drugi oblik radnje izvršenja koji obuhvata delikte prinude, iznude i protivpravnog lišenja slobode a upravo ove inkriminacije konstituišu otmicu kao složeno krivično djelo. Kad govorimo o konkretizaciji ovog oblika ona sadrži odvođenje ili zadržavanje jedne ili više osoba korišćenjem sile, prijetnje i sličnih formi nasilja. 3. Destrukcija prostora i sredstava u javnoj upotrebi, zatim transportnih struktura, kompletne infrastrukture i kompjuterskih uređaja, fiksne podloge u priobalju, vrijednosti u javnoj upotrebe ili vrijednosti u privatnom posjedu što može da generiše opasnost po ljudske živote ili da generiše negativne posledice velikih razmjera po ekonomiju države 228 je treći oblik radnje izvršenja terorizma. U pitanju je svaka aktivnost kojom se dobra destruiraju, oštećuju, uklanjaju, mijenjaju i nanosi znatna šteta i koja zakonomjerno neposredno ugrožava čovjeka, odnosno njegov život i 225

Lazarević Lj. Vučković B. Vučković V. Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore, Tivat, 2010. str.1093

1

. 226 Krivični zakonik Crne Gore član 447. 227 Krivični zakonik CG član 447 stav 1 tačka1. 228 Krivični zakonik CG član 447. stav .1 tačka3. tijelo. Oduzimanje i zadržavanje aviona ili drugih letilica, zatim plovila na vodi, odnosno vozila u javnom transportu ili transportu materijalnih dobara koje može dovesti u neposrednu opasnost krucijalne vrijednosti stanovništva.229 je četvrti oblik radnje ovog delikta. Radnja izvršenja sadrži efektivno držanje pod nadzorom aviona ili druge letilice u letu ili broda kao i drugog sredstva prevoza, odnosno javnog prevoza u toku vožnje. Način izvršenja ovog oblika krivičnog djela je korišćenje sile ili prijetnje silom, što bez sumnje može direktno ugroziti vitalne ljudske vrijednosti; Pravljenje, pribavljanje, transport, opskrba ili korišćenje oružja, eksplozivnih materija, i oružja za masovno uništenje (nuklearno, hemijsko, biološko)"230 je sljedeći oblik radnje izvršenja osnovnog delikta terorizma. U pitanju je prije svega oružje i druga sredstva koja su podobna da povrijede fundamentalne vrijednosti čovjeka. Pojedini oblici radnje izvršenja mogu biti ostvareni u formi saučesništva u užem smislu (podstrekavanja i pomaganja). Proučavanje i razvitak atomskog, zatim bakteriološkog i biohemijskog oružja"231 je šesti oblik radnje izvršenja. U pitanju je oružje za masovno uništenje stanovništva. Subjektivni element ovog oblika delikta obuhvata namjeru zastrašivanja ili prinude. Emisija toksičnih supstanci ili generisanje nekontrolisanog širenja vatre, zatim aktiviranje eksploziva ili ispuštanje velikih količina vode uključujući i preduzimanje druge opasne aktivnosti koja može da generiše ugrožavanje života osoba232, obuhvata sedmi oblik radnje izvršenja. Sve ove inkriminisane radnje mogu generisati ugrožavanje života i zdravlja čovjeka. Opasne supstance ili materije odnose se na one supstance koje imaju radioaktivna i infektivna svojstva, a to dalje znači da materije koje imaju naznačena svojstva mogu neposredno dovesti u opasnost živote i zdravlje građana. Požar obuhvata širenje vatre izvan bilo kakve kontrole što za posledicu ima ne samo nanošenje štete u materijalnom smislu već i dovođenje u neposrednu opasnost života čovjeka. Eksplozija obuhvata takođe nekontrolisanu ekspanziju čestica, u okviru ubrzane hemijske aktivnosti koja dovodi do praska.233 To podrazumijeva oslobađanje toplote velikog obima i intenziteta koja uzrokuje ubrzano povećanje napona na 229 Krivični zakonik CG član 447. stav .1 tačka4. 230 Krivični zakonik CG član 447. stav .1 tačka5. 231 Krivični zakonik CG član 447. stav .1 tačka 6. 232 Krivični zakonik CG član 447 stav 1 tačka 7. 233 Rakočević V. (2013). str.83. određenoj mikro ili makro teritoriji. Poplava je oslobađanje ili

usmjeravanje vode u velikim količinama iz njenih prirodnih tokova koja se ne može držati pod kontrolom.²³⁴ 8. Remećenje ili zaustavljanje opskrbe vodom, zatim električnom strujom ili drugim izvorom energije koje može prouzrokovati povredu vitalnih vrijednosti građana²³⁵ je poslednji oblik radnje izvršenja. Radi se o ključnim izvorima snabdijevanja građana gdje bi svako prekidanje opskrbe dovelo do ugrožavanja fundamentalnih vrijednosti. U krivično pravnom smislu da bi došlo do ostvarenje naznačene inkriminacije neophodno je da je prouzrokovana opasnost po krucijalne vrijednosti čovjeka kao što su život i zdravlje.²³⁶ Blaži oblik krivičnog djela terorizma egzistira ukoliko sadrži prijetnju da će se ova inkriminacija izvršiti što je regulisano u stavu 2 citiranog člana.²³⁷ Za ostvarenje delikta neophodna je i posebna namjera. Teži oblik propisan je u stavu 3 i

postoji ako je usljed izvršenja ovog **krivičnog djela** prouzrokovana **smrt** jedne **ili više** osoba **ili su** generisana **razaranja**

1

u znatnoj mjeri. Za ovaj oblik krivičnog djela zakonik previđa kažnjavanje i za postupanje iz nehata. Predviđen je i najteži oblik krivičnog djela terorizma koji je ostvaren ukoliko je izvršilac postupajući sa umišljajem uzrokovao smrtnu posledicu u odnosu na jednu ili više osoba. Krivičari se slažu u tome da u ovakvim situacijama postoji sticaj sa inkriminacijom ubistvo, u formi idealnog sticaja bazične forme terorizma i umišljajnog oduzimanja života jednoj ili većem broju osoba. Kako navode pojedini eminentni autori, ova krivično pravna forma koristi se u onim slučajevima kada je neophodno predvidjeti i izreći najtežu sankciju koju nije moguće izreći ako nije predviđena za najmanje jedno krivično djelo, budući da samo primjenom normi o odmjeravanju sankcije za inkriminacije u sticaju to nije moguće ostvariti, što znači da kazna mora biti predviđena za makar jedan oblik inkriminacije u realnom sticaju.²³⁸ 234 Rakočević V. (2014) str. 263 235 Krivični zakonik CG član 447. Stav 1. Tačka 8. 236 Krivični zakonik Crne Gore čl.447. 237 Krivični zakonik Crne Gore čl.447. stav 2. 238

Stojanović Z. Komentar Krivičnog zakonika CG, Podgorica, 2010. str.870

1

. 3.2. Javno pozivanje na vršenje terorističkih akata Krivično djelo je propisano u članu 447a KZ CG i obuhvata javno pozivanje ili korišćenje drugih metoda podsticanja na vršenje inkriminacije terorizma.²³⁹ Zakonodavac je sankcionisao na ovaj način jedan od oblika saučesništva u užem smislu a to je podstrekavanje koje obuhvata propagiranje terorističkih djelatnosti. Kao što je poznato u nauci krivičnog prava podstrekavanje znači stvaranje kod druge osobe odluke da izvrši konkretno krivično djelo ili učvršćivanje takve odluke. Međutim, kod ove inkriminacije nije neophodno usmjeravanje radnje na konkretnu osobu i na konkretno krivično djelo, nego je biće krivičnog djela mnogo fleksibilnije definisano. Iz toga proizilazi da je krivično pravno relevantno isključivo kreiranje realne opasnosti za vršenje jedne ili više inkriminacija sa elementima terorizma.²⁴⁰ Pozivanje u smislu ovog krivičnog djela može se odnositi na više individualno neodređenih lica ili na pojedinca. To jasno govori o nepostojanju konkretizacije u odnosu na lice i djelo. Modaliteti propangadističkog djelovanja mogu biti vrlo raznoliki, odnsno sadrže sve podesne mehanizme kojima se može uticati na druga lica u čemu danas zasigurno dominira komunikacija putem digitalnih tehnologija. Ukoliko dođe do prelaska na djelo, odnosno da se kod nekog lica kreira ili učvrsti odluka za realizaciju krivičnog djela terorizma krivično pravna kvalifikacija bi bila terorizam putem podstrekavanja. U suprotnom egzistiralo bi neuspjelo podstrekavanje koje u

krivičnom zakonodavstvu ne podliježe sankciji. Pojedini autori s pravom ističu da ne postoji ovaj oblik krivičnog djela ako je samo jedna osoba bez prisustva makar još jedne osobe, što će reći u odsustvu javnosti vršila propagandu u terorističke svrhe budući da se radi o podstrekavanju kao vidu saučesništva.²⁴¹ Krivičari se slažu u tome da se posledica ovog krivičnog djela ispoljava u opasnosti koja je apstraktnog karaktera. Naznačena opasnost jeste zakonski fundirana pa se smatra da nije neophodno dokazivanje²⁴². 239

Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore iz 2010. godine predviđeno je 1
naznačeno **krivično djelo**

saglasno Konvenciji SE

sprječavanju terorizma . 240 **Stojanović Z. op.cit. str.871** . 241 **Lazarević Lj. Vučković B.** 1
Vučković V. op.cit. str. 1095

. 242 Rakočević V. (2014) str.265. 3.3. Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih akata Krivično djelo sadrži dvije alternativno postavljene radnje propisane u članu 447b KZ CG koje se sastoje u vrbovanju i obučavanju. Preciznije rečeno, riječ je o pridobijanju druge osobe da učini ili participira u operacionalizaciji krivičnog djela sa elementima terorizma, odnosno da se pripoji grupaciji osoba ili kriminalnoj organizaciji, odnosno grupi ili udruženju, radi participacije u izvršenju ovog delikta, odnosno davanju instrukcija o pravljenju i eksploataciji eksplozivnih sredstava, vatrenog oružja ili drugih tipova oružja ili toksičnih supstanci ili edukaciji osoba za činjenje ili participiranje na druge načine u realizaciji krivičnog djela sa elementima terorizma²⁴³,

predviđeno je u citiranom **članu Zakona o izmjenama i dopunama KZ CG iz 2010. godine** 1

.244 Krivično djelo konstituišu dva vida radnji pripremnog karaktera što u suštini predstavlja poseban oblik inkriminacije.

Inkriminacija se dakle **sastoji od dvije vrste pripremnih radnji koje predstavljaju posebno krivično** 1
djelo . Analizom **prvog** vida **ovog**

delikta zaključuje se da je biće zasnovano na pridobijanju druge osobe da izvrši ovo krivično djelo u vrlo divergentnim formama od pridruživanja kriminalnoj grupaciji do neposrednog izvršenja delikta sa elementima terorizma. Vrbovanje je termin koji se koristi u svrhu privlačenja neke osobe za priključenje terorističkim grupama i vršenje terorizma na način što se ona podstrekava, nagovara i slično. Kada analiziramo ostvarenje bitnih elemenata ove inkriminacije dolazimo do zaključka da je za dovršenje djela dovoljna sama aktivnost vrbovanja nezavisno od krajnjeg učinka. To je i razumljivo zbog toga što bi se radilo o drugim oblicima krivičnih djela sa elementima terorizma (kao što je krivično djelo iz člana

449a), ukoliko bi vrbovanje bilo operacionalizovano. Subjektivni element ovog vida inkriminacije obuhvata posebnu namjeru fokusiranu na pridobijanje za ostvarenje terorističkih akata. Analiza drugog oblika ove inkriminacije ukazuje da se radi o olakšavanju izvršenja krivičnog djela sa elementima terorizma na način što se daju instrukcije za pravljenje i rukovanje ključnim sredstvima izvršenja kao što je vatreno oružje, eksplozivne materije i slično. Osnovna obilježje djela je edukovanje putem davanja uputstava za ostvarenje kriminalnih aktivnosti terorističkog karaktera. U pogledu 243 Krivični zakonik CG član447b. 244 Inkriminacija je determinisana u relevantnim odredbama Konvencije

Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma (čl.6, 7), Sl. list CG br. 5/08

1

. subjektivne strane zločina evidentno je egzistiranje namjere za izvršenje ovog krivičnog djela. Budući da je radnja alternativno postavljena za ostvarenje bića dovoljna je operacionalizacija samo jednog oblika radnje. Ukoliko je preduzeto više vidova radnje neće postojati sticaj u krivično pravnom smislu već je u pitanju jedna inkriminacija koja uključuje i subjektivni element, odnosno namjeru. To znači da je za krivičnu odgovornost potreban dolus directus. Učinilac ovog oblika inkriminacije može biti bilo koje lice ukoliko ispunjava uslove krivične odgovornosti.²⁴⁵ 3.4. Upotreba smrtonosne naprave Krivično djelo upotreba smrtonosne naprave propisano je u članu 447c KZ CG. Delikt čini onaj ko u nastojanju da drugoj osobu oduzme život, zada drugoj osobi tešku tjelesnu ozljedu, zatim prouzrokuje uništenje ili bitno oštećenje prostora i objekata u javnoj upotrebi, mehanizama javnog prevoza ili drugih kompleksa koji imaju vitalnu važnost za sigurnost ili opskrbu stanovništva ili za ekonomiju ili za djelovanje javnih agencija načini, izvrši prenošenje, posjeduje, preda drugoj osobi, instalira ili pokrene smrtonosnu spravu (eksplozivne naprave, toksična sredstva i radioaktivne materije) na javno dostupnom prostoru ili u javnom kompleksu²⁴⁶. Shodno odredbama relevantnih međunarodnih dokumenata u naprave ove vrste spadaju eksplozivna sredstva, zatim hemijske supstance, biološka sredstva, toksične i radioaktivne supstance.²⁴⁷ Navedenom inkriminacijom sankcionisane su pripremne radnje za izvršenje ovog oblika delinkvencije. Prvi oblik inkriminacije sadrži alternativno determinisane radnje kao što su izrada, translacija, posjedovanje, ustupanje drugoj osobi, instaliranje ili aktivacija smrtonosne naprave. Citirani međunarodni ugovor o preveniranju terorističkih ataka bombama koji je definisao skup posebnih elemenata ovog krivičnog djela, istakao je da se korišćenje smrtonosnih mehanizama koji generišu najteže posledice po život i zdravlje ljudi odnosi na javno dostupne lokacije i objekte. Shodno relevantnim odredbama propisa koji regulišu javni red i mir javno mjesto sadrži sve površine dostupne individualno ²⁴⁵ Rakočević, V. (2013).

Krivična djela terorizma u crnogorskom zakonodavstvu, Legal Issues, br.2/2013. str

151

.73. ²⁴⁶ Krivični zakonik CG član 447c ²⁴⁷

Upotreba smrtonosne naprave kao inkriminacija propisana je na osnovu Međunarodne konvencije o sprječavanju terorističkih napada bombama iz 1997. godine

1

. neodređenom broju osoba kao što su ulice, sportski objekti i slično. Subjektivno biće krivičnog djela sadrži direktni umišljaj u koji je inkorporirana namjera izvršioca da nekoj osobi oduzme život ili povrijedi tijelo kao i učini neupotrebljivim javni objekt i komunikacije koje obezbjeđuju neometano odvijanje redovnih aktivnosti građana u smislu servisiranja njihovih osnovnih potreba. Kvalifikovani oblik ovog vida inkriminacije postoji ukoliko je tokom izvršenja osnovnog oblika

učinilac sa umišljajem nanio nekom licu tešku tjelesnu povredu ili uništio , odnosno **znatno oštetio** neki objekat²⁴⁸. **Najteži oblik**

1

krivičnog djela upotreba smrtonosne naprave postoji ako je učinilac tokom realizacije kriminalnog akta sa umišljajem lišio života jednu ili više osoba.²⁴⁹ 3.5. Uništenje ili oštećenje nuklearnog objekta Ovo krivično djelo propisano je u članu 447d KZ CG²⁵⁰. Biće krivičnog djela ostvaruje onaj ko u nastojanju da drugoj osobi oduzme život, zada tešku povredu tjelesnog integriteta, devastira sredinu u kojoj čovjek egzistira ili pričini veliku materijalnu štetu, razori ili destruiira nuklearni reaktor do nivoa na kojem otpušta ili postoji vjerovatnoća da otpusti toksični materijal.²⁵¹ Zaštitni objekt ovog krivičnog djela je nuklearno postrojenje koje u slučaju radijacije predstavlja konkretnu opasnost u smislu zračenja neodređenog broja osoba iz nuklearnih reaktora i drugih objekata koji se koriste za proizvodnju nuklearnih materija. Usljed velike opasnosti od nuklearnog objekta utvrđena je obaveza pažljivog i profesionalnog postupanja svih osoba koje participiraju u proizvodnji u obezbjeđenju nuklearnih materijala. Bazični vid radnje izvršenja je alternativno detemisan i obuhvata uništenje, odnosno potpunu destrukciju nuklearnog objekta ili oštećenje, odnosno djelimično činjenje neupotrebljivim nuklearnog objekta. Modus operandi osnovnog vida inkriminacije sadrži oslobađanje ili potencijal oslobađanja supstanci radioaktivnog ²⁴⁸ Krivični zakonik CG član 447c. stav 2. ²⁴⁹ Krivični zakonik CG, član 447c. stav 3. ²⁵⁰ Krivični zakonik CG, član 447d. ²⁵¹ Krivični zakonik CG član 447d stav 1.

Međunarodna konvencija za prevenciju **akata nuklearnog terorizma iz 2005. godine, nalaže** **državama ugovornicama da kao krivično djelo predvide oštećenje nuklearnog objekta na način koji oslobađa ili postoji opasnost da oslobodi radioaktivni materijal ako se to vrši u namjeri da se prouzrokuje smrt ili teška tjelesna povreda nekog lica ili znatno oštećenje imovine ili životne sredine**

1

. sadržaja, Subjektivno biće ovog krivičnog djela sadrži direktni umišljaj prožet namjerom da se preduzimanjem nekog od oblika radnje prouzrokuju teške posledice po život, zdravlje, imovinu, životnu sredinu i slično. Postravni vid ovog delikta

postoji ako je prilikom izvršenja ovog krivičnog djela učinilac postupajući umišljajno **nanio** nekoj osobi **tešku povredu** tijela **ili je uništio ili** bitno destruirao **nuklearni** reaktor²⁵². **Najteži oblik** propisan **je**

1

u sljedećem stavu i determinisan je u odnosu na najtežu posledicu tj. ukoliko je u vrijeme izvršenja ovog krivičnog djela učinilac postupajući sa umišljajem oduzeo život jednoj ili većem broju osoba.²⁵³ 3.6. Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom Krivično djelo ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom sadrži dva osnovna oblika, dva teža oblika i jedan lakši oblik. Naznačena inkriminacija propisana je u članu 448 KZ CG²⁵⁵. Osnovni oblik inkriminacije čini ona osoba koja prema osobi koja uživa međunarodnu zaštitu uključujući i članove porodice štice osobe izvrši protivpravno odvođenje ili zadržavanje ili neki drugi oblik prinude ili izvrši atak na službene prostore te osobe, njegov objekat za stanovanje ili vozilo koje koristi za prevoz ugrožavajući bezbjednost i slobodu štice osobe.²⁵⁶ Radnja osnovnog oblika naznačene inkriminacije operacionalizovana je kroz dva vida efektuiranja u spoljašnjem svijetu a to su protivpravno odvođenje ili zadržavanje (otmica) osobe pod međunarodnom zaštitom, zatim, atak na službene prostorije, objekt stanovanja ili sredstva za prevoz naznačene osobe. Kad govorimo o prvom vidu radnje on sadrži primjenu prinude prema licu pod međunarodnom zaštitom kojom se ugrožavaju njegova osnovna prava i slobode a posebno lična sloboda i lična sigurnost. I drugi vid radnje sadrži akte nasilja protiv lica pod međunarodnom zaštitom koji se u ovom slučaju manifestuju putem nasilja u odnosu na oficijelne prostorije, privatni 252 Krivični zakonik Crne Gore, član 447d. stav 2. 253 Rakočević V. Ibid. str.72. 254 Krivični zakonik Crne Gore, član 447d. stav 3. 255 Krivični zakonik Crne Gore, član 448. 256

Krivično djelo ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom regulisano je **u Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom. Sl. List SFRJ- Međunarodni ugovori, br. 54/76**

1

. objekat za stanovanje vozilo koje ovo lice koristi i slično. Bitno je istaći da se nasilje u smislu ovog delikta odnosi isključivo na povredu lične sigurnosti i slobode štice osobe, što znači da nije relevantno vršenje drugih tipologija krivičnih djela. Žrtva ovog krivičnog djela može biti samo osoba pod međunarodnom zaštitom kao što su diplomatski agenti, zatim pripadnici diplomatske misije sa diplomatskim imunitetom (ambasadori, parlamentarci, otpravnici poslova i dr.). Osim diplomatskog osoblja ovaj vid zaštite imaju i predsjednici država, premijeri vlada, ministri spoljnih poslova kao i njihove porodice dok se nalaze u inostranstvu. Zaštitu uživaju i drugi visoki državni dužnosnici i članovi međunarodnih asocijacija. Postravni vid ovog krivičnog djela propisan je u stavu 3 KZ u odnosu na težinu posledice i postoji ako je usljed izvršenja nekog od dva osnovna oblika inkriminacije nastupila smrtna posledica u odnosu na jednu ili više osoba²⁵⁷. Bitno je naglasiti da

u odnosu na težu posledicu mora postojati nehat a u odnosu na osnovno djelo

139

umišljaj²⁵⁸. Takođe, s obzirom na težinu posledice najteži oblik egzistira ako je u vrijeme izvršenja ove inkriminacije učinilac postupajući sa umišljajem određenu osobu lišio života²⁵⁹. Kao što sam prethodno navela, propisan je i lakši oblik ovog krivičnog djela koji postoji u onim slučajevima kada se ugrožava bezbjednost štice ličnosti i njegove porodice stavljanjem u izgled zla u smislu ataka na pasivnog subjekta i druge povezane vrijednosti o kojima je prethodno bilo riječi.²⁶⁰ 3.7. Finansiranje terorizma Krivično djelo finansiranje terorizma predviđeno je u članu 449 KZ CG. Biće krivičnog djela ostvaruje

onaj ko na bilo koji način osigurava ili pribavlja novac, hartije od vrijednosti , zatim 1
druga sredstva ili imovinu čija je namjena da se u cjelosti ili djelimično koriste za finansiranje vršenja krivičnih djela

sa elementima terorizma. Radi se o sljedećim krivičnim djelima:

terorizam, javno pozivanje na vršenje terorističkih djela, vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela, upotreba smrtonosne sprave, **uništenje ili oštećenje nuklearnog objekta i ugrožavanje** osobe **pod međunarodnom**

1

257 Krivični zakonik Crne Gore, član 448. stav.3. 258 RakočevićV. (2013). str. 87. 259 Krivični zakonik CG član 448. stav 4. 260 Krivični zakonik CG član 448. stav 5. zaštitom. Osnovni oblik bića ovog krivičnog djela obuhvata i finansiranje asocijacija koje su oformljene za vršenje naznačenih djela, ili članova tih grupacija kao i određenih osoba koje imaju namjeru vršenja krivičnih djela sa elementima terorizma.²⁶¹ Iz opšteg pojma ovog oblika terorizma proizilazi više formi radnje izvršenja koja je alternativno pozicionirana u njegovom biću imajući u vidu da sadrži više oblika kriminalnog ispoljavanja počevši od pribavljanja novčanih sredstava, zatim, bezgotovinskih sredstava plaćanja, odnosno hartija od vrijednosti kao i ostalih sredstava ili imovine u svrhu korišćenja za finansiranje inkriminacija sa elementima terorizma, odnosno grupacija koje imaju namjeru da izvode terorističke akte. Praksa pokazuje da finansiranje inkriminacija sa elementima terorizma može biti neposredno i posredno. Neposredno finansiranje odnosi se na ustupanje finansijskih sredstava bez posrednika koje obuhvata direktno davanje sredstava pripadnicima terorističkih organizacija i grupa. S druge strane, za izvođenje akata terorizma sredstva mogu biti osigurana i korišćenjem indirektnog modela koji obuhvata različite fondove i slično. Bez obzira na model finansiranja za realizaciju terorističkih aktivnosti najčešće se koristi novac u gotivini koji potiče od izvršenja nekog od predikatnih krivičnih djela kao i hartije od vrijednosti i druga imovinska vrijednost. U smislu uspješnog i efikasnog procesuiranja ovih vidova kriminalnih aktivnosti nije relevantan model prikupljanja ili osiguranja naznačenih sredstava. Posmatrajući sa užeg krivično pravnog aspekta treba naglasiti da će postojati dovršeno krivično djela terorizma putem pomaganja ukoliko su sredstva direktno korišćena u cilju izvršenja konkretne inkriminacije. Shodno principu supsidijariteta neće postojati sticaj ako je izvršilac krivičnog djela sa elementima terorizma prethodno osigurao sredstva za terorističke aktivnosti u kojima je direktno ili indirektno participirao. Polazeći od alternativno postavljene radnje izvršenja zaključuje se da su ostvareni svi elementi bića i u slučaju da su samo jednokratnom radnjom osigurana finansijska sredstva. Naznačeno krivično djelo postoji i u slučaju da je prikupljen samo manji iznos sredstava za ove namjene. Važno je istaći da za krivično djelo finansiranje terorizma nije potrebno i izvršenje drugog krivičnog djela sa elementima terorizma za koje su sredstva osigurana. Takođe u smislu ostvarenja ove inkriminacije ne zahtijeva se i trošenje sredstava u 261 Krivični zakonik CG član 449. stav 1. protivzakonite svrhe. Finansiranje terorizma sa subjektivnog aspekta može biti operacionalizovano samo sa direktnim umišljajem kao oblikom krivice, što podrazumijeva da treba da obuhvati svijest da su u pitanju sredstva namijenjena za finansiranje krivičnih djela terorizma. Sa temporalnog aspekta bitno je naglasiti da

svijest o namjeni ovih **sredstva mora postojati u** vrijeme **prikupljanja ili obezbjeđenja sredstava za vršenje** inkriminacija sa elementima **terorizma**

.262 Propisana je i obavezna mjera bezbjednosti oduzimanja sredstava²⁶³ koja su obezbijeđena u cilju finansiranja krivičnih djela sa elementima terorizma²⁶⁴. 3.8. Terorističko udruživanje Krivično djelo terorističko udruživanje pripisano je u članu 449a KZ CG a obuhvata osnovni i lakši oblik. Ova inkriminacija postoji ukoliko se dvije ili više osoba suprotno zakonu udruže na duži vremenski period u cilju izvršenja inkriminacija terorizma, ugrožavanja osoba koje se nalaze pod međunarodnom zaštitom i finansiranja terorizma.²⁶⁵ Iz zakonske formulacije proizilazi da radnja zločina obuhvata udruživanje dvije ili više osoba na duži vremenski period u cilju izvršenje prethodno navedenih oblika inkriminacija. Shodno tome, ova aktivnost podrazumijeva sporazumijevanje osoba sa namjerom izvršenja krivičnih djela u produženom trajanju, što čini bitno obilježje ove inkriminacije, budući da nije riječ o samo jednom individualnom delikventnom aktu. Važno je naglasiti da pozicija osobe u kriminalnoj grupaciji nije od značaja prilikom odmjeravanja vrste i visine sankcije. S druge strane, nije isti krivično pravni položaj lica na vrhu kriminalne piramide, odnosno organizatora i drugih osoba u 262 RakočevićV. (2013). str. 88. 263 Krivični zakonik CG, član 449- stav 3. 264

Krivično djelo finansiranje terorizma predviđeno je Međunarodnom konvencijom o suzbijanju finansiranja terorizma (»SI. list CG« -Međunarodni pripisi broj 5/08

1

).

Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma obavezuje države potpisnice da inkriminišu pojedine oblike pripremnih radnji za vršenje terorizma. U pitanju su radnje pomaganja ako ih ne preduzima osoba koja vrši krivično djelo terorizma već drugo lice, budući da se za postojanje krivičnog djela finansiranje terorizma ne zahtijeva da su sredstva upotrijebljena za izvršenje krivičnih djela iz oblasti terorizma . 265 Krivično djelo terorističko udruživanje predviđeno je Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika CG iz 2010. godine

1

. Krivični zakonik Crne Gore, član 253. stav 1. kriminalnom lancu. Subjektivno biće ove inkriminacije sadrži umišljaj kao oblik vinosti pri čemu svijest učinioca treba da sadrži svrhu grupisanja i trajnost udruženja. Pravilno zaključuju pojedini autori da se krivično djelo terorističko udruživanje ne vezuje za inkriminacije javno pozivanje na izvršenje terorističkih djela, vrbovanje i edukovanje za izvršenje akata terorizma, korišćenje smrtonosne naprave i oštećenje ili uništenje nuklearnog objekta. Smatra se da ukoliko bi se udruživanje odnosilo na prethodno nabrojana krivična djela, onda bi inkriminisana ponašanja bila kvalifikovana u okviru grupe delikata protiv javnog reda i mira, odnosno postojala bi krivična djela kriminalno udruživanje i stvaranje kriminalne organizacije.²⁶⁶ Autori se slažu u krivično pravnom stavu da je evidentno postojanje sticaja između krivičnog djela terorističko udruživanje i inkriminacije koja je generisala krivično djelo terorističko udruživanje. S druge strane, dominira stav da neće

postoji sticaj između inkriminacije **terorističko udruživanje i** inkriminacija **kriminalno udruživanje i stvaranje kriminalne organizacije**

1

. Razlog je u tome što

krivično djelo terorističko udruživanje shodno principu specijaliteta **ima prednost u odnosu na** delikte **kriminalno udruživanje i stvaranje kriminalne organizacije**

1

.267 U sljedećem stavu citiranog člana 449a predviđen je privilegovani vid ove inkriminacije koji

postoji ako je učinilac osnovnog oblika ovog djela otkrio udruženje, doprinio otkrivanju udruženja ili na drugi način prevenirao **izvršenje krivičnih djela terorizma, ugrožavanja lica pod međunarodnom zaštitom i finansiranja terorizma** .268 **Ukoliko je neki od** citiranih **uslova** ostvare **to predstavlja fakultativni osnov za** eskulpiranje **od**

1

krivične sankcije²⁶⁹. 3.9. Učestvovanje u stranim oružanim formacijama Krivično djelo učestvovanje u stranim oružanim formacijama je jedno od novijih krivičnih djela propisano u članu 449b KZ CG. U stavu 6 citiranog člana zakonodavac je definisao stranu oružanu formaciju kao terorističku grupaciju, inostranu policiju ili ²⁶⁶ Stojanović Z. (2010). Komentar Krivičnog zakonika CG, Podgorica, str.878. ²⁶⁷ Rakočević V. (2013) str 89. ²⁶⁸ Krivični zakonik CG, član449a atav 2. ²⁶⁹ Rakočević V. (2013). str.89. armiju, kao i inostrane oružane formacije koje ne spadaju u zakonite oružane sile, odnosno koje su kreirane suprotno pozitivnim nacionalnim i međunarodnim propisima²⁷⁰. Ova inkriminacija obuhvata više formi kriminalnog ispoljavanja. Prvi oblik delikta sadrži više alternativno postavljenih radnji izvršenja kao što su pridobijanje, popunjavanje, spremanje, organizacija, vođenje, transport i njegova organizacija i edukovanje individua ili grupacija, protivno nacionalnom pravu i međunarodnim dokumentima sa namjerom da te osobe participiraju ili se pripoje inostranim oružanim grupacijama koje realizuju inkriminisane aktivnosti izvan granica Crne Gore.”²⁷¹ Imajući u vidu veliki broj osoba koje su učestvovala sa prostora SFRJ na stranim ratištima uvođenje ove inkriminacije bilo je u cjelosti opravdano.

Za ovaj oblik inkriminacije **propisana** je **kazna zatvora od** dvije **do** deset **godina**

153

.272 Drugi **oblik krivičnog**

djela obuhvata putovanje u cilju pripajanja ili participacije, odnosno pripajanje ili participaciju²⁷³ u inostranoj oružanoj sili čija aktivnost se odvija izvan crnogorskih granica pri čemu način organizovanja može biti individualan ili grupni. Naznačene aktivnosti moraju se odvijati suprotno zakonu i međunarodnom pravu. Treći oblik inkriminacije sadrži više alterantivno postavljenih radnji izvršenja (nuđenje, davanje, osiguravanje, traženje, skupljanje i maskiranje)²⁷⁴

finansijskih i materijalnih sredstava, opreme i fondova predviđenih za realizaciju krivičnog djela učestvovanje u stranim oružanim formacijama. Način izvršenja ovog oblika delikta može biti neposredan ili preko treće osobe, odnosno indirektan. Zakonodavac sankcioniše i javno pozivanje na izvršenje krivičnog djela učestvovanje u stranim oružanim formacijama u stavu 4 citiranog člana

za koji je propisana **kazna zatvora** u rasponu **od 6** mjeseci **do 5 godina** .275
Predviđen je **i**

62

jedan privilegovani oblik ovog krivičnog djela u stavu 5276 koji predviđa mogućanost da se učinilac oslobodi od kazne ili bude blaže kažnjen kaznom zatvora od 6 mjeseci d 3 godine ukoliko detektuje, identifikuje, odnosno prijavi 270 Krivični zakonik CG član 449b. stav 6. 271 Krivični zakonik Crne Gore, čl. 449b st.1. 272 Krivični zakonik Crne Gore, čl. 449b st.1. 273 Krivični zakonik Crne Gore, čl. 449b st.1. 274 Krivični zakonik Crne Gore, čl. 449b stav.3. 275 Krivični zakonik Crne Gore, čl. 449b stav.4. 276 Krivični zakonik Crne Gore, čl. 449b stav.5. individue ili grupacije i na taj način osujeti inkriminacije učestvovanje u stranim oružanim formacijama. GLAVA V METODIKA OTKRIVANJA KRIVIČNIH DJELA PRANJE NOVCA I FINANSIRANJE TERORIZMA 1. Uvod U cilju uspješnog otkrivanja i suzbijanja krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma neophodno je primjenjivati u komplementarnom odnosu preventivne i represivne kriminalističke metode. Ključni cilj je prekinuti dotoke novca teroristima i na taj način neutralisati terorističke grupe. Bitno je spriječiti terorističke napade slabljenjem terorističkih organizacija kako bi potencijalne mete bilo teže napasti. Za suprotstavljanje učinocima ovih krivičnih djela potrebna je metodičnost i istrajnost. Identifikovanje i lišenje slobode učinilaca predstavlja kompleksnu aktivnost i zahtijeva korišćenje sofisticiranih metoda koje uključuju i obavještajno analitičku djelatnost. Prepreka efikasnom otkrivanju ovih inkriminacija od strane nadležnih organa predstavlja to što se vrše na organizovan način i od strane profesionalaca. Nelegalni prihod se stavlja u finansijske tokove putem plasmana, prikriivanja izvornog porijekla i integrisanja nelegalnog novca.277 Nesporna je činjenica da je procenat otkrivanja ovih krivičnih djela u obrnutoj srazmjeri sa nivoom organizovanosti u izvršenju djela. To znači da što je veći stepen organizovanosti, specijalizacije, dinamičnosti i prikriivenosti u izvršenju manje su mogućnosti uspješne detekcije i procesuiranja učinilaca. Najveći problem u kriminalističkoj obradi predstavlja obezbjeđenje kredibilnih dokaza.278 Egzistira veliki broj metoda putem kojih se vrši pranje novca. Klasični metod obuhvata elektronski transfer prihoda. Sljedeći metod sadrži aktivnosti koje uključuju poslovne transakcije preko fiktivnih firmi sa sjedištem na ošor destinacijama. Savremeni metodi obuhvataju sodisticirane pristupe koji inkorporiraju više povezanih lica kao posrednika.279 277 Paunović N. (2019).

Uloga finansijske istrage u borbi protiv pranja novca koji proističe iz koruptivnih krivičnih

7

djela.

Finansijski kriminalitet i korupcija, Institut za uporedno pravo, Institut za kriminološka i
sciološka **istraživanja**

142

Reed Q. Fontana A. (2011). Corruption and illicit financial flows-the limits and possibilities of current approaches. Chr. Michelsen Institute U4 Issue no.2

7

p. 12. 2. Izvori saznanja i indicije koje ukazuju na ove inkriminacije Izvori saznanja o krivičnim djelima pranje novca i finansiranje terorizma mogu biti različiti. Najvažnije informacije o ovim deliktima prikuplja policija i specijalizovane službe za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma. Informacije indicijalnog karaktera dobijaju se i od drugih državnih organa, a posebno od inspeksijskih službi i organa unutrašnje kontrole. Poseban značaj u prikupljanju kriminalistički relevantnih informacija o ovim deliktima imaju službe platnog prometa, budući da ostvaruju uvid u knjigovodstvo prilikom kontrole poslovanje fizičkih i pravnih lica. Izvori saznanja mogu biti i anonimne i pseudonimne prijave, sredstva javnog informisanja, međunarodna policijska saradnja, rad na rasvjetljavanju drugih krivičnih djela slično. U metodici otkrivanja krivičnih djela izvršenih od strane nepoznatog učinioca veliki značaj imaju osnovi sumnje ili indicije koje ukazuju na krivično djelo i učinioca. Da postoje sumnje u pranje novca i finansiranje terorizma najčešće ukazuju brojne indicije 2.1. Osnivanje fiktivnih privrednih organizacija U državama u kojima ne postoje odgovarajući zakoni za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma nosioci kriminalnih aktivnosti osnivaju fiktivna preduzeća izbjegavajući vlasničku identifikaciju. Takvi privredni subjekti se koriste za pranje novca pri čemu dolazi najviše do izražaja faza prikrivanja, dok ostale faze pranja nova vrlo često bivaju realizovane u drugim državama. Prenos novčanih sredstava vrši se sukcesivno na i sa računa fiktivne firme koja se nalazi van matične države preko šel firmi i trustova.280 2.2. Višestruke transakcije istog lica i strukturiranje iznosa transakcija Postoji učestala praksa da isto lice u jednom danu obavi više transakcija čija pojedinačna vrijednost ili iznos ne prelazi 5000 eura što je u Crnoj Gori propisan limit za dokazivanje porijekla imovine, dok ukupna vrijednost tih transakcija znatno premašuje 280

Ivanov E. (2018).. AML/CFT and Anti-Corruption Compliance Regulation: Two Parallel Roads?. Laxenburg: International Anti-Corruption Academy, Research Paper Series no.2

7

. p.7. iznos od 5000 eura. Indikativno je i to što se veći iznosi gotovinskog novca dijele na više djelova i uplaćuju od strane više lica u pojedinačnom iznosu manjem od ovog iznosa. Na ovaj način se takođe izbjegava obaveza obavještanja, identifikacije i utvrđivanja porijekla imovine. 2.3. Klasične i digitalne kockarnice Pripadnici organizovanog kriminaliteta osnivaju ilegalne online platforme za igre na sreću koje pripadaju ilegalnom tržištu. Što se kockarnica tiče radi se o uhodanom sistemu pranja novca na način što lice koje posjeduje novac u gotovini ulazi u kockarnicu u kojoj kupuje žetone i odigra manji broj serija. Nakon toga za većinu žetona traži isplatu. U sljedećoj fazi nelegalni novac se deponuje na račune drugih lica. 2. 4. Kupovina nekretnina i drugih predmeta velike vrijednosti U praksi su vrlo česti slučajevi da učinioci ovih krivičnih djela gotovinski kupuju nekretnine i druge stvari velike vrijednosti. Stvarni vlasnici uvijek prikrivaju identitet budući da se imovine upisuje na treća lica a sve u svrhu prikrivanja porijekla imovine. 2.5. Translacija novčanih sredstava Kriminalne organizacije u posljednje vrijeme sve češće vrše raslojavanje novčanih sredstava radi prikrivanja porijekla novca i tragova krivičnog djela. Učinioci krivičnih djela ove inkriminacije vrše

u saradnji sa poreskim inspektorima, što pokazuju procesuirani slučajevi u Crnoj Gori, na način što su poreski inspektori vršili krivično djelo prevara u službi donoseći nezakonita rješenja o povraćaju poreza na dodatnu vrijednost po neplaćenim fakturama pojedinim fiktivnim privrednim društvima. Na osnovu preusmjerenih sredstava su članovi kriminalnih grupa preuzimali robu što je eklatantan primjer pranja novca. Zloupotreba povraćaja PDV i avansnog plaćanja naročito je izražena u posljednje vrijeme na način što vlasnici fantom preduzeća simuliranim pravnim poslovima dolaze do velikih svota novca kroz povraćaj PDV, a zatim pronalaze one vlasnike firmi kojima je potreban novac u gotovini. Na ovaj način prikrivaju porijeklo novca dajući ga na ruke, odnosno fakturišu robu koja nikad nije prodana i uz to naplaćuju čak i proviziju. Sve je više prisutno izvlačenje novca iz države avansnim plaćanjem za robu ofšor firmama a ta roba nikad nije uvezena u državu. 2.6. Kupovina strane valute i korišćenje bankovnih računa firmi Novcem pribavljenim izvršenjem krivičnog djela kupuje se strani novac. Nakon toga se vrši transfer novca na račune banaka u ofšor finansijskoj zoni. Indikativno je i to što se sredstva sa računa preduzeća u jednoj državi transferišu na nerezidentne račune fizičkih lica stranih državljana. Te osobe kasnije novac podižu u gotovini. 2.7. Prevare putem interneta i fiktivni računi Nosioци kriminalnih aktivnosti korišćenjem internet bankarstva skidaju novac sa računa pravnih i fizičkih osoba i transferišu novac na račune fizičkih lica koja ih podižu sa računa a zatim transferišu u druge države. Tipična operativna indicija predstavlja i izvršenje ovih krivičnih djela putem fiktivnih računa čemu prethodi krivično djelo utaja poreza. 3. Metodika otkrivanja i rasvjetljavanja Uspješno i efikasno otkrivanje i suzbijanje ovih krivičnih djela zahtijeva korišćenje brojnih metoda operativnog i istražnog karaktera. Imajući u vidu prirodu zločina u svakoj kriminalističkoj obradi centralnu djelatnost predstavljaju finansijske istrage. Poseban doprinos na rasvjetljavanju ovih inkriminacija daju specijalne istražne metode. Vrlo važan segment u borbi sa ovim deliktima tiče se konfiskacije protivzakonito stečene imovine. U svim postupanjima službenih lica važno je poštovati priznate standarde u oblasti zaštite ljudskih prava i sloboda.281 281

Pravnog fakulteta, Niš. str.57. 4. Finansijske istrage Ključni zadatak realizacije finansijske istrage u suprotstavljanju ovim inkriminacijama tiče se opservacije i analize finansijskih tokova radi detekcije veze između opranog novca i predikatnog delikta u svrhu utvrđivanja iz koje inkriminacije je nastala imovina koja značano odudara od regularnih prihoda.282 U članu 257 b Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore283 propisano je ovlašćenje sudije za istragu koji u slučaju postojanja osnova sumnje da je određena osoba izvršila, vrši ili priprema izvršenje krivičnog djela za koja se gonjenje preuzima ex officio na predlog državnog tužioca može da svojim rješenjem naloži banci da u određenom roku dostavi podatke o bankarskim transakcijama i bankovnim računima te osoba u svrhu detekcije učinioца i obezbjeđenje dokaza kao i u cilju lociranja i identifikacije osobe i potrage za osobom koja je u bjekstvu ili osobe koja se potražuje shodno međunarodnoj potjernici. Jedna od najvažnijih metoda u izviđaju krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma je finansijska istraga koja podrazumijevaju sistematizovanu, plansku i sifisticiranu aktivnost skeniranja finansijskih transakcija pravnih i fizičkih lica za određeni vremenski period ili za cjelokupno poslovanje. Glavni cilj je utvrditi tokove priliva i odliva novca, odnosno doći do dokaza koji su potrebni za oduzimanje imovine stečene krivičnim djelom. Koršćenjem ovog metoda najčešće se dolazi do detekcije prethodnog ili predikatnog krivičnog djela kao i finasijskog profila lica u kriminalističkoj obradi, odnosno izviđaju i istrazi. Finansijska istraga se sprovodi paralelno sa krivičnom istragom u cilju otkrivanja prihoda stečenih kriminalnom aktivnošću. Njen zadatak je i da se utvrdi imovina

koja se može oduzeti privremeno ili kasnije trajno. Shodno preporuci br.30 Financial Action task Force²⁸⁴ finansijska istraga obuhvata: "istragu finansijskih aktivnosti povezanih sa kriminalnom aktivnošću radi otkrivanja razmjera kriminalnih mreža i inkriminacija, otkrivanja imovinske koristi od krivičnih djela, 282 Golobinek R. (2006). Laundering the proceeds of Public sector Corruption. Cleveland: Case western reserve School of Law. p.29. 283 Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore, Sl. list Crne Gore, br.28/2018, čl. 257 b. 284 Radna grupa za finansijske mjere u borbi protiv pranja novca (Financial Action Task Force - FATF) je tijelo odgovorno za uspostavljanje globalnih standarda u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (SPN/FT). U cilju zaštite međunarodnog finansijskog sistema od rizika koje sa sobom nose pranje novca i finansiranje terorizma, i podsticanja što veće usklađenosti sa standardima za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, FATF je identifikovao države koje imaju strateške nedostatke i sa njima radi na otklanjanju tih nedostataka koji predstavljaju rizik po međunarodni finansijski sistem. terorističkih sredstava ili bilo koje druge imovine koja jeste ili koja bi mogla da postane predmet oduzimanja, kao i radi otkrivanja te imovine i obezbjeđenja dokaza koji se mogu koristiti u krivičnim postupcima"²⁸⁵ Pojedini autori smatraju da ne postoji podudarnosti između krivične i finansijske istrage jer imaju različitu svrhu. U tom smislu cilj krivične istrage je otkrivanje da li je imovinska dobit pribavljena izvršenjem delikta a

finansijske istrage otkrivanje one imovine za koju postoji sumnja da je nastala izvršenjem krivičnog djela zbog

7

očigledne nesrazmjere sa regularnom imovinom titulara.²⁸⁶ Efikasna finansijska istraga omogućava dokumentovanje kretanja novca, njegovo porijeklo, transformaciju i način korišćenja sumnjivog novca. Bitno je utvrditi uzročnu vezu između porijekla novca, korisnika, momenta prijema i mjesta deponovanja što omogućava prelazak iz osnova sumnje u osnovanu sumnju, odnosno viši stepen izvjesnosti. U državama tranzicije još uvijek nijesu uspostavljene baze podataka o imovini koja bi se mogla blagovremeno identifikovati. Ključnu ulogu u otkrivanju ima analiza izvoda iz banaka. Preliminarna analiza često ukazuje na postojanje uvećanih bilansa u odnosu na regularne izvore prihoda. U kriminalističkim obradama zapaženi su i visoki depoziti koji nijesu u skladu sa primicima, a vrlo su indikativne lokacije depozita i vrijeme deponovanja. Važnu ulogu ima i analiza finansijskih evidencija. Korišćenjem sheme fluktuacije moguće je identifikovati imovinu koja potiče od nelegalnih prihoda. Shodno članu 13 ZOIKSKD²⁸⁷,

finansijskom istragom rukovodi državni tužilac koji izdavanjem obavezujućih naloga ili neposrednim rukovođenjem ovom istragom usmjerava rad policije i drugih organa

48

kao što su Sektor za

sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u Upravi policije, **Poreska uprava**, Uprava carina kao **i** drugih tijela **u**

67

svrhu otkrivanja i dokazivanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću. Zakon poznaje i formiranje finansijskog istražnog tima od strane državnog tužioca za potrebe finansijske istrage. Ukoliko

postoji osnov sumnje da je imovina **stečena kriminalnom djelatnošću prenesena na** drugu 48
osobu koja **nije** obuhvaćena **naredbom za sprovođenje istrage državni tužilac** ima mogućnost
da naredi da **se finansijska istraga proširi i**

na tu osobu, predviđeno je u članu 17 citiranog zakona²⁸⁸. Shodno sudskoj praksi pojedini²⁸⁵ Preporuka br.30 Grupe za finansijske akcije²⁸⁶

Kostić J. et. al. (2018). Oduzimanje imovinske koristi **proistekle iz krivičnog** djela- **izazovi i** 7
preporuke za unapređenje , Pravosudna akademija, **Beograd**

, str.9. ²⁸⁷ Zakon o oduzimanje imovne stečene krivičnim djelom CG čl.13. ²⁸⁸ Zakon o oduzimanje imovne stečene krivičnim djelom CG čl.17 autori navode da

za donošenje odluke **o tome da** li **je imovina proistekla iz** delikta treba **dokazati da je** 7
ta imovina **u** nesrazmjeri **sa zakonitim приходima**

a ne da je imovina koju treba oduzeti nastala iz krivičnog djela za koje je osoba optužena u krivičnom postupku.²⁸⁹ ^{5.} Operativno taktičke radnje U kriminalističkoj obradi ovih krivičnih djela policija primjenjuje mjere i radnje kao što su prikupljanje obavještenja, poligrafsko testiranje, antiteroristički pregled, analizu glasa, i slično. Policija takođe može da ograniči kretanje na određenom prosturu, zatim da javno raspiše nagradu u cilju prikupljanja obavještenja. Ovlašćenje policije je i

da zatraži od pružaoca usluga elektronskih komunikacija provjeru identičnosti 120
telekomunikacijskih adresa koje su u određenom vremenu uspostavile vezu

. Osim toga ovaj državni organ može da izvrši potrebean

pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljaga kao i da **preduzme potrebne mjere u vezi sa** 41
utvrđivanjem identiteta lica i stovjetnosti **predmeta**

. Zakonodavac je ovlastio ovaj državni organ i

da uzme uzorak za DNK analizu , zatim da raspiše potragu za licima i stvarima koja se potražuju, da

13

izvrši pregled objekata

i prostorije državnih organa, privrednih društava, drugih pravnih lica i preduzetnika u prisustvu odgovornog lica

41

.290 Takođe je predviđena mogućnost policije da

ostvari uvid u njihovu dokumentaciju i po potrebi je oduzme kao i da preduzme druge radnje u skladu sa Zakonikom o

18

krivičnom postupku.291 U vezi pitanja vremena sticanja imovine kao uslova za realizaciju

finansijske istrage da njeno porijeklo potiče iz vremena izvršenja ikriminacije za koju se vodi krivični postupak

7

sudska praksa je na stanovištu da ne postoje prepreke za finansijsku istragu i ukoliko je imovina nastala prije izvršenja krivičnog djela.292 289

Ćetenović Lj.(2016). Nacrt Zakona o izmenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela i privremeno oduzimanje imovine, Bilten Vrhovnog kasacionog suda, br.

2

7

. str.74. 290 Škulić M. (2012). Krivično procesno pravo, „CID“ Podgorica, str.732. 291

Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore, Sl. list Crne Gore

12

, br.28/2018, čl. 257/2. 292

Apelacioni sud u Beogradu , pr. kž -pol/ poi 2/19 od 12.02.2019

7

. 6. Radnje dokazivanja Radnje dokazivanja imaju najznačajniju ulogu u postupku obezbjeđenja dokaza za potrebe krivičnog postupka.²⁹³ Od svih istražnih radnji na prvom mjestu je

pretresanje stana, stvari i lica. Ova radnja se preduzima **ako postoje osnovi sumnje da će se** pretresanjem okrivljeni uhvatiti ili da će se pronaći tragovi krivičnog djela ili predmeti važni za krivični postupak

85

. Prilikom pretresa moguće je između ostalog pronaći adrese, telefonske brojeve, lične telefone, fakture, poslovne evidencije, kockarske evidencije, fotografije i slično. Radi se o vrlo važnim tragovima krivičnih djela. Sljedeća dokazna radnja je privremeno oduzimanje predmeta i imovinske koristi.

Od učinioca krivičnog djela uvijek će **se** oduzeti **novac, predmeti od vrijednosti i**

173

sve što je pribavljeno vršenjem krivičnog djela. Ukoliko to

nije moguće učinilac mora **da plati novčani iznos koji** je jednak protivpravno **pribavljenj** imovinskoj koristi

68

. Ako je imovina prenesena bez naknade ili uz naknadu na druga lica takođe se oduzima kao i u slučaju da je krivičnim djelom pranje novca i finansiranje terorizma pribavljena korist za drugog, ta korist će se takođe oduzeti. Od ostalih dokaznih radnji izdvajamo saslušanje okrivljenog, suočenje, saslušanje svjedoka a posebno svjedoka saradnika.

Državni tužilac može predložiti **sudu da se kao svjedok sasluša pripadnik kriminalne**

18

organizacije pod uslovom

da će njegov iskaz i dokazi koje dostavi **sudu doprinijeti dokazivanju krivičnog djela**

18

pri čemu

značaj njegovog iskaza treba biti **pretežniji od** štetnih posledica **krivičnog djela koje je** učinio. Svjedok **saradnik**

172

ne može biti lice koje je organizator ili vođa kriminalne organizacije ili grupe. Značajne dokazne radnje su i uviđaj, rekonstrukcija događaja, vještačenje a naročito vještačenje poslovnih knjiga i mjere tajnog nadzora.²⁹⁴ Primjena specijalnih istražnih tehnika koja se zasniva na korišćenju savremene elektronske tehnologije postala je neminovnost u društvu u kome dominiraju najteži oblici organizovanog kriminala, terorizma i drugih formi ugrožavanja sigurnosti.²⁹⁵ U cilju utvrđivanja pozitivne ili negativne razlike između prihoda i rashoda koriste se metode neto vrijednosti prihoda i rashoda i ukupne analize rashoda.²⁹⁶ Kod 294 Radulović D. (2015). Krivično procesno pravo. Podgorica. str.67. 295

Banović B . (2013). **Zaštita podataka o ličnosti i specijalne istražne tehnike, Pravni život br. 9/2013**

43

str. 775. 296 FATF (C),2012:27-28. prve metode registrovani rashod se oduzima od ukupnog prihoda a razlika predstavlja nezakoniti prihod. Analizom rashoda utvrđuje se ukupan iznos troškova u određenom periodu radi komparacije sa prihodima iz legalnih izvora.²⁹⁷ 297

Bošković G. (2011). Metodi finansijske istrage u suzbijanju organizovanog kriminala , Društveni **aspekti organizovanog kriminala. Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu**

7

. str.78. GLAVA VI

I STRAŽIVANJE

158

1. Ciljevi istraživanja Ciljevi istraživanja doktorske disertacije “ Suzbijanje pranja novca finansiranja terorizma u crnogorskom i evropskom krivičnom zakonodavstvu i praksi” su opšti, naučni i pragmatični. Opšti cilj doktorske disertacije je kreiranje snažnije krivično pravne osnove za efikasnije suzbijanje pranja novca, finansiranja terorizma i predikatnih krivičnih djela. Naučni ciljevi obuhvataju eksplanaciju naznačenih inkriminacija kao i utvrđivanje kauzaliteta između pranja novca i finansiranja terorizma, predikatnih i drugih krivičnih djela. Naučni ciljev su za potrebe ove studije podijeljeni na eksplorativne, deskriptivne i eksplanatorne. Eksplorativni ciljevi su upoznavanje sa problemom pranja novca i finansiranja terorizma i predikatnih krivičnih djela, kao i utvrđivanje osnovnih elemenata inkriminacija, odnosno davanje odgovora na pitanje: Šta obuhvataju kriminalni fenomeni pranje novca i finansiranje terorizma uključujući i prethodna i povezana krivična djela? Deskriptivni ciljevi su utvrđivanje stanja i kretanja kriminaliteta u ovoj oblasti što uključuje determinaciju radnje, posledice, uzročnog odnosa, objekta zaštite, krivice i svih drugih krivično pravno relevantnih obilježja kao i komparaciju stanja u Crnoj Gori sa uporednim zakonodavstvom. Eksplanatorni ciljevi su objašnjenje uzročne veze između pranja novca i finansiranja terorizma i krivičnih djela teških ubistava i zloupotrebe opojnih droga – studija slučaja Crna Gora. Pragmatični ciljevi odnose se na benefite oficijelnih struktura i društva u cjelini od istraživanja, budući da će sistematizovana saznanja pomoći uspješnijem suprotstavljanju ovim oblicima kriminaliteta. Imajući u vidu da je cilj istraživanja sticanje novih saznanja u ovoj vrlo kompleksnoj oblasti, disertacija će dati odgovore na sljedeća pitanja: 1. Zašto je mali broj osuđenih lica za krivična djela pranje novca i krivična djela

terorizma u Crnoj Gori u odnosu na broj prijavljenih i optuženih lica? Odgovor na ovo pitanje dobijen je na osnovu analize presuda za ova krivična djela u Crnoj Gori, presuda sudova u drugim državama i presuda Evropskog suda za ljudska prava. 2. Koji su razlozi niske stope registrovanih krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma, odnosno zašto je visoka tamna i siva brojka kriminaliteta u ovog oblasti? Odgovor na ovo pitanje nalazi se u analizi metoda otkrivanja, rasvjetljavanja i dokazivanja ovih delikata u Crnoj Gori i komparaciji sa rješenjima u komparativnom zakonodavstvu. 3. Da li su potrebne izmjene pojedinih zakonskih odredbi ovih inkriminacija u pogledu determinacije elemenata bića ovih delikata? Odgovor na ovo pitanje daje analiza svih elemenata inkriminacija. 4. Da li postoje zajednička pravila na osnovu kojih bi finansijske institucije i drugi subjekti bili dužni sprovesti kontrole i izvršavati obaveze prijavljivanja pranja novca i finansiranja terorizma u Crnoj Gori i EU? Odgovor na ovo pitanje daje analiza relevantnih odredbi koje regulišu rad finansijsko obavještajnih jedinica u dijelu sumnjivih transakcija. 5. Da li je djelotvoran sistem zaštite od korišćenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca i finansiranja terorizma u Crnoj Gori i EU? Odgovor na ovo pitanje dobijen je na osnovu utvrđivanja analize i ocjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. 6. Da li je pravni okvir Crne Gore u potpunosti usklađen sa pravnim tekovinama EU u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma? Odgovor na ovo pitanje dat je na osnovu analize pravne regulative u crnogorskom i evropskom zakonodavstvu.

2. Hipoteze Teorijsko – hipotetički okvir istraživanja konstituiše osnovna i više međusobno povezanih hipoteza. 1. Glavna hipoteza glasi: Organizovani kriminaliteta u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma sa međunarodnim transferima, u korelaciji je sa globalizacijom tržišta i tokva novca, a moderne tehnologije i sofisticirani sistemi plaćanja, u kauzalnoj su vezi sa novim mogućnostima modifikacije klasičnih oblika izvršenja ovih inkriminacija. Izvedene hipoteze koje proizilaze z osnovne hipoteze glase: 1. Ukoliko je viši indeks prikrivanja krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma utoliko je manji broj procesuiranih učinilaca ovih delikata? 2. Crnogorsko zakonodavstvo u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma nije u potpunosti kompatibilno sa međunarodnim standardima u dijelu kreiranja normativne osnove za efikasniji krivični postupak; 3. Sudska praksa u Crnoj Gori nije u cjelosti harmonizovana sa praksom Evropskog suda za ljudska prava u naznačenoj oblasti; 4. Amplifikacija proaktivnih istraga i standardizacija metoda otkrivanja, rasvjetljavanja, dokazivanja i sprječavanja krivičnih djela pranje novca i finansiranja terorizma, u negativnoj je korelaciji sa visokom stopom nerasvijetljenih ovih formi inkriminacija u Crnoj Gori. Hipoteze će biti dokazivane empirijskim istraživanjem na reprezentativnom uzorku. Istraživanje će biti realizovano prikupljanjem primarnih i sekundarnih podataka. Primarni podaci prikupiće se metodom proučavanja pojedinačnih slučajeva kriminalnog ponašanja kao i korišćenjem anketnog upitnika. Izvor sekundarnih podataka je službena dokumentacija nadležnih državnih organa (policije, državnog tužilaštva, sudova i dr.) presude Evropskog suda za ljudska prava i slično. Na osnovu prikupljenih podataka provjeriće se hipoteze istraživanja. Rezultati istraživanja će biti prikazani kvantitativno u smislu potvrđivanja ili odbacivanja hipoteze. 3. Metodologija U istraživanju krivičnih djela pranje novca i finansiranja terorizma kao i predikatnih delikata korišćena je metodologija pravnih i srodnih nauka s akcentom na kvalitativnu i razvojnu dimenziju. Predmet disertacije je svestrano izučavan u svim fenomenološko kauzalnim segmentima kroz jedinstvo u pristupu u cilju integralnog sagledavanja naznačenih kompleksnih formi kriminalnog ispoljavanja. Metode su implementirane u skladu sa naučnim standardima u procesu prikupljanja, obrade i analize podataka, odnosno produbljenog izučavanja ove vrste kriminaliteta shodno definisanom hipotetičkom okviru. Fundiranjem operacionog modela i empirijskom analizom utvrđeno je da li je efikasno suzbijanje krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma od presudne važnosti za redukciju sposobnosti djelovanja terorista i drugih nosilaca kriminalnih aktivnosti i da li bitno doprinosi uskraćivanju protivpravne imovinske koristi pripadnicima organizovanog kriminaliteta. To će predstavljati bazu za provjeru hipoteza kao osnovnih polazišta rada. Saglasno ciljevima i predmetu istraživanja rad na doktorskoj disertaciji obuhvata više faza. U prvoj fazi istraživanja

deskriptivnim, analitičkim i istorijsko-pravnim metodom, na osnovu referentnih izvora, analizirana je misono pojmovna sadržina tipologija pranja novca i finansiranja teroizrma, geneza ovih delikata, objektivni i subjektivni elementi kao i faze i tehnike pranja novca i finansiranja teroizrma, uz dosljedno poštovanje principa sistematičnosti i kritičnosti u svrhu kreiranja novih krivično pravno relevantnih informacija. Imajući u vidu da se rad bavi utvrđivanjem konotacije pravnih normi kao i sadržaja krivično pravnih instituta vezanih za krivična djela pranje novca i finansiranje teroizrma u drugoj fazi dominantno je korišćen normativni metod. Ovaj metod posmatra pravne pojave kao integralni sistem sa definisanom funkcijom kojim se ostvaruje društvena funkcija prava. Naznačenim metodom se utvrđuju dispozicije i sankcije za predmetna krivična djela kroz čiju se povezanost determiniše funkcionisanje krivičnog prava u praksi. Polazeći od činjenice da se u radu obrađuju međunarodni dokumenti iz oblasti pranja novca i finansiranja teroizrma kao i komparativno zakonodavstvo u sljedećoj fazi istraživanja korišćen je uporedno pravni metod. Na osnovu komparativne analize utvrđen je stepen kompatibilnosti crnogorskog zakonodavstva sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti. Dokumentaciona anlaiza je korišćena prilikom proučavanja prakse Evropskog suda za ljudska prava u oblasti pranja novca i finansiranja teroizrma. Analiza presuda najvišeg autoriteta sudske jurisprudencije na starom kontinentu bitno je doprinyela realnom sagledavanju sudske prakse u Crnoj Gori sa tendencijom njenog unapređenja. Za proučavanje crnogorskog zakonodavstva u oblasti pranja novca i finansiranja teroizrma u radu je korišćen aksiološki metod. Pomoću ovog metoda vrednovane su pravne norme i nacionalni krivično pravni sistem u cjelini. Izvršena je procjena tehničkih rješenja u pravnom normiranju radi stvaranja jačeg pravnog okvira za poboljšanje stanja u ovoj oblasti. Radi sagledavanja stanja u oblasti otkrivanja i rasvjetljavanja ovih krivičnih djela korišćeni su kriminalističko forenzički metodi, što je predstavljalo polaznu osnovu za predlog boljih rješenja u ovom važnom dijelu reakcije države na kriminalno ponašanje sa tendencijom smanjenja tamne i sive brojke ove tipologije kriminaliteta. Metodi analize, sinteze i generalizacije korišćeni su za pojedinačnu analizu i obradu svih procesuiranih slučajeva u oblasti

pranja novca i finansiranja terorizma i predikatnih krivičnih djela u Crnoj Gori, na osnovu
čega su

114

prezentirani razlozi niskog procenta osuđenih lica u odnosu na broj prijavljenih i optuženih lica i predloženi mehanizmi za prevazilaženje postojećeg nepovljinog stanja. U završnoj fazi izvršena je obrada prikupljenih podataka i formiran modela koji predstavlja polazište za potvrđivanje osnovne i izvedenih hipoteza. Za anlaizu statističkih podataka korišćene su kvantitativne metode. Empirijski rezultati su interpretirani u skladu sa naučnim standardima. 4.REZULTATI Istraživački dio rada odnosi se na opštu analizu obima i dinamike registrovanog kriminaliteta u Crnoj Gori, uključujući i produbljeni ostvrt na pojedine inkriminacije kao što su pranje novca, finansiranje terorizma, povezanost zloupotrebe droga, pranja novca i teških ubistava, predikatna krivična djela i slično. Treba naglasiti da veliki broj krivičnih djela ostaje neraskvjetljen na godišnjem nivou i da se radi o pretežno najtežim deliktima. U 2019. godini ostalo je 9665 neriješenih krivičnih prijava po nepoznatim učiniocima što odgovara broju registrovanih krivičnih djela u toku jedne godine.298 298

Izveštaj o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva CG za 2019. godinu, Podgorica

2

, 2019, str.167. I 4.1. Stanje i kretanje kriminaliteta u Crnoj Gori za period 2015-2021. godina 299 Tabela 1 Godina Poznati učinioci Nepoznati učinioci Ukupno 2015 5264 2272 7536 2016 5271 2063 7334 2017 5156 1927 7083 2018 5943 2773 8716 2019 7326 1332 8658 2020 9069 1065 10134 Ukupno 49461 Na osnovu podataka iz tabele evidentno je da je izuzev 2017. godine kada je registrovano blago usporavanje kriminalne aktivnosti u svim ostalim godinama je došlo do stalnog apsolutnog i relativnog porasta ukupnog broja krivičnih djela. Ukupni kriminalitet u 2020. godini u odnosu na 2015. godinu porastao je za 2598 krivičnih djela ili 34,2%. 4.1.1. Obim i dinamika kriminaliteta u Crnoj Gori u periodu 2015-2021. god. Graf 1 12000 10000 8000 6000 4000 2000 0 2015 2016 2017 2018 2019 2020 Različiti su trendovi kretanja kriminaliteta kada su u pitanju poznati učinioci u odnosu na NN učinioce. Registrovan je veliki porast broja poznatih učinilaca krivičnih djela koji je u 2015. godini iznosio 5264 da bi u 2020. porastao na 9069 što je više za 299 Izvijetaj o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva Crne Gore za period 2015-2021, Podgorica. 3828 krivičnih djela ili 72,7%. S druge strane došlo je do smanjenja broja krivičnih djela izvršenih od strane nepoznatih učinilaca za 46,8%. Učešće NN učinilaca u ukupno registrovanom kriminalitetu je u prosjeku oko 10% ali taj procenat ne smije da zavara budući da se radi o pretežno najtežim krivičnim djelima. 4.2. Odbačene krivične prijave u periodu 2015-2021. godina Tabela 2 Godina Broj odbačenih krivičnih prijava 2015 3225 2016 3798 2017 3461 2018 3875 2019 3632 2020 4266 Ukupno 22257 U odnosu na broj prijavljenih učinilaca krivičnih djela za period 2015-2020. godine registrovan je vrlo visok procenat odbačaja krivičnih prijava koji iznosi 44,9% što ubjedljivo govori o tome da je skoro polovina krivičnih prijava najčešće podnošena bez valjanih dokaza. 4.2.1. Prikaz odbačenih krivičnih prijava za period 2015-2021. godina Graf 2 4500 4000 3500 3000 2500 2000 1500 1000 500 0 2015 2016 2017 2018 2019 2020 U 2016. godini najviše je odbačeno krivičnih prijava (3632 ili 51,7%). Slijedi 2017. godina kada je odbačeno 48,8% podnijetih krivičnih prijava. U ovom vremenskom periodu najmanje je odbačenih prijava registrovano 2019. godine (42%) što je takođe vrlo visok procenat. Tužilački koncept istrage uveden je Zakonikom o krivičnom postupku iz 2009. godine. Od

2010. godine, počela je primjena u postupcima za krivična djela organizovanog kriminaliteta, korupcije, terorizma i ratnih zločina, dok je puna

116

implementacija otpočela u drugoj polovini 2011. godine. U prethodnom sudskom konceptu istrage registrovan je značajno manji procenat odbačaja krivičnih prijava. 4.3. Odloženo gonjenje za period 2016-2020. godina Tabela 3 Godina Broj % 2016 591 18,45% 2017 659 19,04% 2018 617 17,34% 2019 725 19,3% 2020 1221 25,67% Ukupno 3813 19,8% U posmatranom periodu najviše odloženih gonjenja realizovano je prošle godine (1221 ili 25,6%), dok je najmanje odloženih gonjenja bilo 2018 (17,3%). U ovom petogodišnjem vremenskom intervalu odloženih gonjenja bilo je 3813 ili godišnje 19,8%. 4.3.1. Odloženo gonjenje za period 2016-2020. godina Graf 3 1400 1200 1000 800 600 400 200 0 2016 2017 2018 2019 2020 Procesni institut odlaganje krivičnog gonjenja predviđen je u članu 272 Zakonika o krivičnom postupku 300 i znači uslovljeni oportunitet krivičnog gonjenja. To podrazumijeva da državni tužilac može odložiti krivično gonjenja za delikte

za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna ako smatra da je necjelishodno vođenje krivičnog postupka

134

polazeći od okolnosti i prirode krivičnog djela ukoliko osmnjичeni ispuni jednu ili više obaveza koje se odnose na otklanjanje negativnih posledica nastalih izvršenjem delikta, ispunjenje određenih obaveza i slično. 4.4. Novčana sredstava naplaćena u periodu od 2016 do 2020. godine primjenom instituta odloženog gonjenja Tabela 4 Godina Iznos sredstava 2016 198070 eura 2017 273581 eura 2018 239227 eura 2019 274290 eura 2020 510050 eura Ukupno 1495218 eura Iznos naplaćenih novčanih sredstava višestruko je uvećan u 2020. godini u odnosu na 2016. godinu za 311980 eura ili 257,5%. Ovi pokazatelji govore o tome da ovaj institut sve više nalazi svoju primjenu u praksi državnog tužilaštva. 4.4.1. Novčana sredstava naplaćena u periodu od 2016 do 2020. godine primjenom instituta odloženog gonjenja Graf 4 600000 500000 400000 300000 200000 100000 0 2016 2017 2018 2019 2020 300 Zakonik

o krivičnom postupku Crne Gore, Službeni list CG br. 57/2009, čl.272. **U**

104

2020. godini najviše je naplaćeno novčanih sredstava (510050 eura), zatim u 2019. godini 274290 eura a najmanje u 2016. godini 198070 eura. Ovi podaci ukazuju na trend povećane primjene naznačenog instituta 4.5. Sporazum o priznanju krivice za period 2016-2020. god. Sporazum o priznanju krivice predviđen je u članu 300 Zakonika o krivičnom postupku CG koji definiše njegovu primjenu u slučajevima

kad se krivični postupak vodi za jednu ili više inkriminacija ili **za krivična djela u sticaju za** koja je propisana kazna zatvora do 10 godina. **U**

41

takvim slučajevima državni tužilac može predložiti okrivljenom i njegovom braniocu ili obratno, zaključenje ovog sporazuma pri čemu se pregovara o uslovima priznanja krivice za jedno ili više krivičnih djela. Predviđeno je da se

sporazum o priznanju krivice mora zaključiti **u pisanoj formi** kao **i da** bude parafiran od strane

105

stranaka i branioca. Sporazum se **može podnijeti najkasnije na prvom ročištu za održavanje glavnog pretresa pred sudom**

18

prvog stepena, pripisano je u stavu 3 člana 300 citiranog zakona. Tabela 5 Godina Broj sporazuma Fizička lica Pravna lica Odgovorna lica u pravnom licu 2016 167 165 1 1 2017 240 237 2 1 2018 298 294 2 2 2019 371 369 1 1 2020 559 555 2 2 Ukupno 1635 1620 8 7. U posmatranom periodu zaključeno je ukupno 1635 sporazuma o priznanju krivice. Fizička lica dominantno participiraju u zaključenju sporazuma 99,08%, dok pravna lica učestvuju sa 0,48% a odgovorna lica u pravnom licu sa 0,42%, 4.5.1. Sporazum o priznanju krivice za period 2016-2020. god. Graf 5 600 500 400 300 200 100 0 2016 2017 2018 2019 2020 Broj sporazuma o priznanju krivice višestruko je povećan u periodu 2016-2020. godina. U 2020. godini broj sporazuma o priznanju krivice je povećan u odnosu na 2016. godinu za 334, 7%, što

ubjedljivo govori o tome da je ovaj institut zaživio u praksi. 4.6. Naredbe o sprovođenju istrage u osnovnim, višim i specijalnom državnom tužilaštvu za period 2016-2020. godina Tabela 6 Godina Broj lica obuhvaćenih istragom 2016 582 2017 679 2018 747 2019 814 2020 708 Ukupno 3530 U posmatranom petogodišnjem periodu donijete su naredbe o sprovođenju istrage protiv 3530 osoba. To znači da je za ovaj period prosječno na godišnjem nivou istraga pokretana protiv 706 osoba. Ovaj broj nikako ne smije da zavara budući

da je iz nadležnosti osnovnih državnih tužilaštava visoko učešće optuženja na osnovu rezultata izviđaja, bez sprovođenja istrage

2

. 4.6.1. Naredbe o sprovođenju istrage u osnovnim, višim i specijalnom državnom tužilaštvu za period 2016-2020. godina Graf 6 1000 800 600 400 200 0 2016 2017 2018 2019 2020 Grafikon pokazuje da je najviše naredbi za sprovođenje istrage donijeto 2019. godine i to 814 ili 23%, dok je najmanje naredbi za sprovođenje istrage donijeto 2016. godine (582 ili 16.6%). U 2019. godini ostalo je neriješeno istraga

iz ranijeg perioda protiv 432 lica a u toj godini državni tužioci su imali u radu

5

istrage protiv 1236 osoba. U 2020. godini bilo je neriješenih istraga iz prethodnog perioda protiv 439 osoba. U istoj godini državni tužioci su imali u radu istrage protiv 1243 osobe. 4.7. Prosjek trajanje tužilačkih istraga za period 2016-2020. godina Shodno članu 290 ZKP

državni tužilac okončava istragu kad utvrdi da je predmet u istrazi dovoljno razjašnjen i

18

nakon toga će

u roku od 15 dana podići optužnicu ili obustaviti istragu

41

. U stavu 3 člana

290 predviđeno je da ako se istraga ne završi u roku od 6 mjeseci državni tužilac

26

ima obavezu obavještenje

neposredno višeg tužioca o razlozima usljed **kojih istraga nije** realizovana. Ukoliko **državni** 18
tužilac

naredbom obustavi istragu ovaj akt on dostavlja oštećenom koji može u roku od 15 dana preuzeti krivično gonjenje podizanjem neposredne optužnice. Trajanje tužilačkih istrage za period 2016-2020. godina Tabela 7 Osnovno državno tužilaštvo 49,72 dana Više državno tužilaštvo 58,4 dana Specijalno državno tužilaštvo 605 dana Prosječno trajanje istraga 237,7 dana Prosječno trajanje istrage za psmatrani petogodišnji period iznosilo je 237,7 dana. Dužina trajanja istrage kao bitne faze krivičnog postupka zavisi prije svega od težine krivičnog djela i vremena potrebnog za prikupljanje dokaza koji će omogućiti prelazak u sljedeću fazu krivičnog postupka. 4.7.1. Prosjek trajanje tužilačkih istraga za period 2016-2020. godina Graf 7 700 600 500 400 300 200 100 0 ODT VDT SDT Prosjek Osnovna državna tužilaštva su istragu okončavala u prosjeku za 49,72 dana. Viša državna tužilaštva su završavala istragu za 58,4 dana. Za okončanje istrage specijalnom državnom tužilaštvu trebalo je u prosjeku čak 605 dana. Ovi podaci se mogu razumjeti sa stanovišta težine predmeta koji su u nadležnosti pojedinih tužilaštava. U nadležnosti specijalnog tužilaštva su najteža krivična djela iz oblasti organizovanog kriminaliteta zbog čega istraga traje znatno duže u odnosu na niža državna tužilaštva. 4.8. Optuženja za period 2016-2020. godina Podizanje i preispitivanje optužnice spada u drugu fazu prethodnog krivičnog postupka. U članu 291 ZKP predviđeno je da

kad je završena istraga kao i kad se optužba može podići bez sprovođenja istrage, postupak pred 94
sudom može se voditi **na osnovu optužnice** nadležnog državnog **tužioca** ili **oštećenog**
kao tužioca

. Državni tužilac dostavlja optužnicu vanraspravnom vijeću radi kontrole i potvrđivanja. U članu 293 stav 2 ZKP predviđeno je da

kad vijeće utvrdi da postoje nedostaci i greške **u optužnici ili u postupku ili** kad **je potrebno** 13
bolje razjašnjenje stanja stvari da bi se ispitala opravdanost **optužnice** , ono će vratiti
optužnicu da se istraga dopuni **ili**

sprovede. Tabela 8 Godina Broj optuženih lica 2016 3502 2017 3582 2018 3641 2019 3588 2020 4722 Ukupno 19.035 Najviše optuženja bilo je u 2020. godini 4722 ili 24,8% ukupnog broja optuženja u petogodišnjem periodu. Od tog broja ubjedljivo najviše optuženja je iz nadležnosti osnovnog državnog tužilaštva. Specijalno državno tužilaštvo optuži u prosjeku godišnje 4,3% ukupnog broja optuženih osoba. 4.8.1. Optuženja za period 2016-2020. godina Graf 8 5000 4000 3000 2000 1000 0 2016 2017 2018 2019 2020 Na osnovu analize dostupnih podataka evidentiran je veliki broj neriješenih optuženja iz prethodnog perioda. U prosjeku na godišnjem nivou neriješenih optuženja od prethodne godine ima oko 72% pa kod nadležnih sudova godišnje bude u radu između 6000 i 6500 optuženih osoba. 4.9. Osuđujuće

presude za period 2016-2020. godina Presuda kojom se optuženi oglašava krivim donosi sud na osnovu izvedenih dokaza i shodno članu 374 ZKP izriče presudu optuženom navodeći

**za koje djelo se oglašava krivim uz navođenje činjenica i okolnosti koje čine biće
krivičnog djela uključujući i one od kojih zavisi primjena**

115

relevantnih odredbi KZ. U presudi se navodi i zakonski naziv krivičnog djela, kazna na koju se osuđuje optuženi, odluka o uslovnoj osudi, mjerama bezbjednosti i slično. Tabela 9 Godina Osuđujuće presude 2016 3483 lica ili 87% 2017 3.355 lica ili 90,45% 2018 3.258 lica ili 90,90% 2019 3455 lica ili 93% 2020 3513 lica ili 93,11% Ukupno 17064 Procenat osuđujućih presuda kreće se od 87% do 93% što govori o nespornom kredibilitetu dokaza pribavljenih od strane organa otkrivanja i gonjenja krivičnih djela. S druge strane, ako sagledamo strukturu krivičnih djela vidjećemo da je najveći broj oslobađajućih presuda sud izrekao za najteža krivična djela. 4.9.1 Osuđujuće presude za period 2016-2020. godina Graf 9. 3550 3500 3450 3400 3350 3300 3250 3200 3150 3100 2016 2017 2018 2019 2020 Najviše osuđujućih presuda sudovi su izrekli 2020. godine 3513 lica ili 93,11%. Na drugom mjestu po efikasnosti je rad sudova u 2016. godina kada su sudovi izrekli osuđujuće presude protiv 3483 lica. II FINANSIJSKE ISTRAGE, ZAMRZAVANJE I ODUZIMANJE IMOVINE STEČENE KRIMINALNOM DJELATNOŠĆU Crna Gora je 2015. godine donijela Zakon o oduzimanju imovine stečene kriminalnom djelatnošću kojim su regulisani uslovi i postupak za oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalom.³⁰¹ Od učinilaca krivičnih djela i druge kriminalne djelatnosti

**može se oduzeti imovinska korist za koju postoji osnovana sumnja da je stečena kriminalnom
djelatnošću ukoliko učinilac ne učini vjerovatnim da je njeno porijeklo zakonito**

18

³⁰² Ovdje se radi o proširenoj konfiskaciji. Imovina se obavezno oduzima i od članova porodice učinilaca. U dijelu rada koji se odnosi na istraživanje biće prikazane aktivnosti nadležnih državnih organa u vezi oduzimanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću. U proceduri su izmjene i dopune citiranog zakona u cilju regulisanja građanskog postupka kojim bi se istraživalo da li je imovina pojedine osobe u vrijednosti iznad 50000 eura nezakonito stečena. Predviđeno je da teret dokazivanja bude na osobi koja je obuhvaćena finansijskom istragom. Ako ta osoba ne uspije da dokaže da je imovinu stekla legalno ona će preći u državno vlasništvo. Nakon pokretanja istrage do okončanja postupka pred sudom imovina se zamrzava. Ovaj model koji postoji u jednom broju država zasniva se na građanskom oduzimanju nezakonito stečene imovine nezavisno od toga da li je osoba osuđena u krivičnom postupku. Postupak će se pokretati ukoliko postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo a nakon toga državno tužilaštvo formira istražni tim multidisciplinarnog karaktera koji konstituišu predstavnici Uprave prihoda i carina, Uprave policije i njene finansijsko obavještajne jedinice, kao i Agencije za sprječavanje korupcije. Nakon prikupljanja dokaza od imaooca imovine se traži izjava i pokreće građanski postupak. Sud je u obavezi da Upravi prihoda i carina dostavi dokumentaciju nezavisno od presude. Predviđena je i izmjena Zakona o poreskoj administraciji koja omogućuje ovoj upravi da prikuplja podatke o imovini fizičkih osoba od drugih pravnih i fizičkih osoba i državnih organa. U slučaju da se utvrdi da neregistrovana imovina ³⁰¹

302 Radulović Da.(2014).

, str.257. sadrži razliku između njene vrijednosti i neprijavljenog prihoda primijeniće se visoka poreska stopa na pretpostavljeni dohodak kojim je stečena ta imovina. Prilikom istraživanja predviđena je mogućnost pristupa računima u bankama kako u matičnoj državi tako i u inostranstvu. Postojeća zakonska rješenja su predviđala da se imovina može oduzeti samo na osnovu pravosnažne osuđujuće presude. Na ovaj način sud može oduzeti imovinu nezavisno od ishoda krivičnog postupka jer se građanski postupak u ovim predmetima vodi protiv imovine a ne protiv fizičke osobe, što znači da će građanski i krivični postupci biti odvojeni. 4.2. Finansijske istrage u 2019. godini Tabela 1 Broj predmeta
Broj fizičkih lica Broj pravnih lica Vrste krivičnih djela Kti-S br.15/18 22 1 Stvaranje kriminalne organizacije, krijumčarenje, zloupotreba službenog položaja, primanje mita, davanje mita, falisfikovanje isprave Kti-S br. 9/18 3 1 Stvaranje krim. organizacije, utaja poreza i doprinosa krijumčarenje Kti-S br.9/18 3 / Zloupotreba ovlašćenja u privredi Kti-S br. 1/19 27 / Pranje novca, stvaranje krim. organizacije, utaja poreza i doprinosa i falisfikovanje službene isprave Kti-S br. 9/19 1 / Zloupotreba službenog položaja Kti-S br. 8/19 2 / Zloupotreba položaja u privrednom poslovanju Kti-S br.22/18 79 95 Pranje novca, kriminalno udruživanje i utaja poreza i doprinosa Kti-S br. 23/18 36 53 Pranje novca, stvaranje kriminalne organizacije, utaja poreza i doprinosa Kti-S br. 14/18 10 / Terorizam, stvaranje kriminalne organizacije Kti-S br. 10/19 1 /

Kti-S br. 19/19 9 2 Stvaranje kriminalne organizacije, utaja poreza i doprinosa,, krijumčarenje Kti-S br.12/19 4 / Ubistvo, stvaranje kriminalne organizacije, nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija Kti-S br. 12/19 5 / Teško ubistvo, stvaranje kriminalne organizacije, nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija Kti-S br. 18/19 4 / Stvaranje kriminalne organizacije Kti-S br. 16/19 1 /

finansijske istrage protiv ukupno 207 fizičkih lica i 152 pravna lica. Paralelno sa finansijskim istragama vođene su i krivične istrage. U ovih 15 predmeta istrage su najviše pokretane

zbog osnovane sumnje da je izvršeno krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije iz člana
401 a KZ CG u

92

11 predmeta. Od ostalih krivičnih djela izdvajaju se krivična djela pranje novca, neovlašćena proizvodnja,

držanje i stavljanje u promet opojnih droga, zloupotreba službenog položaja

11

, utaja poreza i doprinosa, zloupotreba položaja u privrednom poslovanju, ubistvo, teško ubistvo, terorizam i slično.

4.2.1. Privremene mjere obezbjeđenja (zamrzavanje imovine) u 2019. godini Tabela 2 Zamrznuta imovina Kvadratura i količina Stambeni prostori, hoteli i poslovni prostori 212392 metara kvadratnih Dvorište 500 metara kvadratnih Zemljište 121434 metara kvadratnih Garaže 522 metra kvadratna Podrum 37 metara kvadratnih Hartije od vrijednosti

138.719.016 akcija Privremeno blokirano novčanih sredstava na računima pravnih lica

2

3.536.492, 21 euro Privremeno blokirano novčanih sredstava na računima fizičkih lica 198.000,00 eura U posmatranoj godini nadležno

državno tužilaštvo podnijelo je sudu predloge za određivanje privremene mjere obezbjeđenja
zabrane raspolaganja i korišćenja nepokretnosti

48

naznačenih u ovoj tabeli. Ovi predlozi su usvojeni od strane Višeg suda u Podgorici. Sud je prihvatio i predlog da se privremno oduzme pokretna imovina u šest predmeta. 4.2.2. Trajno oduzeta imovina u 2019. godini Tabela 3 Vrsta imovine Vrijednost Stan površine 193 metra kvadratna 300.000,00 eura U posmatranoj godini trajno je oduzeta nekretnina u vrijednosti od oko 300000 eura. 4.2.3. Finansijske istrage u 2020. godini Tabela 4 Broj predmeta Broj fizičkih lica Broj pravnih lica Vrste krivičnih djela Kti-S 6/19 br. 1 / Stvaranje kriminalne organizacije, zloupotreba službenog položaja Kti-S br.2/20 5 / Stvaranje kriminalne organizacije, nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija Kti-S 6/20 br 1 /

Stvaranje kriminalne organizacije, neovlašćena proizvodnja, držane **i stavljanje u promet opojnih**
droga

2

Kti-S 97/20 br. 2 / Stvaranje kriminalne organizacije, zloupotreba službenog položaja Kti-S 17/20 br. 4 / Ubistvo, stvaranje kriminalne organizacije, sprječavanje službenog lica u vršenju službene radnje Kti-S 12/20 br. 5 /

**Neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga , ubistvo, stvaranje
kriminalne organizacije**

2

Kti-S 9/20 br. 2 / Stvaranje kriminalne organizacije, nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija Kti-S br.4/20 2 / Ubistvo, stvaranje kriminalne organizacije Kti-S 18/20 br. 4 / Stvaranje kriminalne organizacije, zloupotreba službenog položaja Kti-S 19/20 br. 2 / Pranje novca, utaja poreza i doprinosa Kti-S 23/20 br. 3 / Stvaranje kriminalne organizacije, krijumčarenje Kti-S 21/19 br. 4 / Ubistvo, stvaranje kriminalne organizacije, nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija Pored ovih finansijskih istraga u radu državnog tužilaštva bile su i 32 finansijske istrage pokrenute protiv 394 fizička lica i protiv 164 pravne osobe iz prethodnog perioda. I u ovoj godini dominantno je krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i na osnovu postojanja osnovane sumnje da je naznačena inkriminacija izvršena pokretana je finansijska istraga. 4.2.4. Privremene mjere obezbjeđenja (zamrzavanje imovine) u 2020. godini Tabela 5 Zamrznuta imovina Kvadratura i količina Stambeni objekti 10.135 metara kvadratnih Zemljište 13.503 metara kvadratnih Poslovni prostor 1,918 metara kvadratnih Dvorište 2528 metra kvadratna Pašnjak 40.045 metara kvadratnih Njiva 43.680 metara kvadratnih Voćnjak 393 metara kvadratnih Pomoćne zgrade 156 metara kvadratnih Livada 19.139 metara kvadratnih Objekat u izgradnji 142 metra kvadratna Garaža 410 metara kvadratnih Nestambeni prostor 132 metra kvadratna Novčana sredstva 165800,00 eura Motorna vozila 27 Obveznice RCG nominalne vrijednosti 1.490.000,00 eura Obveznice R. Turske 300.000 obveznica Privremeno blokirano novčanih sredstava u predmetima istraga na računima kod poslovnih banaka 3.325.989,00 eura 13.800,00 USD U odnosu na 2019. godinu učinjen je značajan pomak u smislu povećanja imovine koja je blokirana od strane nadležnog suda. Ukoliko je država efikasna na planu oduzimanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću to će biti ključni argument da se kriminalna djelatnost ne isplati. III STANJE I KRETANJE KRIMINALITETA U OBLASTI PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA ZA PERIOD 2014-2020. GODINA Za potrebe ovoga rada izvršeno je istraživanje stanja i kretanja kriminaliteta u oblasti pranja novca i terorizma na način što su obrađeni podaci za prijavljena i optužena lica za period 2014-2021. godina i sva osuđena lica od januara 2004. godine do 2021. godine. Tom prilikom izvršen je uvid u sve osuđujuće, odbijajuće i oslobađajuće presude donijete od strane nadležnih sudova u Crnoj Gori za ova krivična djela.303 U periodu od 2014 do 2021. godine za krivično djelo pranje novca prijavljeno je ukupno 233 fizičkih i 95 pravnih lica. Evidentirano je veliko povećanje broja prijavljenih lica u 2018. godini kao i u 2019. i 2020. godini. Važno je naglasiti da je u poslednjih 3, odnosno četiri godine otkriveno krivično djelo pranje novca u sticaju sa drugim krivičnim djelima kao što su stvaranje kriminalne organizacije, falšifikovanje službene isprave, utaja poreza i doprinosa,

**zloupotreba službenog položaja, zloupotreba ovlašćenja u privredi i zloupotreba položaja u
privrednom poslovanju**

2

. 4.3. Prijavljena lica za krivično djelo pranje novca za period 2014-2021. god. Tabela 1 Godina Broj prijavljenih lica za djelo novca krivično pranje Neriješene istrage za pranje novca iz ranijeg perioda Sticaj sa drugim krivičnim djelima 2014 / 6 / 2015 4 6 / 2016 15 1 / 2017 5 6 Stvaranje organizacije 24 lica kriminalne 2018 89 fizičkih i 6 Pranje novca u sticaju sa kd 303

Presudu kojom se optužba odbija sud će izreći ako je tužilac odustao od

18

optužbe,

ako je optuženi za isto djelo već pravosnažno osuđen, oslobodjen od optužbe ili je optužba protiv njega pravosnažno odbijena ili je postupak protiv njega rješenjem pravosnažno obustavljen ili ako je optuženi aktom amnestije ili p omilovanja oslobođen od gonjenja ili se krivično gonjenje ne može preduzeti zbog

75

zastarjelosti.

Presudu kojom se optuženi oslobađa od optužbe sud će izreći ako djelo za koje je optužen po zakonu nije krivično djelo ili nije dokazano da je optuženi učinio djelo za koje je optužen

42

. 95 pravnih lica stvaranje kriminalne organizacije 78 lica Pranje novca u sticaju sa kd falsifikovanje službene isprave i utaja poreza i doprinosa 1 lice Pranje novca u sticaju sa kd utaja poreza i doprinosa i prevara 7 lica Pranje novca u sticaju sa kd

zloupotreba službenog položaja, zloupotreba ovlašćenja u privredi i zloupotreba položaja u privrednom poslovanju

2

3 lica 2019 86 11 Pranje novca 9 lica Pranje novca u sticaju sa kd

stvaranje kriminalne organizacije 15 lica, Pranje novca i utaja poreza i doprinosa 2 lica, Pranje novca

2

, utaja poreza i doprinosa i stvaranje kriminalne organizacije 48 lica,

Pranje novca i falsifikovanje službene isprave 1 lice, Pranje novca, zloupotreba službenog položaja i davanje mita 2 lica, Pranje novca, zloupotreba službenog položaja i stvaranje kriminalne organizacije 3 lica, Pranje novca, zloupotreba položaja u privrednom poslovanju i stvaranje kriminalne organizacije 3 lica, Pranje novca, prevara u službi i

2

stvaranje kriminalne organizacije 2 lica, Pranje novca, utaja poreza i doprinosa i zloupotreba položaja i privrednom poslovanju 1 lice

2

2020 34 26 Stvaranje kriminalne ortganizacije 7 lica, Utaja poreza i doprinosa

1 lice, Utaja poreza i doprinosa i stvaranje kriminalne organizacije 15 lica Navodjenje na samoubistvo i

2

pomaganje u samoubistvu 1 lice, Krijumčarenje i stvaranje kriminalne organizacije 1 lice, Zloupotreba službenog položaja, utaja poreza nedozvoljeno privrednom, berzanskom i i doprinosa, bavljenje bankarskom, djelatnošću osiguranja, zloupotreba procjene i nedozvoljena trgovina 2 lica, Prevara 2 lica 4.3. Grafički prikaz prijavljenih lica za krivično djelo pranje novca za period 2014-2021 Graf 1 200 180 160 140 120 100 80 60 40 20 0 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 4.3.1. Prijavljena lica za krivična djela sa elementima terorizma za period 2014-2021 god. Tabela 2 Godina Broj prijavljenih lica za krivično djelo terorizma Neriješene istrage za kd terorizam iz ranijeg perioda Sticaj sa drugim krivičnim djelima 2014 / 1 / 2015 1 1 2016 24 lica prijavljena za kd

terorizam u pokušaju iz čl. 447 u vezi čl.20 KZ CG 1 Stvaranje kriminalne organizacije

2

24 lica 2017 1 5 Stvaranje kriminalne organizacije 5 lica 2018 1 1 Terorizam u sticaju sa kd stvaranje kriminalne organizacije 1 lice Učestvovanje u stranim oružanim formacijama 1 lice 2019 8 / Terorizam u pokušaju u sticaju sa kd stvaranje kriminalne organizacije 8 lica 2020 2 / Terorizam i stvaranje kriminalne organizacije 1 lice Javno pozivanje na vršenje terorističkih djela 1 lice Za krivična djela sa elementima terorizma u periodu 2014-2020. godina prijavljeno je 37 lica. U naznačenom periodu najviše je bilo prijavljenih lica za krivično djelo terorizam u 2016. godini. Treba naglasiti da je ovo krivično djelo bilo u sticaja sa krivičnim djelom stvaranje kriminalne organizacije ili krivičnim djelom učestvovanje u stranim oružanim formacijama. 4.3.1. Grafički prikaz prijavljenih lica za krivična djela sa elementima terorizma u periodu 2014-2021. god. Graf 2 25 20 15 10 5 0 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 4.3.2. Optužena lica za krivično djelo pranje novca za period 2014-2021. god. Tabela 3 Godina Optužena lica Ustupljeno nadležnost drugom tužilaštvu na 2014 / 6 2015 4 3 2016 4 10 2017 11 / 2018 12 / 2019 9 / 2020 25 / Za krivično djelo pranje novca u navedenom periodu ukupno je optuženo 65 lica. Za krivično gonjenje učinilaca ovih krivičnih djela nadležno je Specijalno državno tužilaštvo.304 4.3.2. Grafički prikaz optuženih lica za kd pranje novca za period 2014-2021 Graf 3 25 20 15 10 5 0 214 2015 2016 2017 2018 2019 2020 304 Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu Crne Gore, Sl. list Crne Gore br. 53/2016 4.3.3. Optužena lica za krivična djela sa elementima terorizma za period 2014- 2021.god. Tabela 4 Godina Optuženo lica Napomena 2014 / 2015 / 2016 4 2017 24 jedno lice dobilo status svedoka saradnika 2018 6 Optuženo 5 lica za kd terorizam u pokušaju u sticaju sa kd stvaranje kriminalne organizacije i 1 lice za kd učestvovanje u stranim oružanim formacijama, dok su odbačene dvije prijave za terorizam 2019 / 2020 / U naznačenom periodu ukupno su optužena 34 lica za krivično djelo terorizam, terorizam u pokušaju i učestvovanje u stranim oružanim formacijama.

Najviše je lica optuženo u 2017. godini (24). Treba istaći da kada su u pitanju krivična djela terorizma sfera kažnjavanja za ova krivična djela je nešto šira u odnosu na druga krivična djela, imajući u vidu da je pokušaj izjednačen sa radnjom izvršenja a kažnjava se i za pripreme radnje.

4.3.3. Grafički prikaz optuženih lica za krivična djela sa elementima terorizma za period 2014-2021. god. Graf 4

2014	25	20	2014	2015	15	2016	10	2017	5	2018	0	2019	2020
------	----	----	------	------	----	------	----	------	---	------	---	------	------

4.3.4. Pravosnažno osuđena lica za krivično djelo pranje novca za period 2005- 2021. god. Tabela 5

Godina	Broj osuđenih lica	Vrsta i visina kazni																																									
2005	3	4 god i 11 mjeseci zatvora 215,321 eura																																									
2012	2	4 god. i 10 mjeseci zatvora 161.065 eura																																									
2019	5	9 godina i 9 mjeseci zatvora 412.389 eura																																									
2020	1	1 godina / U periodu od 2005 do 2021. godine za krivično djelo pranje novca ukupno je osuđeno 11 lica na 20 godina i 6 mjeseci zatvora. Od osuđenih lica oduzeta je imovinska korist u ukupnom iznosu od 818775 eura. Ovi podaci ubjedljivo pokazuju da je dokazivanje ovog krivičnog djela vrlo zahtjevno, odnosno da ako se ne obezbijede kredibilni dokazi vrlo često se izriču oslobađajuće presude. <p>4.3.4. Grafički prikaz osuđenih lica za kd pranje novca u periodu 2005-2021 Graf 5</p> <table border="1"> <tr> <td>2005</td> <td>5</td> <td>4</td> <td>3</td> <td>2</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>2005</td> <td>2012</td> <td>2019</td> <td>2020</td> </tr> </table> <p>4.3.5. Nepravosnažno osuđena lica za krivično djelo terorizam u pokušaju u sticaju sa krivičnim djelom stvaranje kriminalne organizacije Tabela 6</p> <table border="1"> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj osuđenih lica</th> <th>Vrsta i visina kazni</th> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>1</td> <td>15 god. zatvora</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>1</td> <td>12 god. zatvora</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>1</td> <td>8 god. zatvora</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>1</td> <td>7 god. zatvora</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>2</td> <td>5+5=10 god. zatvora</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>1</td> <td>3 god. zatvora</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>2</td> <td>1,5+1,5= 3 god. zatvora</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>1</td> <td>Uslovna osuda</td> </tr> <tr> <td>Ukupno</td> <td>10</td> <td>58 god. zatvora</td> </tr> </table> <p>U 2019. godini nepravosnažno je osuđeno 10 lica za krivično djelo terorizam u pokušaju u sticaju sa krivičnim djelom stvaranje kriminalne organizacije na ukupno 58 godina zatvora. Krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije sastoji se u organizovanju</p>	2005	5	4	3	2	1	0	2005	2012	2019	2020	Godina	Broj osuđenih lica	Vrsta i visina kazni	2019	1	15 god. zatvora	2019	1	12 god. zatvora	2019	1	8 god. zatvora	2019	1	7 god. zatvora	2019	2	5+5=10 god. zatvora	2019	1	3 god. zatvora	2019	2	1,5+1,5= 3 god. zatvora	2019	1	Uslovna osuda	Ukupno	10	58 god. zatvora
2005	5	4	3	2	1	0	2005	2012	2019	2020																																	
Godina	Broj osuđenih lica	Vrsta i visina kazni																																									
2019	1	15 god. zatvora																																									
2019	1	12 god. zatvora																																									
2019	1	8 god. zatvora																																									
2019	1	7 god. zatvora																																									
2019	2	5+5=10 god. zatvora																																									
2019	1	3 god. zatvora																																									
2019	2	1,5+1,5= 3 god. zatvora																																									
2019	1	Uslovna osuda																																									
Ukupno	10	58 god. zatvora																																									

kriminalne organizacije koja ima za cilj vršenje krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna

101

. U ovom slučaju Viši sud u Podgorici je verifikovano 9 sporazuma o priznanju krivice za učešće u pokušaju nasilnog rušenja oficijelnih struktura u Crnoj Gori na dan parlamentarnih izbora 2016. godine. Ova lica su osuđena za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije. U ovom predmetu dva lica su dobila status svjedoka saradnika, dok je 5 osuđenih iz drugih država bilo nedostupno pravosudnim organima i njima je suđeno u odsustvu.

4.3.5. Grafički prikaz nepravosnažno osuđenih lica za kd sa elementima terorizma u sticaju sa kd stvaranje kriminalne organizacije Graf 6

6	60	40	Kazne zatvora	20	Sporazum o priznanju krivice	0
---	----	----	---------------	----	------------------------------	---

4.3.6. Ranija osuđivanost Tabela 7

Opšti povrat	Specijalni povrat	Višestruki povrat
5	4	3

Učešće povratnika u ukupnom broju osuđenih lica iznosi 12 ili 57,14% što je vrlo visok procenat. Opšti povrat registrovan je kod pet osuđenih lica. Specijalni povrat registrovan je kod četiti lica, dok je višestruki povrat registrovan kod tri osobe.

4.3.6. Ranija osuđivanost Graf 7

7	5	4	3	2	1	0
---	---	---	---	---	---	---

Opšti povrat Specijalni povrat Višestruki povrat

Opšti povrat postoji kad učinilac ponovo izvrši neko drugo krivično djelo različito od onog koje je ranije

70

izvršio.

Specijalni povrat postoji kad **učinilac ponovo** učini **isto ili istovrsno krivično djelo** .

70

Višetruki **povrat postoji** ako **je učinilac**

ranije bio osuđivan najmanje dva ili više puta, ako je krivična djela učinio s umišljajem i da svaka ranija osuda mora obuhvatiti kaznu zatvora koja nije manja od jedne godine što predviđa crnogorsko zakonodavstvo u članu 44 Krivičnog zakonika. 4.3.7. Pol osuđenih lica Tabela 8 Muškarci Žene 17 4 Učešće osoba muškog pola u izvršenju krivičnih djela pranje novca i terorizma iznosi 80,95%. Učešće osoba ženskog pola je 19,05%, što se poklapa sa uporednim istraživanjima. 4.3.7. Pol osuđenih lica Graf 8 20 15 10 5 0 Muškarci Žene 4.3.8. Bračno stanje osuđenih lica Tabela 9 Bračno stanje Oženjen Neoženjen Udata neudata Broj učinilaca 11 6 2 2 U ukupnom broju učinilaca ovih krivičnih djela 13 (61,8%) bilo je u braku dok 8 (38%) nije bilo u braku. 4.3.8. Bračno stanje osuđenih lica Graf 9 12 10 8 6 4 2 0 oženjen neoženjen udata neudata 4.3.9. Imovno stanje osuđenih lica Tabela 10 Imovno stanje dobro srednje loše Broj učinilaca / 12 9 Interesantan je podatak da se ni jedan učinilac nije izjasnio da je dobrog imovnog stanja što nije logično s obzirom na prirodu krivičnog djela pranje novca. Srednjeg imovnog stanja bilo je 12 osuđenih lica ili 57,14%, dok je lošeg imovnog stanja bilo 9 ili 42,85%. 4.3.9. Imovno stanje osuđenih lica Graf 10 12 10 8 6 4 2 0 Dobro Srednje Loše 4.3.10. Životna dob osuđenih lica Tabela 11 Životna dob 14-20 21-30 31-40 41-50 51-60 61-70 71- 80 Broj osuđenih lica / 4 5 7 4 1 / Najviše osuđenih lica nalazilo se u petoj deceniji života (33,3 %), zatim u četvrtoj deceniji (23,8%), i trećoj deceniji života (23,8 %). Nije registrovano ni jedno lice mlađe od 21 godine niti starije od 71 godine života.. 4.3.10. Životna dob osuđenih lica Graf 11 7 6 5 4 3 2 1 0 14-20 god. 21-

30 god. 31-40 god. 41-50 god . 61-70 **god** . 71-80 **god**

168

. 4.3.11. Državljanstvo osuđenih lica Tabela 11 Državljanstvo Crne Gore Srbije Rusije Broj osuđenih lica 11 8 2 S obzirom na državljanstvo najviše osuđenih lica su domaći državljani koji učestvuju sa 52,38%. Na drugom mjestu su državljani Srbije sa 38% a na trećem državljani Rusije sa 9,52%. To ubjedljivo govori o prirodi ovih krivičnih djela koja su pretežno internacionalnog karaktera. 4.3.11. Državljanstvo osuđenih lica Graf 11 12 10 8 6 4 2 0 Crne Gore Srbije Rusije 4.3.12. Nivo obrazovanja osuđenih lica Tabela 12 Stručna sprema Srednja skola Viša stručna sprema Visoka sprema stručna Broj osuđenih lica 8 2 11 Iz tabele se jasno vidi da kao izvrsioci ovih krivičnih djela dominiraju lica sa visokom stručnom spremom (52,38%). To naročito dolazi do izražaja kod krivičnih djela privrednog kriminaliteta budući da učinioci da bi izvršili ova krivična djela moraju posjedovati specijalizovana znanja iz ove oblasti. U ovom radu obrađena su krivična djela pranje novca i finansiranje terorizma sa aspekta ugrožavanja nacionalne, regionalne i međunarodne bezbjednosti. Oba krivična djela nesumnjivo predstavljaju velike izazove, rizike i prijetnje po bezbjednost društva u cjelini, budući da ugrožavaju najveće vrijednosti čovječanstva. Radi se o veoma kompleksnom kriminalnom fenomenu u čijoj osnovi se nalazi novac stečen vršenjem krivičnih djela koji se koristi za izvođenje terorističkih akata. Finansiranje terorizma putem pranja novca nanosi razorne posledice savremenoj civilizaciji. 4.3.12. Nivo obrazovanja osuđenih lica Graf 12 12 10 8 6 4 2 0 Srednja Visoka 4.3.13.

ovom radu obrađena su krivična djela pranje novca i finansiranje terorizma sa aspekta ugrožavanja nacionalne, regionalne i međunarodne bezbjednosti. Oba krivična djela nesumnjivo predstavljaju velike izazove, rizike i prijetnje po bezbjednost društva u cjelini, budući da ugrožavaju najveće vrijednosti čovječanstva. Radi se o veoma kompleksnom kriminalnom fenomenu u čijoj osnovi se nalazi novac stečen vršenjem krivičnih djela koji se koristi za izvođenje terorističkih akata. Finansiranje terorizma putem pranja novca nanosi razorne posledice savremenoj civilizaciji. Sinteza teorijskih i praktičnih znanja omogućava fundiranje osnovnih elemenata krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma. Ovi oblici kriminaliteta direktno se vezuju za ekonomski i finansijski sistem svake države. Zločin je ljudska negativna akcija koja se može očekivati u savremenom društvu bilo gdje i bilo kada. To je život kao i svaki drugi, osim što se u društvu uvijek može pretvoriti u nešto što uznemiruje, nepoželjno je ili čak zabranjeno³⁰⁵. Veliki broj delikata iz ove oblasti ostaje skriven, odnosno nepoznat zbog čega je visoka tamna i siva brojka kriminaliteta u ovoj oblasti. Prikrivenost ovih oblika kriminaliteta uveliko otežava određivanje adekvatne politike suzbijanja kriminaliteta. Činjenica da se relativno jednostavni krivični postupci vuku godinama i godinama, a mnogi se završavaju čak i zastarom, ne može se zanemariti, jer odbrana ima previše mogućnosti za usporavanje postupka³⁰⁶. Kada govorimo o crnogorskom zakonodavstvu može se zaključiti da postoji veliki problem dokazivanja krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma imajući u vidu vrlo mali broj osuđujućih presuda. Još uvijek je najveći broj presuda kojima se optuženi oslobađa od optužbe jer u postupku

nije dokazano da je optuženi učinio djelo za koje je optužen

18

. Sudovi u Crnoj Gori da bi neko lice osudili za pranje novca traže da je nesporno utvrđeno

da je novac pribavljen krivičnim djelom. »Kod krivičnog djela pranje novca

27

nužno je utvrditi kojim krivičnim djelom je pribavljen novac ili druga imovina, a čiji se način pribavljanja prikriva, jer je to prethodno pitanje (predikatno krivično djelo) kod utvrđivanja postojanja ovog krivičnog djela, a zatim se utvrđuje sadržaj svijesti počinioca koji je normom određen kao znanje da je novac ili

27

305

Pečar, J. 2002. Zmogljivost in uspešnost preprečavanja kriminalitete – nekaj dilem. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 4

133

Maver, D. 2000. Etika in preiskovanje kaznivih dejanj: nekatere dileme in problemi. Revija za kriminalistiko in kriminologijo

127

, 4:287-294.

imovina pribavljena krivičnim djelom. Teret dokazivanja da su optuženi izvršili predmetno krivično djelo je na tužilaštvu, odnosno za dokazivanje činjenica da u konkretnom slučaju novac ima nezakonito porijeklo

27

«.307 Evidentno je da se ovi oblici kriminaliteta mogu efikasno suzbijati isključivo savremenim metodama i tehnikama čija primjena će obezbijediti materijalne i lične dokaze protiv nosilaca kriminalnih kktivnosti. Nameće se potreba primjene novih tehnologija u oblasti forenzičke analize tragova i predmeta krivičnih djela.308 Cilj razvoja svih forenzičkih laboratorija je uključivanje u međunarodni sistem standardizacije i akreditacije309. U crnogorskom pravnom sistemu primjenjuje se načelo slobodne ocjene dokaza kojim je utvrđeno pravo suda i državnog tužioca

da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica koje nije ograničeno formalnim dokaznim pravilima

162

. U svim pogodnim situacijama primjenjuje se i pravilo u sumnji u korist okrivljenog. Iz toga proizilazi da nadležni sud u predmetima pranja novca i finansiranja terorizma ocjenjuje izvedene dokaze pojedinačno i integralno i na taj način dolazi do uvjerenja o postojanju ili nepostojanju odlučnih činjenica za dokazivanje krivice učinilaca. Sud je vezan razumnim sudijskim uvjerenjem i čvrstim pravilima logike. Dokazni materijal se ocjenjuje na osnovu materijalne utemeljenosti i psihičke uvjerljivosti. Visoka sofisticiranost u načinu izvršenja ovih krivičnih djela u znatnoj mjeri otežava njihovo dokazivanje. 307 Apelacioni sud

Crne Gore KŽ br.66/15 od 27.09.2016. godine i Vrhovni sud Crne Gore KŽI br.2/18 od 06.03.2018. godine

27

. 308

Rakočević, V . 82016). Research on Issues of Detection, Solving and Evidence Collecting in Cases of Professionally Executed Murders. Revija za kriminalistiko in kriminologijo

45

Rakočević, V. Ivanović, A. Maver, D. (2017). Forenzična akreditacija v evropskih državah. Revija za kriminalistiko in kriminologijo 124

. 3: 298–307. 4.3.14. Z A K L J U Č A K Otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma je kompleksan proces koji zahtijeva poštovanje načela metodičnosti, temeljitosti i upornosti kao i blagovremeno preduzimanje adekvatnih potražnih i istražnih radnji koje omogućavaju obezbjeđenje dokaza. Dokazni materijal koji se odnosi na ovaj oblik kriminaliteta pretežno je materijalnog karaktera. Presudnu ulogu u suzbijanju imaju zakonske norme kojima se limitira raspolaganje gotovinom i nalaže obaveza evidentiranja svih tokova novca. Veliki dokazni značaj imaju krimianlističke ekspertize posebno u dijelu revizije poslovanja. Na osnovu zakonito pribavljenih materijalnih i personalnih dokaza u zakonito sprovedenom postupku učinioi krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma vrlo često ne budu osuđeni iz razloga što sud traži da se utvrdi

kojim krivičnim djelom je pribavljen novac ili druga imovina čiji se način pribavljanja prikriva. To 27

znači da ako se ne dokaže prethodno-predikatno krivično djelo lice se oslobađa odgovornosti kada je u pitanju krivično djelo pranje novca. Stav sudske prakse u Crnoj Gori još uvijek je da je

za osuđujuću presudu zbog krivičnog djela pranje novca, neophodno utvrditi da je novac pribavljen krivičnim djelom 77

. Da bi se ovi problemi riješili treba u dokaznom postupku primijeniti opšteusvojeni standard koji ističe da prethodno krivično djelo ne mora biti konkretizovano kao i da ne mora postojati pravosnažna presuda za predikatno krivično djelo. Istraživanje je pokazalo da je veliki procenat od 60% povratnika u izvršenju ovih krivičnih djela. To zasigurno treba da zabrine budući da ranije mjere resocijalizacije nijesu dale rezultate. Interesantan je podatak o dominantom učešću visokoobrazovanih lica u izvršenju ovih krivičnih djela (53%), što dovoljno govori o tipologiji delinkvenata. Na osnovu analize rezultata istraživanja proizilazi da ukoliko je viši indeks prikrivanja krivičnih djela pranje novca i finansiranje terorizma utoliko je manji broj procesuiranih ucinilaca za ove oblike kriminaliteta. Stoga je potreban proaktivan pristup i modernizacija metoda i tehnika otkrivanja ovih zločina. IV ISTRAŽIVANJE POVEZANOSTI ZLOUPOTREBE DROGA, PRANJA NOVCA I TEŠKIH UBISTAVA-STUDIJA SLUČAJA CRNA GORA310 U ovom radu autori su istraživali povezanost između

krivičnih djela neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga , pranja novca 38
i

teških ubistava u kontekstu sukoba dvije suprotstavljene kriminalne organizacije u Crnoj Gori. Cilj istraživanja je utvrđivanje bitnih elemenata ovih protivzakonitih ponašanja i uspostavljanje efikasnih mehanizama prevencije i suzbijanja. Uzorak obuhvata svih 46 registrovanih slučajeva teških ubistava izvršenih na profesionalan način u periodu 2015- 2020. godina kao posledica krijumčarenja droge i pranja novca. Rezultati istraživanja pokazuju da je rasvijetljeno 30 (65,2%) teških ubistava, da je mjesto zločina najčešće bio automobil 14 (30,4%), da je u mjesecu januaru izvršeno najviše ubistava 8 (17,3%), da se ubistva najčešće dešavaju ponedjeljkom 13 (28%) , i da je doba dana od 17-18 časova period najviše izvršenih zločina 9 (19,5%). Pucanjem iz vatrenog oružja izvršeno je 30 (65,2%) ubistava, daljina pucanja je najčešće bila od 0-5 metara kod 14 (46,6%) ubistava, sredstvo izvršenja bilo je pretežno oružje Heckler & Koch u 13 (28,2%) ubistava, dok je žrtava bilo najviše u životnoj dobi od 30-40 godina 18 (39,1%). U posmatranom periodu zaplijenjeno je 29,75 tona kokaina vrijednog više milijardi eura čiju neovlašćenu proizvodnju i stavljanje u promet su organizovali ovi klanovi. Za likvidacije suparnika isplaćeno oko 890000 eura. Zaključak istraživanja je da sticaj najtežih formi kriminalnog ispoljavanja zahtijeva posvećeniji naučni pristup kao i energičnu preventivno - represivnu reakciju oficijelnih struktura na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou kako bi se ovo veliko društveno zlo držalo pod kontrolom. Ključne riječi: zloupotreba droga, pranje novca, ubistva, sticaj, Crna Gora. 310 Jovanović A. Rakočević V. (2021). The Connections Among Drug Trafficing, Money Laundering, and Aggravated Murder – A Case Study of Montenegro, Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 72/2021/4, 350–363. 4.4. Uvod Ova studija se fokusira na dvije kriminalne organizacije nastale u Crnoj Gori koje su poprimile sve karakteristike transnacionalnog organizovanog kriminaliteta. Nastale su u jednom od najljepših primorskih gradova Crne Gore Kotoru koji se nalazi na listi UNESCO svjetske kulturne baštine. U dva naselja ovoga grada Škaljari i Kavače formirane su “Škaljarska” i “Kavačka” kriminalna organizacija koje se trenutno smatraju ubjedljivo najopasnijim i najsmrtonosnijim kriminalnim organizacijama u ovom dijelu Evrope. Ova dva kriminalna klana bila su u dužem periodu jedna kriminalna organizacija koja se pretežno bavila neovlašćenom proizvodnjom i prodajom droge na međunarodnom nivou. Kotor je primorski grad i jedan broj pomoraca su vođe ovih kriminalnih grupa uspjeli da pridobiju za njihove nelegalne aktivnosti stavljanja u promet opojnih droga. U kriminalnoj organizaciji došlo je do disolucije 2014. godine kada je u Valensiji nestalo oko 300 kg kokaina i od tada je u kriminalnim sukobima lišeno života više desetina osoba. Organizovani kriminalitet direktno ugrožava bezbjednost, vladavinu prava i razvoj savremene Crne Gore. Intenzitet kriminalnih aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa, nije smanjen nakon stabilizacije bezbjednosne situacije u državama bivše zajedničke države. Kriminalne organizacije u ovom dijelu starog kontinenta pripadaju tzv. adaptibilnim tipologijama imajući u vidu da se prilagođavaju vrlo uspješno novonastalim okolnostima.. Na čelnim pozicijama ovih grupacija su većinom osobe iz država nastalih dekompozicijom SFRJ. Sa ovih prostora je i većina pripadnika ovih kriminalnih organizacija, a prema raspoloživim podacima određeni broj članova potiče sa prostora izvan bivše jugoslovenske teritorije.

Povezanost kriminalnih organizacija sa teritorije Crne Gore sa kriminalnim grupacijama iz inostranstva dokazana je 12

u najvećem broju pravosnažno okončanih predmeta iz oblasti organizovanog kriminaliteta. Obavještajne i kriminalistički relevantne informacije upravo potvrđuju višestruku isprepletenost nosilaca kriminalnih aktivnosti u vrlo divergentnim oblastima djelovanja. Fenomenologija kriminaliteta kada su ove organizacije u pitanju kreće se od klasičnih oblika

delinkvencije do transnacionalnih formi inkriminacija. Kada govorimo o dominantnim oblicima krivičnih djela koja vrše ove kriminalne organizacije onda su bez sumnje na prvom mjestu delikti iz oblasti zloupotrebe opojnih

droga (neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga i omogućavanje uživanja opojnih droga

26

), zatim delikti iz grupe krivičnih djela protiv

javnog reda i mira , odnosno delikti **protiv platnog prometa i privrednog poslovanja**

2

od kojih se posebno izdvaja pranje novca. Na prvom mjestu po težini posledica su zasigurno krvni delikti polazeći od činjenice da je obim i dinamika ovih inkriminacija u stalnom porastu³¹¹. Stanje u oblasti zloupotrebe opojnih droga

karakteriše veoma dobra organizovanost, povezanost i visoko **učešće** crnogorskih **državljana u organizovanim kriminalnim grupama** međunarodnog karaktera. **Krijumčarenju** narkotika **u značajnoj mjeri**

19

pogoduju: a) geostrateški položaj Crne Gore; b)

enormno povećanje prometa vozila i lica preko granice i liberalnija kontrola

19

; c)

konfiguracija državne granice koja olakšava ilegalne prelaske i transport **droge, kao i nedovoljan broj stručnog kadra, sredstava i opreme za rad policijskih službenika na ovim izuzetno složenim operativnim poslovima**

19

, d) Povezanost morem sa svim kontinentima. Profitabilnost inkriminiranih djelatnosti

u vezi sa zloupotrebom droga, **bez obzira na otkrivanje i presijecanje krijumčarskih kanala i** neutralisanje jednog broja **međunarodnih kriminalnih** organizacija, **ohrabruje** delinkvente **da se uključe u**

19

ove nezakonite aktivnosti. Kriminalistička

saznanja ukazuju da organizovane kriminalne grupacije u državi ostvaruju direktne veze sa krijumčarima i dilerima droga u drugim državama 19

što im omogućava da organizuju proizvodnju i prodaju droga, ostvarujući visoke nelegalne profite. Krijumčarenje marihuane, odnosno skanka

iz Albanije, predstavlja izražen bezbjednosni problem za Crnu Goru. Dio krijumčarene droge ostaje u Crnoj Gori, dok se njen najveći dio krijumčari u države Evropske unije 19

. Protivpravna imovinska korist koja se ostvaruje putem brojnih formi zloupotrebe droga, ključna je pokretačka snaga na malom osoblju da direktno ili indirektno participiraju u organizovanim kriminalnim udruženjima koja se dominantno

bave krijumčarenjem i prodajom marihuana, skanka drugih proizvoda kanabisa. I pored značajnog angažovanja policije, ostvarene saradnje sa policijom Albanije i ostalih zemalja regiona, stanje u ovoj oblasti, zbog povećane potražnje kanabisa na ilegalnom tržištu u državama EU, nije se značajnije poboljšalo. Crna Gora je teritorija preko koje prolaze glavni putevi krijumčarenja heroina sa 19

311 Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Izvještaj Ministarstva

unutrašnjih poslova o radu i stanju u upravnim oblastima za 2018. godinu 312 Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova 11

Izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova o radu i stanju u upravnim oblastima za 2017. godinu 11

. Bliskog i Srednjeg istoka prema državama Evropske unije. Procesuirani slučajevi, međunarodne istrage, operativna saznanja i obavještenja dobijena putem međunarodne policijske saradnje, potvrđuju involviranost crnogorskih građana u organizovanje proizvodnje i distribucije opojne droge kokain iz Južne Amerike do ilegalnih tržišta na starom kontinentu. Enormno

visok profit koji se ostvaruje proizvodnjom **i prodajom kokaina, kontrolišu** izuzetno **dobro** 19
organizovane kriminalne organizacije, **koje**

putem pranja novca značajno proširuju opseg kriminalnih aktivnosti.. U tim inkriminisanim aktivnostima značajno participiraju i crnogorski pomorci i to kao organizatori, prenosioci ili neposredni prodavci opojne droge droge.313 Krivična djela organizovanog kriminaliteta, odnosno njihovi nosioci su fokusirani

na sticanje imovine koja se kasnije pokušava kroz odgovarajuće modalitete ubaciti **u legalne** 12
tokove. Pranje novca predstavlja sintezu **organizovanog** kriminaliteta **i tzv. legalnih aktivnosti**
kojima tendiraju **organizovane kriminalne** grupacije. **Novac stečen vršenjem predikatnih krivičnih**
djela stavljaju **u legalne tokove** . U Crnoj Gori **su** kao **posebno rizične oblasti**

za vršenje ove inkriminacije identifikovane one koje se odnose na igre na sreću, privatizaciju, izgradnju objekata, uključujući kupovinu nepokretnosti, i drugih vrijednosti budući da predstavljaju bazu za prikriivanje porijekla nelegalnog novca. U prethodnom periodu nelegalno stečen novac pribavljen na različitim lokacijama, često je ulagan u zemljište, hotele i druge vrijedne objekte na Crnogorskom primorju kao i u brojne objekte u drugim djelovima države. U Crnoj Gori of–šor preduzeća se koriste i za prikriivanje porijekla kapitala pa je tako moguće domaći novac koji je nelegalno stečen, vratiti u državu kroz privatizaciju, odnosno putem prodaje preduzeća stranim investitorima. Gdje god su se kao vlasnici pojavile of–šor firme postoje osnovi sumnje da je došlo do pranja novca preko tih firmi. Uprkos brojnim problemima ipak je ostvaren određeni napredak u ovoj oblasti u smislu zakonske regulative. Tu prevashodno mislimo na preciziranje elemenata

bića krivičnog djela pranje **novca** . Takođe su **usvojeni podzakonski akti za** primjenu 12
Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja **terorizma**

. Predmet istraživanja ovoga rada je analiza povezanosti zloupotrebe droga, pranja novca i teških ubistava izvršenih od strane dva suprotstavljena kriminalna klana u Crnoj Gori. Istraživanje ima za cilj utvrditi fenomenološke, etiološke i viktimološke dimenzije 313

Crna Gora, Vlada Crne Gore , Ministarstvo **unutrašnjih poslova, Uprava Policije, Srednjoročni** 20
pregled SOCTA 2015. Dopuna procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala

, jul, 2015 ovih krivičnih djela sa predlogom mjera koje mogu značajno doprinijeti efikasnijem suzbijanju i prevenciji naznačenih inkriminacija. 4.4.1. Krivična djela organizovanog kriminaliteta u Crnoj Gori- studija slučaja U periodu od 1990 do 2015 godine na teritoriji Crne Gore izvršena su ukupno 522 teška ubistva čiji su učinioci u momentu izvršenja

zločina bili nepoznati, pa je prosjek na godišnjem nivou 20,88 ubistava. U naznačenom periodu počinjeno je 105 (20,11%) profesionalnih ubistava. Rasvijetljeno je 36 (34,28%) ubistava izvršenih na profesionalan način. Nerasvijetljeno je 69 (65, 71%) ubistava izvršenih na profesionalan način³¹⁴. Za potrebe ovog rada u nastavku rada slijedi prikaz nekih od oblika ovih inkriminacija u crnogorskom zakonodavstvu. Ubistvo iz koristoljublja je najčešći oblik teškog ubistva u Crnoj Gori i obuhvata

lišavanje života nekog lica u namjeri da se za sebe ili drugog ostvari neka materijalna korist 99

kao što su ubistvo za nagradu, ubistvo povjerioca u cilju izbjegavanja plaćanja obaveza, ubistvo radi ostvarenja nasleđa i tsl. Razlika između ovog oblika teškog ubistva i teških oblika razbojništva i razbojničke krađe je u tome što je kod ovog oblika teškog ubistva umišljaj fokusiran na lišavanje života drugog lica, a kod oba oblika imovinskih delikata subjektivni element obuhvata savladavanje otpora u vezi sa oduzimanjem tuđe pokretne stvari ili zadržavanjem oduzete tuđe pokretne stvari. Ova krivična djela se poklapaju ukoliko je predmet krivičnog djela novac ili druge vrijednosti. Shodno principu specijaliteta ove slučajeve kvalifikujemo kao teške oblike razbojništva ili razbojničke krađe. Ubistvo radi izvršenja drugog krivičnog djela obuhvata lišavanje života drugog lica u cilju omogućavanja ili olakšanja izvršenja drugog krivičnog djela. Ukoliko je drugo djelo izvršeno ili pokušano postoji sticaj između ubistva i drugog djela. Ubistvo radi prikrivanja drugog krivičnog djela obuhvata lišavanje života drugog lica u cilju prikrivanja ranije izvršenog djela. Postoji sličnost ovog djela sa teškim ³¹⁴

Rakočević, V. (2016), Research on Issues of Detection, Solving and Evidence Collecting in Cases of Professionally Executed Murders. Revija za kriminalistiko in kriminologijo 45

. Ljubljana 67/2016/4, 348– 357. oblikom razbojničke krađe ukoliko se lišavanje života pasivnog subjekta vrši u cilju prikrivanja krađe. Ubistvo iz bezobzirne osvete obuhvata lišenje života drugog lica u cilju osvete koja mora biti bezobzirna i njeno tipično obilježje je postojanje velike nesrazmjere između jednog i drugog dobra. Ubistvo iz krvne osvete zakonodavac je svrstao u ubistvo iz bezobzirne osvete iako postoje značajne razlike između ova dva oblika ubistva.³¹⁵ Crnogorska policija prati aktivnosti više desetina organizovanih kriminalnih grupacija.

Podaci o organizovanim kriminalnim grupama koji se odnose na njihov opis i identifikovane članove dio su klasifikovane verzije 121

“ Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala.”³¹⁶ Imajući u vidu činjenicu da se radi o organizovanom kriminalitetu koji uključuje više vidova krivičnih djela divergentnog stepena participacije, priroda ovih kriminalnih organizacija je izrazito transnacionalnog karaktera. To znači da se ne samo za sukobe već i za brojne nezakonite aktivnosti ovih kriminalnih organizacija koriste vrlo razuđene kriminalne mreže na regionalnom i međunarodnom nivou. Jedna od osnovnih karakteristika ovih adaptibilnih tipova kriminalnih organizacija jeste interregionalna i internacionalna

povezanost i dokazana sposobnost prilagođavanja na uslove u različitim državama. Prema raspoloživim podacima veliki broj punktova ova dva klana nalazi se u drugim državama regiona i šire. Radi se o globalnom kriminalnom fenomenu koji je odavno prevazišao državne granice u traženju najšire platforme djelovanja i uz to koristi visokosofisticirane metode vršenja delikata. O transnacionalnom karakteru ova dva klana dovoljno govore zaplijene droge i ubistva koja su se dešavala širom svijeta a u koja su duboko umiješani pripadnici naznačenih kriminalnih organizacija. U prilog tome govori činjenica da je sredinom 2019. godine, prilikom zaplijene 20 tona kokaina na brodu » MSC Gajan« vlasništvo kompanije MSC sa sjedištem u Ženevi, u Filadelfiji uhapšeno više pripadnika »Škararskog« klana. Brod na kome je bio utovaren kokain krajnje odredište bila je jedna od luka u Holandiji. Potvrda da su pomorci iz Crne Gore, uglavnom iz Kotora, koji ima vjekovnu pomorsku tradiciju, duboko u kriminalnim aktivnostima distribucije kokaina govori i 315 Krivični zakonik Crne Gore, čl.144. Službeni list Crne Gore, broj 3/2020. 316 Strategija razvoja Uprave policije Crne Gore, za period 2016-2020, decembar 2015. akcija u Peru, gdje je policija 2019. godine pretresla brod, čiju su kompletnu posadu činili Crnogorci pripadnici "Škaljarskog" klana, i na njemu pronašla 2,2 tone kokaina. Brod "Karlota", pod liberijskom zastavom, krenuo je iz Čilea, iz luke Kalao, a krajnje odredište tereta je bila Belgija. Da klanovi iz Kotora imaju dobro razrađen posao sa distribucijom kokaina brodovima, potvrđeno je nedavno i u Tivtu, gdje je pretresom školskog broda Mornarice Vojske Crne Gore "Jadran" pronađeno 60 kilograma kokaina. Drogu je na brod uneo jedan od oficira, po nalogu jednog od kotorskih klanova, a odredište broda su bile Turska i Grčka. Krajem mjeseca februara 2020. godine u vodama Venecuele na brodu Aressa zaplijeno je oko 5 tona kokaina kojom prilikom su lišeni slobode crnogorski državljani pripadnici "kavačkog" klana. Ovo plovilo je bilo pod opservacijom

cijelom rutom plovidbe duž Južne Amerike sa posebnim mjerama nadzora pri svakom ulasku i izlasku iz luka

128

. Mornarica kraljevine Holandije je presrela brod i prilikom pretresa pronađena je droga. Kokain je ovim brodom trebao biti prokrijumčaren u države Evrope. U sukobu klanova lišen je života veliki broj lica. Teška ubistva su vršena najviše u Crnoj Gori kao i u drugim državama kao što su Španija, Grčka, Srbija, Austrija, Ukrajina, Argentina i tsl. Dosadašnji procesuirani slučajevi su nedvosmisleno ukazali na činjenicu da su klanovi novcem od prodaje droge finansirali ubistva pripadnika suprotne kriminalne organizacije. Imajući u vidu neefikasnu reakciju oficijelnih struktura ovdje je očigledno izražen nedostatak preventivnih aktivnosti. Kako navode istaknuti autori naizgled jednostavan problem proučavanja kriminalne prevencije postaje sve složeniji i potrebniji za multi i interdisciplinarno proučavanje.³¹⁷ Imajući u vidu da se ovdje radi o višedecenijski zapuštenom problemu teško da će u kratkom vremenskom periodu pomoći i najbolji preventivni programi. 4.4.2. Metodi i uzorak U ovoj studiji korišćene su

metode izučavanja pojedinačnih slučajeva kriminalnog ponašanja (kvalitativne metode) i metode proučavanja kriminaliteta kao masovne

99

[Views on Crime Prevention in Late Modern Societies, THEORY AND PRACTICE], vol.37, 4/2000, 716-727. pojave (kvantitativne metode). Rad je koncipiran kao istraživanje svih slučajeva teških ubistava korišćenjem više primarnih pisanih i nepisanih izvora podataka. Pisani primarni izvori podataka koji su korišćeni u istraživanju obuhvatili su originalne policijske, tužilačke i sudske predmete kao što su: zapisnici o uviđaju, izvještaji o kriminalističko-tehničkoj obradi mjesta zločina, kriminalističke ekspertize, optužnice, presude i slično. Nepisani primarni izvori podataka odnosili su se na mišljenja stručnjaka policajaca, tužilaca i sudija koji su postupali u pojedinim predmetima. Statistički metod korišćen je za obradu prikupljenih podataka. Uzorak obuhvata svih 46 slučajeva teških ubistava izvršenih u periodu od 01.01. 2015 do 06.03. 2020. godine. Ističemo da istraživanjem nijesu obuhvaćeni brojni slučajevi ubistava u pokušaju budući da o njima nije postojala relevantna dokumentacija.

4.4.3. Rezultati 318 Dobijeni rezultati se odnose na ukupan broj osoba koje su lišene života u sukobima dvije kriminalne organizacije sa aspekta pripadnosti jednom od klanova, procenat rasvijetljenost ovih krivičnih djela, mjesto izvršenja ubistava, vrijeme izvršenja ubistava, način izvršenja ubistava, sredstva izvršenja ubistava, životnu dob žrtava ubistva i slično. Istraživanje obuhvata i količinu zaplijenjene opojne droge u čijoj su proizvodnji i stavljanju u promet participirali "Škaljarski" i "Kavački" klan kao i iznos novca koji je isplaćen za likvidaciju protivnika.

4.4.3.1. Ukupan broj pripadnika kriminalnih organizacija lisenih života u periodu 2015 - 2020. po godinama Tabela 1

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broj lica lišenih života	5 (10,8%)	8 (17,3%)	9 (19,5%)	11 (23,9%)	7 (15,2%)	6 (13%)
Ukupno	46 318					

Rezultati ovog dijela istraživanja su objavljeni u : Jovanović A. Rakočević V. (2021). The Connections Among Drug Trafficking, Money Laundering, and Aggravated Murder – A Case Study of Montenegro, Revija za kriminalistiku in kriminologiju. Ljubljana 72/2021/4, 350–363. U periodu od početka 2015. godine do 06.03. 2020. godine izvršeno je ukupno 46 ubistava na teritoriji Crne Gore. Ovdje se ne ubrajaju brojna ubistva izvršena u inostranstvu u kontekstu sukoba dva suparnička kriminalna klana.

4.4.3.1. Ukupan broj pripadnika kriminalnih organizacija lisenih života u periodu 2015 - 2020. god. Graf. 1

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Najviše ubistava izvršeno je	5	8	9	11	7	6

2018. godine i to 11 (23,9%), zatim 2017. godine 9 ubstava, odnosno 19,5. Nešto manje ubistava izvršeno je 2016. godine i to 8 (17,3%) dok je 2019. godine izvršeno 7 ubistava, odnosno 15,2%. Namjanje ubistava izvršeno je na početku sukoba klanova 2015. godine i to 5 (10,8%). Zabrinjavajući je podatak da sukobi između suprotstavljenih strana ne samo da se ne smanjuje već pokazuje trend porasta u 2020. godini u odnosu na raniji period. Ovo su podaci o žrtvama sukoba klanova na teritoriji Crne Gore, dok je njihov broj širom svijeta znatno veći i prelazi 200 lica stradalih u obračunima.

4.4.3.2. Žrtve zločina prema pripadnosti kriminalnoj organizaciji i slučajne žrtve Tabela 2

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Škaljarski klan	2 (4.3%)	2 (4.3%)	6 (13%)	4 (8.6%)	4 (8.6%)	3 (6.5%)
Kavački klan	2 (4.3%)	4 (8.6%)	2 (4.3%)	6 (13%)	3 (6.5%)	3 (6.5%)
Slučajne žrtve	1 (2.1%)	2 (4.3%)	1 (2.1%)	1 (2.1%)	-	-

– U posmatranom periodu lišen je života 41 pripadnik dva suprotstavljena kriminalna klana i tom prilikom stradalo je pet slučajnih žrtava. Od ukupnog broja ubijenih pripadnika klanova iz Škaljarskog klana bilo je 21 (45,6%) žrtava, dok je iz Kavačkog klana stradalo 20 (43,4%) osoba. Slučajnih žrtava bilo je pet (10,8%). Godine 2015. stradala je jedna slučajna žrtva, godine 2016. stradale su dvije slučajne žrtve dok je 2017. i 2018 godine stradala po jedna slučajna žrtva. U jednom slučaju učinioci su zamijenili metu i lišili života drugo lice dok su u četiri slučaja lica stradala zbog toga što su se nalazila u blizini mete napada.

4.3.3.2. Grafički prikaz žrtava zločina prema pripadnosti kriminalnoj organizaciji i

slučajne žrtve Graf 2 25 20 15 10 5 0 Skaljarski klan kavacki klan slučajne žrtve 4.4.3.3. Procenat rasvijetljenosti krivičnih djela Tabela 3 Godina 2015 2016 2017 2018 2019 2020 Broj žrtava 5 8 9 11 7 6 Rasvijetljeno 3 (60%) 6 (75%) 6 (66%) 8 (72,7%) 5 (71,4 %) 2 (33,3%) Nerasvijetlje no 2 (40%) 2 (25%) 3 (33%) 3 (27,2%) 2 (28,5 %) 4 (66,6%) Ukupno rasvijetljeno 30(65.2 %) Ukupno nerasvijetljen o 16(34,7 %) Ovi oblici krivičnih djela su najteži za rasvijetljanje budući da se vrše na organizovan način i da su svi izvršiooci nepoznati u vrijeme izvršenja zločina. U odnosu na ranije periode, u posmatranom periodu zabilježen je visokog procenat riješenosti ovih zločina i on iznosi 65,2%. Nerasvijetljenih krivičnih djela bilo je 16 ili 34,7 %. Kada analiziramo prethodni period u kome su vršena ubistva na organizovan način na teritoriji Crne Gore vidjećemo da je došlo do značajnog povećanja broja rasvijetljenih krivičnih djela. Tome je umnogome doprinijela primjena savremenih metoda i tehnika otkrivanja zločina. 4.4.3.3. Grafički prikaz procenta rasvijetljenosti krivičnih djela Graf 3 30 25 20 15 10 5 0 Rasvijetljeno Nerasvijetljeno 4.4.3.4. Mjesta izvršenja ubistava Tabela 4 Mjesto izvršenja Broj žrtava Automobil 14 (30.4%) Ulica 13 (28.2%) Restoran 7 (15.2%) Porodična kuća 5 (10.8%) Ulaz u zgradu 2 (4.3%) Lift 1 (2.1%) Autoservis 1 (2.1%) Stadion 1 (2.1%) Zatvor 1 (2.1%) Garaža 1 (2.1%) Ukupno 46 (100%) U odnosu na mjesto zločina, odnosno primarno lice mjesta najviše izvršenih ubistava bilo je dok se žrtva nalazila u putničkom motornom vozilu 14 (30,4%). U svih 14 slučajeva žrtve su likvidirane korišćenjem eksplozivne naprave. Na drugom mjestu je ulica na kojoj je izvršeno 13 (28,2) ubistva. Značajan broj ubistava izvršen je u ugostiteljskim objektima 7 (15,2%). U porodičnoj kući ili neposredno ispred kuće lišeno je života 5 (10,8%) žrtava. Na ulazu u stambenu zgradu dvije žrtve su lišene života, zatim u autoservisu jedna, stadionu jedna i takođe po jedna osoba je lišena života u zatvoru, garaži i liftu. Ubistvo pripadnika kriminalnog klana nije izvršeno u zatvorenom dijelu zatvora u Podgorici (Spuz) koji je ograđen ogradnim zidovima već u poluotvorenom odjeljenju koje nema ogradni zid što je učinilac iskoristio i sa velike udaljenosti iz snajperske puške izvršio ubistvo. 4.4.3.4. Grafički prikaz mjesta izvršenja ubistva Graf 4 14 12 10 8 6 4 2 0 Automobil Ulica Restoran Porodična kuća Ulaz u zgradu Lift Autoservis Stadion Zatvor Garaža 4.4.3.5. Vrijeme izvršenja ubistava po mjesecima Tabela 5 Mjesec I II III IV V VI Broj žrtava 8 (17. 3%) / 6 (13 %) (8,6 (6,5 (13% %) %)) 4 3 6 Ukupn o VII VIII IX X XI 7(15, 2%) 3 5 (6,5 (5% %)) / 2 (4,3 %) XII 2 (4,3 %) 46 U pogledu mjeseca u godini u kojima se vršena ubistva dobijeni su vrlo interesantni podaci koji govore da vremenske prilike nijesu povezane sa izvršenjem teških ubistava od strane organizovanih kriminalnih grupa. U prilog tome govori podatak da je približno jednak broj ubistava u najhladnijem mjesecu januaru i najtoplijem mjesecu julu. U januaru je izvršeno 8 (17,3%), ubistava, a u julu 7 (15,2%). U junu i martu mjesecu registrovano je po šest ubistava (13%), zatim u septembru 5 (10,8%), dok je u aprilu registrovano 4 (8,6%) ubistva. Po tri ubistva registrovana su u mjesecu maju i u mjesecu avgustu, a po dva ubistva izvršena su u novembru i decembru. U posmatarnom periodu nije registrovano ni jedno ubistvo u februaru i oktobru.

Krivično djelo je učinjeno u vrijeme kad je izvršilac radio ili bio dužan da radi, bez obzira kad je posljedica djela nastupila , dok se za saučesnika smatra da je krivično djelo učinio u vrijeme kad je radio ili bio dužan da radi

18

(Krivični zakonik Crne Gore,2020)319 4.4.3.5. Grafički prikaz vremena izvršenja ubistva po mjesecima Graf 5 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0

I II III IV V VI VII VII IX X XI XII 4

149

4.3.6. Vrijeme izvršenja ubistava po danima u sedmici Tabela 6 Dan Ponedjeljak Utorak Srijeda Četvrtak Petak Subota nedjelja Broj 13 5 3 6 6 8 5 ubistava (28,6%) (10,8%) (6,5%) (13%) (13%) (17,3%) (10,8%) Ukupno 46 Vežano za dane u sedmici u kojima su registrovana ubistva utvrđeno je da je ubjedljivo najviše ovih zločina izvršeno u ponedjeljak i to 13 (28,6%). Slijedi subota 319 Krivični zakonik Crne Gore, čl.7. Službeni list Crne Gore, broj 3/2020, sa izvršenih 8 (17,3%) ubstava. Po šest (13%) ubistava izvršeno je u četvrtak i petak, dok je po pet (10,8%) ubistava izvršeno utorkom i nedjeljom. Najmanje ubistava izvršeno je srijedom 3 (6,5%). Kod vremena izvršenja krivičnog djela neophodno je utvrditi vrlo precizno munut, čas, dan, mjesec i godinu izvršenja.

4.4.3.6. Vrijeme izvršenja ubistva po danima u sedmici Graf 6
14 12 Ponedjeljak 10 Utorak 8 Srijeda 6 Četvrtak Petak 4 Subota 2 Nedjelja 0

4.4.3.7. Vrijeme izvršenja ubistava po časovima Tabela 7 Čas Broj ubistava a 10-11 11- 12- 16- 17- 18-19 19- 20- 21- 22- 12 13 17 18 20 21 22 23 1 2 (2,7% (4,3 % 8 2 (17,3 (4,3 % %) 9 5 (6 6 (19,5 10,8%) (13% (13% %))) 4 3 (8,6 (6,5 % %) U odnosu na časoze izvršenja ubistava utvrđeno je da je najviše ubistava izvršeno u periodu od 17-18 časova i to 9 (19,5%). U periodu od 12-13 časova izvršeno je 8 (17,3%) ubistava. U periodu od 19-20 i od 20-21 čas izvršeno je po šest (13%) ubistava. U periodu od 18-19 časova izvršeno je 5 (10,8%) ubistava. U periodu od 21- 22 časa izvršena su 4 (8,6%) ubistva a u periodu od 22-23 časa izvršena su 3 (6,5%) ubistava. Po dva (4,3%) ubistva izvršena su u periodu od 11-12 i 16-17 časova. Jedno ubistvo (2,7%) izvršeno je u periodu od 10-11 časova Interesantno je naglasiti da ubistva nijesu registrovana u periodu od 20 časa do 10 časova sljedećeg dana kao ni u periodu od 13 do 16 časova. Vrijeme izvršenja krivičnog djela može biti njegovo konstutivno obilježje. Vrijeme izvršenja zločina vezano je i za utvrđivanje krivične odgovornosti (maloljetnici, zastarjelost). Utvrđivanje vremena izvršenja ubistva naročito je važno za provjeru alibija.

4.4.3.7. Vrijeme izvršenja ubistava po časovima Graf 7 9 10-11 h 8 11-12 h 7 12-13 h 6 16-17 h 5 17-18 h 4 18-19 h 3 19-20 h 2 20-21 h 1 21-22 h 0 22-23 h

4.4.3.8. Modus operandi ubistava Tabela 8 Modus operandi Pucanje iz vatrenog oružja Podmetanje aktiviranje eksplozivne naprave i Bacanje u vodu Zadavljenje Broj ubistava 30 (65,2%) 14 (30,4%) 1 (2,17%) 1 (2,17%) Total 46 (100%) Dominantan način izvršenja ubistava bio je pucanje iz vatrenog oružja. Na taj način lišeno je života 30 osoba ili 65,2%. Na drugom mjestu je podmetanje i aktiviranje eksplozivne naprave kojom prilikom je lišeno života 14 osoba ili 30,4%. Jedna likvidacija (2,17%) je izvršena bacanjem u vodu žrtve koja je prethodno vezana, dok je takođe jedna likvidacije (2,17%) izvršena zadavljenjem žrtve. Način izvršenja je izuzetno važan za rasvjetljavanje ovih krivičnih djela. On ima veliki značaj u kriminalistici budući da specifičan način izvršenja autorizuje izvršioca. Način izvršenja je vrlo često važna indicija. Način izvršenja često ukazuje na ličnost izvršioca, odnosno na posebna znanja, vještine i sposobnosti.

4.4.3.8.Modus operandi ubistava Graf 9 30 25 20 15 10 5 0 Pucanje iz vatrenog oružja Podmetanje i aktiviranje eksplozivne naprave Bacanje u vodu Zadavljenje

4.4.3.9. Broj ispaljenih projektila u žrtve Tabela 10 Broj ispaljenih projektila u žrtve Broj žrtava 1-5 5-10 10-15 15-20 20-25 25-30 30+ 5 12 (40%) 7 3 (10%) 1 (3.3%) 1 (3.3%) 1 (3.3%) (16.6%) (23.3%) U pogledu broja ispaljenih projektila najviše ubistava je izvršeno kada su ubice ispalile od 5-10 projektila u žrtve i to u 12 slučajeva ili 40%. Na drugom mjestu nalaze se slučajevi kojom prilikom je na žrtve ispaljeno od 10-15 projektila i to u 7 slučajeva ili 23,3%. Na trećem mjestu je 5 (16,6%) ubistava kojom prilikom je ispaljeno od 1-5 projektila u žrtve. Na četvrtom mjestu su 3 slučaja ili 10%, kojom prilikom je u žrtve ispaljeno 15-20 projektila. Registrovan je 1 slučaj (3,3%) ispaljenja od 20-25 projektila u žrtvu, zatim 1 slučaj ispaljenja od 25-30 projektila u žrtvu i takođe 1 slučaj ispaljenja više od 30 projektila u žrtvu.

4.4.3.9. Broj ispaljenih projektila u žrtve Grafik 10 12 10 8 6 4 2 0

4.4.3.10. Daljina pucanja Tabela 11 1-5 projektila 5-10 projektila 10-15 projektila 15-20 projektila 20-25 projektila 25-30 projektila 30+ projektila Daljina pucanja u metrima Broj žrtava 0-5 meters 5-10 10-20 20-40 40-80 80+ meters meters meters 14 (46,6%) 8 (26,6%) 4 (13,3%) 2 (4,34%) 1 (2,17%) 1 (2,17%) U najvećem broju slučajeva u žrtve je

pucano sa razdaljine od 0-5 metara i to 14 ili 46,6%. Sa razdaljine od 5-10 metara pucano je u 8 (26,6%) žrtava. Učinilac se od žrtve nalazio na razdaljini od 10-20 metara u 4 slučaja ili 13,3%. Daljina pucanja od 20- 40 metara bila je u 2 slučaja (4,34%). Na udaljenosti od 40-80 metara nalazio se učinilac u jednom slučaju (2,17) kad je pucao u žrtvu. Prilikom jednog ubistva (2,17%) učinilac je u vrijeme pucanja bio na udaljenosti većoj od 80 metara od žrtve. 4.4.3.10. Daljina pucanja Graf 11

Daljina	Broj pucanja	izvršenih ubistava
0-5 m	14	12
5-10 m	10	8
10-20 m	6	4
20-40 m	2	0
40-80 m	0	0
80+	0	0

4.4.3.11. Sredstva izvršenja ubistava Tabela 12

Vrsta	Automati	Short sredstav c rifle c pistol	maschine	a Heckler CZ gun MP & Koch Scorpion	40 Schmeiss er Pistol M21	Explosive trinitrotolu ene (TNT)	Explosive pentaerythritol -tetranitrate (PETN)	Mixtur e of TNT and PETN	Broj	žrtava
13	11	3	6	5	1	13	11	3	6	5
(6.5%)	(13%)	(10.8%)	(28.2%)	(23.9%)	(6.5%)	(3.3%)				

Analiza sredstava kojima su izvršena ubistva pokazuje da najviše ubistava 13 (28,2%) izvršeno vatrenim oružjem Heckler & Koch. Na drugom mjestu je vatreno oružje CZ Scorpion kojim je lišeno života 11(23,9%) žrtava ubistva. Na trećem mjestu kao sredstvo izvršenja ubistva nalazi se eksploziv trinitrotoluen kojim je 6(13%) žrtava lišeno života. Na četvrtom mjestu je eksploziv pentaeritrol-tetranitrat kojim je 5 (10,8%) žrtava lišeno života. Korišćenje vatrenog oružja MP 40 Schmeisser lišene su života 3 osobe. Isto toliko osoba je lišeno života korišćenjem vatrenog oružja Zastava M21. Tri lica su stradala korišćenjem mješavine eksploziva TNT i PENT. Kriminalističke ekspertize, odnosno balistička vještačenja sredstava i predmeta krivičnog djela izvršene su na osnovu analize čaura, projektila i pronadjenog oružja iz kojega je pucano. Visoko selektivne osjetljive metode korišćene su za utvrđivanje vrste eksploziva korišćenih u izvršenju zločina. 4.4.3.11. Sredstva izvršenja ubistva Graf 12

Sredstva iz vršenja ubistva	Heckler-Koch CZ Scorpion	MP 40 Schmeisser	TNT	PENT	TNT-PENT
12	14	12	10	8	6
4	2	0	0	0	0

4.4.3.12. Životna dob žrtava ubistava Tabela 13

Životna dob žrtava	Broj žrtava	20-30	30-40	40-50	50-60	7	18
(39,1%)	13	8	(15,2%)	(28,2%)	(17,3%)		

U pogledu starosti žrtava ubistva utvrđeno je da je najviše žrtava 18 (39,1%) bilo u životnoj dobi od 30-40 godina. Na drugom mjestu su osobe životne dobi od 40-50 godina kojih je stradalo 13 (28,2%). U petoj deceniji života bilo je 8 (17,3%) žrtava. U životnoj dobi od 20-30 godina života bilo je 7 (15,2%) žrtava. Nije bilo žrtava u prvoj deceniji života kao ni osoba starijih od 60 godina života. 4.4.3.12. Životna dob žrtava ubistva Graf 13

Životna dob žrtava	13	18	16	14	12	10	8	6	4	2	0
20-30	30-40	40-50	50-60	6000	2019	4000	2020	2000	0		

4.4.3.13. Količina zaplijenjene opojne droge kokaina u periodu 2014-2021 Tabela 14

Godina	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Količina	750 kg	600 kg	700 kg	1,2 tone	1,5 tona	20 tona	5 tona	0

Podatak da je u samo nekoliko slučajeva zaplijenjeno više desetina tona kokaina dovoljno govori o jačini ovih kriminalnih organizacija. Da se radi o vrlo razgranatoj mreži klanova koja djeluje u međunarodnim razmjerama dokaz je hapšenje velikog broja njihovih pripadnika širom svijeta. Podaci i količini zaplijenjene opojne droge odnose se na ukupne zaplijene u svijetu pri čemu su glavni organizatori kriminalnih aktivnosti bili pripadnici ovih kriminalnih organizacija. 4.4.3.13. Količina zaplijenjene opojne droge kokaina u periodu 2014-2021 Graf 15

Godina	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
20000	16000	18000	14000	12000	10000	8000	6000	4000

U vremenskom periodu 2014-2020. godina na više lokacija u svijetu zaplijenjeno je oko 29,75 tona opojne droge kokaina čiju proizvodnju i stavljanje u promet su realizovale ove kriminalne organizacije. 4.4.3.14. Broj podignutih optužnica protiv pripadnika kriminalnih organizacija Tabela 15

Broj podignutih optužnica	Kavački klan	Škaljarski klan	2014-2021
14	optužnica protiv	94 lica	13 optužnica protiv
83	lica	Upupno	27 optužnica protiv
177	lica	U periodu	2014-2021 godina

podignuto je 27 optužnica protiv 177 osoba pripadnika ovih kriminalnih organizacija. Procesurane su 94 osobe iz »Kavačke« kriminalne organizaciji i 83 osobe iz »Škaljarske« kriminalne organizacije. 4.4.3.14. Broj podignutih optužnica protiv pripadnika kriminalnih organizacija Graf 15

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
120	100	80	60	40	20	0

4.4.3.15. Iznos zaplijenjenog novca proisteklog od prodaje droge isplaćenog za izvršenje ubistava Tabela 16

Godina	Iznos isplaćenog novca	2015	2016	2017	2018	2019	2020
€80,000	€140,000	€120,000	€310,000	€150,000	€90,000	0	0

U posmatranom periodu za lišenje života pripadnika suprotstavljenih kriminalnih

organizacija isplaćeno je oko 890000 eura. 4.4.3.16. Iznos zaplijenjenog novca proisteklog od prodaje droge isplaćenog za izvršenje ubistava Graf 16 1,800,000 1,600,000 1,400,000 1,200,000 1,000,000 800,000 600,000 400,000 200,000 0 2015 2016 2017 2018 2019 2020 4.4.4. DISKUSIJA Teška ubistva, pranje novca i kriminalitet u oblasti zloupotrebe opojnih droga su delikti koji pretežno sadrže elemente organizovanog kriminaliteta. U teoriji i praksi organizovanom kriminalitetu se pripisuju različita značenja. Organizovani kriminalitet obuhvata kriminalnu organizaciju

sa visokim stepenom organizovanosti, hijerarhijom, podijeljenim zadacima, disciplinom i planiranjem kriminalne djelatnosti čiji je cilj ostvarivanje dobiti uključujući i

119

određenu vezu sa oficijelnim strukturama koja

se može ostvariti u formi saradnje organa za primjenu zakona sa onima koji

146

krše zakon³²⁰. Veza organizovanog kriminaliteta sa oficijelnim strukturama ogleda u neutralizaciji policije i pravosuđa kao i korumpiranju vlasti u cilju ulaska pripadnika organizovanog kriminaliteta u legalne aktivnosti³²¹. Organizovani kriminalitet obuhvata vrlo različite inkriminacije i zbog toga je teško njegovo definisanje³²². Organizovani kriminalitet ostvaruje uticaj na politiku, javnu upravu, pravosuđe, privredu i sredstva javnog informisanja³²³. Elementi organizovanog kriminaliteta su: 1) trajna kriminalna organizacija, 2) formirana radi sticanja profita, 3) koristi silu i prijetnju, 4) korumpira oficijelne strukture³²⁴. 320 Eliot, M. (1962). Zločin u modernom društvu [Crime in Modern Society]. Sarajevo 321 Schneider, H. (1987). Kriminologie. Berlin. 322 Wyngaert, C. (1997).

The criminal justice systems facing the challenge of organized crime, International Review of Penal Law, 3-4

55

, 634. 323 Kaiser, G. (1985). Criminologia. Milano. 324

Maltz, M. (1994). Defining Organized Crime. Handbook of Organized Crime in the United States. Totowa

64

. Veza između državnih organa i pripadnika organizovanog kriminaliteta ostvaruje se korupcijom policije, sudstva i izvršne vlasti kao i nasiljem³²⁵. U cilju definisanja organizovanog kriminaliteta neophodno je determinisati precizne kriterijume. Jednodimenzionalni model obuhvata pristup sistem, organizacioni pristup i pristup aktivnost. Organizaciona dimenzija organizovanog kriminaliteta naglašava multidimenzione koncepcije apostrofirajući četiri nivoa složenosti ovog kriminalnog fenomena³²⁶. Za egzistiranje

organizovanog kriminaliteta nije neophodno **da postoji određena veza između kriminalne organizacije i države**

64

. Sasvim je dovoljno postojanje kriminalne organizacije koja se bavi kriminalnom djelatnošću u cilju sticanja protivpravne imovinske koristi.³²⁷ Nesporna je činjenica da za Crna Gora predstavlja veliki izazov, rizik i prijetnju organizovani kriminalitet.

U Izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru za 2019 . godinu³²⁸ **se**

77

navodi da je Crna Gora umjereno pripremljena u borbi protiv kriminaliteta. Istaknut je značajan pomak u dijelu saradnje pravosudnih organa na planu suzbijanja organizovanih formi kriminalnog ispoljavanja. Naglašena je uspješna saradnja policije na međunarodnom nivou kroz operacije visokog profila, hapšenja narko dilara i zaplijene narkotika. U prethodnom periodu crnogorska policija je učestvovala u brojnim aktivnostima koje su rezultirale pronalaskom velikih količina droge (više tona kokaina i tsf) na osnovu operativnih informacija crnogorske policije ili kroz zajedničke akcije sa drugim službama bezbjednosti. Analiza rezultata sprovedenog istraživanja ukazuje da kriminalne organizacije u Crnoj Gori predstavljaju sintezu profesionalnog i adaptibilnog tipa kriminalne organizacije. Obilježja profesionalnog tipa ogledaju se u tome što su se obadva klana specijalizovala za tri kriminalne djelatnosti koje obuhvataju organizovanje krijumčarenja opojnih droga, pranje novca i teška ubistva. Sadrže i karakteristike adaptibilnog tipa budući da su ove kriminalne organizacije vrlo fleksibilne i u velikoj mjeri se prilagođavaju uslovima koji garantuju kriminalnu dobit. Po svojoj organizaciji, 325 Savone, E. (1995). Organized Crime across the Borders. Heuni. 326

von Lampe, K. (2006), The Interdisciplinary Dimensions of the Study of Organized Crime, Trends of Organized crime. 9(3):77–95

76

. 327 Vens, D. (1996). Organized Payment Card Crime. London 328

<http://www.eu.me/mn/press/saopstenja/pregovori-o-pristupanju/item/3844-izvjestaj-evropske-komisije-o-crnoj-gori-za-2019-godinu>

111

pristupljeno 25.02.2020. godine veličini, vrsti djelatnosti i teritorijalnoj rasprostranjenosti ovi kriminalni klanovi su odavno prerasli u transnacionalne kriminalne organizacije. O tome svjedoči njihova teritorijalna rasprostranjenost koja je u posljednje vrijeme još šira jer je u međuvremenu došlo do fuzije transnacionalnih kriminalnih organizacija istih kriminalnih djelatnosti koje djeluju na više kontinenta. Škaljarski i Kavački klan pripadaju savremenim kriminalnim organizacijama koje uspješno vladaju novim tehnologijama što im omogućava da kriminalne poslove vrše na internacionalnom nivou. Dosadašnje istrage i procesuirani slučajevi su pokazali da koriste enkriptovane oblike

komunikacije, uspješno pronalaze nove kanale krimumčarenja, unapredjuju postojeće načine izvršenja krivičnih djela, vrše pranje novca putem kriptovaluta koristeći ofšor zone i slično. Klanovi su finansirali, vršili

transport i distribuciju velikih količina kokaina koji se prenosi iz Južne Amerike u Evropu. Njihova sposobnost da rade sa lokalnim kriminalnim grupama i imaju pristup kokainu na izvoru, u kombinaciji sa prisustvom u velikim evropskim lučkim gradovima, znači da će biti u stanju da kontrolišu nabavku kokaina od izvora do krajnjeg

60

cilja³²⁹ U odnosu na bitne elemente krivičnog djela teško ubistvo istraživanje je pokazalo da su pripadnici ovih kriminalnih organizacija prilikom izvršenja zločina ispoljili visok stepen brutalnosti, dok su žrtve bile bez ikakvih šansi da prežive. O tome govori velik broj ispaljenih metaka na svaku žrtvu ili korišćenje eksplozivnih materija velike razorne moći. Iz ugla kriminologije možemo ih svrstati u profesionalne delinkvente što i jeste osnovna odrednica savremenog kriminaliteta. Oni krivična djela vrše pretežno iz koristoljublja i navike. Karakterišu ih obrasci ponašanja specifični za ove forme kriminalnog ispoljavanja. Zabrinjavajuće zvuči podatak da ni jedan od procesuiranih pripadnika klanova nije pokazao osjećaj krivice ili sažaljenja u odnosu na žrtve. Posebno zabrinjava povećanje intenziteta nasilja među klanovima, budući da je u međuvremenu lišeno života više osoba kao nastavak obračuna kriminalnih organizacija. Spirala nasilja i intenzitet kriminalne aktivnosti dobijaju još veći zamah a oni koji su ih prouzrokovali došli su u apsurdnu situaciju da sve i da hoće da okončaju sukobe to više nijesu u mogućnosti. ³²⁹ Kemp, V. (2020). Global Initiative against Transnational Organized Crime. Geneva. 4.4.5. Zaključak Život čovjeka, njegovo zdravlje i ekonomski sistem ubrajaju se u najvažnije vrijednosti koje štiti savremeno društvo. Rijedak je primjer istovremenog napada na ključna zaštićena dobra kao što je prezentirano u ovoj studija slučaja. Sticaj najtežih krivičnih djela kao što su teško ubistvo, zloupotreba droge i pranje novca iziskuje ozbiljnu analizu i produbljeni naučni pristup. Otežavajuću okolnost predstavlja i činjenica da su sva ova krivična djela izvršena na organizovan način i da imaju ne samo nacionalni i regionalni, već i internacionalni karakter. U radu su na osnovu dostupnih podataka obrađeni kriminalističko-kriminološki aspekti što će nadam se predstavljati solidnu početnu osnovu za dalja proučavanja. Istraživanje je pokazalo da je u odnosu na najteže oblike kriminaliteta koji izazivaju teške posledice kao što su gubici ljudskih života i ugrožavanje drugih najvažnijih vrijednosti društva, postojala nedovoljno efikasna reakcija i kontrola od strane oficijelnih struktura. Neophodno je usmjeriti aktivnosti na utvrđivanje i eliminisanje faktora rizika za ove oblike kriminaliteta i obezbijediti adekvatnu zaštitu. Više je nego očigledan deficit generalne i specijalne prevencije. U svim proučavanim slučajevima postojale su samo mjere postdeliktne intervencije. I na ovim primjerima se pokazalo koliko je važna primarna prevencija koja ima za cilj sprječavanje delinkventnog ponašanja. To svakako uključuje djelovanja na uzroke ovog kriminaliteta i stvaranje klime neisplativosti zločina kao i izvjesnosti kažnjavanja. V PREDIKATNA KRIVIČNA DJELA-PRANJE NOVCA I FINANSIRANJE TERORIZMA U skladu sa članom 2 st.1 tač. h KUNPTOK330 predikatni delikt obuhvata različite inkriminacije čijom realizacijom je pribavljena imovinska dobit u smislu predmeta delikta pranje novca. Determinacija ovog oblika kriminaliteta postala je značajno jasnija nakon donošenja Konvencije SE iz 2008. godine koja je precizno istakla da glavnu uslov za presudu za izvršenje kd pranje novca nije osuđujuća presuda za predikatni delikt³³¹. Iako je već skoro dvije decenije (2002.god.) od kada je kd pranje novca inkorporirano u KZ CG, harmonizacija sa odredbama naznačenog dokumenta odvijala se prilično sporo. To je i bio razlog nesnalaženja pravosuđa, odnosno vrlo loših rezultata u ovoj oblasti, budući da je biće ovog kd u prvoj formulaciji predviđalo obavezno postojanje pravosnažne osuđujuće presude za kd pranje novca. Godinu dana kasnije

došlo je do blagog jačanja inkriminacije koja je od 2003. godine predviđala obavezu državnog tužilaštva da dokaže predikatno krivično djelo. U okviru ove izmjene preciznije je uređen subjektivni aspekt ovog de likta i naznačeno da se blaži oblik krivice može odnositi isključivo na znanje da su imovina ili novac pribavljeni kriminalnom djelatnošću, imajući u vidu da se krivično djelo pranje novca kada govorimo o prva četiri vida može izvršiti samo sa umišljajem. 4.5.

Neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga Od svih oblika **kriminalne** 38

aktivnosti ilegalna trgovina drogom kriminalnim organizacijama obezbjeđuje najviše ilegalno stečene dobiti. Da bi ozakonili nelegalni novac kriminalne organizacije ga ubacuju u legalne tokove kupujući preko posrednika preduzeća, nekretnine, ugostiteljske objekte i slično. Velike sume ilegalno stečenog novca od prodaje droge uložene su u izgradnju građevinskih objekata. U prvoj deceniji XXI vijeka u vrijeme ekspanzije izgradnje i prodaje nekretnina na ovim prostorima preko 90% ulaganja bilo je u gotovini a samo 10% putem kredita, što jasno govori o 330

Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog krimianliteta, Sl. list SRJ , mu. br. 166
6/2001

. 331 Konvencija SE

o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji **prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma** 61
, Službeni list CG , br. 5/2008

. čl. 9 st.5. sumnjivom porijeklu novca. U krivičnom postupku prvo se dokazuje predikatno krivično djelo da bi došlo do osuđujuće presude. 4.5.1. Prijavljena lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2020. godini Tabela 1 Godina Prijavljeno lica Neriješeno prijava iz prethodnog perioda protiv Ukupno prijava radu protiv u Odbačeno krivičnih prijava Neriješeno prijava 2020 218 14 232 lica 20 29 U 2020. godini za ovo krivično djelo ukupno je prijavljeno 2018 lica. U radu nadležnih tužilaštava bilo je ukupno prijava protiv 232 osobe. Iz prethodnog perioda ostalo je neriješeno prijava protiv 14 osoba. U istom periodu ostalo je neriješeno prijava protiv 20 osoba , dok su krivične prijave protiv 20 osoba odbačene. 4.5.1. Prijavljena lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2020. godini Graf 1 250 200 Prijavljeno lica 150 Ukupno prijava u radu 100 Odbaceno krivicnih prijava Nerijeseo prijava 50 0 4.5.2.Osuđujuće presude i kazne

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga 2

u 2020. godini Tabela 2 Godina Osuđujuće presude Kazna zatvora Rad javnom interesu u Neriješeno optuženja Oslobađajuća presuda 2020 206 lica 203 lica 3 lica 179 lica 1 lica U 2020. godini osuđeno je 206 osoba. Od tog broja na

kaznu zatvora osuđene su 203 osobe ili 98,5%, dok je

kazna rad u javnom interesu izrečena **protiv** tri **lica. Donijeta** je samo jedna **oslobađajuća presuda**

2

što ubjedljivo govori o kvalitetu obezbijeđenih dokaza. Zapažen je i veliki broj neriješenih optuženja što može biti posledica složenosti predmeta. 4.5.2. Osuđujuće presude i kazne za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2020. godini Graf 2 250 200 Osudjujuce presude 150 Kazna zatvora Rad u javnom interesu 100 Nerijeseno optuzenja 50 Oslobadjajuce presude 0 4.5.3. Zaplijenjene opojne droge i psihotropne supstance na teritoriji Crne Gore u 2020. godini Tabela 3 Godina Vrsta opojne droge psihotropne supstance i Količina zaplijenjene opojne droge psihotropne supstance i 2020 marihuana 3.029 kg i 910 gr 2020 kokain 381 kg i 253 gr 2020 heroin 12 kg i 417,06 gr 2020 buprenofrin 28,995 gr 2020 MDMA 1.006,257 gr 2020 metadon 2,478 gr 2020 amfetamin 1.156,86 gr 2020 ksalol 43,956 gr 2020 spid 1,2 gr 2020 ekstazi 5 tbl 2020 diazepam 16,303 gr 2020 bromazepam 3,63 gr 2020 alprazolam 3,015 gr 2020 lorazepam 9,27 gr 2020 flormidal 10,25 gr 2020 tramadol 4,6 gr 2020 bensedin 2,4 gr 2020 leksilijum 11 tbl 2020 sanval 1,25 gr i 131 tbl 2020 midazolam 497,476 gr 2020 helex 1,965 gr U Crnoj Gori na ilegalnom tržištu najviše je prisutna opojna droga marihuana što potvrđuje podatak o zaplijeni preko tri tone ove supstance. Na drugom mjestu je kokain koji se krijumčari morskim putem . U prvoj polovini 2021. godine u okolini Podgorice zaplijenjena je rekordna količina ove droge od 1,5 tona koji je bio skriven u kontejneru sa bananama. Na trećem mjestu je herion koji se u Crnu Goru krijumčari najčešće južnim krakom Balkanske rute iz Avganistana i Turske. 4.5.3.Zaplijenjene opojne droge i psihotropne supstance u 2020. godini Graf 3 3500000 3000000 2500000 2000000 Marihuana 1500000 Kokain Heroin 1000000 500000 0 4.5.4. Prijavljena lica za

krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2019. godini **38**

Tabela **4**

Godina Prijavljeno lica Neriješeno prijava iz prethodnog perioda protiv Ukupno prijava radu protiv u Odbačeno krivičnih prijava Neriješeno prijava 2019 239 13 252 lica 16 13 U 2019. godini prijavljeno je 239 osoba što je za 21 više u odnosu na 2020. godinu. Protiv 13 osoba prijave iz prethodnog perioda nijesu riješene, kao i isto toliko prijava u posmatranoj godini, dok je odbačeno 16 krivičnih prijava. Tužiocima su u radu imali ukupno prijava protiv 252 osobe. 4.5.4. Prijavljena lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2019. godini Graf 4 300 Prijavljeno lica 250 Neriješeno iz prethodnog 200 perioda 150 Ukupno prijava u radu u 2019 100 Odbačeno krivičnih prijava 50 neriješeno prijava 0 4.5.5. Osuđujuće presude i kazne

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

u 2019. godini Tabela 5 Godina Osuđujuće presude Kazna zatvora Rad javnom interesu u Odbijajuća presuda Oslobađajuća presuda 2019 148 lica 146 lica 2 lica 3 lica 4 lica U 2019 godini osuđeno je ukupno 148 lica što je manje

za 58 lica u odnosu na 2020. godinu. Na kaznu zatvora osuđeno je 146 osoba, a kaznu rad u javnom interesu osuđena su 2 lica. Oslobođajuća presuda izrečena je u korist 4 osoba što je znatno više u odnosu na 2020. godinu (1 lice) a odbijajuća presuda donijeta je u odnosu na 3 osobe. 4.5.5. Grafički prikaz presuda za kd iz člana 300 KZCG u 2019. godini Graf 5 160 140 120 100 80 60 40 20 0 Presude za kd iz člana 300 i 301 KZ CG u Osuđujuće presude Oslobođajuće presude Odbijajuće presude 4.5.5.1. Grafički prikaz izrečenih kazni za krivično djelo iz člana 300 KZ CG u 2019. godini Graf 5 a 160 140 120 100 80 60 40 20 0 Kazne za kd iz čl.300 i 301 KZCG Kazna zatvora Rad u javnom interesu 4.5.6. Zaplijenjene opojne droge i psihotropne supstance na teritoriji Crne Gore u 2019. godini Tabela 6 Godina Vrsta opojne droge psihotropne supstance i Količina 2019 marihuana 2.274 kg i 300,5 gr 2019

kokain 27 kg i 134,18 gr 2019 heroin 17 kg i 517,56 gr

2

2019 buprenofrin 3,89 gr 2019 MDMA 2 kg i 582,26 gr 2019 metadon 1 kg i 255 gr 2019 amfetamin 39,25 gr 2019 ksalol 40,5 gr 2019 spid 1,2 gr 2019 ekstazi 5 tbl 2019

diazepam 27,16 gr 2019 bromazepam 8,9 gr 2019 alprazolam 6,5 gr 2019 lorazepam 1

2

,14 gr l u 2019. godini najviše je oduzeto opojne droge marihuane 2.274,300,5 kg, što je za 755 kg manje u odnosu na 2020. godinu. Na drugom mjestu je kokain zaplijenjen u količini od 27 kg što je manje u odnosu na 2020. godinu za 354 kg. Zaplijenjeno je 17 kg heroina što je za 5 kg više u odnosu na uporednu godinu. 4.5.6. Zaplijenjene opojne droge i psihotropne supstance u 2019. godini Graf 6 2500 2000 1500 1000 500 0 Marihuana Kokain Heroin 4.5.7. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

u 2018. godini Tabela 7 Godina Prijavljeno lica Neriješeno prijava iz prethodnog perioda Ukupno prijava radu u Odnadženo krivičnih prijava Neriješeno prijava 2018 201 2 203 lica 7 13 U 2018. godini prijavljeno je 201 lice zbog osnova sumnje na izvršenje krivičnog djela iz člana 300 KZ CG. Odbačene su krivične prijave protiv 7 lica. Ukupno su u radu tužilaštva bile pod istragom 203 osobe. U posmatranoj godini protiv 13 osoba prijave nijesu riješene. 4.5.7. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

u 2018. godini Graf 7 250 200 150 100 50 0 Prijavljeno lica Odbačeno Neriješeno pr. Ukupno prijava u radu 4.5.8. Osuđujuće presude i kazne za krivično djelo

neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2018. godini

2

Tabela 8 Godina Osuđujuće presude Kazna zatvora Novčana kazna Uslovna osuda Oslobađajuća presuda 2018 137 lica 136 lica 1 lice 1 lice 8 lica 4.5.8. Osuđujuće presude i kazne za krivično djelo

neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2018. godini

2

Graf 8 140 120 100 80 60 40 20 0 Osuđujuće pr. Oslobađajuće Kazna zat. Novčana kaz. Uslovna os. pr. 4.5.9. Oduzete opojne droge u 2018. godini Tabela 9 Godina Vrsta opojne droge psihotropne supstance i Količina 2018 marihuana 885 kg i 89,5 gr 2018

kokain 2 kg i 214,5 gr 2018 **heroin** 867, **72 gr** 2018 buprenofrin 1 **kg i** 837 **gr**

4

2018

MDMA 19,05 gr 2018 metadon **1 kg i 255 gr** 2018 amfetamin **39,72 gr** 2018 hašiš (**ulje**) **100 patrona** 2018 **spid 98 gr** 2018 **ekstazi 653** tabl 2018 **tramadol 51**

4

tabl U 2018. godini zaplijenjeno je 885 kg marihuane što je znatno manje u odnosu na 2019 i 2020 godinu. Zaplijenjene su i značajno manje količine kokaina i heroina u odnosu na uporedni period. 4.5.9.Oduzete opojne droge u 2018. godini Graf 9 1000 800 600 400 200 0 Marihuana Kok ain Heroin Haš iš 4.5.10. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

u 2017. godini Tabela 10 Godina Prijavljeno lica Neriješeno istraga iz prethodnog Ukupno prijava radu u Odbačeno krivičnih prijava Neriješeno prijava perioda protiv protiv 2017 178 33 280 lica 9 2 U posmatranom periodu prijavljeno je 178 lica

zbog postojanja osnova sumnje da su izvršili kd iz člana 300 KZ

156

CG. Neriješeno istraga iz prethodnog perioda bilo je 33, dok je ukupno u radu bilo prijava protiv 280 osoba. U odnosu na 9 lica krivične prijave su odbačene. 4.5.10. Prijavljena lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2017. godini Graf 10 300 250 200 Prijavljeno lica 150 Neriješeno prijava Odbačeno kp 100 Ukupno prijava u radu 50 0 4.5.11. Osuđujuće presude i kazne

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

u 2017. godini Tabela 11 Godina Osuđujuće presude Kazna zatvora Novčana kazna Uslovna osuda Oslobođajuća presuda 2017 141 lice 141 lica I / 8 lica U 2017. godini osuđeno je 141 lice. Isto toliko lica osuđeno je na kaznu zatvora. Izrečena je jedna novčana kazna. Oslobođajuće presude su izrečene u odnosu na 8 lica. 4.5.11. Osuđujuće presude i kazne za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2017. godini Graf 11 150 100 50 0 4.5.12. Oduzete opojne droge u 2017. godini Tabela 12 Osuđujuće presude Kazna zatvora Novčana kazna oslobođajuće presude Godina Vrsta opojne droge psihotropne supstance i količina 2017 marihuana 2 tone i 999 kg 2017 kokain 160 kg i 543 gr 2017 heroin 1 kg i 12,907 gr 2017 hašiš 1 kg i 952,97 gr 2017 xanax 310 tbl 2017 MDMA 27,056 gr 2017 amfetamin 32,343 gr 2017 buprenofrin 4,469 gr U ovoj godini zaplijenjeno je oko tri tone marihuane što povđjuje činjenici da je ovo najdostupnija droga na ovim prostorima. Zaplijenjena je i velika količina kokaina u iznosu od preko 160kg. 4.5.12. Zaplijenjene opojne droge u 2017. godini Graf 12 3000 2000 1000 0 Marihuana Kokain heroin 4.5.13. Prijavljena

lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

26

u 2016. godini Tabela 13 Godina Prijavljeno Neriješeno Ukupno Odbačeno Neriješeno lica istraga iz prethodnog perioda protiv prijava radu protiv u krivičnih prijava prijava 2016 152 9 161 lica 5 26 U posmatranom periodu prijavljeno je 125

lica zbog postojanja sumnje da su izvršila krivično djelo iz člana 300

26

KZ CG. Iz prethodnog perioda ostali su neriješeni predmeti protiv 9 osoba. Tužilaštvo je imalo u radu prijave protiv 161 lica. Odbačeno je samo 5 krivičnih prijava. Na kraju ovog perioda nijesu riješene prijave protiv 26 osoba. 4.5.13.

Prijavljena lica za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u 2016. godini Graf 13 200 150 Prijavljeno lica 100 Ukupno prijava u radu Odbačeno kp 50 Neriješeno prijava 0 4.5.14. Osuđujuće presude i kazne

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

u 2016. godini Tabela 14 Godina Osuđujuće presude Kazna zatvora Rad javnom interesu u Neriješeno optuženja Oslobođajuća presuda 2016 138 lice 136 lica 2 128 lica 13 lica U posmatranoj godini osuđeno je 138 osoba za ovo krivično djelo. Izrečene su dominantno kazne zatvora (protiv 136 lica ili 98,5%). Rad u javnom interesu izrečen je protiv dva osuđena lica. Treba istaći i visok procenat oslobođajućih presuda (13 ili 8,5%) što je naveći procenat oslobođajućih presuda u posmatranom periodu u jednoj godini. 4.5.14. Osuđujuće presude i kazne

za krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga

2

u 2016. godini Graf 14 140 120 100 80 60 40 20 0 4.5.15.Oduzete opojne droge u 2016. godini Tabela 15 Osuđujuće presude Kazna zatvora Rad u javnom interesu Godina Vrsta opojne droge psihotropne supstance i Količina 2016 marihuana 1 tona 651 kg i 026,87 gr 2016 kokain 209 kg i 699 gr 2016 heroin 2593 kg i 465 gr 2016 hašiš 1 kg i 952,97 gr 2016 xanax 310 tbl 2016 MDMA 185,047 gr 2016 amfetamin 19,533 gr 2016 buprenofrin 7,20 gr 2016 ksaloil 12,44 gr 2016 diazepam 107 gr 2016 hašiš 100 gr U 2016. godini najviše je zaplijenjeno opojne droge heroin (preko 2,5 tona), zatim marihuane preko 1,5 tona i kokain 209 kg. 4.5.15. Oduzete opojne droge u 2016. godini Graf 15 3000 2500 2000 1500 1000 500 0 marihuana kokain heroin U periodu od 2016 do 2021 godine

zbog izvršenja krivičnog djela neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u prmet opojnih droga iz člana 300 KZ CG osuđeno je ukupno 806 lica. Na kaznu zatvora

51

osuđeno je 762 lica ili 94,5%. Ostala lica osuđena su na rad u javnom interesu, novčanu kaznu ili uslovnu osudu. U naznačenom periodu na teritoriji Crne Gore oduzeto je 10,6 tona marihuane, 2,57 tone heroina i 0,77 tona kokaina. 4.6. Utaja poreza i doprinosa U grupi krivičnih

djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja u članu 264 **KZ CG** propisano je **krivično djelo**

2

utaja poreza i doprinosa . Delikt **ima jedan osnovni i dva kvalifikovana oblika**

9

. Osnovni oblik sadrži dvije

alternativno postavljene radnje izvršenja , odnosno **davanje** lažnih **podataka o zakonito stečenim prihodima, predmetima ili drugim činjenicama** bitnih **za**

132

utvrđivanje naznačenih obaveza ili neprijavlivanje zakonito stečenog prihoda u slučajevima kada je prijava obavezna što uključuje i prikrivanje činjenica. Teži oblik postoji ukoliko iznos obaveza čije se plaćanje izbjegava prelazi iznos od 10000 eura. Najteži oblik postoji ukoliko iznos obaveza prelazi iznos od 100000 eura. Teba istaći da ne postoji sticaj između ovog delikrta i pranja novca već se radi o prividnom idealnom sticaju u obliku konsumpcije Imajući u vidu visoku tamnu brojku kod ovog krivičnog djela može se samo pretpostaviti koliko je državni budžet oštećen na godišnjem nivou. Podaci koje smo prikupili predstavljaju smao registrovani kriminalitet. Treba imati u vidu da se značajan broj transakcija obavlja gotovinski u svrhu evazije poreza i doprinosa. Dokumentacija preduzeća koja je kontrolisana u procesuiranim slučajevima ukazuje na fiktivna poslovanja preko tzv.“peračkih“ preduzeća. Ovo je bio ključni modus operandi za inkriminacije koje prethode pranju novca. U poslednje vrijeme registrovan je veliki broj slučajeva neosnovanog prikazivanja iznosa za povraćaj pdv-a. 4.6.1. Prijavljena i osuđena lica za krivično djelo utaja poreza i doprinosa za

period 2016-2021. god. Tabela 1 2016 2017 2018 2019 2020 Prijavljeno lica 17 24 16 16 26 Neriješeno prijava iz ranijeg perioda 16 14 19 16 17 Ukupno prijava u radu 33 38 35 32 43 Odbačeno krivičnih prijava 14 13 14 9 10 Neriješeno prijava 16 19 16 17 24 Osuđujuće presude 6 3 5 6 5 Kazna zatvora 3 1 2 / 1 Novčana kazna / / 1 1 2 Uslovna osuda 3 2 2 5 3 Neriješeno optuženja 12 7 9 6 8 Oslobođajuće presude 2 3 2 2 3 U periodu 2016-2021. godina prijavljeno je ukupno 99 osoba a po godinama najviše 2020 (26,2%). U ovom periodu odbačeno je 60 krivičnih prijava ili 60,6% što je izuzetno visok procenat koji ukazuje na nepostojanje kredibilnih dokaza kod velikog broja prijava. Osuđujući presuda za krivično djelo utaja poreza i doprinosa bilo je veoma malo i to protiv 25 ili 25,2% od ukupnog broja prijavljenih lica. Izrečene su kazne zatvora protiv 7 (28%) osoba, dok je uslovna osuda izrečena protiv 15 (60%) lica. 4.6.1. Krivično djelo utaja poreza i doprinosa za period 2016-2021 Graf 1 30 25 20 15 10 5 0 2016 2017 2018 2019 2020 Prijavljeno Odbačeno kp Osuđujuće presude Kazna zatvora Oslobođajuće 4.7.

Zloupotreba položaja u privrednom poslovanju Krivično djelo **zloupotreba položaja u privrednom poslovanju** 2

propisano je u članu 272

Krivičnog zakonika Crne Gore i pripada grupi **krivičnih djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja** 2

. Zakonodavac je predvidio tri oblika ovog delikta. Osnovni oblik obuhvata zloupotrebu položaja ili povjerna od strane odgovornog lica u privrednom subjektu u dijelu raspolaganja tuđom imovinom kao i prekoračenje ovlašćenja i nevršenje dužnosti od strane odgovornog lica. Namjera učinioca je

pribavljanje protivpravne imovinske koristi sebi ili drugoj osobi ili nanošenje imovinske štete drugom 10

licu. Drugi vid ovog delikta obuhvata prisvajanje novca ili hartija od vrijednosti koje su učiniocu povjrene u radu u namjeri pribavljanja nezakonite imovinske koristi. Ovdje se radi o posebnom obliku pronevjere. Teži oblik predviđen je u stavu 3 člana 272 KZ koji predviđa da ukoliko je usljed izvršenja ovog krivičnog djela pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od 40000 eura učiniocu se može izeći kazna zatvora do deset godina. Ovo krivično djelo nesumnjivo spada u delikte visokog stepena rizika za pranje novca. 4.7.1. Prijavljena i osuđena lica za krivično djelo zloupotreba položaja u privrednom poslovanju za period 2016-2021. god. Tabela 1 Godina 2016 2017 2018 2019 2020 Prijavljeno lica 123 77 105 94 60 Neriješeno prijava iz ranijeg perioda 73 39 41 57 45 Ukupno prava u radu 196 116 146 151 105 Odbačeno krivičnih prijava 74 32 57 59 26 Neriješeno prijava 58 45 39 41 34 Osuđujuće presude 38 36 19 27 12 Kazna zatvora 6 13 10 5 3 Novčana kazna / / / / / Rad u javnom interesu 2 1 / 1 / Uslovna osuda 30 21 9 21 9 Sudska opomena / 1 / / / Neriješeno optuženja / / / / / Oslobođajuća presuda 7 2 1 6 3 U periodu 2016-2021. godina prijavljeno je ukupno 459 osoba zbog postojanja osnova

sumnje da su izvršile krivično djelo zloupotreba položaja u privrednom poslovanju . Najviše 16
lica

je prijavljeno 2016. godine 123 ili 26,7%, a najmanje 2020. godine 60 ili 13 %. Odbačeno je ukupno 248 krivičnih prijava ili 54%. Osuđena su 132 lica. Kazne zatvora izrečene su protiv 37 (28%) osuđenih lica. Uslovna osuda bila je dominantna krivična sankcija i ona je izrečena protiv 90 (65,6%) osuđenih lica. 4.7.1. Krivično djelo zloupotreba položaja u privrednom poslovanju za period 2016-2021. god. Graf 1 140 120 100 80 60 40 20 0 2016 2017 2018 2019 2020

Prijavljeno lica Odbačeno kp Osuđujuće presude Kazna zatvora Rad u j.in. Uslov. Os. Oslob. Pr. 4.8. Zloupotreba službenog položaja Krivično djelo zloupotreba službenog položaja je opšte i jedno od najčešćih inkriminacija protiv službene dužnosti, budući da je sve više službenih lica koja u vršenju ovlašćenja ne postupaju zakonito i u skladu sa interesima službe koju obavljaju. Postoje više oblika ovog krivičnog djela sa immanentnom namjerom učinioaca koja se odnosi na pribavljanje sebi ili drugom licu koristi ili nanošenje štete drugoj osobi. Shodno radnji izvršenja osnovni oblik inkriminacije sadrži tri vida i to iskorišćavanje službenog položaja ili ovlašćenja (ne vrši radnju u interesu službe), prekoračenje službenog ovlašćenja (vrši službenu radnju van limita službenog ovlašćenja) i nevršenje službene dužnosti (ne vrši radnju koju je dužno izvršiti ili izvršava radnju na način da se ne može postići cilj koji treba realizovati). Drugi oblik obuhvata koristoljubivu zloupotrebu službenog položaja koja postoji ukoliko je probavljena protivpravna imovinska koristi ili je nastala znatna šteta ili je prouzrokovana

teža povreda prava druge osobe. **Teži oblik** ovog delikta **postoji** ako je njegovim 154
izvršenjem pribavljena imovinska korist

koja prelazi iznos od 3000 eura, dok je najteži oblik ostvaren ako pribavljena imovinska korist prelazi iznos od 30000 eura. Ovo krivično djelo može biti u sticaju sa drugim deliktima protiv službene dužnosti kao što su primanje mita i pronevjera ako je izvršilac nakon zloupotrebe ostvario bića ovih delikata. Imajući u vidu da ovaj delikt ima alternativno postavljene radnje izvršenja nije moguć sticaj pojedinih vidova, jer postoji jedno krivično djelo. 4.8.1. Prijavljena i osuđena lica za krivično djelo zloupotreba službenog položaja za period 2016-2021 Tabela 1 Godina 2016 2017 2018 2019 2020 Prijavljeno lica 430 395 320 356 392 Neriješeno prijava iz ranijeg perioda 201 146 143 108 84 Ukupno prava u radu 631 541 463 464 476 Odbačeno krivičnih prijava 287 235 227 231 226 Neriješeno prijava 147 143 108 84 120 Osuđujuće presude 20 26 17 11 6 Kazna zatvora 5 16 3 4 2 Novčana kazna / / / / / Rad javnom interesu u / / / / / Uslovna osuda 15 10 14 7 4 Sudska opomena / / / / / Neriješeno optuženja / / / / / Oslobođajuća presuda 43 5 / 2 2 U naznačenom periodu prijavljeno je ukupnom 1839 lica, a od tog broja najviše 2016. godine (430 ili 23,3%) a najmanje 2018. godine (320 ili 17,4%). Odbačeno je 1206 krivičnih prijava ili 65,5% što je vrlo visok procenat. Osuđeno je 80 osoba ili 4,3% od broja prijavljenih lica. Kazna zatvora izrečena je protiv 30 lica ili 37,5% osuđenih lica. Uslovna osuda izrečena je protiv 50 lica ili 62,5% osuđenih osoba. Izrečeno je ukupno 52 oslobođajuće presude ili 2,8% u odnosu na broj prijavljenih lica. 4.8.1. Krivično djelo zloupotreba službenog položaja za period 2016-2021 Graf 1 450 400 350 300 250 200 150 100 50 0 2016 2017 2018 2019 2020 Prijavljl. Odbač.kp Osuđ. Pr. Kazna za. Uslovna osuda Osl. Pr. 4.9.

PRANJE NOVCA U BANKARSKOM SEKTORU CRNE GORE Za potrebe istraživanja obrađen je predmet "Atlas grupa"

vlasnika D.K. Radi se o kompaniji koja je unazad nekoliko decenija investirala više stotina miliona eura u različite oblasti privredne djelatnosti. U prvim godinama njihovog poslovanja u Crnoj Gori nije postojalo krivično djelo pranje novca zbog čega niko nije postavljao pitanje porijekla imovine ovog preduzetnika. Ova kompanija se bavila različitim oblastima djelatnosti kao što su bankarstvo, izgradnja i prodaja nekretnina, osiguranje, trgovina i slično. Osnovani su prvi privatni univerzitet u Crnoj Gori Mediteran, posjedovali svoju Atlas televiziju i td. U poslednjih nekoliko godina Specijalno državno tužilaštvo CG je procesuiralo oko 130 fizičkih i oko 150 pravnih osoba

zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršile **krivična djela** pranje novca, **utaja poreza i** **doprinosa** , stvaranje kriminalne organizacije **i**

65

tsl. Delikti su izvršeni korišćenjem finansijskih transakcija, odnosno trgovinom digitalnim putem, što znači da se usluge e-trgovine realizuju prodajom roba i usluga prihvatanjem kartica Visa i Master kard na klijentovoj prodajnoj lokaciji. Tokom istrage otkriven je značajan broj e-mail komunikacija čiji sadržaj ukazuje da su postojali transferi novca sa pravnih osoba registrovanih u Crnoj Gori na pravne osobe van ove države korišćenjem e-commerce servisa. Radilo se o velikom broju rezidentnih pravnih osoba koje se nalaze na istoj adresi bez broja. Interesantno je naglasiti da su se sve te firme bavile programiranjem a registracija je trajala najduže godinu da bi nakon toga došlo do brisanja iz centralnog registra privrednih subjekata. Prvi registrovani slučaj postojanja osnovane sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca preko poslovnih banaka procesuiran je 2018. godine. Kriminalističkom obradom u izviđaju došlo se do nivoa osnovane sumnje da je u periodu od 2011 do 2018 godine od strane 79 fizičkih lica i 95 pravnih lica izvršeno krivično djelo pranje novca u okviru kriminalne organizacije na teritoriji CG a sve u cilju sticanja nezakonite dobiti. Organizator ove kriminalne organizacije je u vremenskom intervalu od 2008. do 2018. godine osnovao i okončao rad više fiktivnih preduzeća oštetivši državni budžet za višemilionske iznose. Centralna banka CG je odmah po saznanju za izvršena krivična djela jednoj od banaka (IBM) oduzela dozvolu za rad i pokrenula stečaj dok je druga banka (AB) predložena da se dokapitalizuje. Šef ove kriminalne organizacije je izbjegao lišenje slobode bjekstvom iz Crne Gore i u periodu pisanja ovoga rada još uvijek nije dostupan crnogorskim pravosudnim organima. Modus operandi ove kriminalne organizacije obuhvatao je u prvoj fazi otvaranje računa u AB banci u Podgorici od strane više lica, da bi u drugoj fazi ovlašćena lica pomoću sistema e-komerca (promet roba i usluga korišćenjem interneta) vršila u produženom trajanju krivično djelo pranje novca korišćenjem naznačenih računa. Pretežno sva novčana sredstva transferisana su nerezidentim pravnim osobama, odnosno njihovim osnivačima u Crnoj Gori, dok je manji iznos sredstava transferisan na off-shore destinacije i države porijekla. Treba naglasiti da je nekoliko godina ranije Centralna banka Ruske federacije oduzela dozvolu za vršenje bankarskih poslova kreditnoj organizaciji AB u glavnom gradu Rusije. Oduzimanje licence obrazloženo je kršenjem zakona, odnosno izvršenja pranja novca i finansiranja terorizma od strane ove finansijske institucije. Ruske vlasti je za okončanje rada banke opridijelilo i to što odgovorni u banci nijesu preduzeli mjere radi dobijanja podataka o ciljevima saradnje i karakteru poslovnih konekcija klijenata ove institucije. Posebno je naglašeno da je banka putem sumnjivih aktivnosti iznosila velike svote novca iz ove države. U poslednjih nekoliko godina SDT je podiglo ukupno osam optužnica protiv vlasnika Atlas grupe D.K. Prva optužnica protiv ovog lica i još jedne osobe, odnosno bivšeg direktora AB podignuta je početkom aprila

. Ova lica su optužena zbog izdavanja oko 12,5 miliona garancija arapskoj firmi KPH. Apelacioni sud Crne Gore je godinu dana ranije presudio u korist ove arapske firme i obavezao AB da joj isplati 15 miliona eura. Naznačena firma je vlasniku AG isplatila novac za kupovinu jednog hotela na crnogorskom primorju. Isplata 15 miliona eura izvršena je preko banke u Podgorici. To je i bio razlog zbog čega je banka imala probleme u poslovanju koje nije uspjela da prevaziđe. U januaru 2020. godine SDT podnijelo je nadležnom sudu u Podgorici optužnicu protiv D.K. vlasnika Atlas grupe, zatim N.V. bivšeg sekretara VDT i više službenika A.B.

zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivična djela pranje novca i **stvaranje**
kriminalne organizacije

65

. Jedan od materijalnih dokaza u ovom predmetu bio je notes pronađen tokom pretresa objekata vlasnika Atlas grupe D.K. koji sadrži spsak osoba kojima je D.K. davao novac. Taj novac je u gotovini unešen u Crnu Goru i deponovan u AB. Novac je po nalogu D.K. stavljan u legalne tokove na račune ovog lica i njemu bliskih osoba. Za nepunih godinu dana izvršeno je pranje novca u iznosu od osam miliona eura. Znatno dio novca iznijet je iz Crne Gore u gotovini i predat firmama i osobama od povjerenja D.K. Iz sadržaja snimljenih telefonskih razgovora koje je sa bivšim sekretarom VDT vodio D. K. i učinio dostupnim javnosti, došlo se do saznanja da je D.K. davao novac N.V.za podmićivanje državnih tužilaca što je na suđenju N.V. demantovao tvrdeći da je novac uzimao za svoje liječenje. Viši sud u Podgorici je krajem septembra 2021. godine potvrdio optužnicu protiv bivšeg gradonačelnika Podgorice S.S. zatim vlasnika Atlas grupe D.K. i još pet osoba

zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivična djela pranje novca i **stvaranje**
kriminalne organizacije

65

. Bivši gradonačelnik Podgorice tereti se da je krajem 2016. godine od D.K. preuzeo 110.000 dolara koji su pribavljeni kriminalnom djelatnošću sa namjerom da ih plasira u legalne tokove. Novac je podijeljen aktivistima tada vladajuće partije u Crnoj Gori. D.K. je objavio snimak predaje novca S.S. Prethodno je S.S. tražio od D.K. da dolare konvertuje u eure. Krajem 2018. godine Više državno tužilaštvo u Podgorici podiglo je optužnicu protiv privremene upravnice AB, T.T. zbog postojanja osnovane sumnje da je zatvaranjem kredita jednom broju klijenata depozitima drugih deponenata redukovala depozit banke i stečajnu masu za više miliona eura. Državno tužilaštvo je u optužnici navelo da je ovo lice kome su bila povjerena ovlašćenja organa banke protivpravnim iskorišćavanjem službenog položaja i ovlašćenja kao i njihovima prekoračenjem u produženom trajanju drugom pribavila imovinsku korist, odnosno drugom prouzrokovala štetu i višemilionskom iznosu. Optužena je postupila suprotno relevantnim odredbama Zakona o bankama ne poštujući moratorijum, budući da je morala obustaviti sva plaćanja osim potraživanja za zarade i slično. Protiv D.K., zatim bivšeg

viceguvernera za kontrolu bankarskog sistema CB CG V.M. i još 11 osoba Specijalno državno tužilaštvo podiglo je optužnicu

zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivična djela stvaranje kriminalne organizacije

65

zloupotreba položaja u privrednom poslovanju, pranje novca i utaju poreza i doprinosa

159

čijim izvršenjem je državi nanijeta višemilionska šteta. Optuženom bivšem viceguverneru stavljeno je na teret da je uzimao novac od D.K. u cilju davanja mita službenim licima koja su vršila kontrolu poslovanja AB i IBM banke. Prije pokretanja istrage D.K. je objavio snimak razgovora iz kojeg proizilazi da je dao veliki novčani iznos V. M. da podmiti kontrolore C B. Prvooptuženi D.K. je krajem 2010. godine u Crnoj Gori i Kipru formirao kriminalnu organizaciju koja je djelovala do kraja 2017. godine koristeći privredne i poslovne strukture za izvršenje krivičnih djela. U skladu sa kriminalnim planom vođe kriminalne organizacije podizani su krediti koji nijesu vraćani, već su pokriveni depozitima koje su položile firme D.K. i preduzeća povezana sa ovim firmama. Prihod ostvaren od dobijenih kredita nije prijavljivan nadležnim organima u Crnoj Gori. Cilj ovih inkriminiranih aktivnosti bio je stavljanje novca pribavljenog krivičnim djelima u legalne tokove i utaju poreza. Na ovaj način državni budžet je prema tvrdnji tužilaštva oštećen za više stotina miliona eura.

4.10. SUZBIJANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA-EVROPSKI STANDARDI U relevantnim istraživanjima kredibilnih tijela čiji je ključni cilj prevencija i suzbijanje pranja novca i finansiranja terorizma na čelu sa FATF332 ukazano je na neophodnost povećanja efikasnosti u procesuiranju delikata pranja novca i finansiranja terorizma a naročito na potrebu povećanja broja osuđujućih presuda za ove delikte kao i trajno oduzimanje imovine pribavljene inkriminacijama. Cilj kojem se teži odnosi se na poboljšanje rezultata u borbi protiv ovih krivičnih djela na internacionalnoj ravni. Naglašeno je da je od ključnog značaja za suzbijanje ovih krivičnih djela prepoznavanje rizika koji postoji u svim zajednicama, kao i sadržajna i tijesna saradnja nadležnih organa, uz nadzor referentnih institucija. Potencira se konstituisanje multidisciplinarnih tijela za suzbijanje ovih oblika delinkvencije i oduzimanje nezakonito stečene dobiti kao i saradnja sa privatnim sektorom u cilju dobijanja relevantnih informacija. Veoma dragocjeno zapažanje u ovim istraživanjima odnosi se na preporuke vezane za istrage i presude za ove delikte. Navode se dobre prakse koje bi odgovorile na postojanje brojnih izazova u dokazivanju pranja novca i finansiranja terorizma. Kada govorimo o normativnoj osnovi predložena je ekspanzija kataloga inkriminacija predikatnih delikata koji bi trebali obuhvatiti širi krug teških zločina što daje šire mogućnosti državnim tužiocima i policiji na planu krivično pravnog progona. Evidentno je da je od velike važnosti krivično pravna kvalifikacija ovih delikata. Sljedeći izuzetno važan iskorak tiče se neophodnosti utvrđivanja zakonskih odredbi da predikatno djelo nije potrebno dokazivati što je do tada bio uslov za osuđujuću presudu za ova djela. Predložene je i otvaranje paralelnih finansijskih istraga u istragama delikata koji prethode inkriminaciji pranja novca. Važan aspekt predstavlja i edukacija istražitelja za finansijsku istragu kao i uvođenje sporazuma o priznanju 332Iskustvo,

« (2018) FATF .http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/2933_1_borba-protiv-pn-i-ft-za-sudije-i-tu%C5%BEioce.pdf ; Pristupljeno 15.06. 2021.

FATF (2018), Izveštaj predsednika FATF: Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma za sudije i tužioce, FATF, Paris, Francuska, www.fatf-gafi.org/publications/methodandtrends/documents/AML-CFT-judges-prosecutors.html

; Pristupljeno 14.03.2021. krivice i odlaganja gonjenja. Dokazivanje krivičnog djela finansiranje terorizma slično krivičnom djelu pranje novca nailazi na ozbiljne prepreke i izazove. I za ovaj delikt se predviđa uvođenje najšire kvalifikacije na način da subjektivni element, odnosno namjera okrivljenog da finansira terorističke djelatnosti ne mora biti dokazana. Predloženo je otvaranje istrage finansiranja terorizma mimo bazičnog predmeta terorizma, uključujući i nastavak istraživanja finansiranja terorizma i u onim slučajevima u kojima je došlo do okončanja povezane istrage terorizma. Novina je inkorporacija zakona kao i pravosudnih procesa koji se tiču korišćenja tajnih podataka obavještajnog i operativnog karaktera. Inicira se formiranje specijalizovanog suda u čijoj nadležnosti bi bila krivična djela sa elementima terorizma sa akcentom na povjerljive informacije i angažman državnog tužioca u najranijoj fazi istraživanja u cilju obazbjeđenja kredibilnih dokaza. Posebna pažnja je s pavom fokusirana na trajno oduzimanje imovine, odnosno prije toga njeno zamrzavanje i zaplijena. Polazi se od vrlo malih pomaka na ovom planu i ističe značaj konfiskacije bez koje nema efikasnog suprotstavljanja ovom kriminalnom fenomenu. Predlažu se brojna ovlašćenja za detekciju i oduzimanje koristi stečene krivičnim djelom sa fokusom na brzo oduzimanje imovine od osoba pod istragom ali i svih povezanih osoba. Takođe se predlaže i obrnuti teret dokazivanja kao i odgovarajući osnov za upravljanje i nadzor nad oduzetom imovinom. Za uspješno suzbijanje ovih krivičnih djela neophodna je intenzivna prekogranična saradnja koja obuhvata uzajamnu krivično pravnu pomoć, ekstradiciju i ostale relevantne forme saradnje. Svjedoci smo činjenice da je na prostoru Evrope u poslednjoj deceniji izvršen veliki broj razornih terorističkih akata u kojima je stradao veliki broj nedužnih osoba. Stoga su na starom kontinentu implementirani brojni preventivno represivni mehanizmi suzbijanja delikata terorizma. U tome je značajnu ulogu imao i Evropski sud za ljudska prava sa aspekta uspostavljanja standarda koje nacionalni sudovi imaju obavezu ostvariti. Ovom sudu podnijete su brojne predstavke kao posledica pojačanih djelatnosti država u borbi protiv terorizma. Sud je nastojao da uspostavi ravnotežu između reakcije država na terorističke akte i zaštite temeljnih prava čovjeka. U svojim presudama sud u svakom individualnom slučaju utvrđuje da li su povrijeđene odredbe Konvencije i nalaže državama koje su to učinile da procesne odredbe učine kompatibilnim sa ovim izuzetno značajnim međunarodnim dokumentom. U predmetu Ireland vs. United Kingdom³³³ utvrđena je povreda člana 3 Konvencije zbog toga što je korišćeno više nedozvoljenih metoda isleđivanja osoba lišenih slobode. U ovom slučaju Vlada RI kao podnosilac predstavke smatrala je da je određivanje pritvora bez odluke suda bilo kršenje člana 5 Konvencije, kao i da metodi ispitivanja osoba lišenih slobode (pripadnici IRA), koji su prisiljavani da stoje u dužem vremenskom periodu bez hrane, vode i sna, predstavljaju povredu člana 3 Konvencije. Sud je ove aktivnosti kvalifikovao kao ponižavajuće i nečovječno postupanje.³³⁴ U predmetu Aksoy vs. Turkey³³⁵ ova država je osuđena za torturu. Lice

koje se obratilo sudu je lišeno slobode zbog sumnje da je podstrekavalo na krivično djelo terorizma na način što je raznosilo materijal koji je bio terorističkog karaktera. Državni organi su ovu osobu vezali potpuno nagu što je bio razlog da se takvo ponašanje oficijelnih struktura kvalifikuje kao tortura. U predmetu Ecer i Zeyrek vs Turkey³³⁶ sud je utvrdio povredu člana 7 koji se odnosi na zabranu retroaktivne primjene krivičnog prava tj. povredu načela zakonitosti. U ovom slučaju ova lica su optužena za pomaganje u izvršenju teroizrma. Podnosiocima su izrečene strože kazne i to za 50% u odnosu na kazne koje su bile propisane u vrijeme izvršenja krivičnog djela, što je drastično odstupanje od vladavine prava. U predmetu Cetin i Others vs Turkey³³⁷ razmatran je odnos medija prema deliktima terorizma pri čemu je sud utvrdio da je zabrana rasturanja štampe i njihova zaplijena predstavljala ograničenje sloboda čovjeka u smislu razmjene informacija pa i u periodu vanrednog stanja. U drugom predmetu Hogefeld vs Germany³³⁸ sud je potvrdio opravdanost ograničenja slobode izražavanja u situacijama koje sadrže izjave upućene javnosti koje su podobne da utiču na izvršenje zločina terorizma. Krajem 2006. godine jedan dan prije izbora za državni parlament crnogorska policija u saradnji sa državnim tužilaštvom realizovala je akciju pod nazivom »Orlov let« kojim prilikom je lišeno slobode 13 osoba zbog postojanja osnova sumnje da su planirale terorističke aktivnosti na crnogorskoj teritoriji. Aktivnosti državnih organa su

2016), Praksa Evropskog suda za ljudska prava i krivična dela teroizrma, **Strani pravni život, br. 32**
3, str.145-160

. 335 Aplicacion no. 21987/93, judgement of 1996. 336 Aplicacion no.29295/96, judgement of 2001. 337 Aplicacion no. 27214/95, judgement of 2003. 338 Aplicacion No. 35402/97, judgement of 2000. vršene u oblasti današnje opštine Tuzi u kojoj živi većinsko albansko stanovništvo. Ova lica su osumnjičena da su imala namjeru ugrožavanja ustavnog poretka i bezbjednosti Crne Gore, kao i da izazovu nestabilnost, vjersku i nacionalnu netrpeljivost i ugroze živote, imovinu, vjerske i kulturne objekte u ovom dijelu države. Naglašavam da se u tom periodu krivično djelo terorizma nalazilo u grupi delikata protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti CG. Četiri lica su bila nedostupna državnim organima od kojih su neka posjedovala američko državljanstvo. Policija je u kućama osumnjičenih pronašla dio vatrenog oružja a veći dio oružja je pronašla u pećini u Tuzima. Radilo se o automatskim puškama, poluautomatskim puškama, puškomitraljezima, karabinima, protivtenkovskim minama, raketnim bacačima, snajperima, velikoj količini municije i slično. Imajući u vidu da je policija protiv ovih osoba podnijela prijavu za terorizam, istragu je preuzeo državni tužilac za organizovani kriminal jer u tom periodu nije bilo formiralo Specijalno državno tužilaštvo niti je postojalo Specijalno policijsko odjeljenje pri SDT. Nakon skoro dvije godine Viši sud u Podgorici donio je osuđujuće presude protiv svih 17 okrivljenih zbog toga što su izvršili krivična djela pripremanje terorističkih akcija i udruživanje sa ciljem protivustavnog djelovanja. U dispozitivu presude navedeno je, između ostalog, da su osuđene osobe u periodu od sredine 2004. godine do septembra 2006. godine planirale i pripremale terorističke aktivnosti u cilju stvaranja albanskog regiona u CG. Glavni dokaz na kome se zasnivala presuda bio je dnevnik jednog od osuđenih. Ova lica su osuđena na ukupno 51 godinu zatvora. Pošto su iscrpili sva pravna sredstva u Crnoj Gori sedam osuđenih lica, odnosno aplikantata su 2009. i 2010. godine podnijeli predstavke Evropskom sudu za ljudska prava. Sud je sve predstavke spojio u jedan predmet. U predstavkama je istaknuta povreda prava iz članova 3, 5, 6 i 14. Istaknuto je da su aplikantima povrijeđena ljudska prava u dijelu viktimizacije mučenjem, ponižavajućim i nehumanim ponašanjem od strane predstavnika državnih organa, zatim da im je uskraćeno pravo na pravično suđenje i da su osuđeni na bazi nezakonitih dokaza³³⁹. Pet godina od podnošenja

predstavki Evropski sud za ljudska prava je presudio da je povrijeđeno pravo iz člana 3 (zabrana mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, odnosno kažnjavanja) trećem podnosiocu predstavke (P.D.) i dodijelio mu 339

Siništaj i drugi protiv Crne Gore, (predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10) presuda od 24

118

.11. 2015. novčanu nadoknadu, dok je sve druge prigovore odbio. Naročito je važno istaći da je ova presuda imala veliki značaj za pravosudni sistem u državi imajući u vidu da je ovaj sud proglasio ustavnu žalbu djelotvornim pravim lijekom od početka 2015. godine i stupanja na snagu Zakona o Ustavnom sudu. U zaključku Evropski sud za ljudska prava osvrnuo se na navodno iznuđivanje iskaza prvog podnosioca predstavke, dokaze dobijene u navodno nezakonitom pretresu i prevod dnevnika. U vezi prvog navoda podnosioca predstavke sud je konstatovao da žalioци nijesu predali nijedan dokaz da bi potkrijepili navode o podvrgavanju torturi i zlostavljanju, odnosno nijesu predali bilo kakve medicinske nalaze kojim bi svoje tvrdnje potvrdili. Uzimajući u obzir i druge dokaze sud je predstavke ocijenio u ovom dijelu neosnovanim i odbacio ih u skladu sa članom 35 Konvencije. U vezi drugog navoda sud je istakao da

iako član 6 garantuje **pravo na** pravično **suđenje on ne** predviđa **pravila** za prihvatljivost **dokaza**

98

, jer se to tiče domaćeg zakonodavstva i sud nema ulogu da utvrdi da li je neka vrsta dokaza prihvatljiva, budući da on daje odgovor vezano za to

da li je postupak u cjelini **kao i način na koji su dokazi** dobijeni **pravičan** , što svakako **uključuje** i pitanje **nezakonitosti. U**

98

odnosu na navode podnosioca predstavke da pretresu stana nijesu prisustvovali svjedoci (tada je pronađen dnevnik) zbog čega je po mišljenju aplikanta ova istražna radnja nezakonita, sud je konstatovao da pošto nije bilo svjedoka podnosioci predstavke ne tvrde da je dnevnik podmetnut ili da je dnevnikom manipulirala policija, budući da je svrha prisustva svjedoka sprječavanje manipulacije dokazima. Domaći sudovi su utvrdili da je u ovom slučaju pretres bio zakonit po domaćem pravu jer ZKP reguliše pretres i bez prisustva svjedoka. Stoga je sud i ovu predstavku smatrao neosnovanom i odbacio je. Vezano za dnevnik sud je utvrdio da je podnosilac predstavke koji je nastavnik srpskog jezika i sam napisao dnevnik mogao legitimno da prevede sadržaj svog dnevnika zbog čega je odlučio da i ovu predstavku odbaci.340 U septembru 2021. godine

Evropski sud za ljudska prava je u predmetu »Siništaj **protiv Crne Gore** « utvrdio **da**

61

je ovom licu povrijeđeno pravo na pravično suđenje usljed dugog trajanja postupka pred crnogorskim Ustavnim sudom. Sud je obavezao Crnu Goru da plati podnosiocu predstavke manji novčani iznos za nematerijalnu štetu kao i troškove suda. Ovo lice je kao što je ranije istaknuto osuđeno u ovom predmetu na 6 340 Presuda po predstavkama br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10, predmet Siništaj i drugi protiv Crne Gore Evropskog suda za ljudska prava, objavljena je u "Službenom listu CG" br. 32/2016 od 20.05.2016. godina zatvora. Evropski sud je utvrdio da je vrijeme koje je bilo neophodno da Ustavni sud odluči u ovom bilo prekomjerno što znači da nije odlučeno u razumnim roku. ZAKLJUČAK

Krivična djela pranje novca i finansiranje terorizma su kompleksne inkriminacije za čije otkrivanje, gonjenje i presudjenje nijesu dovoljne tradicionalne metode suprotstavljanja. Među profesionalcima u ovoj oblasti vlada nepodijeljeno mišljenje da efikasnost u procesiranju ove tipologije kriminaliteta zavisi od više činilaca. U strateškom smislu na prvom mjestu je studiozna procjena nivoa i oblika rizika od ovih delikata koja čini osnovu efikasnog suzbijanja. Adekvatna procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma nije moguća ukoliko u strateškoj procjeni ne participiraju profesionalci iz policije, državnog tužilaštva i krivičnog suda. Samo na taj način moguće je integrelano sagledati izazove, rizike i prijetnje imanentne ovom obliku kriminaliteta. Na osnovu analize procesuiranih slučajeva pranja novca u Crnoj Gori evidentno je da nije ostvaren očekivani stepen efikasnosti. Za nezadovoljavajuće stanje u ovoj oblasti ne može se tražiti opravdanje u tome da je slična situacija i u drugim državama ovog regiona u pogledu uspješnosti rješavanja naznačenih delikata. Iako postoji veliki rizik od pranja novca shodno tome ne postoji zadovoljavajuća praksa otkrivanja i suzbijanja. I u pravosnažno okončanim predmetima krivične sankcije nijesu proporcionalne u smislu odvaračanja učinilaca od vršenja krivičnih djela. Deficit istraga je izražen posebno u slučajevima u kojima je predikatno krivično djelo izvršeno u inostranstvu. Mali broj osuđujućih presuda nedvosmisleno ukazuje da se moraju značajno poboljšati mehanizmi istrage ovog delikta što mora biti prioritet nadležnih organa bez obzira na ograničene kapacitete oficijelnih struktura. Nesporna je činjenica da država ima potencijale u smislu posjedovanja alata za procesiranje ovih oblika delinkvencije, da ima mogućnost korišćenja relevantne dokumentacije u izviđaju i istrazi, odnosno obezbjeđenja dokaza na bazi široke lepeze istražnih tehnika. Unazad tri godine je krivično zakonodavstvo u Crnoj Gori konačno harmonizovano sa međunarodnim standardima. Upravo usljed inkompatibilnosti zakonskih odredbi jedan broj predmeta nije uspješno okončan. Pri tome mislim na prethodna zakonska rješenja koja je slijedila sudska praksa da se predikatna inkriminacija mora dokazati van razumne sumnje (koja sud ostavlja čvrsto u ubjeđenju da je optuženi kriv), što je bio glavni uslov za donošenje osuđujuće presude. Takođe je bilo nerazumijevanja oko subjektivnog bića ovog delikta neophodnog za dokazivanje krivice jer su sudovi smatrali da je nejasan standard dokazivanja. Veliki nedostatak je i predugo trajanja istraga za ovo djelo. Danas se može konstatovati da je neuporedivo lakše dokazati predikatno krivično djelo u odnosu na pranje novca budući da za podizanje optužnice i osuđujuću presudu za ovaj delikt treba ući u trag novcu i osigurati finansijske dokaze. U međuvremenu je proširen katalog predikatnih inkriminacija što nije značajnije uticalo na efikasnost postupka. Podsjećam da je priznati standard da se sva teška i složena krivična djela mogu smatrati prethodnim deliktima shodno preporukama FATF. Prebacivanje tereta dokazivanja na okrivljenog iako dobro rješenje nije bitno doprinijelo efikasnosti u istragama za ovo krivično djelo. Pa ipak, smatram da kada je u pitanju dokazivanje pranja novca ne treba sporiti činjenicu da se nedvosmisleno mora dokazati da određena imovina potiče iz nelegalnog izvora ili preciznije da je oprani novac proistekao iz kriminalne djelatnosti. U toku istrage i suđenja neophodno je utvrditi vezu između prethodnog delikta i imovine. U tom smislu potrebna je pouzdanija osnova za uspješnije dokazivanja nelegalnog izvora prihoda posebno u dijelu realizacije forenzičkih istraga iz oblasti digitalnih tehnologija koje uključuju elektronske sisteme za skeniranje bankarskih baza podataka i visokosofisticirane softvere za detekciju relevantnih konekcija. U procesuiranim slučajevima zapažen je nedostatak odgovarajuće internacionalne

saradnje u predmetima sa elementima inostranosti. Razmjena finansijsko obavještajnih podataka bila je prilično spora i skoro nedjelotvorna. U pogledu razmjene kriminalistički relevantnih informacija još uvijek postoje značajne limitacije. To se naročito odnosi na ograničenja u dijelu obezbjeđenja dokaza od pružaoca usluga koji se nalaze u inostranstvu i realizaciju specijalnih istražnih tehnika kao što su presrjetanje komunikacija, analize geolokacija telefona i slično. Kada govorimo o metodici otkrivanja, rasvjetljavanja i dokazivanja krivičnog djela finansiranje terorizma može se konstatovati da ovaj oblik delinkvencije još uvijek nije dovoljno rasvjetljen u smislu detekcije brojnih načina izvršenja krivičnog djela. Predmete iz ove oblasti dodatno komplikuje neophodnost obezbjeđenja kriminalistički relevantnih informacija iz više država i hronični nedostatak ažurnosti u postupanja zamoljenih država. Poseban izazov predstavlja uspostavljanje balansa između procesuiranja i presuđenja učinilaca i preveniranja terorističkih napada. S druge strane, postoji deficit pravosnažnih osuđujućih presuda za krivično djelo finansiranje terorizma. Najveći broj država među koje spada i Crna Gora nijesu procesuirale a samim tim nijesu ni izricale presude za ovaj delikt. Sve to ukazuje na brojne barijere na koje nailaze države prilikom istrage ovog zločina. Pojedine države uključujući i Crnu Goru su krivično gonile učinioce za druga krivična djela sa elementima teroizrma, što zasigurno nije zamjena za procesuiranje ovog krivičnog djela niti doprinosi povećanju stope rasvjetljenosti ovog delikta, Kada se analizira učinak država koje su gonile učinioce ovog krivičnog djela evidentno je da je neznatan broj pravosnažnih osuđujućih presuda. Posmatrajući kaznenu politiku za ovo krivično djelo primjetno je da je ona blaga i izrečene kazne nijesu odvratajuće i srazmjerne težini zločina . LITERATURA 1.

Abadinsky H. (2003). Organized crime, 7th Edition, Belmont. 2. Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, (2015) Riga. 3. Annual progress report on Serbia. (2013). Brussels: European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/enlargement/countries/strategy-and-progress-report/index_en.htm. 4. Application no. 5310/71, judgement of 1978. 5. Application no. 21987/93, judgement of 1996. 6. Application No. 35402/97, judgement of 2000. 7. Application no.29295/96, judgement of 2001. 8. Application no. 27214/95, judgement of 2003. 9. Apelacioni sud u Beogradu, presuda Kž-pol/poi 2/19. 10. Apelacioni sud Crne Gore, presuda Kž-S 7/2016. 11. Apelacioni sud Crne Gore Kž br.66/15. 12. Bandura, A., Ross, D., & Ross, S.A. (1967). Vicarious reinforcement and imitative learning. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 67. 13. Banović B. (2013). Zaštita podataka o ličnosti i specijalne istražne tehnike, *Pravni život* br. 9/2013. 14. Barlow. D.H. (1984). *Introduction to Criminology*. Little, Brown and Company. 15. Bilandžić M. (2014). *Sjeme zla: uvod u studije terorizma*, Zagreb, Despot Infinitus. 16. Bodrožić I. (2016). *Praksa Evropskog suda za ljudska prava i krivična dela teroizrma*, *Strani pravni život*, br. 3/16. 17. Bolta D. (2011). *Sprječavanje finansiranja terorizma*, *Policija i sigurnost*, vol.19. no.4. 18. Bošković Mic. (2003). *Transnacionalni organizovani kriminalitet, oblici ispoljavanja i metodi suprotstavljanja*, Beograd, PA. 19. Bošković Mic. Bošković A. (2011). *Korupcija-pranje novca-finansiranje terorizma*, Banja Luka. 20. Bošković Mil. (2008). *Kriminalne grupe i organizacije*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 1-2/2008. 21. Bošković G. Mijalković S. (2009). *Međunarodna saardnja u oduzimanju prihoda stečenih organizovanim kriminalom*, *Strani pravni život*, br.1/2009. 22. Bošković G. (2011). *Metodi finansijske istrage u suzbijanju organizovanog kriminala*, *Društveni aspekti organizovanog kriminala*. Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu 23. Budimir N. (2020). *Pranje novca kao savremeni fenomen-pojam, faze i sprječavanje pranja novca*, *Naučne publikacije Državnog univerziteta u Novom Pazaru*, Volumen 3 broj 1, 58-70. 24. Carlson J. (2010). *Suprotstavljanje mitu i korupciji*, Zagreb: Oksimoron,d.o.o. 25. Cindori S. (2007). *The Money Laundering Prevention System*. *Financial theory and practice*, 31(1), p.59-77. 26. *Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism*. Warsaw, 2005. 27. *Council Directive of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering (91/308/EEC)*. 28. *Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism* , Warsaw, 2005. 29. *Council*

Framework Decision 2008/841/JHA on the fight against organised crime,(2008) OJ L 300/42. 30. Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering, (1991) OJ L 166/77.

31. CONSOLIDATED VERSION OF THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION 26.10.2012 Official Journal of the European Union C 326/47. 32. Council Framework Decision of 13 June 2002 on combating terrorism, http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2002/475/oj 33. Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Službeni list Evropske unije L 159/3. 34. Criminal Justice Act, 1988. UK. 35. Crumbley, L., Heitger, L.,Stivenson, S. (2007). Forensic and Investigative Accounting. Chicago:CCH Business Valuation Guide. 36. Čukić, D. (2000). Ubistva u Crnoj Gori [Murders in Montenegro]. Podgorica. 37. Četenović Lj.(2016). Nacrt Zakona o izmenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela i privremeno oduzimanje imovine, Bilten Vrhovnog kasacionog suda, br. 2. 38. Dimitrijević V. et. al. (2005). Osnovi međunarodnog javnog prava, BCZLJP, Beograd. 39. Dinić J. (2016). Pranje novca kao ekonomska dimenzija terorizma, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v..37, br.2, 967-980. 40. Directive 2001/97/EC of the European Parliament and the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering, Official Journal, L 244, 28 January 2001. 41. Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing, Official Journal, L 309, 25 November 2005. 42. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC”, Official Journal, L 141/73, 5 June 2015. 43. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018-amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. 44. Duzlevski I. (2020) Pranje novca, Foundation Public Law Centre. 45. Đorđević M. (2016). Pranje novca u srpskom krivičnom pravu, CRIMEN (VII) 2/2016. 46. Eliot, M. (1962). Zločin u modernom društvu [Crime in Modern Society]. Sarajevo. 47. European Union Working Group in Narcotics and Organized Crime. (1994). 48. EUROPEAN CONVENTION ON THE SUPPRESSION OF TERRORISM, Strasbourg, 1977. 49. Expert group of the Council of Europe on organized crime, 1997. 50. FATF/OECD,2008, FATF Secretariat, OECD, 2 rue Andre Pascal 75775 Paris Cedex 16, France 51. Friedman T. (1999). The Lexus and the Olive Tree: Understanding globalization, New York. Farrar. 52. Golobinek R. (2006). Laundering the proceeds of Public sector Corruption. Cleveland: Case western reserve School of Law. 53. Hajdinjak, M. (2002). Smuggling in Southeast Europe: The Yugoslav wars and the development of regional criminal networks in the Balkans. Sofia: Centre for the Study of Democracy. 54. <http://www.eu.me/mn/press/saopstenja/pregovori-o-pristupanju/item/3844-izvjestaj-evropske-komisije-o-crnoj-gori-za-2019-godinu> pristupljeno 25.02.2020. godine. 55. http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/2933_1_borba-protiv-pn-i-ft-za-sudije-i-tu%C5%BEioce.pdf ; Pristupljeno 15.06. 2021. 56. Iljkić D.(2015). Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, Finansije i pravo, Vol.3 No.1. 57. International Convention for the Suppression of the Financing Terrorism,(1999) New York. 58. Izveštaj o radu javnih tužilaštava na suzbijanju kriminaliteta i zaštiti ustavnosti i zakonitosti u 2019. godini [Report on the work of public prosecutor's offices on crime prevention and protection of constitutionality and legality in 2019]. Beograd, 2020. <http://www.rjt.gov.rs/sr/informacije-o-radu>. 59. Izvešće Državnog odvjetništva Republike Hrvatske o radu državnih odvjetništava u 2019. godini [Report of the State Attorney's Office of the Republic of Croatia on the work of state attorney's offices in 2019]. Zagreb, 2020. <http://www.dorh.hr/dorh05052020>. 60. Izveštaj o radu Tužilačkog savjeta i

Državnog tužilaštva Crne Gore za 2019. godinu, [Report on the Work of the Prosecutorial Council and the State Prosecutor's Office of Montenegro for 2019]. Podgorica, 2020. <https://tuzilastvo.me>. 61. Izvještaj o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva Crne Gore za period 2015-2021, Podgorica. 62. Izvještaj FATF (Radne grupe za finansijske mjere u borbi protiv pranja novca), iz 2012. 63. IV Direktiva EU 2015/849 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. maja 2015. 64. Iskustvo, izazovi i najbolje prakse o suzbijanju pranja novca i finansiranja terorizma za sudije i tužioce« (2018) FATF. http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/2933_1_borba-protiv-pn-i-ft-za-sudije-i-tu%C5%BEioce.pdf; Pristupljeno 15.06. 2021. 65. Ivanov E. (2018).. AML/CFT and Anti-Corruption Compliance Regulation: Two Parallel Roads?. Laxenburg: International Anti-Corruption Academy, Research Paper Series no.2. 66. Japelj, B. (2018). Kriminaliteta v Sloveniji leta 2017 [Crime in Slovenia in 2017]. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 69/2018/2, 67–99. 67. Jergović-Katušić S. (2007). Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa i pragmatični problemi), hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 619-624. 68. Jovašević D. (2007). Pranje novca u teoriji i praksi krivičnog prava, "Kriminalitet u tranziciji: fenomenologija, prevencija i državna reakcija", Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd. 69. Jovanović A. Rakočević V. (2021). The Connections Among Drug Trafficking, Money Laundering, and Aggravated Murder – A Case Study of Montenegro, Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 72/2021/4, 350–363. 70. Kaiser, G. (1985). Criminologia. Milano. 71. Kanduč, Z. (2006). Mafijsko načelo, kriminalna podjetja in zakonito "organizirani kriminal" [Mafia principle, criminal enterprise and lawfully "organized crime"]. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 57/ 2006/1, 42–56. 72. Kanduč, Z. (2013). Social Control and the Question of Class from a Criminological Perspective. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 64/2013/4, 318–329. 73. Kazenski zakonik – KZ-1 (Uradni list RS, št. 55/08 z dne 4. 6. 2008), – Popravek Kazenskoga zakonika – KZ-1 (Uradni list RS, št. 66/08 z dne 1. 7. 2008), – Zakon o spremembi Kazenskoga zakonika – KZ-1A (Uradni list RS, št. 39/09 z dne 26. 5. 2009) in – Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskoga zakonika – KZ-1B (Uradni list RS, št. 91/11 z dne 14. 11. 2011). 74. Kazneni zakon Hrvatske, Narodne novine" broj: 125/11 i 144/12. 75. Kemp, V. (2020). Global Initiative against Transnational Organized Crime. Geneva. 76. Kersten U. (2003). Međunarodni terorizam, doprinos policije u suzbijanju globalnog fenomena, Pogledi, 2/2003 PA. 77. Kleimenov, I., & Meško, G. (2019). White-Collar Crime Sentencing in the Russian Federation. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 70/ 2019/4, 384–393. 78. Knežević S. (2007). Zaštita ljudskih prava okrivljenog u krivičnom postupku, Centar za publikacije Pravnog fakulteta, Niš. 79. Knežević S. (2010), maloljetničko krivično pravo: materijalno, procesno i izvršno, Centar za publikacije pravnog fakulteta, Niš. 80. Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, Sl. list SRJ, mu. br. 6/2001. 81. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonite proizvodnje opojnih droga i psihotropnih supstanci,"Sl. list SRJ-medjunarodni ugovori", br.14/90. 82. Konvencija o pranju novca, vođenju istraga, izvršavanju zaplene i konfiskaciji dobiti učinilaca krivičnih djela, Strasbourg, 1990. 83. Konvencija SE o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma, Službeni list CG, br. 5/2008. čl. 9 st.5. 84. Kostić J. et. al. (2018). Oduzimanje imovinske koristi proistekle iz krivičnog djela-izazovi i preporuke za unapređenje, Pravosudna akademija, Beograd. 85. Koturovic, D., & Knepper, P. (2014). Criminal Justice in Serbia: The Effectiveness of Addressing Drug Trafficking. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 65/2014/4, 316–327. 86. Krivični zakonik Crne Gore. ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 070/03 od 25.12.2003, 013/04 od 26.02.2004, 047/06 od 25.07.2006, "Službeni list Crne Gore", br. 040/08 od 27.06.2008, 025/10 od 05.05.2010, 073/10 od 10.12.2010, 032/11 od 01.07.2011, 064/11 od 29.12.2011, 040/13 od 13.08.2013, 056/13 od 06.12.2013, 014/15 od 26.03.2015, 042/15 od 29.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 044/17 od 06.07.2017, 049/18 od 17.07.2018, 003/20 od 23.01.2020). 87. Krivični zakonik Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br.85/2005 do 35/2019. 88. Lazarević Lj. Vučković B. Vučković V. (2010). Komentar Krivičnog

zakonika Crne Gore, Tivat. 89. Lilley P. (2000), *Dirty dealing: The Untold truth About Global Money Laundering*, London: Kogan Page. 90. 91. Lukić T. (2009). *Pranje novca i finansiranje terorizma na nivou EU*, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu br. 3/2009. 92. Ljutić B. (2003), *Suprotstavljanje pranju novca u EU*, Pravni informator, br. 5/2003. 93. Maltz, M. (1994). *Defining Organized Crime. Handbook of Organized Crime in the United States*. Totowa. 94. Marinković D. (2010). *Suzbijanje organizovanog kriminala-specijalne istražne metode*, Novi Sad, 95. Marković M. Stanojević P. (2009), *Pranje novca u međunarodnom pravu i krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije, PRAVO-teorija i praksa*, br.7-8/2009. 96. Maver, Darko. 2000. *Etika in preiskovanje kaznivih dejanj: nekatere dileme in problemi*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 4:287-294. 97. Meško, G. (2000). *Pogledi na preprečevanje kriminalitete v pozno modernih družbah, TEORIJA IN PRAKSA [Views on Crime Prevention in Late Modern Societies, THEORY AND PRACTICE]*, vol.37, 4/2000, 716-727. 98. Michaletos, I. (March 9, 2007). *The Balkans: The Soft Underbelly of the European Narcotics Market?* Sebianna.com. Retrieved from <http://www.serbianna.com/columns/michaletos/011.shtml>. 99. Mitsilegas V. (2003). *Money Laundering Counter-measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance Versus Fundamental Legal principles*, Hague, Kluwer Law International. 100. Paunović N. (2019). *Uloga finansijske istrage u borbi protiv pranja novca koji proističe iz koruptivnih krivičnih djela. Finansijski kriminalitet i korupcija*, Institut za uporedno pravo, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd. 101. Pečar, J. (1971). *The Role of Victims in Murders na Slovenskom [The Role of Victims in Murders in Slovenia]*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Ljubljana, 22, 1971/4 (258–265), 260. 102. Pečar, J. (2002). *Zmogljivost in uspešnost preprečavanja kriminalitete – nekaj dilem*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 4:316-325. 103. Petrović B. Jovašević D. (2005), *Krivično-kazeno pravo Bosne i Hercegovine: opći dio*, Pravni fakultet, Sarajevo. 104. Pešić, V. (1972). *Ubistva u Jugoslaviji [Murders in Yugoslavia]*. Beograd:IKSI, 75. 105. *Presuda suda BiH br.j S1 2 K 020583 14 K od 13. oktobra 2016. godine*. 106. *Predstavke Siništaj i drugi protiv Crne Gore*, (predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10) presuda od 24.11. 2015. 107. *Presuda po predstavkama br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10, predmet Siništaj i drugi protiv Crne Gore Evropskog suda za ljudska prava*, objavljena je u "Službenom listu CG" br. 32/2016 od 20.05.2016. 108. Radulović D. (2015). *Krivično procesno pravo*, Podgorica. 109. Radulović Da. (2014). *Oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelom u zakonodavstvu Crne Gore*, Strani pravni život, br. 2/14. 110. Rakočević V. (2005). *Pranje novca-otkrivanje i dokazivanje*, Pravni život, broj 9/05. Beograd. str.925-945. 111. Rakočević, V. Ivanović, A. Maver, D. (2017). *Forenzična akreditacija v evropskih državah*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. 3: 298–307. 112. Rakočević, V. (2012). *Krivična djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja*, BD Graf, Podgorica, 321. 113. Rakočević V. (2007). *Kriminalistička obrada krivičnog djela pranja novca*, Podgorica. 114. Rakočević V.(2018). *Kriminologija*, Podgorica. 115. Rakočević, V. (2013). *Krivična djela terorizma u crnogorskom zakonodavstvu*, Pravne teme, Godina 2. Broj 3, str. 77-91. 116. Rakočević, V. (2016), *Research on Issues of Detection, Solving and Evidence Collecting in Cases of Professionally Executed Murders*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Ljubljana 67/2016/4, 348–357. 117. Rakočević V. (2014) *Krivična djela sa elementima organizovanog kriminaliteta-specijalne istražne metode*, Podgorica, 118. Rakočević V. (2018). *Privredni kriminalitet*, Podgorica. 119. Rakočević V. Jovanović A. (2020). *Montenegro Victimology and Victim protection, Mapping the Victimological Landscape of the Balkans, Balkan criminology, Max Planck, Duncker& Humbolt-Berlin*, p.340-365. 120. Rakočević V. Jovanović A. (2019). *Krivično djelo pranje novca u crnogorskom zakonodavstvu i međunarodni standardi*, međunarodni naučni skup "Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama EU", Zbornik radova, Banja Luka. 121. Rakočević V. Jovanović A. (2021). *Krivičnopravna odgovornost za finansiranje terorizma u crnogorskom zakonodavstvu i standardi EU*, V međunarodna naučna konferencija "Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama EU", Banja Luka. 122. Reed Q. Fontana A. (2011). *Corruption and illicit financial flows-the limits and possibilities of current approaches*.

Chr. Michelsen Institute U4 Issue no.2. 123. Rička Ž. (2011). Uloga računovođa u sprečavanju pranja novca, Reviconov zbornik (Međunarodni simpozijum ubrzane reforme u funkciji održivog razvoja, 303-317. 124. Sandić K. (2012). Fenomen finansiranja terorizma putem pranja novca i uspostavljanje delotvornog sistema kontra mera, Beograd, Vojno delo, br. 1/2012. 125. Savone, E. (1995). Organized Crime across the Borders. Heuni. 126. Schneider, H. (1987). Kriminologie. Berlin. 127. Sulejmanov, Z. (1995). Ubistvata vo Makedonija (Murders in Macedonia). Skopje, 73. 128. Shelley, L.I. (2002). The Nexus of Organized International Criminals and Terrorism. International Annals of Criminology, 40(1/2), 85-92. 129. Slak, B., Fank, M., & Meško, G. (2015). Preučevanje organizirane kriminalitete v Sloveniji [Research of Organized Crime in Slovenia]. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 66/2015/2, 105-115. 130. Slavković V. (2017). Krivično djelo pranje novca u savremenom uporednom zakonodavstvu, Crimen VIII,2/2017. 131. Strategija razvoja Uprave policije Crne Gore za period 2016-2020, decembar 2015. [Development Strategy of the Police Administration of Montenegro for the period 2016-2020, December 2015]. 132. Stojanović Z. (2009). Komentar krivičnog zakonika Srbije, Beograd. 133. Stojanović Z. (2010). Komentar Krivičnog zakonika CG, Podgorica. 134. Schmid A. (1983). Political terrorism, Amsterdam, North Holand. 135. Škulić M. (2003). Organizovani kriminalitet- pojam i krivičnoprocesni aspekti, Beograd. 136. Škulić M. (2012). Krivično procesno pravo, „CID“ Podgorica. 137. Tipologije pranje novca u Republici Srbiji, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Misija u Srbiji, 2011, http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/977_tipologije-pranja-novca-u-republici-srbiji-13-09-2011.pdf, pristupljeno 17.10.2020. 138. TREATY ON EUROPEAN UNION (92/C 191 /01) Official Journal of the European Communities NoC 191 / 1. 139. The Bank Secrecy Act, United States of America 1970. 140. The Money Laundering Control Act United States of America, 1986. godine. 141. The Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN), (1990), USA. 142. Угловной кодекс Россијској федерации. Офиц. 6 ном. 63-ФЗ/96. 143. United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i dopunskih protokola, Sl. list SRJ, br. 6/2001. 144. United Kongdom, Theft Act, 1968. 145. United Kingdom, Criminal, Law Act, 1977. 146. United Kingdom, The Proceeds of Crime Act, 2003. 147. United Kongdom, Drug Trafficking Act, 1994. 148. United States Code-Crimes and Criminal procedure. article. 1956-1957. 149. Umek, P. (2013). Osebnostne značilnosti nasilnih storilcev in možnosti predvidevanja ekstremnih nasilnih dejanj [Personality Characteristics of Violent Offenders and Ability to Predict Extreme Violence]. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana 64/2013/1, 44-52. 150. Uprava za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma CG, Izveštaj o radu za 2018. godinu, 151. Uprava za sprečavanje pranja novca-Ministarstvo finansija Republike Srbije, <http://www.apml.gov.rs/latinica/tipologije>, pristupljeno 19.10.2020. 152. Vasilkov Z. (2016). Oblast slobode, pravde i bezbjednosti u pravu Evropske unije, Niš. 153. Vens, D. (1996). Organized Payment Card Crime. London. 154. Viši sud u Bijelom Polju, presuda Ks br. 4/15-11. 155. Vrhovni sud Crne Gore presuda Kž i br.2/18. 156. Viši sud u Podgorici, presuda k. br. 131/2005. 157. Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava Policije, Srednjoročni pregled, 2015. [Government of Montenegro, Ministry of the Interior, Police Directorate, Mid-Term Review, 2015]. 158. Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava Policije, Dopuna procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala, jul 2015. [Government of Montenegro, Ministry of the Interior, Police Directorate Supplement to the Assessment of the Danger of Serious and Organized Crime, July 2015]. 159. Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Izveštaj Ministarstva unutrašnjih poslova o radu i stanju u upravnim oblastima za 2017. godinu [Government of Montenegro, Ministry of the Interior, Report of the Ministry of the Interior's work and the situation in the administrative areas for 2017]. 160. Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Izveštaj Ministarstva unutrašnjih poslova o radu i stanju u upravnim oblastima za 2018. godinu [Government of Montenegro, Ministry of the Interior, Report of the Ministry of the

Interior's work and the situation in the administrative areas for 2018]. 161. von Lampe, K. (2006), The Interdisciplinary Dimensions of the Study of Organized Crime, Trends of Organized crime. 9(3):77–95. 162. Wolfgang, M., & Feracuti, F. (1982) The Subculture of Violence. Newbury Park, CA: Sage Publications. 163. Vrhovni Kasacioni sud Republike Srbije, presuda br. 1337/2016 od 23.02.2017. godine. 164. Wyngaert, C. (1997). The criminal justice systems facing the challenge of organized crime, International Review of Penal Law, 3–4, 634. 165. Zakon o sprječavanju zloupotrebe droga [Law on Prevention of Drug Abuse]. Službeni list Crne Gore, broj 28/2011 [Official Gazette of Montenegro, No. 28/2011]. 166. Zakon o potvrđivanju Konvencije o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom, "Sl.list SRJ-Međunarodni ugovori", br.7/2002; 18/2005. 167. Zakon o preprečavanju pranja denarja in financiranja terorizma (Uradni list RS, št. 68/16. 168. Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma Republike Hrvatske, NN 108/2017. 169. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Službeni glasnik RS, br.113/2017. 170. Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore, Sl. list Crne Gore, br.28/2018. 171. Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću ("Službeni list Crne Gore", br. 058/15 od 09.10.2015), 172. Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu Crne Gore, Sl. list Crne Gore br. 53/2016. 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214

sources:

- 1 581 words / 1% - Internet from 10-Jul-2015 12:00AM
www.slideshare.net

- 2 467 words / 1% - Internet from 25-Oct-2021 12:00AM
zakoni.skupstina.me

- 3 441 words / 1% - Internet from 27-Aug-2008 12:00AM
www.informator.co.yu

- 4 35 words / < 1% match - Internet from 18-Jul-2020 12:00AM
zakoni.skupstina.me

- 5 12 words / < 1% match - Internet from 18-Jul-2020 12:00AM
zakoni.skupstina.me

- 6 12 words / < 1% match - Internet from 25-Oct-2021 12:00AM
zakoni.skupstina.me

- 7 256 words / < 1% match - Internet from 08-Jun-2021 12:00AM

8 20 words / < 1% match - Internet from 02-Jan-2022 12:00AM
www.iksi.ac.rs

9 11 words / < 1% match - Internet from 02-Feb-2019 12:00AM
www.iksi.ac.rs

10 10 words / < 1% match - Internet from 21-Feb-2019 12:00AM
www.iksi.ac.rs

11 74 words / < 1% match - Internet from 22-May-2016 12:00AM
www.gov.me

12 72 words / < 1% match - Internet from 01-Mar-2021 12:00AM
www.gov.me

13 42 words / < 1% match - Internet from 09-Dec-2013 12:00AM
www.gov.me

14 12 words / < 1% match - Internet from 02-Feb-2021 12:00AM
www.gov.me

15 11 words / < 1% match - Internet from 04-Jan-2022 12:00AM
www.gov.me

16 11 words / < 1% match - Internet from 14-Aug-2017 12:00AM
www.gov.me

17 10 words / < 1% match - Internet from 23-Jan-2016 12:00AM
www.gov.me

18 211 words / < 1% match - Internet from 07-Dec-2020 12:00AM
www.posredovanje.me

19 172 words / < 1% match - Internet from 18-Jul-2017 12:00AM
www.mup.gov.me

20 21 words / < 1% match - Internet from 18-Jul-2017 12:00AM
www.mup.gov.me

21 115 words / < 1% match - Internet from 31-Dec-2021 12:00AM
eur-lex.europa.eu

22 34 words / < 1% match - Internet from 22-Oct-2021 12:00AM
eur-lex.europa.eu

23 19 words / < 1% match - Internet from 24-Jan-2022 12:00AM
eur-lex.europa.eu

24 10 words / < 1% match - Internet from 09-Sep-2020 12:00AM
eur-lex.europa.eu

25 10 words / < 1% match - Internet from 12-Jan-2021 12:00AM
eur-lex.europa.eu

26 156 words / < 1% match - Internet from 09-Jul-2018 12:00AM
bolestizavisnosti.me

27 120 words / < 1% match - Internet from 15-Oct-2019 12:00AM
sudovi.me

28 12 words / < 1% match - Internet from 18-Dec-2018 12:00AM
sudovi.me

29 25 words / < 1% match - Internet from 08-Feb-2021 12:00AM
scindeks.ceon.rs

30 24 words / < 1% match - Internet from 20-Oct-2020 12:00AM
scindeks.ceon.rs

31 20 words / < 1% match - Internet from 30-Dec-2020 12:00AM
scindeks.ceon.rs

32 18 words / < 1% match - Internet from 16-Feb-2021 12:00AM
scindeks.ceon.rs

33 12 words / < 1% match - Internet from 31-Jul-2020 12:00AM
scindeks.ceon.rs

34 11 words / < 1% match - Internet from 30-Dec-2020 12:00AM
scindeks.ceon.rs

35 11 words / < 1% match - Internet from 01-Jan-2021 12:00AM
scindeks.ceon.rs

36 80 words / < 1% match - Internet from 10-Jul-2021 12:00AM
scindeks-clanci.ceon.rs

- 37 36 words / < 1% match - Internet from 26-Mar-2022 12:00AM
scindeks-clanci.ceon.rs
-
- 38 107 words / < 1% match - Internet from 28-Sep-2021 12:00AM
www.mans.co.me
-
- 39 103 words / < 1% match - Internet from 07-Dec-2021 12:00AM
vdocuments.site
-
- 40 96 words / < 1% match - Internet from 13-Mar-2022 12:00AM
vk.sud.rs
-
- 41 61 words / < 1% match - Internet from 11-Feb-2015 12:00AM
www.mpa.gov.me
-
- 42 33 words / < 1% match - Internet from 27-Oct-2013 12:00AM
www.mpa.gov.me
-
- 43 78 words / < 1% match - Internet from 05-May-2021 12:00AM
www.diplomacy.bg.ac.rs
-
- 44 77 words / < 1% match - Internet from 22-Oct-2021 12:00AM
bizniscg.me
-
- 45 45 words / < 1% match - Internet from 23-Jan-2020 12:00AM
www.policija.si
-
- 46 14 words / < 1% match - Internet from 25-Sep-2018 12:00AM
www.policija.si
-
- 47 11 words / < 1% match - Internet from 18-Aug-2017 12:00AM
www.policija.si
-
- 48 63 words / < 1% match - Internet from 03-Nov-2021 12:00AM
adi.org.ba
-
- 49 49 words / < 1% match - Internet from 03-Nov-2018 12:00AM
hrcak.srce.hr
-
- 50 10 words / < 1% match - Internet
[Petrović, Tajana. "Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma", 2021](#)
-
- 51 37 words / < 1% match - Internet from 29-May-2011 12:00AM
www.bg.ap.sud.rs

-
- 52 22 words / < 1% match - Internet from 29-May-2011 12:00AM
www.bg_ap.sud.rs
-
- 53 56 words / < 1% match - Internet from 22-Dec-2021 12:00AM
ebin.pub
-
- 54 54 words / < 1% match - Internet from 27-Dec-2014 12:00AM
aleksandarfatic.net
-
- 55 17 words / < 1% match - Internet from 27-Mar-2022 12:00AM
scindeks-bic.ceon.rs
-
- 56 13 words / < 1% match - Internet from 27-Mar-2022 12:00AM
scindeks-bic.ceon.rs
-
- 57 13 words / < 1% match - Internet from 01-Apr-2022 12:00AM
scindeks-bic.ceon.rs
-
- 58 10 words / < 1% match - Internet from 25-Mar-2022 12:00AM
scindeks-bic.ceon.rs
-
- 59 53 words / < 1% match - Internet from 17-Mar-2022 12:00AM
www.yumpu.com
-
- 60 51 words / < 1% match - Internet from 17-Jul-2021 12:00AM
globalinitiative.net
-
- 61 39 words / < 1% match - Internet from 03-Jun-2015 12:00AM
www.hraction.org
-
- 62 11 words / < 1% match - Internet from 06-Oct-2011 12:00AM
www.hraction.org
-
- 63 50 words / < 1% match - Internet from 27-Feb-2017 12:00AM
www.pravni.ucg.ac.me
-
- 64 49 words / < 1% match - Internet from 04-Mar-2021 12:00AM
www.nst.org.rs
-
- 65 49 words / < 1% match - Internet from 12-Jan-2022 12:00AM
www.primorskenovine.me
-
- 66 46 words / < 1% match - Internet from 05-Oct-2014 12:00AM
www.paragraf.co.rs

-
- 67 25 words / < 1% match - Internet from 05-Jul-2017 12:00AM
www.snp.co.me
-
- 68 11 words / < 1% match - Internet from 05-Jul-2017 12:00AM
www.snp.co.me
-
- 69 10 words / < 1% match - Internet from 05-Jul-2017 12:00AM
www.snp.co.me
-
- 70 29 words / < 1% match - Internet from 12-Nov-2020 12:00AM
eubd.edu.ba
-
- 71 16 words / < 1% match - Internet from 07-Nov-2019 12:00AM
eubd.edu.ba
-
- 72 45 words / < 1% match - Internet from 01-Mar-2021 12:00AM
www.apml.gov.rs
-
- 73 23 words / < 1% match - Internet from 02-Feb-2021 12:00AM
www.parlament.rs
-
- 74 19 words / < 1% match - Internet from 28-Oct-2021 12:00AM
www.parlament.rs
-
- 75 41 words / < 1% match - Internet from 11-Jul-2010 12:00AM
www.pkbd.ba
-
- 76 40 words / < 1% match - Internet from 26-Oct-2017 12:00AM
link.springer.com
-
- 77 26 words / < 1% match - Internet from 03-Sep-2021 12:00AM
media.cgo-cce.org
-
- 78 14 words / < 1% match - Internet from 06-Jul-2018 12:00AM
media.cgo-cce.org
-
- 79 38 words / < 1% match - Internet from 05-May-2013 12:00AM
www.antikorupcija.hr
-
- 80 16 words / < 1% match - Internet
[Kolarić, Dragana. "Criminal offence of terrorism : comparative law aspects", Nauka bezbednost policija, 2011](#)
-
- 81 10 words / < 1% match - Internet from 30-Mar-2020 12:00AM

82

10 words / < 1% match - Internet

["Archibald Reiss Days : Thematic conference proceedings of international significance : International Scientific Conference, Belgrade, 7-9 November 2017", Belgrade : Academy of Criminalistic and Police Studies = Beograd : Kriminalističko-policijska akademija, 2017](#)

83

33 words / < 1% match - Crossref

[Nemanja Budimir. "Money laundering as a modern phenomenon: The concept, phases and prevention", Naucne publikacije Drzavnog univerziteta u Novom Pazaru. Serija B, Drustvene & humanisticke nauke, 2020](#)

84

33 words / < 1% match - Internet from 16-Oct-2021 12:00AM

data-scindeks.ceon.rs

85

32 words / < 1% match - Internet from 12-Aug-2012 12:00AM

fms-tivat.me

86

30 words / < 1% match - Internet from 14-Jun-2016 12:00AM

www.comparativelaw.info

87

30 words / < 1% match - Internet from 16-Dec-2012 12:00AM

zuko.ba

88

28 words / < 1% match - Internet from 27-Jun-2021 12:00AM

casopis.pravni-fakultet.edu.rs

89

18 words / < 1% match - Internet from 03-Dec-2020 12:00AM

qdoc.tips

90

10 words / < 1% match - Internet from 18-May-2021 12:00AM

qdoc.tips

91

27 words / < 1% match - Internet from 23-Nov-2016 12:00AM

dokumen.tips

92

27 words / < 1% match - Internet from 05-Dec-2016 12:00AM

www.sluzbenilist.me

93

26 words / < 1% match - Internet from 01-Jan-2020 12:00AM

esd-conference.com

94

26 words / < 1% match - Internet from 19-Feb-2012 12:00AM

www.dodaj.rs

95

25 words / < 1% match - Internet from 10-Mar-2022 12:00AM

96 25 words / < 1% match - Internet from 01-Apr-2022 12:00AM
repozitorij.jjf.hr

97 25 words / < 1% match - Internet from 29-Feb-2020 12:00AM
www.nomos-elibrary.de

98 25 words / < 1% match - Internet from 16-Sep-2021 12:00AM
www.ustavnisud.ba

99 25 words / < 1% match - Internet from 05-Jul-2019 12:00AM
www.vds.rs

100 24 words / < 1% match - Internet from 27-Mar-2016 12:00AM
www.sudbih.gov.ba

101 23 words / < 1% match - Internet from 08-Jul-2021 12:00AM
barinfo.me

102 23 words / < 1% match - Internet from 10-Apr-2021 12:00AM
univerzitetpim.com

103 23 words / < 1% match - Internet from 25-Sep-2021 12:00AM
www.kpu.edu.rs

104 12 words / < 1% match - Internet from 23-Jun-2017 12:00AM
www.osce.org

105 11 words / < 1% match - Internet from 15-Jun-2017 12:00AM
www.osce.org

106 23 words / < 1% match - Internet from 28-May-2009 12:00AM
www.stranieriinitalia.it

107 12 words / < 1% match - Internet from 14-Oct-2019 12:00AM
nardus.mpn.gov.rs

108 10 words / < 1% match - Internet from 19-Dec-2021 12:00AM
nardus.mpn.gov.rs

109 22 words / < 1% match - Internet from 14-Dec-2021 12:00AM
repozitorij.svkst.unist.hr

- 110 21 words / < 1% match - Internet from 31-May-2012 12:00AM
besplatniseminarskiradovi.com
-
- 111 21 words / < 1% match - Internet from 18-Mar-2022 12:00AM
wapi.gov.me
-
- 112 10 words / < 1% match - Internet from 16-Feb-2019 12:00AM
www.potpredsjednikregraz.gov.me
-
- 113 10 words / < 1% match - Internet from 16-Feb-2019 12:00AM
www.potpredsjednikregraz.gov.me
-
- 114 20 words / < 1% match - Internet from 28-Apr-2019 12:00AM
www.scmn.me
-
- 115 19 words / < 1% match - Internet from 18-May-2014 12:00AM
advokatibijeljina.com
-
- 116 19 words / < 1% match - Internet from 17-Jan-2015 12:00AM
www.pravda.gov.me
-
- 117 18 words / < 1% match - Internet
[Sinđelić, Žarko M.. "Right to privacy - criminal, criminal procedural and criminalistic aspects", Универзитет у Београду, Правни факултет, 2012](#)
-
- 118 18 words / < 1% match - Internet from 05-Mar-2020 12:00AM
rm.coe.int
-
- 119 18 words / < 1% match - Internet from 03-Sep-2013 12:00AM
www.6yka.com
-
- 120 18 words / < 1% match - Internet from 29-Sep-2013 12:00AM
www.azlp.me
-
- 121 18 words / < 1% match - Internet from 19-Nov-2021 12:00AM
www.cdm.me
-
- 122 18 words / < 1% match - Internet from 14-Oct-2021 12:00AM
www.podaci.net
-
- 123 17 words / < 1% match - ProQuest
[Pignatti, Mauricio Portieri. "The Digital Correny and the Challenges Beyond the New Global World's Blockchain Paradigm: A Financial and Tax Overview of the Virtual Currency Efficiency", Universidade de Lisboa \(Portugal\), 2021](#)
-
- 124 17 words / < 1% match - Internet from 11-Aug-2020 12:00AM

dk.um.si

125

17 words / < 1% match - Internet from 24-Nov-2020 12:00AM
repository.ricent.uniri.hr

126

17 words / < 1% match - Internet from 10-Jun-2021 12:00AM
unvi.edu.ba

127

17 words / < 1% match - Internet from 16-Dec-2012 12:00AM
www.fvv.uni-mb.si

128

17 words / < 1% match - Internet from 29-Oct-2021 12:00AM
www.glasamerike.net

129

17 words / < 1% match - Internet from 17-Jul-2018 12:00AM
www.pfsa.unsa.ba

130

16 words / < 1% match - Internet from 04-Aug-2017 12:00AM
senat.ucg.ac.me

131

16 words / < 1% match - Internet from 21-Nov-2020 12:00AM
www.springerprofessional.de

132

15 words / < 1% match - Internet from 24-May-2016 12:00AM
jpf.rs

133

15 words / < 1% match - Internet from 18-Jul-2020 12:00AM
mafiadoc.com

134

15 words / < 1% match - Internet from 15-Nov-2020 12:00AM
repozitorij.unizg.hr

135

15 words / < 1% match - Internet from 27-Jun-2016 12:00AM
www.singipedia.singidunum.ac.rs

136

15 words / < 1% match - Internet from 06-Dec-2017 12:00AM
www2.ilo.org

137

14 words / < 1% match - Internet from 28-Jan-2020 12:00AM
docplayer.net

138

14 words / < 1% match - Internet from 16-Nov-2021 12:00AM
mediadaily.biz

- 139 14 words / < 1% match - Internet from 13-Jun-2017 12:00AM
pt.uninp.edu.rs
-
- 140 14 words / < 1% match - Internet from 12-Jan-2018 12:00AM
www.transparency.si
-
- 141 13 words / < 1% match - Internet from 25-Mar-2022 12:00AM
www.monitor.co.me
-
- 142 13 words / < 1% match - Internet from 26-Feb-2022 12:00AM
www.pravni-fakultet.edu.rs
-
- 143 12 words / < 1% match - Crossref
[Miodrag N. Simović, Dragan Jovašević, Vladimir M. Simović. "ZLOUPOTREBA SLUŽBENOG POLOŽAJA I OVLAŠĆENJA U PRAVU REPUBLIKE SRPSKE", Association of Economists and Managers of the Balkans - Udekom Balkan, 2019](#)
-
- 144 12 words / < 1% match - Internet from 03-Apr-2022 12:00AM
ag-pssg-sharedservices-ex.objectstore.gov.bc.ca
-
- 145 12 words / < 1% match - Internet from 30-Mar-2022 12:00AM
javnarasprava.blob.core.windows.net
-
- 146 12 words / < 1% match - Internet from 11-Jan-2013 12:00AM
seminarski-diplomski.co.rs
-
- 147 12 words / < 1% match - Internet from 24-Mar-2022 12:00AM
ubcg.info
-
- 148 12 words / < 1% match - Internet from 22-Aug-2020 12:00AM
www.cssf.lu
-
- 149 12 words / < 1% match - Internet from 14-Jan-2022 12:00AM
www.gov.pl
-
- 150 12 words / < 1% match - Internet from 12-Nov-2020 12:00AM
www.ilo.org
-
- 151 12 words / < 1% match - Internet from 19-Jun-2017 12:00AM
www.ucg.ac.me
-
- 152 11 words / < 1% match - Crossref
[Sasa Markovic. "Safety measure 'Ban on attendance at certain sporting events' in practice of police and the judiciary", Nauka, bezbednost, policija, 2016](#)
-
- 153 11 words / < 1% match - Internet from 29-Apr-2021 12:00AM

conf.univerzitetpim.com

154

11 words / < 1% match - Internet from 07-Mar-2022 12:00AM
fakulteti.me

155

11 words / < 1% match - Internet from 09-Nov-2020 12:00AM
kpolisa.com

156

11 words / < 1% match - Internet from 20-Nov-2012 12:00AM
mup.ks.gov.ba

157

11 words / < 1% match - Internet
[Vekarić, Bruno. "Specifičnosti tretmana ratnih zločina u međunarodnom i nacionalnom krivičnom pravu", Univerzitet Union, Pravni fakultet, 2016](#)

158

11 words / < 1% match - Internet from 03-Jul-2003 12:00AM
www.cadlab.fsb.hr

159

11 words / < 1% match - Internet from 16-Dec-2014 12:00AM
www.cedem.me

160

11 words / < 1% match - Internet from 12-May-2010 12:00AM
www.jjf.hr

161

11 words / < 1% match - Internet
www.kbsm.hr

162

11 words / < 1% match - Internet from 13-Feb-2014 12:00AM
www.montenegrolaw.eu

163

11 words / < 1% match - Internet from 16-Nov-2020 12:00AM
www.sluzbenilist.ba

164

10 words / < 1% match - Crossref
["Periferno u hrvatskoj književnosti i kulturi / Peryferie w chorwackiej literaturze i kulturze", University of Silesia in Katowice, 2021](#)

165

10 words / < 1% match - ProQuest
[Pignatti, Luisa Hoff Portieri. "International Mechanisms and Standards to Prevent Money Laundering and Global Terrorism Financing Through Offshore Jurisdictions Under the Prism of Fiscal Efficiency", Universidade de Lisboa \(Portugal\), 2021](#)

166

10 words / < 1% match - Crossref
[Sandra Stojković. "The right of the suspect in pre-trial criminal procedure", Glasnik Advokatske komore Vojvodine, 2013](#)

167 10 words / < 1% match - Internet from 13-Aug-2020 12:00AM
cabufal.ac.me

168 10 words / < 1% match - Internet from 19-Dec-2021 12:00AM
repository.ffri.uniri.hr

169 10 words / < 1% match - Internet from 12-Jun-2019 12:00AM
tuzilastvocg.me

170 10 words / < 1% match - Internet from 19-Dec-2019 12:00AM
www.fintp.hr

171 10 words / < 1% match - Internet from 13-Oct-2014 12:00AM
www.potpredsjednikmvpei.gov.me

172 10 words / < 1% match - Internet from 14-Dec-2020 12:00AM
www.pravosudje.ba

173 10 words / < 1% match - Internet from 03-Oct-2016 12:00AM
www.readbag.com

174 10 words / < 1% match - Internet from 12-Oct-2021 12:00AM
www.transparentnost.org.rs
